ALEXANDRE DUMAS

Cavalerul Reginei

sau Le Chevalier de Maison-Rouge

Capitolul I Înrolaţii voluntari

Era în seara zilei de 10 martie 1793. Abia sunaseră ceasurile zece la Notre-Dame şi bătăile, desprinzându-se una după alta ca nişte păsări nocturne dintr-un cuib de bronz, îşi luau zborul, trist, monoton, patetic.

Noaptea ce se lăsase asupra Parisului nu era plină de zgomot, furtunoasă şi întretăiată de fulgere, ci rece şi înnegurată.

Parisul însuşi nu era nici pe departe Parisul cunoscut, strălucind seara de mii de focuri ce se oglindesc în mâzga-i poleită, Parisul trecătorilor grăbiţi, Parisul şoaptelor vesele şi-al suburbiilor bahice, pepinieră a certurilor aprige şi-a crimelor temerare, cuptor din sânul căruia se înalţă mii de urlete. Parisul nu mai era decât un oraş copleşit de ruşine, sfios, neliniştit, ai cărui rari locuitori

alergau ca să străbată dintr-o stradă în alta şi se năpusteau pe alei sau pe sub portaluri ca nişte fiare sălbatice, hăituite de vânători, pierind ca înghiţite de vizuinile lor.

Era, în sfârşit, aşa cum am spus, Parisul zilei de 10 martie 1793.

Câteva cuvinte despre împrejurările critice care aduseseră asemenea schimbare în aspectul Capitalei şi apoi vom trece la evenimentele care formează obiectul povestirii de faţă.

Franţa, odată cu moartea lui Ludovic al XVI-lea, o rupsese cu toată Europa. Celor trei duşmani cu care se războise mai înainte, cu alte cuvinte Prusiei, Imperiului Austriei şi Piemontului, li se adăugaseră Anglia, Olanda şi Spania. Numai Suedia şi Danemarca îşi păstrau vechea lor neutralitate, preocupate dealtfel, cum era şi firesc, să stea cu ochii aţintiţi la Ecaterina a II-a, care destrăma Polonia.

Situaţia era înspăimântătoare. Franţa, nedispreţuită ca putere reală, dar destul de puţin preţuită ca forţă morală, de când cu masacrele din septembrie şi execuţia din 21 ianuarie, era literalmente blocată, ca un simplu oraş, de întreaga Europă. Anglia se afla pe coastele noastre, Spania în Pirinei, Piemontul şi Austria în Alpi, Olanda şi Prusia în nordul Ţărilor de Jos, şi, dintr-un singur loc, cuprins între Rinul de Sus şi fluviul Escaut, două sute cincizeci de mii de ostaşi veneau în marş împotriva Republicii.

Peste tot generalii noştri erau respinşi: Maczinski fusese silit să părăsească Aix-la-Chapelle şi să se retragă spre Liege; Steingel şi Neuilly fuseseră împinşi spre Limburg; Miranda, care asediase Maestricht, se retrăsese în Tongres; Valence şi Dampierre, siliţi să bată în retragere, pierduseră o parte din materiale. Peste zece mii de dezertori fugiseră din unităţile militare şi se răspândiseră în interior, în sfârşit, Convenţia nemainădăjduind decât în Dumouriez îi trimisese ştafetă după ştafetă, poruncindu-i să părăsească malurile cursului de apă Biesboos, unde se pregătea pentru o debarcare în Olanda, ca să vină să ia comanda armatei de pe Meuse.

Cu inima fremătând, ca un trup însufleţit, Franţa suferea în Paris, cu alte cuvinte chiar în mijlocul ei, toate loviturile pe care invazia, răscoala sau trădarea i le dădeau în punctele cele mai îndepărtate. Orice victorie era o izbucnire de bucurie, dar fiecare înfrângere însemna o înteţire a teroarei. Aşadar, se poate lesne înţelege ce tumult iscaseră veştile eşecurilor succesive pe care tocmai le încercaserăm.

În ajun, în ziua de 9 martie, la Convenţie avusese loc o şedinţă dintre cele mai furtunoase, toţi ofiţerii primiseră ordin să se prezinte numaidecât la regimentele lor, iar Danton, care, plin de cutezanţă, propunea lucruri imposibile ce se îndeplineau totuşi, Danton, urcând la tribună, strigase:

— Ziceţi că vă lipsesc soldaţii? Haideţi să dăm Parisului prilejul de-a salva Franţa, să-i cerem treizeci de mii de oameni, să-i trimitem lui Dumouriez şi nu numai că Franţa e salvată, dar ne asigurăm Belgia, iar Olanda e ca şi cucerită.

Propunerea fusese primită cu strigăte entuziaste, în toate secţiile poftite să se întrunească în cursul serii, se deschiseseră registre pentru voluntari. Spectacolele fuseseră interzise pentru a împiedica orice fel de distracţie, iar la Palatul primăriei fusese arborat un drapel negru în semn de deznădejde.

Înainte de miezul nopţii, treizeci şi cinci de mii de nume figurau înscrise în registrele cu pricina.

Numai că se întâmplase în seara aceea ce se întâmplase şi în cursul zilelor lui septembrie. La fiecare secţie, înrolaţii voluntari, înscriindu-se, ceruseră ca, înaintea plecării lor, trădătorii să fie pedepsiţi.

Trădătorii nu erau de fapt alţii decât contrarevoluţionarii, conspiratorii deghizaţi care ameninţau dinăuntru Revoluţia ameninţată dinafară. Dar, după cum e lesne de înţeles, cuvântul căpăta toată amploarea pe care voiau să i-o dea partidele extremiste care sfâşiau Franţa la epoca aceea. Trădătorii erau cei mai slabi. Or, mai slabi decât toţi erau girondinii. Montagnarzii hotărâră ca ei, girondinii, să fie trădătorii.

A doua zi — 10 martie — toţi deputaţii montagnarzi erau prezenţi la şedinţă. Iacobinii, înarmaţi, umpluseră tribunele, după ce izgoniseră femeile, când iată că apare primarul, însoţit de Consiliul Comunei, confirmă raportul comisarilor Convenţiei cu privire la devotamentul cetăţenilor şi repetă cererea, unanim emisă în ajun, pentru numirea unui tribunal extraordinar, menit să-i judece pe trădători.

Numaidecât fu cerut cu strigăte puternice un raport al comitetului. Comitetul se întruneşte pe dată şi, după zece minute, Robert Lindet spune că se va numi un tribunal, alcătuit din nouă judecători independenţi faţă de orice forme procedurale, împărţiţi în două secţiuni, de asemenea permanente, care îşi vor asigura probele doveditoare prin toate mijloacele şi îi vor urmări la cererea Convenţiei sau din iniţiativă proprie pe toţi cei ce ar încerca să creeze o stare de derută în rândurile poporului.

După cum se vecie; încordarea era mare. Girondinii înţeleseră că asta însemna înlăturarea lor. Se ridicară în masă şi răcniră:

— Mai bine moartea decât să consimţim la instaurarea unei inchiziţii veneţiene!

Drept răspuns la apostrofarea lor, montagnarzii cerură votul prin viu grai.

— Da, strigă Féraud, da, să votăm ca să-i dăm în vileag pe oamenii care vor să ucidă nevinovăţia în numele legii.

Se votează într-adevăr şi, împotriva tuturor aşteptărilor, majoritatea declară:

1) că vor fi juraţi,

2) că juraţii vor fi recrutaţi în număr egal din departamente,

3) că vor fi numiţi de Convenţie.

În clipa în care cele trei propuneri fură admise, se auziră strigăte puternice. Adunarea Convenţiei era obişnuită cu vizitele plebei. Ceru să afle ce dorea. I se răspunse că o deputăţie a înrolaţilor voluntari care cinase la hala de grâu ruga să i se îngăduie să defileze în faţa adunării.

Numaidecât se deschiseră uşile şi şase sute de bărbaţi, înarmaţi cu săbii, pistoale şi suliţe, se arătară pe jumătate beţi şi defilară în mijlocul aplauzelor, cerând sus şi tare moartea trădătorilor.

— Da, le răspunse Collot d'Herbois, da, prieteni, în ciuda intrigilor, vă vom salva şi pe voi şi libertatea!

Cuvintele de mai sus fură urmate de o privire aruncată girondinilor, privire ce-i făcu să înţeleagă că nu erau nicidecum în afara primejdiei.

Într-adevăr, după încheierea şedinţei Convenţiei, montagnarzii se împrăştiară prin celelalte cluburi, aleargară la cordelieri şi la iacobini, propunându-le să-i scoată de sub scutul legii pe trădători pentru a-i măcelări chiar în noaptea aceea.

Soţia lui Louvet locuia în strada Saint-Honoré, chiar lângă iacobini. Auzind vociferări, coboară, intră în club, aude propunerea şi urcă în mare grabă să-şi prevină soţul. Louvet se înarmează, aleargă din uşă în uşă să-şi vestească prietenii, află că toţi plecaseră, slujitorul unuia dintre ei îi spune că sunt cu toţii la Pétion, se duce neîntârziat acolo şi-i găseşte dezbătând liniştit un decret pe care urmau să-l prezinte a doua zi, făcându-şi iluzii asupra unei majorităţi deloc sigure, ba chiar fălindu-se la gândul că vor obţine aprobarea. Le povesteşte ceea ce se petrece, le împărtăşeşte temerile sale, le spune ce anume pun la cale împotriva lor iacobinii şi cordelierii şi încheie poftindu-i să ia măsuri energice în ceea ce-i priveşte.

Atunci Pétion se ridică, calm şi impasibil ca de obicei, se duce la fereastră, o deschide, priveşte cerul, întinde braţele afară şi, trăgându-şi îndărăt mâinile şiroind de apă, zice:

— Plouă, în noaptea asta nu va fi nimic.

Prin fereastra acum întredeschisă pătrunseră cele din urmă vibraţii ale orologiului care bătea ora zece.

Iată, aşadar, ce se petrecuse la Paris în ajun şi chiar în ziua aceea; iată ce se petrecea în seara zilei de 10 martie şi de ce, în bezna umedă şi în tăcerea ameninţătoare, casele hărăzite să-i adăpostească pe cei vii, întunecate şi posomorâte, păreau sălaşuri ale unor morţi.

Într-adevăr, nesfârşite patrule ale gărzilor naţionale, precedate de cercetaşi cu baioneta înainte, cete de cetăţeni din secţiile înarmate la

întâmplare, păşind în rânduri strânse, jandarmii cercetând fiece colţişor de uşă şi fiece gang, iată singurii locuitori ai oraşului care cutezau să se aventureze pe străzi, până într-atât lumea înţelesese din instinct că se punea la cale ceva necunoscut şi înspăimântător.

O ploaie măruntă şi rece ca gheaţa, ploaia aceea care îl liniştise pe Pétion, se pornise parcă anume pentru a spori indispoziţia şi nelinişte gardienilor ale căror întâlniri semănau cu nişte pregătiri de luptă şi care, după ce se recunoşteau cu neîncredere, schimbau parola încet şi în silă. Pe urmă, văzându-i cum îşi întorceau capetele pentru a se uita unii la ceilalţi după ce se despărţeau, ai fi zis că şi unii şi alţii se temeau reciproc să nu fie atacaţi pe la spate.

Or, tocmai în seara aceea, când Parisul părea cuprins de-o spaimă atât de des repetată încât firesc ar fi fost să se fi deprins întrucâtva cu ea, în seara aceea când se plănuia pe tăcute măcelărirea revoluţionarilor lipsiţi de elan care, după ce votaseră, cu multe abţineri moartea regelui, se codeau acum în faţa morţii reginei, captivă în închisoarea Temple, cu copiii şi cumnata ei, în seara aceea o femeie învăluită într-o mantie de indian liliachiu, cu părul negru, cu capul acoperit sau mai curând cufundat în gluga mantiei, se strecura de-a lungul caselor de pe strada Saint-Honoré, ascunzându-se ba în intrândul vreunei porţi, ba în vreun ungher dintre ziduri, ori de câte ori se ivea o patrulă şi rămânând neclintită ca o statuie, ţinându-şi răsuflarea până ce patrula trecea, ca apoi să reînceapă fuga, urmându-şi cursa rapidă, neliniştită, până când altă primejdie, de acelaşi soi, o silea din nou să tacă şi să încremenească.

Străbătuse astfel neobservată, graţie precauţiilor pe care şi le lua, o parte din strada Saint-Honoré, când la colţul străzii Grenelle dădu nu peste o patrulă, ci peste o ceată de viteji, înrolaţi voluntari, care cinaseră şi ei în hala de grâu şi al căror patriotism devenise încă şi mai înflăcărat datorită numeroaselor toasturi pe care le închinaseră victoriilor viitoare.

Sărmana femeie scoase un strigăt şi încercă să fugă pe strada Coq.

— Ei, tu, cetăţeană, strigă şeful cetei de înrolaţi, căci demnii noştri patrioţi îşi şi aleseseră şefii, până într-atât nevoia de a fi comandat e firească omului. Ei! tu, încotro?

Fugara nici gând să răspundă; alerga întruna.

— Arma la ochi! făcu şeful, e un bărbat travestit, vreun aristocrat care fuge!

Şi zgomotul a două-trei flinte, folosite fără precizie de mâini prea şovăitoare ca să poată să fie sigure, îi aduse la cunoştinţă bietei femei mişcarea fatală în curs de executare.

— Nu, nu! strigă ea oprindu-se brusc şi întorcându-se îndărăt, nu, cetăţene, te înşeli, nu sunt bărbat.

— Atunci înaintează la ordin, zise şeful şi spune drept: încotro te duci tu aşa, ca o pasăre de noapte plină de farmece?

— Dar nu mă duc nicăieri, cetăţene... mă întorc acasă.

— Hm! Te-ntorci acasă?

— Da.

— Pentru o femeie cinstită te-ntorci cam târziu acasă, cetăţeană.

— Vin de la o rudă care e bolnavă.

— Pisicuţă mică, zise şeful făcând un anume gest cu mâna, la care femeia, speriată, se trase repede îndărăt, ferindu-se şi unde ni-e carnetul?

— Carnetul meu? Cum aşa, cetăţene? Ce vrei să spui şi să-mi ceri?

— Ce, n-ai citit decretul Comunei?

— Nu.

— L-ai auzit atunci proclamat în gura mare?

— Ba nu. Şi ce spune decretul acela, Doamne-Dumnezeule?

— Mai întâi că nu se mai spune Doamne-Dumnezeule; acum se spune Fiinţă Supremă.

— Iertare, am greşit. Obicei vechi.

— Prost obicei. Obicei de aristocrat.

— Am să încerc să mă îndrept, cetăţene. Dar spuneai...?

— Spuneam că decretul Comunei interzice să ieşi după orele zece seara fără carnet de cetăţean. Ai carnetul de cetăţean?

— O, nu!

— L-ai uitat la ruda ta?

— N-am ştiut că trebuia să ies cu carnetul acela.

— Atunci, hai la primul post. Acolo ai să te justifici frumuşel faţă de căpitan şi, dacă-i mulţumit de tine, te trimite la domiciliu, însoţită de doi oameni, de nu — te ţine până ce capătă informaţii mai amănunţite. La stânga v-aliniaţi, grăbiţi pasul, înainte marş!

La strigătul de groază pe care-l scoase arestata, şeful înrolaţilor voluntari înţelese că biata femeie se temea grozav de asemenea măsură.

— A-ha! făcu el. Acum sunt sigur c-am pus mâna pe-un vânat de soi. Hai, hai, ia-o la picior, micuţe, pe-aci-nainte.

Şi şeful apucă braţul arestatei, îl trecu pe sub al său, şi-o târî după el către postul de la Palais-Egalité, cu toate strigătele şi lacrimile ei.

Ajunseseră în dreptul barierei Sergenţilor când un tânăr înalt, învăluit într-o mantie, cotea pe după colţul străzii Croix-des-Petits-Champs, tocmai în clipa în care captiva încerca prin rugăminţile ei să-şi recapete libertatea. Dar, fără s-o asculte, şeful voluntarilor o târa după el cu sălbăticie. Tânăra noastră scoase un ţipăt, pe jumătate de spaimă, pe jumătate de durere.

Tânărul văzu lupta, auzi ţipătul şi, sărind dintr-un capăt al străzii în celălalt, se găsi faţă în faţă cu ceata cea mică de oameni.

— Ce e şi ce faceţi cu femeia asta? întrebă el pe cel ce părea a fi şeful.

— Decât să mă întrebi, mai bine nu-ţi vârî nasul unde nu-ţi fierbe oala.

— Cine-i femeia asta, cetăţeni şi ce-aveţi cu ea? repetă tânărul, de data asta cu un ton mai poruncitor decât întâia oară.

— Dar, mă rog, cine eşti tu ca să ne pui întrebări?

Tânărul îşi dădu la o parte mantia, şi-un epolet se zări strălucind pe ţinuta-i militară.

— Sunt ofiţer, răspunse el, după cum puteţi vedea.

— Ofiţer... unde?

— În garda civică.

— Ei şi? Ce ne pasă nouă de asta? vorbi un bărbat din ceată. Ce ştim noi de aşa ceva? Hm! Ofiţer din garda civică!

— Ce-ndrugă ăsta? întrebă un altul, cu un glas tărăgănat şi ironic, specific oamenilor din popor, sau mai curând plebei pariziene când e gata-gata să se înfurie.

— Ce-ndrugă? întrebă tânărul. Spune că dacă epoletul nu e în stare să impună respectul cuvenit ofiţerului, atunci sabia va face ca epoletul să fie respectat.

Şi în acelaşi timp, trăgându-se un pas înapoi, apărătorul necunoscut al tinerei femei scoase de sub faldurile mantiei o sabie de infanterie, mare şi solidă, făcând-o să sclipească la lumina unui felinar. Apoi, cu o mişcare iute, semn sigur că era deprins să lupte cu arma, apucând pe şeful înrolaţilor voluntari de gulerul carmaniolei[1] şi punându-i vârful sabiei drept în gâtlej, îi spuse:

— Acum să stăm de vorbă ca doi buni amici.

— Dar, cetăţene..., făcu şeful înrolaţilor, încercând să se elibereze.

— Îţi pun în vedere că la cea mai mică mişcare pe care o faci, la cea mai mică mişcare pe care o fac oamenii tăi, îţi străpung trupul cu sabia.

Între timp, doi oameni din ceată continuau să ţină femeia.

— M-ai întrebat cine sunt, urmă tânărul şi n-aveai dreptul, pentru că nu comanzi o patrulă legală. Cu toate astea am să-ţi spun: mă numesc Maurice Lindey; la 10 august am avut sub comandă o baterie de tunari. Sunt locotenent în Garda naţională şi secretarul secţiei Fraţi şi Amici. Ţi-e de-ajuns?

— Vai, cetăţene locotenent, răspunse şeful ameninţat încă de tăişul săbiei căreia îi simţea vârful apăsând din ce în ce mai tare, asta-i cu totul altceva. Dacă eşti într-adevăr ceea ce spui, adică un adevărat patriot...

---

[1] Haină scurtă ce se purta în timpul Revoluţiei Franceze.

— Ei, vezi? Ştiam eu bine c-avem să ne înţelegem după un schimb de câteva cuvinte, spuse ofiţerul. Acum e rândul tău să-mi răspunzi: de ce ţipa femeia asta, ce-i făceaţi?

— O duceam la corpul de gardă.

— Şi de ce-o duceaţi la corpul de gardă?

— Pentru că n-are carnet de cetăţean şi pentru că ultimul decret al Comunei ordonă să fie arestat oricine îndrăzneşte să umble pe străzile Parisului după orele zece seara fără carnet de cetăţean. Uiţi că patria e-n primejdie şi că flamura îndoliată fâlfâie pe acoperişul primăriei?

— Flamura îndoliată fâlfâie pe acoperişul primăriei şi patria e-n primejdie pentru că două sute de mii de robi mărşăluiesc împotriva Franţei, spuse în continuare ofiţerul şi nu pentru că o femeie umblă pe străzile Parisului după ora zece seara. Dar, n-are a face cetăţeni, există un decret al Comunei, sunteţi în dreptul vostru şi dacă mi-aţi fi răspuns toate acestea numaidecât, explicaţia dintre noi ar fi fost mai scurtă şi mai paşnică. E bine să fii patriot, dar nu-i rău să fii politicos şi primul ofiţer pe care cetăţenii trebuie să-l respecte e, după câte-mi pare, cel pe care l-au numit chiar ei. Acum, dacă vreţi, n-aveţi decât s-o duceţi pe femeia asta, sunteţi liberi.

— Vai! cetăţene, strigă la rândul ei femeia, care urmărise întreaga dezbatere cu adâncă îngrijorare, şi-l prinse pe Maurice de braţ; vai! cetăţene, nu mă lăsaţi pe mâna acestor oameni necioplţi, pe jumătate beţi.

— Fie, zise Maurice, luaţi-mă de braţ şi vă voi conduce, împreună cu ei, până la post.

— La post! repetă înspăimântată femeia, la post! Şi de ce să fiu condusă la post de vreme ce n-am făcut rău nimănui?

— Sunteţi condusă la post, zise Maurice, nu fiindcă aţi făcut vreun rău cuiva sau fiindcă s-ar presupune c-aţi fi în stare să-l faceţi, ci pentru că un decret al Comunei interzice să se umble noaptea fără carnet şi pentru că dumneavoastră nu-l aveţi.

— Dar, domnule, nu ştiam.

— Cetăţeană, la post veţi găsi oameni de treabă care vor chibzui asupra motivelor dumneavoastră şi de care nu aveţi a vă teme.

— Domnule, spuse tânăra, strângându-l pe ofiţer de braţ, nu de insultă mă tem, ci de moarte. Dacă sunt dusă la post, sunt pierdută.

Capitolul II Necunoscuta

Din glasul acela se desprindea un accent atât de puternic de temere şi de distincţie totodată, încât Maurice tresări. Ca un şoc electric, vocea vibrantă îi pătrunse până în inimă.

Se întoarse către înrolaţii voluntari, care ţineau sfat. Umiliţi că fuseseră ţinuţi în şah de un singur om, se sfătuiau acuma cu intenţia vizibilă de-a recâştiga terenul pierdut: erau opt contra unu. Trei dintre ei aveau puşti, ceilalţi pistoale şi suliţe. Maurice n-avea decât sabia. Lupta nu putea fi egală.

Chiar şi femeia înţelesese cum stau lucrurile, căci lăsă capul în jos, suspinând.

Cât despre Maurice, cu sprânceana-ncruntată, cu colţurile buzelor ridicate în semn de dispreţ, cu sabia scoasă din teacă, şovăia între sentimentele umane care-i porunceau să apere femeia şi datoria cetăţenească ce-l îndemna s-o predea.

Deodată, dinspre colţul străzii Bons-Enfants se văzu scânteind luciul mai multor ţevi de puşcă şi se auzi pasul cadenţat al unei patrule care, zărind o gloată de oameni, se opri din mers cam la zece paşi de grupul nostru şi prin gura caporalului strigă, somând:

— Stai! Cine-i?

— Prieten, strigă Maurice, prieten! Vino aici, Lorin.

Cel căruia îi fusese adresată chemarea de mai sus porni în marş în fruntea a opt oameni şi se apropie plin de voioşie.

— Oh! Tu eşti, Maurice, exclamă caporalul. Ce cauţi, desfrânatule, cutreierând străzile la asemenea ceas?

— Doar vezi, am ieşit acuma de la secţia Fraţi şi Amici.

— A, da! ca să te duci la secţia Surori şi Amice. Cunoaştem noi poveştile astea:

Află a mea frumoasă
Când noaptea bate-n miez
C-o mână credincioasă
O mână de-amorez
Se-ndreaptă furişat
Alunecând prin umbră,
Să tragă doar zăvoare
Ce-n noaptea tare sumbră
Te apără de-a lui ardoare.

Ei! nu cumva de asta-i vorba?

— Nu, amice, te înşeli, mă duceam întins acasă, când am dat peste cetăţeana de faţă care se zbătea în mâinile cetăţenilor voluntari. Am alergat numaidecât şi-am întrebat de ce voiau s-o aresteze.

— Ce bine te ghicesc, făcu Lorin.

Cavalerilor francezi aşa le este firea!

Apoi, întorcându-se spre înrolaţi:

— Şi de ce-aţi arestat femeia? întrebă liricul caporal.

— Am spus-o de la-nceput locotenentului, răspunse şeful cetei mici, pentru că n-are carnetul de cetăţean.

— Ţî! Ţî! făcu Lorin, ce crimă grozavă!

— Aşadar, nu cunoaşteţi hotărârea Comunei? întrebă şeful voluntarilor.

— Ba da, ba da! dar mai este o decizie care-a anulat-o.

— Care?

— Iat-o:

În Parnas şi-n Paradis
Amorul a dat ucaz:
Frumuseţea, Tinereţea, Gingăşia
Toată ziua-n orice caz
Pot umbla fără permis.

Ei! ce mai ai de spus de-asemenea decizie, cetăţene? E cam galantă, pare-mi-se.

— Da, o fi! Dar nu se potriveşte, după cum se vede. Mai întâi nu-i publicată în Monitor, apoi nu suntem nici în Parnas, nici în Paradis şi, pe deasupra, acum nu-i ziuă; în sfârşit, cetăţeana poate că nu-i nici tânără, nici frumoasă şi nici gingaşă.

— Mă prind contra, făcu Lorin .Să vedem, cetăţeană, dovedeşte că am dreptate, dă-ţi gluga pe spate ca să vadă toată lumea dacă îndeplineşti prevederile decretului.

— Oh! domnule, exclamă tânăra lipindu-se de Maurice, după ce m-aţi apărat de duşmani, apăraţi-mă acuma de prieteni, vă implor.

— Vedeţi, vedeţi, se repezi şeful înrolaţilor, se ascunde. Eu sunt de părere că-i vreo spioană de-a aristocraţilor, vreo aventurieră, vreo desfrânată nocturnă.

— Oh! domnule, exclamă femeia, silindu-l pe Maurice să facă un pas către ea şi descoperindu-şi faţa încântător de tânără, de frumoasă şi de distinsă, pe care o lumină felinarul aprins. Uitaţi-vă la mine; par să fiu ceea ce spun ei?

Maurice încremeni. Niciodată nu visase un chip asemănător celui pe care-l văzuse. Am spus pe care-l văzuse, fiindcă necunoscuta îşi acoperi chipul cu aproape aceeaşi iuţeală cu care şi-l descoperise.

— Lorin, spuse Maurice în şoaptă, cere să duci prizoniera la post la tine. Ca şef de patrulă, ai dreptul.

— Fie, zise caporalul, eu din două vorbe înţeleg cum stau lucrurile.

Apoi, întorcându-se spre necunoscută, urmă:

— Hai, hai, frumoas-o, de vreme ce nu vrei să ne faci dovada că îndeplineşti condiţiile decretului, trebuie să ne urmezi.

— Cum să vă urmeze? se repezi şeful înrolaţilor voluntari.

— Uite aşa, avem s-o ducem pe cetăţeana la postul de la primărie, unde suntem de gardă şi acolo avem să luăm informaţii despre ea.

— Nicidecum, nicidecum, făcu şeful primei cete. Ea e a noastră şi rămâne la noi.

— Hm! cetăţene, zise Lorin, o să ne supărăm.

— N-aveţi decât să vă supăraţi sau să nu vă supăraţi, ei, drăcia dracului! Puţin ne pasă. Noi suntem adevăraţii soldaţi ai Republicii şi în timp ce voi patrulaţi bătând străzile, noi avem să ne vărsăm sângele la graniţă.

— Băgaţi de seamă să nu-l vărsaţi pe drum până acolo, cetăţeni, căci vi s-ar putea întâmpla una ca asta dacă nu sunteţi ceva mai politicoşi decât arătaţi a fi.

— Politeţea e o virtute de aristocrat şi noi suntem revoluţionari, replicară înrolaţii.

— Ia vă rog, zise Lorin, nu mai vorbiţi despre asemenea lucruri în faţa doamnei. Poate că-i englezoaică. Nu te supăra de-aşa presupunere, frumoasa mea pasăre de noapte, adăugă el, întorcându-se galant spre necunoscută.

Poetul spus-a astfel şi după el ne luăm
Şi-ncet ca papagalii întocmai repetăm:
Anglia-i doar un cuib de lebede cu haz
Ce stă-mpietrit în centrul unui prea mare iaz.

— Aha! Te-ai trădat, făcu şeful înrolaţilor. Hai! mărturiseşte că eşti o creatură de-a lui Pitt, în solda Angliei, nu...

— Taci! se răsti Lorin, habar n-ai de poezie, amice, de aceea am să-ţi vorbesc în proză. Ascultă, suntem noi gărzi naţionale, plini de blândeţe şi plini de răbdare, dar să nu uiţi că suntem copiii Parisului, cu alte cuvinte, când ni se suie sângele la cap, lovim din plin.

— Doamnă, spuse Maurice, vedeţi ce se petrece şi ghiciţi desigur ce-are să se petreacă: în cinci minute, zece sau unsprezece oameni au să se

măcelărească pentru dumneavoastră. Cauza îmbrăţişată de cei ce vor să vă apere merită oare sângele pe care-l va face să curgă?

— Domnule, răspunse necunoscuta, împreunându-şi mâinile, nu vă pot spune decât un singur lucru, unul singur: dacă lăsaţi să fiu arestată se vor ivi pentru mine şi pentru alţii nenorociri atât de mari, încât v-aş implora să-mi străpungeţi mai curând inima cu arma pe care o ţineţi în mână şi să-mi aruncaţi cadavrul în Sena, decât să mă lăsaţi pe mâna lor.

— Bine, doamnă, fie! Iau totul asupra mea.

Şi lăsând să cadă mâinile frumoasei necunoscute, pe care le ţinea într-ale lui, spuse gărzilor naţionale:

— Cetăţeni, în calitate de ofiţer al vostru, de patriot şi de francez, vă ordon să apăraţi pe femeia aici de faţă. Şi tu, Lorin, dacă mişeii ăştia scot un cuvânt, pune mâna pe armă.

— Pregătiţi... armele! ordonă Lorin.

— Oh, Doamne-Dumnezeule! exclamă necunoscuta, acoperindu-şi faţa cu gluga şi sprijinindu-se de un stâlp. Oh, Doamne, apără-l!

Înrolaţii voluntari încercară să se aşeze în poziţie de apărare. Unul dintre ei trase chiar un foc de pistol şi glontele străpunse pălăria lui Maurice.

— Încrucişaţi baionetele, ordonă Lorin. Ram, plan, plan, plan, plan, plan.

Atunci se iscă, pe întuneric, o scurtă încăierare şi o învălmăşeală, timp în care se auziră chiar un foc, două, de puşcă, pe urmă ocări, urlete şi blesteme, dar nimeni din afară nu apăru, fiindcă, aşa cum v-am spus, se vorbea pe şoptite de un masacru şi se credea că a şi început. Doar două, trei ferestre se întredeschiseră, ca să se reînchidă numaidecât.

Mai puţini la număr şi mai prost înarmaţi, înrolaţii voluntari fură într-o clipă scoşi din luptă. Doi fuseseră grav răniţi, alţi patru fuseseră puşi la zid, fiecare cu câte o baionetă în piept.

— Na! exclamă Lorin, acum sper c-aveţi să fiţi blânzi ca mieii. Cât despre tine, cetăţene Maurice, te împuternicesc s-o duci pe femeia asta la postul de la primărie. Ia seama că răspunzi de ea.

— Da, încuviinţă Maurice şi apoi adăugă în şoaptă: Şi parola?

— Drace, făcu Lorin scărpinându-se după ureche, parola... Păi...

— Nu cumva te temi c-am să mă servesc de ea în scopuri subversive?

— Slujeşte-te de ea cum vei pofti, te priveşte.

— Aşadar, ce zici? întrebă din nou Maurice.

— Zic c-am să ţi-o dau acuşi, dar mai întâi să scăpăm de chefliii ăştia. Apoi, înainte de-a ne despărţi, n-ar strica să-ţi dau nişte sfaturi bune.

— Fie, aştept.

Şi Lorin se întoarse spre gărzile naţionale, care continuau să-i ţină sub ameninţarea armelor pe înrolaţii voluntari.

— Ei, acum vă e destul? întrebă el.

— Da, câine de girondin, răspunse şeful.

— Te înşeli, amice, spuse Lorin paşnic, să ştii că suntem mai buni revoluţionari ca tine, mai ales că noi facem parte din clubul Termopile, al cărui patriotism nu poate fi tăgăduit, sper. Lăsaţi cetăţenii să plece, urmă Lorin, văd că nu tăgăduiesc.

— Nu-i mai puţin adevărat că dacă femeia asta e o suspectă...

— Dacă era suspectă ar fi fugit în timpul încăierării, în loc s-aştepte să se termine bătaia, precum vezi.

— Hm! făcu unul dintre înrolaţi, e destul de-adevărat ce spune cetăţeanul termopil.

— Dealtfel vom afla, deoarece amicul meu are s-o ducă la post, în timp ce noi mergem să bem un pahar în sănătatea naţiunii noi.

— Mergem să tragem o duşcă? întrebă şeful.

— Bineînţeles! Mi-e tare sete şi ştiu o cârciumă pe cinste, în colţul străzii Thomas-du-Louvre!

— De ce nu ne-ai spus mai devreme, cetăţene? Ne pare tare rău de patriotismul tău şi ca dovadă, în numele naţiunii şi-al legii, hai să ne-mbrăţişăm.

— Să ne îmbrăţişăm, spuse şi Lorin.

Şi, plini de entuziasm, înrolaţii şi cei din garda naţională se-mbrăţişară. Pe vremea aceea îmbrăţişarea şi decapitarea erau la fel de obişnuite.

— Haideţi, amici, strigară atunci cele două cete reunite, în colţul străzii Thomas-du-Louvre...

— Şi noi? întrebară răniţii milogindu-se, pe noi ne părăsiţi aici?

— Cum să vă părăsim? făcu Lorin. Să părăsim nişte bravi cetăţeni, care-au căzut luptând pentru patrie, ce-i drept împotriva unor patrioţi, dar din greşeală şi asta e drept. Vi se vor trimite nişte brancarde. În aşteptarea lor, cântaţi Marsilieza, ca să vă distraţi:

Haideţi, copii ai patriei,
Ziua izbânzii a sosit.

Pe urmă, apropiindu-se de Maurice, care şedea cu necunoscuta lui în colţul străzii Coq, în timp ce gărzile naţionale şi voluntarii urcau la braţ spre piaţa Palais-Egalité, îi spuse:

— Maurice, ţi-am făgăduit un sfat. Iată-l: e mai bine să vii cu noi decât să te compromiţi apărând-o pe cetăţeana aceasta care, ce-i drept, pare încântătoare, dar cu atât mai suspectă, căci femeile încântătoare care bat străzile Parisului în puterea nopţii...

— Domnule, se amestecă femeia, nu mă judecaţi după aparenţe, vă implor.

— Mai întâi, dumneavoastră îmi spuneţi domnule, ceea ce e o mare greşeală, pricepi tu, cetăţeană? Iacă şi eu ţi-am spus dumneavoastră.

— Da, cetăţene, ai dreptate, dar lasă-ţi prietenul să-şi săvârşească fapta cea bună.

— Cum adică?

— Să mă însoţească până la mine acasă şi să mă apere în timpul drumului.

— Maurice! Maurice! exclamă Lorin, gândeşte-te la ceea ce faci; te compromiţi îngrozitor.

— O ştiu prea bine, răspunse tânărul, dar ce vrei să fac!? Dacă o las în mijlocul drumului, biata femeie poate fi arestată la fiece pas de patrule.

— O! da, aşa-i, pe câtă vreme cu dumneavoastră, domnule... pe câtă vreme cu tine, vreau să spun, cetăţene, sunt salvată.

— Ai auzit-o? Salvată! sări Lorin. Aşadar, o paşte o mare primejdie?

— Ia ascultă, dragă Lorin, îi replică Maurice, să fim drepţi. Sau e patriotă sinceră, sau e aristocrată! Dacă e aristocrată, am greşit apărând-o; dacă e patriotă sinceră, e de datoria noastră s-o ocrotim.

— S-avem iertare, amice, îmi pare rău pentru Aristotel, dar logica ta e de-a dreptul stupidă. Parc-ai fi cel ce zice:

Iris m-a păgubit de raţiune
Şi-acum mă-ntreabă de-nţelepciune.

— Ascultă, Lorin, spuse Maurice, destul cu Dorat[2], cu Parny[3], cu Gentil-Bernard[4], te implor, scuteşte-mă. Hai să vorbim serios: vrei sau nu vrei să-mi dai parola?

— Cu alte cuvinte, Maurice, mă sileşti să aleg datoria sacrificând prietenul, sau să aleg prietenul sacrificând datoria. Or, vezi tu, tare mă tem că datoria va fi cea sacrificată.

— Atunci hotărăşte-te pentru una sau alta, prietene. Dar, pentru numele lui Dumnezeu, hotărăşte-te numaidecât.

— Dar să n-abuzezi de ea!

— Îţi făgăduiesc.

— Nu-i destul. Jură-mi!

---

[2] Claude-Joseph Dorat (1734-1780), poet facil care nu a reuşit să se impună posterităţii, deşi a abordat aproape toate genurile literare.

[3] Evariste Desire, viconte de Parny (l753-l8l4), reprezentant al poeziei elegiace şi erotice din vremea sa.

[4] Pierre-Joseph Bernard, zis Gentil-Bernard (l708-l755), poet şi dramaturg.

— Pe ce?

Lorin îşi scoase pălăria, i-o prezentă lui Maurice cu cocarda în faţă şi Maurice, găsind lucrul foarte firesc, fără să râdă, procedă la executarea jurământului cerut pe altarul improvizat.

— Şi acum, zise Lorin, iată parola: "Galia şi Luteţia"[5]. Poate că unii o să-ţi spună cum mi-au spus şi mie, "Galia şi Lucreţia". Ei şi! Lasă-i să treacă totuşi, că-i tot nume roman.

— Cetăţeană, se grăbi să spună Maurice, acum sunt la ordinele dumneavoastră. Mulţumesc, Lorin.

— Drum bun, îi răspunse acesta, punându-şi din nou pe cap altarul patriei.

Şi, credincios gusturilor sale, asemănătoare celor ale lui Anacreon, se depărta murmurând:

Vai! Scumpa mea Eleonoră,
Păcatul cel de farmec plin, pe care tu l-ai cunoscut,
De care-atâta te-ai temut, dar pân' la urmă tu l-ai vrut,
Spune-i celui ce-atât te-adoră,
Acum că ştii şi l-ai gustat, ce are-ntr-însul de temut?[6]

Capitolul III Strada Fosses-Saint-Victor

Rămas singur cu tânăra aceea, Maurice se simţi pentru o clipă stânjenit. Temerea de-a fi păcălit, farmecul unei asemenea frumuseţi încântătoare, o uşoară şi nelămurită remuşcare ce-i zgândărea conştiinţa de republican exaltat, toate acestea îl reţinură în clipa în care urma să-i ofere braţul tinerei femei.

— În ce parte mergeţi, cetăţeană? o întrebă el.

— Vai! domnule, departe tare..., îi răspunse ea.

— Dar oricum...

— Către Jardin des Plantes[7].

— Bine, să mergem.

— Oh, Doamne-Dumnezeule, spuse necunoscuta, îmi dau prea bine seama că vă stingheresc. De n-ar fi nenorocirea ce mi s-a întâmplat şi de-aş şti

[5] Luteţia, vechiul nume al Parisului.
[6] Parny cântă imaginea creolei Esther Lelièvre pe care o celebrează sub numele de Eléonore.
[7] Grădina botanică.

că sunt expusă doar unei primejdii oarecare, credeţi-mă că n-aş abuza într-atât de generozitatea dumneavoastră.

— Dar oricum, doamnă, îi replică Maurice, care, între patru ochi, uita limbajul impus de vocabularul Republicii şi se-ntorcea la limbajul său de om civilizat, sincer vorbind, cum se face că vă aflaţi la o asemenea oră pe străzile Parisului? Vedeţi doar că afară de noi nu mai e ţipenie de om.

— V-am spus, domnule, mă dusesem să fac o vizită în cartierul Roule. Plecată la amiază, fără să ştiu ce se petrece, mă întorceam tot fără să ştiu nimica. Mi-am petrecut tot timpul într-o casă lăturalnică.

— Da, şopti Maurice, în vreo casă dintr-acelea, în vreo vizuină de aristocraţi. Cetăţeană, recunoaşteţi că rugându-mă în gura mare să vă dau sprijin, râdeţi pe înfundate că vi-l dau!

— Eu! exclamă ea, cum adică?

— Fără îndoială, aveţi de-a face cu un republican ce vă slujeşte drept călăuză. Ei bine, republicanul îşi trădează cauza, asta-i.

— Dar, cetăţene, vă înşelaţi şi mie ca şi dumneavoastră mi-e dragă Republica.

— Atunci, cetăţeană, dacă sunteţi patriotă cinstită, nu aveţi nimic de ascuns. De unde veniţi?

— Oh! domnule, înduraţi-vă! exclamă necunoscuta.

Acel domnule cuprindea în rostirea lui expresia unei pudori atât de adânci şi-atât de gingaşe, încât Maurice crezu că e pe deplin lămurit în privinţa sentimentului pe care-l tăinuia.

"Cu siguranţă, îşi zise el, că femeia se întoarce de la o întâlnire de dragoste."

Şi, fără să fi înţeles de ce, la acest gând simţi cum i se strânge inima.

Din clipa aceea se hotărî să păstreze tăcere.

Între timp, cei doi pietoni nocturni ajunseseră în strada Verrerie, după ce fuseseră întâlniţi de trei sau patru patrule care, dealtfel, datorită parolei, îi lăsaseră să circule în voie, până când ofiţerul celei din urmă păru să facă oarecari dificultăţi.

Maurice crezu atunci că trebuie să adauge parolei numele său şi domiciliul.

— Bine, în ordine cu tine, dar cetăţeana...

— Cum, cetăţeana?

— Da, cine e?

— E... sora soţiei mele.

Ofiţerul îi lăsă să treacă.

— Aşadar, sunteţi căsătorit, domnule? şopti necunoscuta.

— Nu, doamnă. De ce?

— Pentru că altminteri, răspunse ea râzând, ar fi fost mai scurt să-i spuneţi că vă sunt soţie.

— Doamnă, cuvântul soţie reprezintă o calitate sacră ce nu se cuvine acordată cu uşurătate. Nu am nici măcar cinstea de-a vă cunoaşte.

De data asta fu rândul necunoscutei să-şi simtă inima strângându-i-se şi să păstreze tăcere.

În clipa aceea traversau Podul Marie.

Tânăra noastră mergea din ce în ce mai repede, pe măsură ce se apropiau de capătul drumului.

Străbătură şi podul Tournelle.

— Iată-ne, cred, în cartierul dumneavoastră, spuse Maurice, când puse piciorul pe cheiul Saint-Bernard.

— Da, cetăţene, răspunse necunoscuta, dar tocmai acum şi aici am mai mult nevoie de ajutorul dumneavoastră.

— Într-adevăr, doamnă, nu-mi îngăduiţi să fiu indiscret, dar în acelaşi timp faceţi tot ce puteţi ca să-mi aţâţaţi curiozitatea. Nu e deloc nobil felul în care procedaţi. Haideţi, puţină încredere, mi se cuvine din plin, cred. Nu-mi veţi face oare cinstea să-mi spuneţi cu cine stau de vorbă?

— Staţi de vorbă, domnule, îi replică necunoscuta, surâzându-i, cu o femeie pe care aţi salvat-o din cea mai mare primejdie la care a fost expusă în viaţa ei şi care vă va purta recunoştinţă cât va trăi.

— Nu vă cer chiar atât, doamnă. Fiţi mai puţin recunoscătoare şi, în secunda de faţă, spuneţi-mi care vă e numele.

— Cu neputinţă!

— Dar l-aţi fi spus primului funcţionar de la secţie care v-ar fi ieşit în cale, dacă aţi fi fost dusă la post.

— Nu, niciodată, exclamă necunoscuta.

— Bine, dar atunci aţi fi intrat la închisoare.

— Eram hotărâtă să înfrunt orice.

— Totuşi închisoarea în ziua de azi...

— Înseamnă eşafodul, o ştiu.

— Şi aţi fi preferat eşafodul?

— Trădării, da!... Spunându-mi numele însemna să trădez!

— V-am spus eu că mă faceţi să joc un rol ciudat pentru un republican!

— Jucaţi rolul unui om generos. Aţi dat peste o biată femeie insultată, n-aţi dispreţuit-o, cu toate că e din popor şi, dat fiind c-ar putea fi insultată iarăşi, pentru a o salva de la pieire, dumneavoastră o însoţiţi până în mahalaua mizerabilă în care locuieşte; iată toată povestea.

— Da, aveţi dreptate, aşa e în aparenţă. Iată ce-aş fi putut crede dacă nu v-aş fi văzut şi dacă n-aţi fi stat de vorbă cu, mine; dar frumuseţea şi limbajul

dumneavoastră sunt ale unei doamne de spiţă nobilă. Or, tocmai această calitate în contrast cu îmbrăcămintea pe care o purtaţi şi cu mahalaua asta mizeră îmi dovedeşte că prezenţa dumneavoastră pe străzi la o asemenea oră ascunde o taină. Văd că nu spuneţi nimic... Hai atunci să nu mai vorbim. Ne aflăm încă departe de unde locuiţi, doamnă?

Tocmai în clipa aceea intrau pe strada Fossés-Saint-Victor.

— Vedeţi clădirea aceea mică şi neagră? îi răspunse necunoscuta, arătând cu mâna o casă aşezată dincolo de zidurile Grădinii botanice. Când vom fi acolo, mă părăsiţi.

— Prea bine, doamnă. Porunciţi, mă aflu aici pentru a vă da ascultare.

— Vă supăraţi?

— Eu? Nicidecum. Dealtfel ce vă priveşte?

— Mă priveşte foarte mult pentru că mai am a vă cere o favoare.

— Ce favoare?

— O despărţire cât mai afectuoasă şi cât mai cinstită... o despărţire între prieteni.

— Despărţire între prieteni? Oh! doamnă, îmi faceţi o prea mare onoare. Ciudat ca un prieten să nu ştie numele prietenei sale şi ca prietena să-i ascundă unde locuieşte, de teamă bineînţeles să nu aibă cumva neplăcerea de a-l revedea.

Femeia îşi lăsă capul în jos şi nu răspunse.

— Dealtfel, doamnă, continuă Maurice, dacă am surprins cumva vreo taină, nu trebuie să-mi purtaţi pică: n-am căutat aşa ceva.

— Iată-mă ajunsă, domnule, spuse necunoscuta.

Se aflau în faţa vechii străzi Saint-Jacques, mărginită de case înalte şi negre, străbătută de alei întunecoase, de străduţe destinate unor staţiuni de pompare şi unor tăbăcării, căci la doi paşi de-acolo curge râuleţul Bievre.

— Aici? făcu Maurice. Cum aşa? Aici locuiţi?

— Da.

— Cu neputinţă.

— Totuşi aşa e. Adio! adio, deci, viteazul meu cavaler, adio, generosul meu protector!

— Adio, doamnă, răspunse Maurice cu o nuanţă de ironie în glas. Dar ca să pot pleca liniştit, încredinţaţi-mă că nu vă mai pândeşte nici o primejdie.

— Nici una.

— În cazul acesta mă retrag.

Şi Maurice execută un salut rece, trăgându-se doi paşi îndărăt. Necunoscuta rămase o clipă nemişcată, ţintuită locului.

— N-aş vrea totuşi să mă despart de dumneavoastră aşa, spuse ea. Haideţi, domnule Maurice, daţi-mi mâna.

Maurice se apropie de necunoscută şi-i întinse mâna.

Simţi atunci că tânăra îi strecoară un inel într-unul din degete.

— O! cetăţeană, ce faceţi? Nu vă daţi seama că vă pierdeţi un inel?

— Vai! domnule, exclamă ea, nu vă purtaţi cum se cuvine.

— Nu mai lipsea decât să mă învinuiţi de ingratitudine...

— Haideţi, vă implor, domule... prietene. Nu mă lăsaţi aşa, spuneţi ce cereţi, de ce aveţi nevoie?

— Ca să mă plătiţi, nu-i aşa? făcu tânărul nostru cu amărăciune.

— Nu, îi răspunse necunoscuta, cu o expresie fermecătoare, ca să-mi iertaţi taina pe care sunt silită s-o păstrez faţă de dumneavoastră.

Maurice, văzând cum strălucesc în întunecime ochii aceia frumoşi, aproape învăluiţi în lacrimi, simţind cum tremură mâna aceea călduţă într-ale sale, auzind vocea aceea care coborâse aproape până la inflexiunea unei rugi, trecu brusc de la mânie la exaltare sentimentală.

— De ce am nevoie? şopti el. Trebuie să vă revăd.

— Cu neputinţă.

— Măcar o dată, un ceas, un minut, o secundă.

— Cu neputinţă, vă spun.

— Cum aşa? întrebă Maurice, e adevărat ceea ce-mi spuneţi, că n-am să vă mai revăd niciodată?

— Niciodată! răspunse necunoscuta, cu un dureros ecou.

— O! doamnă, exclamă Maurice. Hotărât lucru, vă jucaţi cu soarta mea.

Şi-şi ridica mândru capul, scuturându-şi pletele lungi ca unul ce vrea să se lepede de-o putere care-l încătuşează fără voia lui.

Necunoscuta îl privea cu o expresie de nedefinit. Se vedea că nici ea nu scăpase cu desăvârşire de sentimentul pe care îl inspirase.

— Ştiţi ce? zise ea după o clipă de tăcere ce nu fusese tulburată decât de un suspin pe care Maurice încercase zadarnic să şi-l înăbuşe. Ascultaţi! îmi daţi cuvântul de onoare că veţi ţine ochii închişi din clipa în care vă spun până veţi isprăvi de numărat şaizeci de secunde? Dar ştiţi... pe cuvânt de onoare.

— Şi dacă vă dau cuvântul ce-are să se-ntâmple?

— Are să se-ntâmple că vă voi dovedi recunoştiinţa mea, cum vă promit să n-o mai dovedesc niciodată nimănui, chiar dacă ar face pentru mine mai mult decât aţi făcut dumneavoastră, ceea ce, dealtfel, ar fi tare greu.

— Dar, mă rog, aş putea şti?...

— Nu; aveţi încredere în mine şi veţi vedea...

— Într-adevăr, doamnă, nu ştiu dacă sunteţi înger sau demon.

— Îmi daţi cuvântul?

— Ei bine, da, vi-l dau.

— Că orice s-ar întâmpla nu veţi deschide ochii?... Orice s-ar întâmpla, înţelegeţi bine, chiar dacă v-aţi simţi străpuns de o lovitură de pumnal?

— Mă zăpăciţi, pe cuvântul meu, cu asemenea pretenţii.

— Hai! daţi-vă cuvântul; cred că nu riscaţi mare lucru.

— Ei bine, fie! îmi dau cuvântul, orice mi s-ar întâmpla, zise Maurice, închizând ochii.

Dar se opri.

— Lăsaţi-mă să vă mai văd o dată, o singură dată, şopti el, vă implor!

Tânăra îşi dădu gluga pe spate cu un surâs ce nu era lipsit de cochetărie şi la lumina lunii, care tocmai în clipa aceea se strecura printre doi nori, Maurice putu să vadă pentru a doua oară părul acela lung ce atârna în bucle de abanos, arcul desăvârşit al celor două sprâncene parcă desenate cu tuş, doi ochi tăiaţi în migdală, catifelaţi şi galeşi, nasul de-o formă desăvârşită, nişte buze tinere şi roşii ca mărgeanul.

— Vai! frumoasă sunteţi, grozav de frumoasă, prea frumoasă! exclamă Maurice.

— Închideţi ochii, şopti necunoscuta.

Maurice se supuse.

Femeia îi cuprinse amândouă mâinile într-ale sale şi-l întoarse după voia ei. Deodată o căldură înmiresmată păru că i se apropie de obraz şi o gură se lipi uşor de gura lui, lăsându-i între buze inelul pe care îl refuzase.

O senzaţie iute ca gândul îl străbătu, fierbinte ca o flacără. Maurice simţi un şoc puternic ca o durere, atât era de neaşteptat şi de adânc, atât de tare pătrunsese până în fundul inimii, înfiorându-i cele mai tainice fibre.

Făcu o mişcare bruscă, întinzând mâinile în faţa lui.

— Cuvântul de onoare, domnule! strigă o voce din depărtare.

Maurice îşi apăsă mâinile încleştate pe ochi ca să poată rezista ispitei de a-şi călca cuvântul. Nu mai numără, nici nu mai gândi, rămase mut, ţintuit locului, clătinându-se pe picioare.

După o clipă auzi un zgomot ca de uşă închisă la cincizeci sau şaizeci de paşi de dânsul. Apoi totul se cufundă în tăcere.

Atunci îşi luă mâinile de la ochi, îi deschise, privi în jur ca un om ce se deşteaptă şi poate ar fi crezut cu-adevărat că se deşteaptă şi că toate cele ce i se întâmplaseră nu fuseseră decât un vis, dacă n-ar fi ţinut strâns între buze inelul care făcea din această aventură de necrezut o incontestabilă realitate.

Capitolul IV Obiceiurile timpului

Când Maurice Lindey îşi veni în fire şi se uită în jur, nu văzu decât nişte uliţe întunecoase ce se întindeau la dreapta şi la stânga, încercă să caute, să se orienteze, dar mintea lui era tulburată şi noaptea sumbră. Luna, care ieşise cât ai clipi ca să lumineze chipul fermecător al necunoscutei, intrase iarăşi în nori. Tânărul nostru, după o clipă de nesiguranţă chinuitoare, se îndreptă spre casa lui, situată pe strada Roule.

Ajugând pe strada Sainte-Avoye, Maurice fu uimit de mulţimea patrulelor care circulau în cartierul Temple.

— Ce s-a-ntâmplat, sergent? îl întrebă el pe şeful unei patrule grozav de active, care tocmai făcuse percheziţie pe strada Fontaines.

— Ce s-a-ntâmplat? făcu sergentul. Păi, s-a-ntâmplat, ofiţere, c-au vrut s-o răpească pe femeia Capet cu toată şleahta ei.

— Şi cum asta?

— Păi, o patrulă de mai-nainte, care făcuse rost nu ştiu cum de parolă, s-a introdus în închisoarea Temple, cu costume de vânători din Garda naţională şi erau gata-gata să le ridice. Din fericire, cel care făcea pe caporalul, vorbind cu ofiţerul de gardă, i-a spus domnule; s-a trădat singur, aristocratul.

— Drace! exclamă Maurice. Şi au fost arestaţi conspiratorii?

— Nu, patrula a reuşit să iasă în stradă şi s-au împrăştiat.

— Şi mai este vreo speranţă să se pună mâna pe îndrăzneţii aceia?

— Eh! bine-ar fi să prindem şeful, unul înalt şi slab... care fusese vârât printre oamenii de gardă de către unul dintre funcţionarii municipali de serviciu. Ce-am mai alergat după el, ticălosul! Dar se vede c-a dat peste o uşă din dos şi va fi fugit pe la călugăriţele madelonete.

În orice altă împrejurare, Maurice ar fi stat toată noaptea cu patrioţii ce vegheau salvarea Republicii, dar de vreun ceas dragostea de patrie nu mai era singurul său gând. Îşi urmă aşadar drumul, vestea pe care-o aflase topindu-se puţin câte puţin în conştiinţa lui şi pierind în spatele întâmplării ce-i ieşise în cale. Dealtfel, pretinsele tentative de răpire ajunseseră atât de frecvente, patrioţii înşişi ştiind că în anumite împrejurări se recurgea la ele la fel de lesne de înţeles ca un mijloc politic, încât vestea nu-i inspirase o prea mare îngrijorare tânărului republican.

Ajungând acasă, Maurice îşi găsi îndatoritorul[8].

Pe vremea aceea nimeni nu mai avea slujitori. Maurice, după cum spuneam, îşi găsi îndatoritorul care, aşteptându-l, adormise şi, dormind, sforăia de îngrijorare.

---

[8] În orig. officieux, adj. substantivizat, termenul a fost utilizat în timpul Revoluţiei franceze în locul termenului de valet, lacheu, servitor etc., „pentru a le salvgarda demnitatea de cetăţeni."

Tânărul îl deşteptă cu toate menajamentele pe care le datorăm semenilor noştri, îl puse să-i tragă cizmele, îl expedie din cameră ca nu cumva să-l abată din gândurile lui, se culcă, şi, cum era târziu, iar el tânăr, adormi în ciuda preocupărilor ce-i munceau mintea.

A doua zi dimineaţă, găsi o scrisoare pe măsuţa de noapte.

Plicul vădea un scris fin, elegant şi necunoscut. Maurice se uită la sigiliu: sigiliul purta ca deviză un singur cuvânt în limba engleză: Nothing, adică Nimic.

Îl deschise şi-n el găsi cuvintele de mai jos:

"Mulţumesc!
Recunoştinţă veşnică, în schimbul unei uitări veşnice!..."

Maurice îşi chemă slujitorul; adevăraţii patrioţi nu-i mai sunau, soneria amintind slugăreala. Dealtminteri, mulţi dintre îndatoritori, când intrau la stăpân, puneau această condiţie pentru serviciile pe care consimţeau să i le facă.

Cu vreo treizeci de ani în urmă, la botez, îndatoritorul lui Maurice primise numele de Jean, dar în 1792, din proprie iniţiativă şi-l schimbase, Jean mirosind a aristocraţie şi a deism şi acum se numea Scaevola.

— Scaevola, îl întrebă Maurice, ştii tu ce-i cu scrisoarea asta?

— Nu, cetăţene,

— Cine ţi-a dat-o?

— Portarul.

— Cine a adus-o?

— Un comisionar, fără îndoială, pentru că nu-i pe ea timbrul naţiunii.

— Coboară şi roagă-l pe portar să urce la mine.

Portarul urcă, deoarece era chemat de Maurice, Maurice fiind foarte iubit de toţi îndatoritorii cu care era în legătură. Portarul declară însă că, dac-ar fi fost vorba de oricare alt locatar, l-ar fi invitat să coboare la el.

Pe portar îl chema Aristide.

Maurice îi puse întrebări. Un om necunoscut adusese scrisoarea cu pricina către ceasurile opt dimineaţa. Oricât s-a străduit tânărul nostru, înmulţind întrebările, întorcându-le pe toate feţele, portarul nu-i putu da alt răspuns. Maurice îl rugă să primească zece franci şi, în cazul că omul acela s-ar prezenta din nou, să-l urmărească fără să se dea de gol, apoi să se-ntoarcă şi să-i spună unde se dusese.

Ne grăbim să vă înştiinţăm că, spre marea satisfacţie a lui Aristide, cumva umilit de propunerea de-a urmări pe unul dintre semenii lui, omul nu s-a mai întors.

Rămas singur, Maurice mototoli înciudat scrisoarea, scoase inelul de pe deget, îl puse alături de scrisoarea mototolită pe măsuţa de noapte şi se întoarse cu faţa la perete, având pretenţia nesăbuită de-a adormi iarăşi.

Dar peste vreun ceas, după ce-i trecuse valul acela de fanfaronadă, Maurice s-a pomenit sărutând inelul şi recitind scrisoarea; un safir tare frumos era încrustat în inel.

Aşa cum am mai spus, scrisoarea era doar un bileţel încântător, ce mirosea a aristocraţie de la o poştă.

În vreme ce Maurice se lăsa pradă cercetării aceleia, uşa se deschise. Maurice puse inelul pe deget şi ascunse scrisoarea sub pernă. Să fi fost oare pudoarea sentimentului de dragoste abia încolţit? Sau sfiala patriotului, care nu vrea să se ştie de legăturile lui cu persoane destul de imprudente ca să scrie un asemenea bileţel, al cărui parfum era de-ajuns spre a compromite mâna care l-a scris precum şi pe cea care l-a desfăcut?

Cel ce intrase astfel era un tânăr în costum de patriot, dar un patriot de o eleganţă desăvârşită. Purta o carmaniolă de postav fin, un pantalon de caşmir şi nişte ciorapi pestriţi de mătase fină. Cât despre boneta-i frigiană, ar fi dat-o de ruşine chiar şi pe cea a lui Paris, datorită formei elegante şi frumoasei sale culori purpurii. Pe deasupra, mai avea la cingătoare două pistoale de la fosta fabrică regală din Versailles şi o sabie dreaptă şi scurtă, asemănătoare celor purtate de elevii de la Champ-de-Mars.

— Aha dormi, Brutus! exclamă noul venit, iar patria-i în primejdie. Halal!

— Nu, Lorin, răspunse Maurice, râzând, nu dorm, visez.

— Da, înţeleg, visezi la Eucharis a ta[9]!

— Ce? Nu te-nţeleg!

— Ei asta-i!

— De cine vorbeşti? Cine-i acea Eucharis?

— Ei, na! femeia...

— Care femeie?

— Femeia din strada Saint-Honoré, femeia cu patrula, necunoscuta pentru care ne-am riscat amândoi capetele ieri seara.

— A! da, zise Maurice, care ştia prea bine ce voia să spună prietenul său, dar se prefăcea că nu înţelege, femeia aceea necunoscută!

— Ei, da, cine era?

— Habar n-am.

— Dar era frumoasă?

— Pf! făcu Maurice, întinzându-şi buzele cu o expresie de dispreţ.

— O biată femeie uitată la o întâlnire de dragoste

---

[9] Una dintre nimfele lui Calypso şi eroina unui episod din Aventurile lui Telemac, scriere de Fénelon, publicată în l699.

...Da, neputincioşi suntem în faţ-acelor graţii,
Căci dragostea fără-ncetare ne chinuie pe noi, bărbaţii.

— S-ar putea, şopti Maurice, căruia în clipa aceea ideea ce-i trecuse prin cap îi făcea o silă cumplită, preferând să vadă în frumoasa necunoscută o conspiratoare mai curând decât o îndrăgostită.

— Şi unde locuieşte?

— Habar n-am.

— Hai, nu te mai preface! Habar n-ai! Cu neputinţă!

— De ce, mă rog?

— Dar ai însoţit-o.

— Mi-a scăpat, luând-o la fugă la Podul Marie...

— Ţi-a scăpat ţie? exclamă Lorin izbucnind într-un hohot de râs. O femeie să-ţi scape ţie, cine te crede?

Cum poate porumbiţa să scape, vai!, cu duh
De vulturul cel negru, tiranul din văzduh?
Şi cum poate gazela să fugă făr'să piară
Când tigrul a-nhăţat-o cu apriga lui gheară?

— Lorin, spuse Maurice, când ai să te deprinzi şi tu să vorbeşti ca toată lumea? Mă scoţi din sărite cu poezia ta infernală.

— Cum adică să vorbesc ca toată lumea? Dar eu cred că vorbesc mai bine decât toată lumea. Vorbesc precum cetăţeanul Demoustier, în proză şi în versuri. Cât despre poezia mea, dragul meu, ştiu eu o Emilie căreia nu i se pare proastă; dar să ne întoarcem la a ta.

— La poezia mea?

— Nu, la Emilia ta.

— Dar ce, am eu vreo Emilie?

— Hai, hai! se vede că gazela ta s-a făcut tigresă şi ţi-o fi arătat colţii, aşa că poate te simţi ofensat, dar tot îndrăgostit eşti!

— Eu şi îndrăgostit! protestă Maurice, scuturând din cap.

— Da, tu, îndrăgostit.

Hai, dragă nu te mai ascunde
Şi nu face din asta un mister.
Cythera ţine-n inimă, pe unde
N-ajunge trăsnetul lui Jupiter.

— Lorin, exclamă Maurice, înarmându-se cu o cheie cu gaură de pe măsuţa de noapte, îţi pun în vedere că la primul vers pe care-l mai spui te fluier.

— Atunci hai s-o schimbăm pe politică. Dealtfel pentru asta venisem. Ai aflat vestea?

— Am aflat că văduva Capet a vrut să evadeze.

— Ei! Asta nu-i nimic.

— Dar ce mai este în plus?

— Faimosul Cavaler de Maison-Rouge e la Paris.

— Nu mai spune! strigă Maurice, ridicându-se în capul oaselor, chiar el?

— Da, el în persoană.

— Dar când a pătruns?

— Aseară.

— Cum asta?

— Deghizat în vânător din Garda naţională. O femeie, despre care se crede că e o aristocrată, deghizată şi ea în femeie din popor, i-a dus hainele la barieră; imediat după aceea au intrat amândoi, braţ la braţ. Abia când trecuseră, santinela fu cuprinsă de-o bănuială. Văzuse femeia trecând cu un pachet şi-acuma o revedea trecând cu un militar la braţ; i se păruse ceva necurat la mijloc; a dat alarma şi s-a pornit goana după ei. S-au făcut nevăzuţi, dispărând într-un palat de pe strada Saint-Honoré, a cărui uşă s-a deschis ca prin minune. Palatul mai avea o ieşire în Champs-Elysées. Şi cu asta basta! Cavalerul de Maison-Rouge şi complicea lui au pierit de parcă i-a înghiţit pământul. Palatul va fi dărâmat, proprietarul ghilotinat, dar asemenea fapte n-au să-l împiedice pe cavaler să pună din nou la cale tentativa care i-a eşuat acum patru luni pentru întâia oară şi aseară pentru a doua oară.

— El n-a fost arestat? întrebă Maurice.

— Ţi-ai găsit, arestează-l pe Proteu, dragul meu, hai! arestează-l pe Proteu. Ştii doar cât s-a trudit Aristide să-i vină de hac.

Pastor Aristoeus fugiens Peneia Tempe...[10]

— Ia seama, spuse Maurice, ducând cheia la gură.

— Ia seama tu, ei drăcie! căci de data asta nu mă fluieri pe mine, ci pe Virgiliu.

— Ai dreptate şi câtă vreme nu-l traduci, n-am nimic de spus. Dar să ne-ntoarcem la Cavalerul de Maison-Rouge.

— Da, să recunoaştem că-i un bărbat viteaz.

— Ca să încerci asemenea lucruri, e nevoie de-un mare curaj, asta-i sigur.

[10] Virgiliu, Georgicele.

— Sau de o mare dragoste.

— Tu chiar crezi în dragostea cavalerului pentru regină?

— Nu cred, spun şi eu aşa, ca toată lumea. Dealtfel pe mulţi i-a făcut să se-ndrăgostească de ea, n-ar fi de mirare să-l fi sedus şi pe-acesta. Doar l-a sedus şi pe Barnave[11], după cât se spune.

— N-are a face, cavalerul trebuie neapărat să aibă complici chiar în închisoarea Temple.

— E posibil.

Amorul rupe gratii,
Şi râde de zăvoare.

— Lorin!

— Ah! da, ai dreptate.

— Aşadar, eşti şi tu de părerea celorlalţi?

— De ce nu?

— Pentru că după socotelile tale regina ar fi avut vreo două sute de amorezi.

— Două sute, trei sute, patru sute. E destul de frumoasă pentru aşa ceva. Nu zic că i-a iubit, dar, oricum, ei au iubit-o. Toţi oamenii văd soarele, dar soarele nu-i vede pe toţi.

— Aşadar, Cavalerul de Maison-Rouge zici că-i...

— Zic că-i puţin cam hăituit în clipa de faţă, iar dacă scapă de copoii Republicii înseamnă că-i şiret ca o vulpe şmecheră.

— Şi în toată afacerea asta ce face Comuna?

— Comuna are să dea o hotărâre prin care toate casele, ca nişte registre deschise, vor fi obligate să înscrie pe faţadă numele celor ce le locuiesc, bărbaţi şi femei. Se împlineşte visul celor din vechime. De ce oare nu există câte-o fereastră în inima omului pentru ca toată lumea să poată vedea ce se petrece acolo?!

— Grozavă idee! exclamă Maurice.

— Să se pună ferestre la inimile oamenilor?

— Nu, să se pună liste la uşile caselor.

De fapt, Maurice se gândea că astfel ar putea s-o descopere pe necunoscută sau măcar să-i dea de urmă.

— Nu-i aşa? zise Lorin. Le-am spus că o asemenea măsură ne-ar ajuta să punem mâna pe vreo cinci sute de aristocraţi. Fiindcă veni vorba, ştii c-am

---

[11] Antoine Barnave (176l-1793), avocat, om politic, partizan al unei monarhii constituţionale, se compromite din punct de vedere civic prin desele sale vizite la familia regală şi mai cu seamă la regină. E condamnat la moarte şi ghilotinat.

primit azi-dimineaţă la club o solie din partea înrolaţilor voluntari; au venit îndrumaţi de adversarii noştri de astă-noapte, care erau beţi morţi când ne-am despărţit; au venit cu ghirlande de flori şi coroniţe imortele.

— Chiar aşa? întrebă Maurice, râzând şi câţi erau?

— Vreo treizeci. Se bărbieriseră şi aveau bucheţele de flori la butoniere. "Cetăţeni ai clubului Termopile, începu oratorul, ca adevăraţi patrioţi ce suntem, dorim ca unirea francezilor să nu fie stânjenită de nici o neînţelegere şi am venit să fraternizăm din nou cu voi."

— Şi?...

— Şi am fraternizat iarăşi, recidivând, cum spune Diafoirus[12]. Din masa secretarului şi două carafe în care s-au pus buchete de flori s-a înălţat un altar patriei. Tu erai eroul festivităţii, aşa că ai fost chemat de trei ori ca să fii încoronat; şi cum n-ai răspuns, nefiind acolo şi cum trebuia cu orice preţ să se încoroneze ceva, au încoronat bustul lui Washington. Iată ordinea în care s-a desfăşurat ceremonia.

În timp ce Lorin încheia povestirea faptelor întâmplate, care la epoca aceea n-aveau nimic grotesc în ele, se auzi o rumoare pe stradă şi se desluşiră nişte bătăi de tobă, mai întâi depărtate, pe urmă din ce în ce mai apropiate, însoţite de vacarmul alarmei, atât de obişnuit pe-atunci.

— Ce-o fi asta? întrebă Maurice.

— Proclamarea hotărârii Comunei, răspunse Lorin.

— Trebuie să fug la secţie, zise Maurice, sărind jos din pat şi strigându-şi îndatoritorul să vină să-l îmbrace.

— Şi eu mă duc acasă să mă culc, spuse Lorin. N-am dormit decât două ceasuri astă-noapte din pricina blestemaţilor tăi de voluntari. De nu va fi decât o mică încăierare, să mă laşi să dorm; dar de va fi bătaie în toată regula, să vii să mă chemi.

— Dar de ce te-ai gătit aşa? îl întrebă Maurice, cercetându-l cu privirea pe Lorin, care se sculase să plece.

— Păi, ca să vin la tine sunt silit să trec pe strada Béthisy şi pe strada Béthisy la numărul 3 se află o fereastră care se deschide ori de câte ori trec eu.

— Şi nu ţi-e teamă c-ai să fii luat drept regalist?

— Regalist eu? Ei bine, dimpotrivă, eu sunt cunoscut ca un adevărat revoluţionar. Dar trebuie să facem şi oarecari sacrificii pentru sexul frumos. Cultul patriei nu-l exclude pe cel al dragostei, ba, din contră, unul îl cere pe celălalt:

Republica a decretat
Pe urmele grecilor să păşim

[12] Personaj din comedia *Bolnavul închipuit* de Molière.

Şi-al Libertăţii altar înălţat
Cu-al Graţiilor să-l unim.

Îndrăzneşte să fluieri strofa asta şi te denunţ că eşti aristocrat şi pun să te radă pe cap de n-ai să mai porţi niciodată perucă. Rămâi cu bine, scumpe amice.

Lorin întinse prietenos mâna lui Maurice, pe care tânărul secretar o strânse tot prietenos şi plecă gândindu-se să cumpere un buchet de flori pentru Chloris[13].

Capitolul V Ce fel de om era cetăţeanul Maurice Lindey

În vreme ce Maurice Lindey, după ce se-mbrăcă în grabă, o pornise spre secţia din strada Lepelletier, al cărei secretar, cum se ştie, era, să încercăm a pune sub ochii publicului antecedentele acestui om, care a intrat în scenă împins de unul dintre elanurile acelea ale inimii ce sunt atât de fireşti făpturilor puternice şi generoase.

Tânărul spusese adevărul gol-goluţ când, luând necunoscuta pe răspunderea sa, declarase că se numeşte Maurice Lindey şi că locuieşte în strada Roule. Ar fi putut adăuga că este un vlăstar al acelei semiaristocraţii acordate magistraţilor. Strămoşii săi se evidenţiaseră încă de două sute de ani prin necotenita opoziţie parlamentară care a făcut faima unui Mole[14] sau Maupeou[15]. Tatăl său, bătrânul Lindey, om tare de treabă care-şi petrecuse toată viaţa cârtind împotriva despotismului, murise de uimire şi spaimă când, în ziua de 14 iulie 1789, Bastilia căzu în mâinile poporului şi el văzu despotismul înlocuit cu o libertate militantă; lăsă acest unic fiu, independent datorită averii şi republican prin sentiment.

Revoluţia, care urmărise atât de stăruitor marele eveniment al republicanismului, îl găsise aşadar pe Maurice în plină vigoare şi maturitate virilă — însuşiri ce se cer atletului pregătit să intre în arenă —, format totodată printr-o educaţie republicană, consolidată şi de frecventarea asiduă a cluburilor şi de lectura tuturor pamfletelor epocii. Numai Dumnezeu ştie câte trebuise să

[13] În mitologia greacă, zeiţa florilor şi a primăverii.
[14] Mathieu Mole (1584-1656), preşedinte al Parlamentului şi ministru de justiţie, a jucat un rol important în timpul Frondei.
[15] Nicholas de Maupeou (1714-1792), cancelar al Franţei care, în 1771, înlocuieşte parlamentele din Paris şi Rouen prin curţi de justiţie.

citească Maurice. Dispreţ profund, dar raţional, pentru ierarhie, ponderaţie filosofică în faţa elementelor ce alcătuiesc trupul, negare netă a oricărei nobleţi ce nu e personală, apreciere imparţială a trecutului cu entuziasm pentru ideile noi, simpatie pentru popor amestecată cu cea mai aristocratică dintre structuri, iată trăsăturile morale ale celui pe care nu noi l-am ales, ci pe care însemnările cotidiene din care ne inspirăm ni l-au dat ca erou al povestirii de faţă.

Ca înfăţişare, Maurice Lindey era un bărbat înalt de peste un metru şi şaptezeci, în vârstă de două zeci şi cinci sau douăzeci şi şase de ani, cu o musculatură herculeană, chipeş, având o frumuseţe tipic franceză, care vădeşte trăsăturile specifice francilor, adică frunte pură, ochi albaştri, păr castaniu şi ondulat, obraji trandafirii şi dinţi ca de fildeş.

Şi-acum, după ce-am făcut portretul omului, să vedem poziţia cetăţeanului.

Dacă nu bogat, cel puţin independent materialiceşte, purtând un nume respectat, dar mai ales popular, cunoscut datorită educaţiei sale liberale şi principiilor sale şi mai liberale decât educaţia, Maurice se plasase, ca să zicem aşa, în fruntea unui partid alcătuit din tineretul burghez patriot. Se prea poate ca faţă de revoluţionari să fi trecut drept un ins cam molatic, iar faţă de colegii de la secţie drept un tânăr cam prea parfumat. Dar revoluţionarii îi iertau lipsa de elan când frângea bâtele cele mai noduroase ca pe nişte trestii firave, iar colegii uitau eleganţa lui când cu o lovitură de pumn între ochi te trimitea rostogol cât colo, la vreo douăzeci de paşi, dacă ochii îl priviseră într-un fel care nu-i plăcea.

Aşadar, atât cu forţa lui fizică şi morală, cât şi cu atitudinea sa cetăţenească, cu toate trei laolaltă, Maurice participase la cucerirea Bastiliei, făcuse parte din corpul trimis la Versailles, luptase ca un leu la 10 august şi e drept să-i recunoaştem meritul de-a fi ucis în ziua aceea memorabilă tot atâţia patrioţi şi soldaţi de-ai lui Ludovic al XVI-lea, fiindcă n-a mai vrut să suporte nici un fel de asasin, fie că purta carmaniolă, fie că era un duşman al Republicii îmbrăcat în haină roşie.

El fu acela care, pentru a îndemna trupele să se predea şi pentru a curma vărsarea de sânge, se aruncase asupra gurii unui tun pe care un artilerist parizian era pe cale de a-l slobozi; el fu acela care intrase primul în palatul Luvru printr-o fereastră, în ciuda focurilor de armă ale celor cincizeci de soldaţi ai monarhiei şi ale altor gentilomi ambuscaţi, gata să se repeadă; iar când zări semne de capitulare din partea duşmanilor, sabia lui năprasnică străpunse peste zece oşteni în uniforme; atunci, văzând cum prietenii săi îi masacrează pe îndelete pe prizonieri, care aruncau armele şi ridicau mâinile implorând şi cerând să rămână în viaţă, s-a apucat furios să-şi măcelărească amicii, ceea ce i-a făurit o reputaţie demnă de zilele grandioase ale Romei şi Greciei.

Când s-a declarat războiul, Maurice s-a înrolat şi a plecat pe frontieră, ca locotenent, cu primii o mie cinci sute de voluntari pe care Capitala îi trimitea împotriva năvălitorilor şi care în fiecare zi trebuiau să fie urmaţi de alţi o mie cinci sute.

La prima bătălie la care a luat parte, adică la Jemmapes, a fost lovit de un glonte care, după ce i-a despicat muşchii de oţel de la umăr, s-a turtit de os. Reprezentantul poporului îl cunoştea şi îl trimise înapoi la Paris, să se vindece. Mistuit de febră, Maurice se zbătu o lună întreagă pe patu-i de suferinţă, dar luna ianuarie îl găsi pe picioare, conducând, dacă nu de drept, cel puţin de fapt, Clubul Termopile, adică o sută de tineri din rândurile burgheziei pariziene, gata înarmaţi ca să oprească şi să împiedice orice tentativă în favoarea tiranului Capet. Dar mai e ceva: cu sprânceana-ncruntată de-o mânie neagră, cu ochii holbaţi, cu fruntea lividă, cu inima strânsă de-un amestec ciudat de ură morală şi de milă fizică, Maurice a asistat cu mâna pe sabie la execuţia regelui şi poate că din toată mulţimea fu singurul care rămase mut când căzu căpăţâna acelui urmaş al lui Ludovic cel Sfânt, al cărui suflet urca în ceruri. Abia după ce tigva căzuse, îşi ridică sabia de temut şi toţi amicii săi strigară: "Trăiască libertatea!", fără a băga de seamă că de data aceea, în mod excepţional, vocea lui nu se amestecase cu ale lor.

Iată cine şi cum era bărbatul care se îndrepta în dimineaţa zilei de 11 martie înspre strada Lepelletier şi căruia povestirea noastră îi va da mai mult relief prin amănuntele vieţii furtunoase ce se putea duce şi se ducea în acea epocă.

Către ceasurile zece Maurice sosi la secţia al cărei secretar era.

Nelinişstea ajunsese la culme. Se punea problema votării unei comunicări adresate Convenţiei în scopul de a pune capăt comploturilor girondinilor. Maurice era aşteptat cu nerăbdare.

Nu se vorbea decât de reîntoarcerea Cavalerului de Maison-Rouge, de cutezanţa cu care îndârjitul şi pătimaşul conspirator pătrunsese pentru a doua oară în Paris, unde se pusese preţ pe capul sau, lucru pe care dealtfel îl ştia. Pătrunderea lui era pusă în legătură cu tentativa din ajun, de la închisoarea Temple şi cu toţii îşi manifestau ura şi indignarea împotriva trădătorilor şi aristocraţilor. Dar împotriva tuturor aşteptări a celor de faţă, Maurice se arătă fără vigoare. Redactă cu dibăcie proclamaţia, îşi termină toate obligaţiile de serviciu în trei ore, întrebă dacă şedinţa s-a încheiat şi, primind răspuns afirmativ, îşi luă pălăria, ieşi şi o apucă pe strada Saint-Honoré .

Ajuns acolo, Parisul îi păru cu totul nou. Revăzu colţul străzii Coq, unde, în timpul nopţii, îi apăruse frumoasa necunoscută, zbătându-se în mâinile soldaţilor. Apoi, din strada Coq până la podul Marie, străbătu acelaşi drum pe care-l parcusese alături de ea, zăbovind în toate locurile în care patrulele îi

opriseră, repetând replicile pe care le schimbaseră în locurile ce i le aminteau întocmai, de parc-ar fi păstrat ecoul cuvintelor lor; numai că era ora unu după-amiază şi soarele, luminând întregul drum, scotea parcă în relief la fiecare pas amintirile din cursul nopţii.

Maurice străbătu podurile şi ajunse curând pe strada Victor, cum i se spunea pe vremea aceea.

— Biata femeie! şopti Maurice, ea nu s-a gândit ieri că noaptea ţine doar douăsprezece ceasuri şi că taina ei nu va putea dura mai mult decât ţine noaptea, în bătaia soarelui am să găsesc poarta prin care s-a strecurat şi cine ştie dacă n-am s-o zăresc chiar şi pe ea la vreo fereastră?

Pătrunse atunci pe vechea stradă Saint-Jacques şi se aşeză în locul în care îl pusese necunoscuta în ajun. Preţ de-o clipă închise ochii, crezând poate, biet năuc!, că sărutul din noaptea trecută îi va dogori buzele pentru a doua oară. Dar nu simţi decât amintirea. Ce-i drept şi amintirea ardea încă.

Maurice deschise ochii şi văzu cele două ulicioare, una la dreapta şi cealaltă la stânga lui. Erau pline de noroi, cu pavajul stricat, înţesate de obstacole, tăiate de mici punţi aruncate peste un pârâiaş. Se puteau vedea arcade din grinzi, unghere, vreo douăzeci de porţi prost închise, putregăite. Rezultatul unei munci grele în toată mizeria lui şi mizeria în toată hidoşenia ei. Ici-colo grădini îngrădite ba de-un gard de mărăcini, ba de-un zaplaz de araci, ori înconjurate de ziduri; piei puse la uscat sub hangare împrăştiau un miros respingător, de tăbăcărie, de ţi se făcea greaţă. Maurice cercetă, căută, chibzui preţ de două ore, dar nu găsi nimic şi nu ghici nimic. De zeci de ori se întorcea de unde plecase ca să se orienteze. Dar toate încercările-i fură zadarnice, toate cercetările sterile. Urmele tinerei femei păreau a fi şterse de ceaţă şi de ploaie.

— Am visat, îşi spuse Maurice. Asemenea cloacă nu i-a putut sluji nici o clipă de refugiu frumoasei mele zâne de astă-noapte.

Sălăşluia în sufletul acestui republican crâncen o poezie reală, dar în cu totul alt fel decât în inima amicului său, cu catrenele lui anacreontice, de vreme ce îmbrăţişase asemenea idee ca să nu umbrească aureola care-şi revărsa strălucirea asupra capului necunoscutei sale. E drept că se întoarse deznădăjduit.

— Rămas bun! şopti el, frumoasa mea învăluită în taină; m-ai socotit prost sau copil. La drept vorbind, ar fi venit ea cu mine dacă aici i-ar fi fost locuinţa? Nu!, a trecut doar pe-aici, ca lebăda peste o mocirlă infectă. Şi a lăsat o urmă invizibilă, precum cea a păsării în văzduh.

Capitolul VI Închisoarea Temple

În aceeaşi zi, la aceeaşi oră la care Maurice, crunt dezamăgit, trecea iarăşi podul Journelle, mai mulţi cetăţeni municipali însoţiţi de Santerre, comandantul Gărzii naţionale, procedau la o cercetare severă în turnul mănăstirii Temple — lăcaşul călugărilor templieri —, transformată în închisoare din ziua de 13. Totul se desfăşura cu deosebire în apartamentul de la etajul al treilea, alcătuit dintr-un vestibul şi trei încăperi.

Una dintre camere era ocupată de două femei, o fată şi un copil de nouă ani, cu toţii îmbrăcaţi în haine cernite. Cea mai vârstnică dintre femei să tot fi avut treizeci şi şapte sau treizeci şi opt de ani. Şedea lângă o masa şi citea.

A doua şedea şi ea şi lucra la o tapiserie; putea să fie în vârsta de douăzeci şi opt, douăzeci şi nouă de ani.

Fata, în jur de paisprezece ani, şedea lânga copil care bolnav sau numai culcat, ţinea ochii închişi ca şi cum ar fi dormit ,cu toate că era cu neputinţă să dormi în zgomotul pe care-l făceau cetăţenii municipali.

Unii mutau paturile, ceilalţi desfăceau lenjeria în care terminaseră de cercetat, se uitau cu o stăruinţă insolentă la nenorocitele arestate, care şedeau cu privirile încăpăţânat plecate una asupra cărţii pe care o citea, cealaltă asupra ţesăturii, iar a treia asupra fratelui ei.

Cea mai în vârstă, înaltă, palidă şi frumoasă, citea şi părea că-şi concentrează atenţia mai ales asupra carţii, cu toate că, după toate probabilităţile, numai ochii citeau, nu mintea. Atunci, unul dintre cetăţenii municipali se apropie de ea, îi smulse cu sălbăticie cartea din mână şi o azvârli în mijlocul încăperii.

Deţinuta întinse mâna spre masă, luă un al doilea volum şi continuă să citească.

Montagnardul prinse a se repezi furios să-i smulgă şi-al doilea volum, cum făcuse cu primul. Dar la mişcarea lui, deţinuta care broda lângă fereastră tresări, iar fata alergă, cuprinse cu braţele capul femeii care citea şi murmură, plângând:

— Vai! sărmana mea mamă. Apoi o îmbrăţişă.

Atunci deţinuta îşi lipi buzele de urechea fetei, ca şi cum ar fi sărutat-o, şi-i şopti:

— Maria, în gura sobei e ascuns un bileţel: scoate-l.

— Hai! hai! făcu reprezentantul municipal, trăgând-o sălbatic pe fată spre el şi despărţind-o de maică-sa. Când aveţi de gând să încetaţi cu sărutatul?

— Domnule, ripostă fata, Convenţia a decretat cumva că un copil nu are voie să-şi sărute mama?

— Nu, dar a decretat ca toţi trădătorii şi aristocraţii să fie pedepsiţi şi de aceea ne aflăm şi noi acum aici, ca să punem întrebări. Hai, Antoaneta, răspunde.

Cea interpelată atât de grosolan nu găsi de cuviinţă nici măcar să se uite la cel ce-i pusese întrebarea. Dimpotrivă, întoarse capul şi o uşoară îmbujorare trecu peste obrajii ei, livizi din cauza durerii şi brăzdaţi de lacrimi.

— E cu neputinţă, urmă omul acela, să nu fi avut habar de tentativa de astă-noapte. Dincotro vine?

Aceeaşi tăcere din partea deţinutei.

— Răspunde, Antoaneta, zise atunci Santerre, apropiindu-se, fără să fi luat aminte la fiorul de groază ce-o cuprinsese pe tânăra femeie, când îl văzu pe omul care în ziua de 21 ianuarie, dimineaţa, venise să-l ridice din închisoarea Temple pe Ludovic al XVI-lea ca să-l ducă la eşafod. Răspunde. Astă-noapte a fost o conspiraţie împotriva Republicii şi au încercat să te smulgă din închisoarea care, în aşteptarea pedepsirii crimelor de care te-ai făcut vinovată, ţi-a fost destinată prin voinţa poporului. Ia spune, ştiai că se punea la cale conspiraţia asta?

Maria-Antoaneta tresări la auzul vocii aceluia de care părea că se apără, trăgându-se cât mai în fundul scaunului pe care şedea. Dar nu răspunse nici întrebării acesteia a lui Santerre, cum nu răspunsese nici celorlalte două ale reprezentantului municipal.

— Aşadar, nu vrei să răspunzi? spuse Santerre, izbind puternic cu piciorul în podea.

Deţinuta luă de pe masă un al treilea volum. Santerre se întoarse. Puterea brutală a acestui om, care avea sub comandă 80.000 de inşi, căruia nu i-a trebuit decât un singur gest ca să înăbuşe vocea lui Ludovic al XVI-lea în pragul morţii, se izbea neputincioasă de demnitatea unei biete deţinute, al cărei cap îl putea face să cadă, dar nu să se plece.

— Şi tu, Elisabeth, se adresă el celeilalte femei, care preţ de-o clipă încetase să lucreze la tapiserie spre a-şi împreuna mâinile şi a se ruga, dar nu oamenilor acelora, ci lui Dumnezeu..., ai să-mi răspunzi?

— Nu ştiu ce mă-ntrebaţi, replică ea, nu vă pot deci răspunde.

— Ei, drăcie! Cetăţeană Capet, făcu Santerre, pierdându-şi răbdarea, e totuşi limpede ce întreb. Spun că ieri s-a făcut o tentativă ca să fiţi scoase din închisoare — şi că desigur cunoaşteţi vinovaţii.

— Nu avem nici un soi de comunicaţie cu exteriorul, domnule, nu putem, aşadar, şti nici ceea ce se face pentru noi, nici ceea ce se face împotriva noastră.

— Bine, fie, spuse reprezentantul municipal. Avem s-aflăm noi atunci ce ne spune nepotul tău.

Şi se apropie de patul prinţului moştenitor al Franţei. În faţa unei asemenea ameninţări, Maria-Antoaneta se ridică numaidecât.

— Domnule, spuse ea, fiul meu e bolnav şi doarme... Nu-l deştepta.

— Atunci răspunde tu.

— Nu am cunoştinţă de nimic.

Reprezentantul municipal porni drept spre patul micului deţinut, care se făcea, aşa cum am mai spus, că doarme.

— Hai, hai, scoală, Capet, zise el zgâlţâindu-l cu sălbăticie.

Regina, în zbuciumul durerii şi-al spaimei, făcu semn către fiică-sa care, folosindu-se de momentul potrivit, se strecură în camera vecină, deschise unul dintre capacele sobei, scoase biletul, îl arse, apoi se întoarse înapoi în cameră şi cu o privire o linişti pe maică-sa.

— Ce vreţi de la mine? întrebă copilul.

— Vrem să ştim dacă n-ai auzit nimic astă-noapte?

— Nu, am dormit.

— Îţi place tare să dormi, după cât se pare.

— Da, pentru că visez când dorm.

— Şi ce visezi?

— Că-l văd pe tatăl meu, pe care l-aţi ucis.

— Aşadar, n-ai auzit nimic? întrebă repezit Santerre.

— Nimic.

— Precis că lupanii ăştia sunt înţeleşi cu lupoaica, zise înfuriat agentul municipal; şi, totuşi, s-a înfăptuit un complot.

Regina schiţă un surâs.

— Austriaca nu se sinchiseşte de noi, exclamă municipalul. Ei, dacă-i aşa, hai să aplicăm cu toată rigoarea decretul Comunei scoală-te, Capet.

— Ce vreţi să faceţi? strigă regina ieşindu-şi din fire. Nu vedeţi, fiul meu e bolnav, că are febră? Vreţi să-l ucideţi?

— Fiul tău, îi răspunse agentul municipal, e o pricină continuă de nelinişte pentru consilierii închisorii Temple. El este ţinta tuturor conspiratorilor. Îşi fac iluzii c-au să vă răpească pe toţi împreună. Ei bine, să poftească... Tison!... Ia chemaţi-l pe Tison.

Tison era un fel de zilier, însărcinat cu muncile grele în gospodăria închisorii. Veni la chemare.

Era un bărbat de vreo patruzeci de ani, cu pielea arsă de soare, cu faţa aspră şi sălbatică şi cu părul negru, scurt şi creţ, coborând până pe sprâncene.

— Tison, întrebă Santene, cine a venit ieri s-aducă merinde deţinuţilor?

Tison rosti un nume.

— Şi rufăria cine le-a adus-o?

— Fiică-mea.

— Aşadar, fiică-ta e spălătoreasă?

— Păi, desigur.

— Şi tu i-ai dat deţinuţii ca muşterii?

— De ce nu? Şi ea poate să câştige de pe urma lor la fel ca oricare alta. Doar nu mai sunt banii tiranilor, sunt banii naţiunii, de vreme ce naţiunea plăteşte pentru ei.

— Ţi s-a spus să cercetezi rufăria cu de-amănuntul.

— Şi ce? Nu-mi fac eu datoria cum trebuie? Ca dovadă, ieri am găsit o batistă cu două noduri şi m-am dus s-o arăt la consiliu, care i-a poruncit soţiei mele s-o deznoade, s-o calce şi să se ducă la coana Capet să i-o dea fără să-i spună nimic.

La auzul ştirii cele două noduri făcute la batistă, regina tresări, pupilele i se măriră, iar doamna Elisabeth schimbă o privire cu dânsa.

— Tison, zise Satere, fiică-ta e o cetăţeană al cărei patriotism nu e pus de nimeni la îndoială, dar cu începere de astăzi nu mai are voie să intre în închisoarea Temple.

— Vai! Doamne! exclamă Tison înspăimântat, ce tot spuneţi dumneavoastră? Cum adică, să nu-mi mai văd fiica decât când ies de-aici?

— Nici tu n-ai să mai ieşi, urmă Santerre.

Tison se uită jur-împrejur fără să-şi oprească privirea buimăcită asupra nici unui lucru din preajmă, apoi strigă brusc:

— N-am să mai ies! A! Va să zică aşa? Ei bine, eu vreau ies de-a binelea. Îmi dau demisia; eu nu-s trădător, nici aristocrat, ca să fiu ţinut în închisoare. V-o spun pe şleau, vreau să ies.

— Cetăţene, îl întrerupse Santerre, ascultă de ordinele Comunei şi taci din gură, sau ai s-o sfârşeşti rău, ţi-o spun eu. Rămâi pe loc şi fii cu ochii în patru la cele ce se petrec. Sunt cu ochii pe tine, te previn.

Între timp, regina, crezându-se uitată, se înseninase încet-încet şi-l aşează pe fiul ei în pat.

— Cheamă-ţi nevasta sus, îi spuse reprezentantul municipal lui Tison.

Acesta ascultă fără să crâcnească. Ameninţările lui Santerre îl potoliseră, făcându-l blând ca mielul. Soţia lui Tison se arătă.

— Vino-ncoa', cetăţeană, îi spuse Santerre; noi trecem în încăperea de-alături şi cât stăm acolo tu percheziţionează deţinutele.

— Ce zici, nevastă, nu vor să ne mai lase fata să vină la Temple.

— Cum? Nu mai vor să ne lase fata să vină? Să nu ne mai vedem fata?

Tison clătină din cap.

— Ce tot spui?

— Spun c-avem să facem un raport către consiliul închisorii şi consiliul va hotărî. Până atunci...

— Până atunci, zise femeia, eu vreau să-mi văd fata.

— Taci! se răsti Santerre; te-am chemat aici ca să percheziţionezi arestatele, percheziţionează-le şi pe urmă vedem noi...

— Dar... totuşi!

— Ţî! ţî! făcu Santerre încruntând sprâncenele; îmi pare că treburile se-ncurcă.

— Femeie, fă odată ce-ţi spune cetăţeanul general; pe urmă doar ai auzit c-a spus că vedem noi...

Şi Tison se uită la Santerre cu un zâmbet umil.

— Bine, spuse femeia, hai, plecaţi, sunt gata să le percheziţionez.

— Dragă doamnă Tison, i se adresă regina, să credeţi...

— Nu cred nimic, cetăţeană Capet, spuse cumplita femeie scrâşnind din dinţi, afară doar că tu eşti pricina nenorocirilor poporului. De aceea, numai să găsesc eu ceva ce nu se cuvine asupra ta, şi-ai să vezi tu.

Patru oameni rămaseră la uşă să-i dea o mână de ajutor nevestei lui Tison, în cazul în care regina s-ar fi împotrivit.

S-a făcut începutul cu regina.

Asupra ei s-au găsit o batistă înnodata cu trei noduri, ce părea nenorocire, un răspuns pregătit la cea de care vorbise Tison, un creion, o rasă de călugăriţă şi nişte ceară roşie de sigilat.

— Aha! ştiam eu prea bine, exclamă femeia lui Tison şi le-am spus-o municipalilor, că austriaca scrie! Deunăzi am găsit un bob de ceară pe dosul sfeşnicului.

— Vai! doamnă, spuse regina, implorând-o, să nu le arătaţi decât rasa.

— Ei da, sigur, răspunse femeia, să-mi fie milă de tine!... Dar de mine cui i-e milă?... Vor să-mi ia fata.

Asupra doamnei Elisabeth şi alteţei-regale nu s-a găsit nimic.

Femeia lui Tison chemă agenţii municipali care intrară cu Santerre în frunte, ea le înmână lucrurile găsite asupra reginei, care trecură din mână în mână şi făcură obiectul unui număr nesfârşit de presupuneri. Mai ales batista cu trei noduri puse la-ncercare multă vreme imaginaţia persecutorilor neamului regesc.

— Şi-acum, spuse Santerre, avem să-ţi citim hotărârea Convenţiei.

— Care hotărâre? întrebă regina.

— Hotărârea care ordonă să fii despărţită de fiul tău.

— E-adevărat că există o asemenea hotărâre?

— Da. Convenţia are prea mare grijă de copilul încredinţat mamei de către naţiune, ca să-l lase în tovărăşia unei mame atât de depravate ca tine...

Ochii reginei aruncau fulgere.

— Dar formulaţi măcar o învinuire, tigri ce sunteţi.

— Zău că nu-i greu, interveni un municipal, iată...

Şi rosti o învinuire infamă ca una dintre cele formulate împotriva Agrippinei.

— Ah! exclamă regina, în picioare, albă ca varul şi superbă în indignarea ei, vie-mi în sprijin sunetul tuturor mamelor!

— Hai! hai! făcu municipalul, toate sunt întocmai cum spun. Dar iată-ne stând aici de vreo două ceasuri şi nu ne putem pierde toată ziua. Scolă-te Capet şi vino după noi.

— Niciodată! Niciodată! strigă regina spre agenţii municipali şi tânărul Ludovic ,pregătindu-se să apere patul de apropierea duşmanului, cum face tigroaica cu puii ei — niciodată n-am să îngădui să-mi fie luat copilul!

— Vai, domnilor, interveni doamna Elisabeth împreunându-şi mâinile cu o expresie demnă de admirat, în numele Celui-de-Sus fie-vă milă de două mame!

— Descleştaţi-vă gurile, răspunse Santerre, divulgaţi numele, mărturisiţi planul complicilor voştri, spuneţi ce voiau să însemne nodurile acelea de la batista adusă cu rufele voastre de fata lui Tison şi cele făcute la batista găsită în buzunarele voastre; atunci are să vi se lase copilul.

Cu o privire doamna Elisabeth păru că imploră pe regină să facă cumplitul sacrificiu.

Dar ea, ştergându-şi cu mândrie o lacrimă ce-i strălucea ca o nestemată în colţul ochiului zise:

— Rămas bun, copilul meu. Să nu-l uiţi niciodată pe tatăl tău, care e acum în cer şi nici pe maică-ta, pe care în curând are s-o regăsească; nu uita să spui în fiecare seară rugăciunea pe care te-am învăţat. Adio, fiul meu.

Îl mai îmbrăţişă o dată, pentru cea din urmă oară şi apoi, ridicându-se indiferentă şi neînduplecată, le spuse:

— Nu ştiu nimic, domnilor; faceţi ce doriţi.

Reginei i-ar fi trebuit însă mai multă putere decât cea de care era în stare un suflet de femeie şi mai ales o inimă de mamă. Se prăbuşi zdrobită pe un scaun, în vreme ce i se lua copilul, căruia-i curgeau lacrimile şiroaie şi care întindea braţele spre ea, fără să scoată însă nici un strigăt.

Uşa se închise în urma reprezentanţilor municipali care ridicaseră copilul de rege şi cele trei femei rămaseră singure.

Urmă o clipă de tăcere deznădăjduită, întreruptă de câteva hohote de plâns.

Regina o curmă.

— Fiica mea, întrebă ea, ce e cu biletul?

— L-am ars, aşa cum mi-ai spus, mamă.

— Fără să-l fi citit?

— Fără să-l citesc.

— Atunci adio, ultimă licărire, supremă speranţă, şopti doamna Elisabeth.

— Da, ai dreptate, ai dreptate, surioară, suferinţa e prea grea.

Apoi întorcându-se spre fiică-sa:

— Dar măcar ai văzut scrisul, Maria?

— Da, mamă, doar o clipă.

Regina se ridică, se duse până la uşa să vadă dacă nu e cumva spionată, apoi, scoţând un ac din păr, se apropie de zid, scoase dintr-o crăpătură o hârtiuţă împăturită ca un bileţel şi, arătând-o prinţesei îi spuse:

— Înainte de a-mi răspunde copila mea, aminteşte-ţi bine cele văzute şi spune-mi: era acelaşi scrie ca acesta de aici?

— Da, mamă, exclamă prinţesa, da, îl recunosc, e acelaşi!

— Slavă Domnului! murmură regina, căzând în genunchi într-o stare de exaltare. Dacă astăzi dimineaţă a fost în stare să scrie, înseamnă că-i salvat. Mulţumescu-ţi ţie Doamne! Unui prieten atât de nobil i se cuvenea una din minunile tale.

— De cine vorbeşti, mamă? întrebă prinţesa. Cine este acest prieten al nostru? Spune-mi cum îl cheamă, ca să-l pomenesc în rugile care le-nalţ Domnului.

— Da, ai dreptate, copila mea, să nu uiţi niciodată numele acesta, purtat de un gentilom pe cât de cinstit, pe atât de viteaz. El nu ne e devotat din ambiţie, căci nu ni s-a arătat decât în zilele nenorocirii noastre. N-a văzut-o niciodată pe regina Franţei, sau, mai curând regina Franţei nu l-a văzut niciodată şi, iată, îşi închină viaţa ca s-o apere. Poate fi-va răsplătit, aşa cum se răsplăteşte azi orice virtute, cu o moarte cumplită... Dar dacă va fi să moară... vai! acolo sus! am să-i mulţumesc... Numele lui e...

Regina privi cu nelinişte în juru-i şi spuse în şoaptă:

— Numele lui e Cavalerul de Maison-Rouge... Rugaţi-vă pentru el.

Capitolul VII Jurământ de jucător

Încercarea de răpire, oricât a fost de contestată, pentru că nu se trecuse la executarea ei, aţâţase pe de-o parte mânia unora, pe de alta curiozitatea şi interesul altora. Dealtfel — fapt ce adăuga evenimentului despre care vorbim o probabilitate aproape palpabilă — până şi comitetul siguranţei generale aflase că, de vreo trei săptămâni sau chiar o lună, o mulţime de emigranţi se reîntorseseră în Franţa, pătrunzând prin diferite puncte de frontieră. Era limpede că oamenii care-şi riscau astfel capul nu şi-l riscau fără un scop şi că

un asemenea scop, după toate probabilităţile, nu putea fi altul decât acela de a-şi da concursul la răpirea familiei regale.

La propunerea lui Osselin, membru al Convenţiei, se şi promulgase cumplitul decret prin care se condamna la moarte orice emigrant dovedit că a pus iarăşi piciorul pe pământul Franţei, orice francez dovedit că şi-a făcut planuri de emigrare, orice individ dovedit că a ajutat un emigrant sau un emigrat să fugă sau să se reîntoarcă şi, în sfârşit, orice cetăţean dovedit că a adăpostit vreun emigrant.

Cu această lege înspăimântătoare s-a inaugurat Teroarea. Nu mai lipsea decât legea suspecţilor.

Cavalerul de Maison-Rouge era un duşman prea întreprinzător şi prea îndrăzneţ pentru ca pătrunderea lui în Paris şi apariţia sa la închisoarea Temple să nu fi generat luarea celor mai grave măsuri. Percheziţii mai severe ca niciodată fură executate într-o grămadă de case suspecte. Dar, afară de descoperirea câtorva emigrante, care se lăsară ridicate şi a câtorva bătrâni, care nu-şi mai bătură capul să-şi apere de călău puţinele zile ce le mai rămăseseră de trăit, cercetările nu duseră la nici un rezultat. Secţiile, aşa cum lesne e de închipuit, în urma acestui eveniment au avut de lucru până peste cap multe zile în şir, şi, ca atare, secretarul secţiei Lepelletier, una dintre cele mai influente din Paris, nu prea a avut timp să se gândească la necunoscuta lui.

Mai întâi încercase să uite, aşa cum hotărâse când părăsise vechea stradă Saint-Jacques, dar, precum îi spusese şi prietenul său Lorin:

Gândindu-te că trebuie să uiţi,
Te trezeşti că-ţi aduci aminte.

Maurice, totuşi, nu spusese nimic, nici nu mărturisise nimic. Ferecase în suflet amănuntele aventurii care scăpase de investigaţia prietenului său. Cu toate acestea, Lorin, care cunoştea firea veselă şi comunicativă a lui Maurice şi care acum îl vedea întruna dus pe gânduri şi căutând singurătatea, presimţise şi bănuia că pungaşul acela de Cupidon, cum îi spunea el, îşi vârâse coada.

E de notat că în timpul celor optsprezece secole de monarhie, Franţa a avut puţini ani închinaţi mitologiei, precum anul de graţie 1792.

Totuşi, cavalerul nu fusese prins. Nu se mai auzea vorbindu-se de el. Regina, văduvită de soţ, lipsită de copil, se mulţumea doar să plângă, când rămânea singură, între fiică şi cumnată.

Tânărul prinţ moştenitor începea, pe mâinile cizmarului Simon, cunoscutul martiraj ce avea să-l alăture peste doi ani tatălui şi mamei sale. Urmă doar o clipă de acalmie.

Vulcanul montagnard se odihnea înainte de a-i nimici pe girondini.

Maurice simţea apăsarea acelei acalmii, aşa cum se simte povara atmosferei pe vreme de furtună şi, neştiind cum să-şi petreacă clipele de răgaz, ce-l lăsau pradă înflăcărării unui simţământ care, de nu era chiar dragoste, grozav îi mai semăna, Maurice, cum ziceam, citi iarăşi scrisoarea, îşi lipi buzele de frumosul safir şi se hotărî, călcându-şi jurământul, să facă o ultimă încercare, făgăduindu-şi să fie cea din urmă.

Tânărul nostru se gândise la un lucru: să se ducă la secţia din sectorul Grădinii botanice şi acolo să ceară informaţii de la secretarul secţiei colegul său. Dar prima sau, am putea spune, unica idee care o avusese, cum că frumoasa-i necunoscută era amestecată în cine ştie ce uneltire politică, îl opri. La gândul că o indiscreţie din partea lui o putea duce pe fermecătoarea femeie în Piaţa Revoluţiei şi putea face să cadă capul ei de înger pe eşafod, la gândul acesta un fior de groază trecea prin vinele lui Maurice.

Se hotărî aşadar, să încerce aventura singur şi fără nici o informaţie. Planul lui are destul de simplu. Listele afişate la toate uşile trebuiau să-i dea primele indicii; apoi interogarea portarilor avea să aducă limpezirea misterului, în calitate de secretar al secţiei Lepelletier avea mână liberă şi deplină putere şi îndreptăţire de-a pune întrebări.

Dealtfel, Maurice nu ştia numele necunoscutei, dar trebuia să se orienteze prin deducţii. Era cu neputinţă ca o făptură atât de fermecătoare să nu poarte un nume potrivit pentru înfăţişarea ei, vreun nume de silfidă, de zână sau de înger, fiindcă sosirea sa pe pământ trebuia să fi fost salutată ca aceea a unei fiinţe superioare, supranaturale.

Numele îl va îndruma fără doar şi poate.

Maurice se îmbrăcă cu o carmaniolă de postav gros, cafeniu, pe cap îşi puse boneta roşie de zile mari şi porni în expediţie fără să spună nimănui.

În mână avea o bâtă noduroasă, căreia i se spunea constituite; asemenea armă, pe măsura pumnului viguros al lui Maurice, căpăta tăria măciucii lui Hercule. În buzunar avea împuternicirea de secretar al secţiei Lepelletier. Dispunea deopotrivă de siguranţa fizică şi de garanţia morală.

Porni, aşadar, să străbată iarăşi strada Saint-Victor şi vechea stradă Saint-Jacques, citind la lumina zilei pe sfârşite toate numele scrise pe panourile fiecărei uşi de-o mână mai mult sau mai puţin iscusită.

Se afla la a suta casă şi, ca atare, la a suta listă, fără ca nimic să-l îndreptăţească să creadă c-ar fi dat cât de cât de urmele necunoscutei sale, ceea ce dealtfel n-ar fi voit să recunoască decât dacă i-ar fi căzut ochii pe-un nume de felul celui pe care-l visase, când un cizmar, om cumsecade de felul lui, văzând nerăbdarea ce se zugrăvise pe chipul celui ce citea, deschise uşa

locuinţei sale, ieşi cu o curea într-o mână şi cu sula în cealaltă şi, uitându-se la Maurice pe deasupra ochelarilor, îl întrebă:

— Vrei să afli câte ceva despre locatarii casei de-aici? Dacă-i aşa, dă-i drumul. Sunt gata să-ţi răspund.

— Mulţumesc, cetăţene, mormăi Maurice, căutam doar un prieten.

— Spune-i numele, cetăţene, cunosc toată lumea din cartier. Unde locuia prietenul?

— Locuia, după câte-mi pare, pe vechea stradă Saint-Jacques; dar mi-e teamă să nu se fi mutat.

— Dar cum îl cheamă? Trebuie să-i ştiu numele.

Maurice, luat prin surprindere, şovăi o clipă, apoi rosti primul nume care-i veni pe buze.

— René, spuse el.

— Şi ce meserie?

Maurice, uitându-se în jur, se văzu încercuit numai de tăbăcării.

— Ucenic tăbăcar.

— În asemenea caz, interveni un meşter care tocmai se oprise acolo şi se uita la Maurice cu oarecare naivitate, nu lipsită însă de puţină bănuială, ar trebui să-l întrebi pe meşterul lui.

— Asta aşa e, observă portarul. Ce-i drept, meşterii ştiu numele lucrătorilor lor. Iată-l aici şi pe cetăţeanul Dixmer, patronul unei tăbăcării care are peste cincizeci de lucrători; el poate să te lămurească.

Maurice se întoarse şi dădu cu ochii de un patron în toată regula, înalt de statură, blajin la chip, purtând nişte haine scumpe, de industriaş înstărit.

— Numai că, aşa cum a spus şi cetăţeanul portar, urmă meşterul, ar trebui să-i ştiu numele de familie.

— L-am spus doar: René.

— René e nume de botez, eu te-ntreb de numele de familie. Toţi lucrătorii sunt înscrişi la mine cu numele lor de familie.

— Zău, făcu Maurice, pe care un asemenea interogatoriu începuse să-l scoată din sărite, numele de familie nu i-l ştiu.

— Cum dracu!? zise meşterul cu un surâs în care lui Maurice i se păru că desluşeşte mai multă ironie decât ar fi vrut celălalt s-arate, cum, cetăţene, nu-i ştii numele de familie prietenului tău?

— Nu.

— Atunci se vede treaba că n-ai să-l găseşti.

Şi meşterul, salutându-l cu bunăvoinţă pe Maurice, făcu câţiva paşi şi pătrunse într-o casă de pe vechea stradă Saint-Jacques.

— Fapt e că dacă nu-i ştii numele de familie..., urmă portarul.

— Ei, iată, nu i-l ştiu, răspunse Maurice, care n-ar fi pregetat să dea frâu liber mâniei sale şi nu s-ar fi supărat să i se caute pricină, ba dimpotrivă, trebuie să spunem că nu era departe de-a căuta el însuşi pricină cu tot dinadinsul. Şi ce-ai de spus la asta?

— Nimica, cetăţene, chiar nimic. Numai că, dacă nu ştii cum îl cheamă pe prietenul tău, se vede treaba, aşa cum a spus şi cetăţeanul Dixmer, se vede treaba că n-ai să-l mai găseşti.

Şi cetăţeanul portar intră în gheretă, ridicând din umeri.

Maurice avea o poftă grozavă să-i ardă o bătaie straşnică portarului, numai că acesta era bătrân: neputinţa îl salvă. De-ar fi avut cu douăzeci de ani mai puţin, Maurice ar fi dat un scandalos spectacol de egalitate în faţa legii, dar de inegalitate în faţa forţei.

Dealtfel, noaptea era gata să se lase şi Maurice nu mai avea decât câteva minute de lumină.

Le folosi ca să pătrundă mai întâi pe prima străduţă, apoi pe a doua, cercetă fiecare uşă, iscodi fiecare ungher, se uită peste toate zăplazurile, se caţără pe deasupra tuturor zidurilor, trase cu ochiul prin toate zăbrelele, prin fiecare gaură de cheie, bătu la uşa câtorva magazine pustii, fără să capete răspuns, în sfârşit petrecu aproape două ore într-o căutare zadarnică.

Bătură ceasurile nouă seara. Se înnoptase de tot. Nu se mai auzea nici un zgomot, nu se mai zărea nici o mişcare în cartierul acela pustiu, din care viaţa părea că se retrăsese odată cu lumina zilei.

Maurice, deznădăjduit, era pe punctul de-a face cale-ntoarsă, când, dintr-o dată, la cotitura unei cărări înguste, văzu strălucind o lumină. Se încumetă să pătrundă în strâmtoarea întunecoasă, fără să bage de seamă că tocmai în clipa în care înainta, o iscoadă, ce de vreun sfert de ceas îi urmărise toate mişcările din mijlocul unui pâlc de arbori înălţat peste zidărie, dispăru în graba mare în dosul zidului.

La câteva clipe după ce iscoada dispăruse, trei bărbaţi, ieşind printr-o portiţă făcută în zid, se năpustiră pe cărarea pe care se afundase Maurice, în vreme ce un al patrulea, pentru mai multă precauţie, închidea portiţa cărăruii.

La capătul cărării, Maurice dăduse peste o curte, lumina strălucea de partea cealaltă a curţii. Bătu la uşa unei case sărăcăcioase şi singuratice, dar la prima bătaie în uşă lumina se stinse.

Maurice bătu din nou, dar nimeni nu-i răspunse, îşi dădu seama că era consemn să nu se răspundă, înţelese că îşi pierdea timpul de prisos bătând la uşă, aşa că străbătu curtea şi intră iarăşi pe cărare.

În acest răstimp uşa casei se crăpă încetişor: trei bărbaţi ieşiră şi se auzi un fluierat scurt.

Maurice se întoarse şi văzu trei umbre la o depărtare cam de două ori mai mare decât lungimea bâtei sale.

În licărul de lumină care stăruie chiar în plină beznă pentru ochii deprinşi de mult cu întunericul, trei tăişuri străluceau cu sclipiri ameninţătoare.

Maurice înţelese că era împresurat: voi să facă un mulinet cu bâta, dar cărarea era atât de îngustă încât măciuca lui atinse amândoi pereţii, în aceeaşi clipă, o lovitură puternică în cap îl năuci. Era atacul neprevăzut dau de cei patru care ieşiseră din spatele zidului. Şapte bărbaţi se năpustiră deodată asupra lui Maurice şi, cu toată rezistenţa lui disperată, îl doborâră, îi legară mâinile, imobilizându-l, şi-l legară la ochi.

Maurice nu scosese nici un vaiet şi nu strigase după ajutor. Puterea şi cutezanţa doresc totdeauna să se descurce singure, de parcă le-ar fi ruşine să primească un ajutor din afară.

Dealtfel, oricât ar fi strigat el după ajutor în mahalaua aceea pustie, nimeni n-ar fi venit.

Fu aşadar doborât şi legat burduf, fără a fi scos, cum am mai spus, nici măcar un geamăt.

Se gândise dealtminteri că, dacă-l legaseră la ochi, nu făcuseră ei asta ca să-l ucidă numaidccât. La vârsta lui Maurice, orice răgaz e-un prilej de speranţă.

Îşi concentra, aşadar, toată prezenţa de spirit şi aşteptă.

— Cine eşti? întrebă o voce încă învrăjbită de luptă.

— Sunt un om pe cale de-a fi asasinat, răspunse Maurice.

— Ba mai mult, eşti mort dacă vorbeşti în gura mare, chemi sau strigi.

— De-aş fi vrut să strig, n-aş fi aşteptat până acuma.

— Eşti gata să-mi răspunzi la întrebări?

— Întreabă inai întâi şi-am să văd dacă trebuie să-ţi răspund.

— Cine te-a trimis aici?

— Nimeni.

— Vii deci cu de la tine putere?

— Da.

— Minţi.

Maurice încercă din toate puterile să-şi desfacă mâinile, dar un asemenea lucru era cu neputinţă.

— N-am minţit niciodată! izbucni el.

— Fie că vii cu de la tine putere, fie că eşti trimis, oricum eşti spion.

— Şi voi nişte laşi.

— Laşi, noi?

— Da, voi, şapte sau opt împotriva unui singur om legat zdravăn, pe care-l mai şi insultaţi. Laşi, laşi, laşi!

În loc să-i înfurie, mânia lui Maurice păru că-i potoleşte pe adversarii săi. Furia asta dovedea că tânărul nostru nu era ceea ce îl acuzau ei c-ar fi; un spion adevărat ar fi tremurat şi-ar fi cerut îndurare.

— Asta nu-i insultă, rosti o voce mai blândă, dar totodată mai autoritară dccât oricare dintre celelalte care vorbiseră, în vremurile pe care le trăim, poţi fi spion fără să fii necinstit; numai că-ţi rişti viaţa.

— Fii binevenit, dumneata care ai rostit asemenea vorbe; am să-ţi răspund leal.

— Ce cauţi aici în cartier?

— Caut o femeie.

Justificarea fu primită cu şoapte de neîncredere. Şoaptele se înteţiră până ce ajunseră asemeni unei vijelii.

— Minţi! spuse iarăşi aceeaşi voce. Nu-i nici o femeie şi noi ştim ce-nseamnă femeia; aici în cartier nu-i nici o femeie de urmărit. Mărturiseşte-ţi scopul, altfel ai să mori.

— Ei aşi! făcu Maurice. Doar n-aveţi să mă ucideţi, aşa, pentru plăcerea de-a ucide, afară doar dacă nu sunteţi cu-adevărat nişte tâlhari de drumul mare.

Şi Maurice se smuci din nou, mai tare şi mai neaşteptat decât întâia oară, ca să-şi elibereze mâinile din strânsoarea funiei care le lega, dar dintr-o dată simţi o atingere rece şi o senzaţie dureroasă şi vie îi sfâşie pieptul.

Fără voie, Maurice dădu un pas înapoi.

— Aha! ai simţit ce-i asta, rosti unul dintre bărbaţi. Ei bine, mai sunt încă opt bucăţi aidoma celei cu care ai făcut acuma cunoştinţă.

— Atunci, ucideţi-mă, spuse Maurice resemnat. Cel puţin aşa se termină numaidecât.

— Cine eşti? Hai, spune! interveni glasul acela blând şi autoritar totodată.

— Numele meu vreţi să-l ştiţi?

— Da, numele tău.

— Sunt Maurice Lindey.

— Ce? exclamă o voce, Maurice Lindey, revolu... patriotul? Maurice Lindey, secretarul secţiei Lepelletier?

Cuvintele de mai sus fură rostite cu atâta însufleţire, încât Maurice văzu prea bine că erau decisive. Să dea un răspuns însemna, într-un fel sau altul, să-şi hotărască soarta.

Maurice nu era în stare de nici un soi de laşitate. Luă o atitudine demnă şi autoritară, ca un adevărat spartan şi spuse cu glas hotărât:

— Da, Maurice Lindey; da, Maurice Lindey, secretarul secţiei Lepelletier; da, Maurice Lindey, patriotul, revoluţionarul, iacobinul; Maurice Lindey, în

sfârşit şi ziua în care va muri pentru libertate va fi cea mai frumoasă zi din viaţa lui.

O tăcere de moarte îi întâmpină răspunsul.

Maurice Lindey îşi oferi pieptul, aşteptând dântr-o clipă-n alta ca spada, al cărei vârf doar îl simţise, să i se înfigă întreagă în inimă.

— Să fie oare adevărat? rosti după câteva secunde o voce care trăda o oarecare emoţie. Ascultă, tinere, să nu minţi.

— Scotociţi-mă în buzunare, răspunse Maurice, şi-aveţi să găsiţi legitimaţia. Priviţi spre pieptul meu şi, dacă sângele nu le-a acoperit, îmi veţi găsi iniţialele, un M şi un L, brodate pe cămaşă.

Pe dată, Maurice se simţi ridicat de nişte braţe puternice. Fu purtat pe o distanţă destul de scurtă. Auzi deschizându-se o uşă, apoi a doua. Numai că a doua era mai strâmtă decât cea dintâi, căci bărbaţii care-l duceau abia putură trece cu el.

Murmurele şi şoaptele se înteţiră.

"Sunt pierdut, îşi spuse Maurice, au să-mi pună o piatră de gât şi-au să mă arunce în cine ştie ce bulboană din apa Bievrei."

Dar, după o clipă, simţi că aceia care-l purtau urcară câteva trepte. Un aer mai călduţ îl izbi în faţă; fu aşezat pe-un scaun. Auzi o uşă care se încuie de două ori şi nişte paşi depărtându-se. Se crezu lăsat singur. Ciuli urechea cu atenţia de care-i în stare omul a cărui viaţă atârnă de-un cuvânt, şi-i păru că aude aceeaşi voce, care-i impresionase urechea prin amestecul acela de energie, putere şi blândeţe, spunând celorlaţi:

— Să ne sfătuim şi să chibzuim.

Capitolul VIII Geneviève

Abia dacă se scursese un sfert de oră, ce i se păru un secol lui Maurice. Nimic mai firesc; tânăr, chipeş, voinic, sprijinindu-şi puterea pe o sută de prieteni credincioşi, cu care uneori visa înfăptuirea unor lucruri măreţe, se simţea dintr-o dată, fără să fi fost pregătit dinainte, în primejdie să-şi piardă viaţa, căzut într-o cursă mârşavă.

Îşi dădea seama că fusese închis într-o-ncăpere oarecare. Dar era oare supravegheat?

Încercă iar, cu o nouă sforţare, să se elibereze. Muşchii lui de fier se umflară, se întăriră, funia îi intră în carne, dar nu se rupse.

Mai îngrozitor decât orice era că avea mâinile legate la spate şi că nu-şi putea smulge legătura de pe ochi. Dac-ar fi putut vedea, poate c-ar fi putut fugi.

Totuşi, feluritele lui încercări se petrecuseră fără ca nimeni să i se fi împotrivit, fără ca nimic să se fi clintit în jur; înţelese, aşadar, că era singur.

Picioarele-i călcau pe ceva moale, afânat, nisip ori pământ gros, poate. Un iz înăcrit şi pătrunzător îi izbi mirosul, vădindu-i prezenţa unor materii vegetale. Maurice se gândi că se află într-o seră s-au într-un loc asemănător. Făcu câţiva paşi, se izbi de-un perete, se întoarse ca să pipăie cu mâinile, dădu peste nişte unelte agricole şi scoase fără voie o exclamaţie de mulţumire.

Cu sforţări neînchipuite, izbuti să cerceteze toate sculele, una câte una. În asemenea situaţie fuga lui nu mai era decât o chestiune de timp. Dacă hazardul sau providenţa îi acorda doar cinci minute şi dacă printre unelte ar fi găsit una tăioasă, era salvat.

Găsi o cazma.

Datorită felului în care fusese legat, Maurice trebui să facă un mare efort ca să poată întoarce cazmaua cu tăişul în sus. Pe fierul acela, pe care-l ţinea sprijinit de perete cu spatele, Maurice tăie sau mai curând roase funia care-i lega pumnii. Operaţia se arăta lungă, fierul cazmalei tăia anevoie. Sudoarea îi curgea pe frunte. Auzi zgomot de paşi ce se apropiau. Mai făcu o ultimă sforţare, puternică, de neînchipuit, supremă: funia, pe jumătate roasă, se rupse.

De data asta scoase un adevărat strigăt de bucurie. Cel puţin era sigur că va muri apărându-se. Maurice îşi smulse legătura de pe ochi.

Nu se înşelase, se afla nu într-o seră, ci într-un pavilion unde fuseseră adunate câteva plante bogate în sevă, care nu pot rămâne iarna sub cerul liber, într-un colţ erau uneltele de grădinărit, dintre care una îi făcuse un atât de preţios serviciu. În faţa lui se afla o fereastră; se repezi spre ea, dar era zăbrelită şi un bărbat înarmat cu o carabină şedea postat ca santinelă dinaintea ei.

De cealaltă parte a grădinii, cam la vreo treizeci de paşi depărtare, se înălţa un chioşc mic, perechea aceluia în care se afla Maurice. Storul ferestrei era lăsat, dar în dosul storului licărea o lumină.

Se apropie de uşă şi trase cu urechea: altă santinelă trecea în sus şi-n jos prin faţa uşii. Paşii acesteia îi auzise Maurice mai înainte.

Dar în fundul coridorului răsunau nişte voci nedesluşite; deliberarea degenerase evident în discuţie. Maurice nu putea auzi tot ce se spunea. Totuşi,

unele cuvinte pătrundeau până la el, ca şi cum ar fi avut de străbătut o distanţă mai mică, şi, printre acestea, auzi cuvintele iscoadă, pumnal, mort.

Maurice îşi încorda atenţia îndoit. O uşă se deschise şi auzi mai limpede:

— Da, zicea o voce, da, e iscoadă, a aflat ceva şi cu siguranţă că e trimis să ne descopere tainele. Dându-i drumul, riscăm să ne denunţe.

— Dar cuvântul dat? întrebă un glas.

— Cuvântul are să şi-l dea, pe urmă are să şi-l calce. E el gentilom ca să ne încredem în cuvântul lui?

Maurice scrâşni din dinţi la gândul că mai sunt oameni care îşi închipuie că trebuie să fii gentilom ca să-ţi ţii jurământul.

— Dar ce, ne cunoaşte ca să ne denunţe?

— Nu, sigur că nu ne cunoaşte şi habar n-are ce facem noi, dar ne ştie adresa şi se va întoarce întovărăşit de ajutoare.

Argumentul păru hotărâtor.

— Ei bine, spuse vocea care în repetate rânduri i se impuse lui Maurice ca trebuind să fie cea a şefului, v-aţi hotărât?

— Da, sigur, de o sută de ori da; nu-ţi înţeleg, dragul meu, mărinimia; dacă noi am încăpea pe mâna Comitetului Salvării Publice, ai vedea că ei n-ar face asemenea fasoane.

— Aşadar, domnilor, vă menţineţi hotărârea?

— Fără-ndoială şi nădăjduiesc că nu te vei opune.

— Eu n-am decât un vot, domnilor, şi-al meu e pentru a i se reda libertatea. Domniile-voastre aveţi şase şi toate au fost pentru moartea lui. Să rămână deci aşa.

Sudoarea ce curgea pe fruntea lui Maurice îngheţă într-o clipă.

— Are să strige, are să urle, interveni o voce. Cel puţin aţi îndepărtat-o pe doamna Dixmer?

— Ea habar nu are, e în pavilionul din faţă.

— Doamna Dixmer, şopti Maurice, încep să înţeleg. Mă aflu la patronul tăbăcar cu care am vorbit pe vechea stradă Saint-Jacques şi care a plecat râzând de mine, când n-am putut să-i spun numele prietenului meu. Dar la dracu, ce interes poate avea un meşter tăbăcar să mă ucidă? În orice caz, urmă el să spună, înainte de-a mă ucide am să dobor şi eu vreo doi.

Şi se repezi la scula inofensivă care, în mâna lui, avea să devină o armă teribilă.

Pe urmă reveni lângă uşă şi se aşeză în aşa fel încât să fie apărat când avea să se deschidă.

Inima-i bătea gata să-i spargă pieptul şi în tăcerea din jur se auzea ritmul bătăilor ei.

Deodată Maurice se înfiora din creştet până-n tălpi. O voce spuse:

— De vreţi să m-ascultaţi, n-aveţi decât să spargeţi pur şi simplu un geam şi, printre gratii, să-l ucideţi c-un foc de carabină.

— O, nu, nu, fără explozie, exclamă altă voce, o explozie ne poate trăda. A! iată-te, Dixmer. Ce-i cu soţia dumitale?

— M-am uitat chiar acuma pe sub stor; nu bănuieşte nimic; citeşte.

— Dixmer, dumneata ai să ne lămureşti. Ce părere ai? Eşti pentru un foc de carabină sau pentru o lovitură de pumnal?

— Mai bine pumnalul!

— Haidem atunci! rostiră împreună cele cinci sau şase voci.

Maurice era un fiu al Revoluţiei, o inimă de bronz, un suflet de ateu, precum mulţi pe vremea aceea. Dar la cuvintele haidem atunci! rostite îndărătul uşii aceleia, care, singură, îl despărţea de moarte, îşi aduse aminte de semnul crucii învăţat de la maică-sa când, copil fiind, îl punea să-şi spună rugăciunile în genunchi.

Paşii se apropiară, apoi se opriră, după care cheia scrâşni în broască şi uşa se deschise încetişor. În timpul clipelor acestora, Maurice îşi spusese:

Dacă-mi pierd timpul lovindu-i, voi fi ucis. Repezindu-mă asupra ucigaşilor, îi iau pe neaşteptate, trec în grădină, apoi pe ulicioară şi poate scap.

Numaidecât, luându-şi un avânt de leu, scoţând un strigăt sălbatic ce vădea mai curând ameninţare decât spaimă, îi răsturnă pe primii doi bărbaţi din faţă, care, crezându-l ferecat şi cu ochii legaţi erau departe de-a se aştepta la asemenea atac, îi dădu în lături pe ceilalţi, apoi, datorită muşchilor săi de oţel, parcurse o distanţă de câţiva metri cât ai clipi, văzu la capătul coridorului o uşă larg deschisă ce da în grădină, se repezi, sări în goană vreo zece trepte, ajunse în grădină şi, descurcându-se cât mai bine cu putinţă, alergă spre poartă.

Poarta era încuiată cu două zăvoare şi cu un lacăt, Maurice trase cele două zăvoare, voi să descuie lacătul, dar n-avea cheie.

În timpul acesta, cei care-l urmăreau ajunseseră pe terasă; îl zăriră.

— Iată-l, strigară în cor, trage-n el, Dixmer, trage! Ucide-l, ucide-l!

Maurice scoase un urlet: era încuiat în grădină. Măsură din ochi înălţimea zidurilor; era de zece picioare.

Totul se petrecu repede, cât ai clipi.

Ucigaşii se repeziră după el.

Maurice avea faţă de ei un avans de treizeci de paşi. Se uită în toate părţile, cu privirea condamnatului care îşi caută salvarea într-o împrejurare cât de cât norocoasă.

Zări pavilionul, storul şi dincolo de stor lumina.

Făcu un salt, un salt de zece paşi, prinse cu mâna storul, îl smulse, trecu prin fereastră, spărgând-o şi căzu în mijlocul unei încăperi luminate, în care o femeie citea, aşezată lângă foc.

Femeia se ridică, înspăimântată, strigând după ajutor.

— Dăte la o parte, Geneviève, dă-te la o parte, strigă vocea Dixmer, dă-te la o parte ca să-l ucid!

Dar femeia, de îndată ce îl văzu, scoase un ţipăt teribil şi-n loc să se dea la o parte, cum îi poruncea soţul ei, se aruncă în faţa lui Maurice, între el şi ţeava puştii.

Gestul acesta îl făcu pe Maurice să-şi concentreze atenţia asupra făpturii milostive, al cărei prim impuls căuta să-l apere.

Şi el, la rândul său, scoase un strigăt.

În faţa lui se afla necunoscuta, de-atâta timp căutată.

— Dumneata!... Dumneata!... exclamă el.

— Tăcere! şopti dânsa.

Apoi, întorcându-se spre ucigaşi, care, cu felurite arme mâini, se apropiaseră de fereastră, strigă:

— Nu se poate să-l ucideţi!

— E-un spion, exclamă Dixmer, pe al cărui chip blând şi plăcut se întipărise o expresie de implacabilă hotărâre; e-un spion şi trebuie să moară.

— Un spion? strigă Geneviève, el, spion? Vino încoace, Dixmer. Un singur cuvânt vreau să-ţi spun ca să-ţi dovedesc că te înşeli cumplit.

Dixmer se apropie de fereastră; Geneviève se apropie de dânsul şi aplecându-se spre urechea lui îi şopti câteva cuvinte. Meşterul tăbăcar înălţă capul.

— El? întrebă dânsul.

— Chiar el, răspunse Geneviève.

— Eşti sigură?

De data asta tânăra noastră nu mai răspunse, ci, întorcându-se spre Maurice, îi întinse mâna, surâzând.

Trăsăturile lui Dixmer recăpătară atunci ciudata lor expresie de blândeţe şi impasibilitate flegmatică. Sprijini patul carabinei de pământ şi spuse:

— Atunci e cu totul altceva.

Apoi, făcând semn tovarăşilor săi să-l urmeze, se îndepărtă împreună cu ei şi le şopti câteva cuvinte, după care plecară.

— Ascunde inelul, îi şopti Geneviève între timp, toată lumea de-aici îl ştie.

Maurice scoase în grabă inelul de pe deget şi-l strecură în buzunarul de la vestă.

O clipă după aceea, uşa pavilionului se deschise şi Dixmer, fără armă, se îndreptă spre Maurice.

— Cer iertare, cetăţene, îi spuse el. De ştiam mai devreme ce-ţi datorăm! Soţia mea, deşi ţine foarte bine minte ce ajutor i-ai dat în seara de 10 martie, îţi uitase numele. Nu ştiam, aşadar cu cine aveam de-a face! Dac-am fi ştiut, crede-mă că n-am fi pus la îndoială nici o clipă cinstea dumitale, nici nu ţi-am fi suspectat intenţiile. Aşadar, încă o dată îţi cer iertare!

Maurice era uluit. Doar printr-o minune îşi mai ţinea echilibrul, simţea că ameţeşte şi era gata-gata să cadă. Se sprijini de cămin.

— Dar bine, întrebă el, în sfârşit, de ce voiaţi să mă ucideţi?

— Am să-ţi spun secretul, cetăţene, răspunse Dixmer şi ţi-l încredinţez, ştiindu-te leal. Sunt, aşa cum ştii, meşter tăbăcar şi şeful tăbăcăriei de-aici. Cei mai mulţi acizi de care mă slujesc pentru pregătirea pieilor mele sunt articole de comerţ prohibite. Or, contrabandiştii cu care lucrez aflaseră de un denunţ făcut la consiliul general. Când te-am văzut culegând informaţii, m-am temut. Contrabandiştii mei s-au temut, încă şi mai tare decât mine, de boneta roşie pe care o porţi şi felul dumitale hotărât de-a proceda; nu-ţi ascund că se decisese să fii ucis.

— O ştiu prea bine, exclamă Maurice şi nu-mi spui cu asta nimica nou. Am auzit toată dezbaterea pe care aţi ţinut-o şi ţi-am văzut carabina.

— Doar ţi-am cerut iertare pentru fapta mea, continuă Dixmer, cu o înduioşătoare expresie de bunătate. Să înţelegi un lucru: datorită epocii pline de contradicţii în care trăim, suntem, eu şi asociatul meu, domnul Morand, pe cale de-a aduna o avere imensă. Suntem furnizorii exclusivi de raniţe pentru armată: în fiecare zi confecţionăm o mie cinci sute sau chiar două mii de bucăţi. Datorită fericitei situaţii în care ne aflăm, municipalitatea, care are de lucru până peste cap, nu mai găseşte timp să ne verifice cu rigurozitate registrele de conturi, aşa încât trebuie să ţi-o mărturisesc, cam pescuim în apă tulbure, cu atât mai mult cu cât, după cum spuneam, substanţele pregătitoare pe care ni le procurăm prin contrabandă ne îngăduie să câştigăm două sute la sută.

— Drace! făcu Maurice, aşa ceva îmi pare a fi un beneficiu, ca să zic aşa, destul de onest, totuşi înţeleg temerea dumitale că un denunţ din parte-mi ar putea să-i pună capăt. Dar acum, odată ce mă cunoşti, te-ai liniştit, nu-i aşa?

— Acuma, spuse Dixmer, nici nu-ţi mai cer cuvântul de cinste.

Pe urmă, punându-i mâna pe umăr şi uitându-i-se în ochi, cu un surâs adăugă:

— Ei acuma, că suntem între noi, între prieteni aş putea zice, ia spune ce căutai dumneata pe-aici, tinere? Bineînţeles, urmă meşterul tăbăcar, dacă nu vrei, eşti liber să nu spui.

— Dar ţi-am spus, cred, bâlbâi Maurice.

— Da, o femeie, se grăbi burghezul să răspundă, ştiu că era vorba de-o femeie.

— Doamne-Dumnezeule! exclamă Maurice, iartă-mă, cetăţene, dar îmi dau prea bine seama că-ţi sunt dator o explicaţie. Ei uite, căutam o femeie, care deunăzi seara, de sub o mască, mi-a spus că locuieşte aici în cartier. Nu-i ştiu numele, nici meseria, nici locuinţa. Ştiu doar că sunt îndrăgostit foc de o femeie micuţă...

Geneviève era înaltă.

— Că e blondă, cu o privire vioaie, dezgheţată.

Geneviève era brunetă, cu ochi mari şi îngânduraţi.

— În sfârşit, o fetişcană..., urmă Maurice. De-aceea, ca să-i fiu pe plac, m-am îmbrăcat şi eu cu hainele astea populare.

— Aşa se explică totul, spuse Dixmer cu o bună-credinţă firească, nedezminţită nici măcar de vreo ochire furişată viclean.

Geneviève roşise şi, simţind cum se îmbujorează, îşi întoarse capul în altă parte.

— Bietul de dumneata, cetăţene Lindey, urmă Dixmer râzând, prin ce încercare te-am făcut să treci, şi, ce să-ţi spun, dumneata eşti cel din urmă căruia să-i fi vrut răul; un patriot atât de virtuos ,un frate!... dar, de fapt, am crezut că vreunul cu gânduri ascunse îţi uzurpase numele.

— Să nu mai vorbim de asta, replică Maurice, care înţelesese că venise timpul să se retragă, arată-mi pe ce cale s-apuc şi hai să uităm...

— Pe ce cale s-apuci?! exclamă Dixmer. Să te las să pleci? A, nu se poate, nu!! În seara asta dau, sau mai curând asociatul meu şi cu mine dăm o masă băieţilor viteji, care voiau să te ucidă mai adineaori. Am de gând să te opresc să iei masa cu ei ca să vezi că nu sunt chiar atât de îndrăciţi pe cât par.

— Dar, făcu Maurice în culmea bucuriei că va mai rămâne câteva ceasuri aproape de Geneviève, zău nu ştiu dacă se face si primesc.

— Cum aşa, dacă se face să primeşti? îi întoarse vorba Dixmer. Nici vorbă că da. Sunt nişte patrioţi buni, sinceri, ca şi dumneata. Dealtfel, n-am să cred că m-ai iertat cu adevărat decât când vom muşca amândoi dintr-aceeaşi pâine.

Geneviève nu scotea nici un cuvânt. Maurice era supus supiciului.

— Cu-adevărat, se bâlbâi tânărul nostru, mă tem, cetăţene şi nu vă stânjenesc... Hainele astea ale mele... înfăţişarea ponosită...

Geneviève se uită la el sfioasă.

— Vă poftim din inimă, spuse ea.

— Primesc, cetăţeană, răspunse Maurice, plecându-se în faţa ei.

— Ei bine, mă duc să-mi liniştesc tovarăşii, zise meşterul băcar. Între timp încălzeşte-te, dragă prietene.

Dixmer ieşi. Maurice şi Geneviève rămaseră singuri.

— Ah, domnule începu vorba tânăra noastră, cu un accent căruia inutil încerca să-i dea o nuanţă de reproş, v-aţi călcat cuvântul, aţi fost indiscret...

— Cum, doamnă! exclamă Maurice, v-am compromis oare? Dacă-i aşa, iertaţi-mă, plec şi niciodată...

— Doamne! strigă dânsa, ridicându-se, sunteţi rănit la piept! Cămaşa dumneavoastră e toată pătată de sânge!

Într-adevăr, pe cămaşa fină şi albă a lui Maurice, cămaşă ce făcea un contrast ciudat cu hainele lui grosolane, o pată mare roşie se întinsese şi se uscase.

— Să nu vă îngrijoraţi deloc, doamnă, spuse tânărul; unul dintre contrabandişti m-a înţepat cu pumnalul său.

Geneviève se făcu albă ca varul şi, luându-i mâna, şopti:

— Iertaţi-mă pentru răul ce v-a fost făcut. Mi-ţi salvat viaţa şi eu era să fiu pricina morţii!

— Nu mi-am primit-o. Căci n-aţi crezut nici o clipă c-a fost cea pe care o căutam, nu-i aşa?

— Veniţi cu mine, îl întrerupse Geneviève, să vă dau o cămaşă... Nu trebuie ca oaspeţii noştri să vă vadă în asemenea stare, ar fi pentru ei un reproş prea aspru.

— Vă cam stingheresc, nu-i aşa? replică Maurice, suspinând.

— Nicidecum, îmi fac datoria. Şi apoi adăugă: O fac chiar cu multă plăcere.

Geneviève îl duse pe Maurice într-o vastă cameră de toaletă, de o eleganţă pe care nu s-ar fi aşteptat să o găsească în casa unui meşter tăbăcar. Ce-i drept, meşterul tăbăcar de care vorbim părea să fie milionar.

Apoi ea deschise toate dulapurile.

— Luaţi ce vă trebuie, îl pofti, sunteţi ca la dumneavoastră acasă.

Şi plecă.

Când Maurice ieşi, îl găsi pe Dixmer, care se reîntorsese.

— Hai, hai la masă! îl chemă el, numai pe dumneata te aşteptam ca să începem.

Capitolul IX Cina

Când Maurice intră împreună cu Dixmer şi cu Geneviève în sufragerie, situată în corpul de clădire în care fusese introdus la început, masa pentru cină era aşezată, dar încăperea era încă goală.

Pe urmă îi văzu intrând, rând pe rând şi pe cei şase comeseni.

Toţi erau bărbaţi plăcuţi la înfăţişare, cei mai mulţi tineri, îmbrăcaţi după moda zilei. Doi sau trei purtau chiar carmaniole pe cap şi bonetă roşie.

Dixmer îl prezentă pe Maurice, însoţindu-i numele de situat şi titlurile sale.

Apoi, întorcându-se spre Maurice, îi spuse:

— Iată toţi oamenii care m-ajută în negustoria mea. Datorită vremurilor, datorită principiilor revoluţionare care au desfiinţa distanţele, trăim cu toţii pe piciorul celei mai sfinte egalităţi. Aceeaşi masă ne adună pe toţi de câte două ori pe zi şi sunt fericit că ai binevoit să iei parte la ospăţul nostru de familie.

— Dar... domnul Morand, zise sfios Geneviève, nu-l aşteptai şi pe el?

— Ah! e drept, răspunse Dixmer. Cetăţeanul Morand despre care ţi-am vorbit, cetăţene Lindey, e asociatul meu. El are în sarcină, dacă pot spune aşa, partea morală a întreprinderii; el trece operaţiile în registre, ţine casa, achită facturile, dă şi primeşte banii; aşa că, dintre noi toţi, el are cea mai mare bătaie de cap — iată de ce întârzie câteodată. Mă duc să-i dau de veste.

Dar în clipa aceea uşa se deschise şi cetăţeanul Morand intră. Era un bărbat mic de statură, oacheş, cu sprâncene stufoase. O pereche de ochelari verzi, cum poartă oamenii cu vederea obosită de lucru, îi acoperea ochii negri, dar nu le putea întuneca scânteierea. De la primele cuvinte pe care le rosti, Maurice recunoscu vocea aceea blândă şi autoritară totodată, care, în tot timp discuţiilor în care el fusese victima, optase în mod constant soluţiile omenoase. Purta o haină cafenie cu nasturi mari, o vestă de mătase albă, iar jaboul şi el foarte fin, fu nu o dată în timpul a cărei albeaţă şi fineţe au fost cu deosebire admirate de Maurice, cu atât mai mult cu cât era mâna unui negustor tăbăcar.

Se asezară la masă: cetăţeanul Morand luă loc la dreapta Genevièvei, Maurice la stânga ei. Dixmer se aşează în faţa soţiei sale. Ceilalţi oaspeţi îşi luară locurile la voia întâmplării în jurul mesei lungueţe.

Cina vădea un gust rafinat. Dixmer avea o poftă de industriaş şi făcea onorurile mesei cu multă bunătate şi naturaleţe. Lucrătorii sau cei ce treceau ca atare, îi ţineau în această privinţă o tovărăşie sinceră şi generoasă. Cetăţeanul Morand vorbea puţin, mânca încă şi mai puţin, nu bea aproape deloc şi arareori râdea. Maurice, poate din pricina amintirilor pe care i le stârnea vocea lui, fu cuprins curând de o mare simpatie pentru el. Încerca însă o mare îndoială în privinţa vârstei sale şi îndoiala asta îl neliniştea: ba îl lua drept un om de patruzeci, patruzeci şi cinci de ani, ba i se părea foarte tânăr.

Aşezându-se la masă, Dixmer se crezu dator să dea comesenilor un soi de justificare a faptului că primise un străin în cercul lor mic.

Şi se achită de această obligaţie ca un om neobişnuit să mintă şi ca un naiv ce era. Dar, după cum se vedea, comesenii nu păreau pretenţioşi în

materie de justificări, căci, în ciuda stângăciei pe care o dovedi fabricantul de piei când îl prezentă pe tânărul nostru, micul discurs mulţumi pe toţi cei de faţă.

Maurice îl privea cu uimire.

"Pe cinstea mea, îşi spunea el, nu-mi cred ochilor. E oare acelaşi om care, aruncând fulgere din priviri, cu vocea ameninţătoare, mă urmărea cu carabina în mână, vrând neapărat să mă ucidă acum doar trei sferturi de oră? În clipele acelea l-aş fi luat drept un erou sau drept un ucigaş. Doamne-Dumnezeule, cum îl schimbă pe om dragostea de piei!"

Făcând asemenea observaţii, Maurice simţea în fundul sufletului o durere şi o bucurie atât de adânci amândouă că bietul om n-ar fi putut stabili cu precizie în ce stare sufletească se găsea. Se afla în sfârşit lângă frumoasa necunoscută pe care o căutase atâta.

Aşa cum visase dinainte, purta un nume încântător. Îl îmbăta să se simtă alături de ea; îi sorbea cele mai neînsemnate sunete ale vocii ei, ori de câte ori răsunau, făceau să-i în vibreze cele mai tainice coarde ale inimii, în schimb, ceea ce vedea în faţa lui îi zdrobea inima.

Geneviève era întocmai cum o întrezărise: visul unei zbuciumate nu-i fusese spulberat de realitate. Era într-adevăr tânara elegantă, cu privire tristă şi suflet nobil. Era un caz obişnuit în perioada ce precedase faimosul an 1793 în care se găseau — o tânără distinsă, silită, din pricina ruinii din ce în ce mai adânci în care căzuse nobilimea, să intre în rândul burgheziei, în lumea negoţului. Dixmer părea om de treabă, era bogat, fără doar şi poate, se purta cu Geneviève ca un bărbat ce-şi dă osteneala să facă fericită o femeie. Dar oare bunătatea, bogăţia şi preabunele lui intenţii puteau ascunde imensa distanţă ce exista între soţie şi soţ, între tânăra fată visătoare, distinsă, plină de farmec şi omul cu preocupări materiale şi înfăţişare vulgară? Cu ce sentimente putea oare Geneviève umple asemenea prăpastie?... Vai! Întâmplarea îi arăta acum limpede lui Maurice: cu sentimentul dragostei. Şi asta îl făcea să revină la prima părere pe care o avusese despre tânără noastră Geneviève, cu alte cuvinte că în seara în care o văzuse, ea se întorcea de la o întâlnire de dragoste.

Gândul acesta, că Geneviève iubea alt bărbat, îi chinuia sufletul.

Şi-atunci începea să suspine şi să regrete că venise să guste încă o dată din otrava asta căreia îi spunem dragoste.

Apoi, în alte momente, ascultându-i vocea atât de dulce, de pură şi armonioasă, cercetându-i privirea atât de senină şi de limpede încât în ea i se putea citi până-n adâncul sufletului, Maurice era gata să creadă că o asemenea făptură nu poate înşela, şi-atunci cădea pradă unei bucurii amare la gândul că asemenea trup şi un asemenea suflet, întreaga ei fiinţă aparţineau unui

burghez de treabă, cu un surâs cinstit, cu spirit vulgar şi că pururi ea nu va fi decât a lui.

S-a vorbit politică; nici nu putea fi altcum. Ce altceva să se discute într-o epocă în care politica se amesteca în orice, era zugrăvită pe fundul farfuriilor, acoperea toate zidurile, era proclamată clipă de clipă pe toate străzile?

Deodată, unul dintre oaspeţi, care până atunci tăcuse, întrebă dacă sunt niscaiva veşti noi în privinţa arestatelor din închisoarea Temple.

Maurice tresări fără să vrea la sunetul acelei voci. Recunoscuse pe bărbatul care, partizan al măsurilor extreme, îl lovise mai întâi cu cuţitul şi apoi votase pentru moartea lui.

Totuşi omul acela, tăbăcar cinstit, şeful atelierului, cel puţin aşa îl prezentase Dixmer, trezi curând buna dispoziţie a lui Maurice, exprimând ideile cele mai patriotice şi principiile cele mai revoluţionare. În anumite împrejurări, tânărul nu era nicidecum duşmanul măsurilor drastice, atât de la modă pe-atunci şi al căror apostol şi erou nu era altul decât Danton. În locul omului aceluia, a cărui armă şi voce îi treziseră senzaţii cumplite, care nu se şterseră încă, el nu l-ar fi asasinat pe cel care-l socotea spion ci iar fi dat drumul în grădină şi acolo, cu arme egale, cu o sabie în mână ca şi adversarul său, s-ar fi luptat crâncen cu el, fără milă şi fără îndurare. Iată ce ar fi făcut Maurice. Dar îşi dădu numaidecât seama că ar exagera cerând de la un lucrător tăbăcar să facă ceea ce ar fi făcut el, Maurice.

Bărbatul acela, adept al măsurilor extreme, care părea a vădi în ideile sale politice aceleaşi sisteme violente ca şi-n comportamentul particular, vorbea de închisoarea Temple şi se mira că paza deţinutelor fusese încredinţată unui consiliu permanent, lesne de corupt şi unor municipali al căror devotament fusese în mai multe rânduri ademenit.

— Da, spuse, cetăţeanul Morand, dar trebuie să recunoaştem că în orice împrejurare, până în momentul de faţă, purtarea municipalilor a îndreptăţit încrederea naţiunii în ei şi istoria va spune că nu numai cetăţeanul Robespierre merită porecla de incoruptibil.

— Fără îndoială, fără îndoială, reluă interlocutorul, dar dacă un lucru nu s-a întâmplat încă, ar fi absurd să tragi concluzia că n-are să se întâmple niciodată. E la fel şi cu Garda naţională, continuă şeful atelierului. Să admitem că se dă decizia: companiile diferitelor secţii să fie convocate pe rând pentru a face de serviciu la închisoarea Temple şi asta aşa, fără nici o diferenţiere. Ei bine, nu sunteţi de acord că se poate ca într-o companie de douăzeci sau douăzeci şi cinci de oameni să fie un nucleu de opt-zece bărbaţi fără scrupule care într-o bună noapte ucid santinelele şi răpesc deţinutele?

— Aşi! făcu Maurice, mijlocul ăsta e prost, cetăţene. Doar nu-s decât trei săptămâni, sau poate o lună, de când au vrut şi-au încercat să-l folosească şi n-au reuşit nicidecum.

— Da, spuse Morand, dar numai fiindcă unul dintre aristocraţii din patrulă a comis imprudenţa să lase să-i scape cuvântul domnule, vorbind nu ştiu cu cine.

— Şi apoi, urmă Maurice, care ţinea să demonstreze că poliţia Publicii e bine organizată, iată că au şi aflat despre intrarea în Paris a Cavalerului de Maison-Rouge.

— Aşi! exclamă Dixmer.

— S-a ştiut că a intrat în Paris Cavalerul de Maison-Rouge? întreabă cu răceală Morand. Şi s-a aflat şi prin ce mijloc a intrat?

— Se ştie totul.

— Ei, drăcie! exclamă Morand, plecându-se înainte ca să se uite în ochii lui Maurice, tare aş fi curios să aflu. Până acum nu ni s-a putut spune încă ceva pozitiv în privinţa asta. Dar dumneata, cetăţene, dumneata care eşti secretarul unei secţii principale din Paris, dumneata trebuie să fii mai bine informat.

— Bineînţeles, răspunse Maurice, aşa că ceea ce am să vă spun este adevărul adevărat!

Toţi comesenii, până şi Geneviève, părură că acordă cea mai mare atenţie celor ce avea să le spună tânărul nostru.

— Ei bine, începu Maurice să povestească, Cavalerul de Maison-Rouge venea din Vendée, după cât se pare. Străbătuse toată Franţa, însoţit la drum de norocul lui obişnuit. Ajuns în plină zi la bariera Roule, a aşteptat până la nouă seara. La nouă seara o femeie travestită în ţărancă a trecut bariera şi i-a adus cavalerului o uniformă de vânător din Garda naţională. După zece minute s-a întors cu el. Santinela, care o văzuse trecând singură, intră la bănuieli văzând că se întoarce însoţită şi sună alarma în post. A venit şeful patrulei. Cei doi vinovaţi, înţelegând că despre ei era vorba, au intrat valvârtej într-o casă mare, unde li s-a deschis o uşă din dos ce dădea în Champs-Elysées. Se pare că o patrulă devotată trup şi suflet tiranilor îl aştepta pe cavaler în colţul străzii Bar-du-Bec. Restul îl ştiţi.

— Ai! ai! se miră Morand, e ciudat ceea ce povesteşti dumneata, tinere...

— Dar mai ales adevărat, spuse Maurice.

— Da, aşa se pare; dar femeia, se ştie ce s-a întâmplat cu ea?...

— Nu, a dispărut şi nu se ştie nici cine e, nici ce e cu ea.

Asociatul cetăţeanului Dixmer, ba chiar şi cetăţeanul Dixmer părură a respira uşuraţi.

Geneviève ascultase şi ea toată povestirea de mai sus, palidă, nemişcată şi tăcută.

— Dar, întrebă iarăşi cetăţeanul Morand, cu obişnuitu-i sânge rece, cine poate spune că Maison-Rouge făcea parte din patrula care a sunat alarma în închisoarea Temple?

— Un municipal dintre prietenii mei, care în ziua aceea era de serviciu la închisoarea Temple, l-a recunoscut.

— Îi ştia semnalmentele?

— Îl văzuse altădată.

— Şi cum arată cavalerul ăsta de Maison-Rouge? întrebă Morand.

— Un bărbat de douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani, mic, cu păr blond, plăcut la chip, cu nişte ochi grozavi şi cu nişte sprâncene de toată frumuseţea.

Se lasă o tăcere adâncă.

— Ei bine, începu iarăşi Morand, dacă prietenul dumitale l-a cunoscut pe pretinsul cavaler de Maison-Rouge, de ce nu l-a arestat?

— Mai întâi, neştiind că sosise la Paris, s-a temut să nu se fi înşelat în privinţa asemănării şi apoi prietenul meu e cam moale din fire. A făcut ceea ce fac oamenii prudenţi şi molâi: când cad la îndoială se abţin.

— Dumneata n-ai fi procedat aşa, cetăţene? îl întrebă Dixmer pe Maurice, izbucnind în râs.

— Nu, răspunse Maurice, trebuie să recunosc; aş fi preferat să mă înşel, decât să las să-mi scape un om atât de primejdios cum e cavalerul ăsta de Maison-Rouge.

— Şi dumneata ce-ai fi făcut, domnule?..., întrebă Geneviève.

— Ce-aş fi făcut eu, cetăţeano? O! Doamne! aş fi procedat în doi timpi şi trei mişcări: aş fi dat ordin să se închidă toate uşile închisorii Temple, m-aş fi dus întins la patrulă, l-aş fi prins pe cavaler de guler şi i-aş fi spus: "Cavalere, te arestez ca trădător al naţiunii!" Şi de îndată ce i-aş fi pus mâna în gât, nu l-aş mai fi slăbit, de asta puteţi fi siguri.

— Dar ce s-ar fi întâmplat după aceea? întrebă Geneviève.

— Ce să se-ntâmple? I s-ar fi făcut proces lui şi complicilor săi şi până acum ar fi fost ghilotinat, asta-i tot.

Geneviève se cutremură şi aruncă vecinului ei o privire înspăimântată.

Dar cetăţeanul Morand nu păru că ia în seamă privirea ei şi, golindu-şi flegmatic paharul, zise:

— Cetăţeanul Lindey are dreptate: nu se putea proceda decât în acest fel. Din nenorocire nu s-a făcut aşa.

— Şi, mai întrebă Geneviève, măcar se ştie ce s-a mai întâmplat cu acel Cavaler de Maison-Rouge?

— Ei! exclamă Dixmer, se vede treaba că văzându-şi încercarea neizbutită a şters-o numaidecât din Paris.

— Şi poate chiar din Franţa! adăugă Morand.

— Da' de unde! Nici gând! spuse Maurice.

— Cum aşa? A avut imprudenţa să rămână în Paris? întrebă îngrijorată Geneviève.

— Nici nu s-a clintit de-aici.

Toţi cei de faţă întâmpinară cu un freamăt de uimire părerea enunţată de Maurice cu atâta siguranţă.

— Asta-i o presupunere pe care o emiţi dumneata, cetăţene, spuse Morand, o presupunere, atâta tot.

— Nicidecum, e un fapt pe care-l afirm.

— O! exclamă Geneviève, trebuie să mărturisesc că eu nu aş crede ceea ce spui dumneata, cetăţene. După mine, asta ar fi o imprudenţă de neiertat.

— Dumneata eşti femeie, cetăţeană. Negreşit că dumneata vei înţelege un lucru care pentru un om cu firea Cavalerului de Maison-Rouge a fost mai presus de orice considerent privind securitatea sa personală.

— Şi ce lucru putea fi mai presus de temerea de a-şi pierde viaţa într-un chip atât de înfiorător?

— Ei, Doamne-Dumaezeule, cetăţeană, exclamă Maurice, numai dragostea!

— Dragostea? repetă Geneviève.

— Bineînţeles. Nu ştiţi oare că Maison-Rouge e îndrăgostit de Antoaneta?

Doi-trei dintre cei de faţă izbucniră într-un râs forţat, vădind neîncredere. Dixmer se uită la Maurice de parc-ar fi vrut să-i citească până-n fundul sufletului. Geneviève simţi cum i se urcă lacrimile în ochi şi o tulburare ce nu putea trece neobservată de Maurice îi străbătu trupul. Cetăţeanul Morand vărsă vinul din paharul pe care tocmai îl ducea la buze şi Maurice s-ar fi înspăimântat văzându-l, dacă toată atenţia tânărului n-ar fi fost îndreptată în momentul acela asupra Genevièvei.

— Eşti emoţionată, cetăţeană, şopti Maurice.

— N-ai spus dumneata că eu am să înţeleg pentru că sunt femeie? Ei bine, un asemenea devotament, fie el cât de potrivnic principiilor noastre, pe noi femeile totdeauna ne mişcă.

— Iar cel al Cavalerului de Maison-Rouge e cu atât mai mare, continuă Maurice, cu cât se spune cu certitudine că n-a vorbit niciodată cu regina.

— Cetăţene Lindey, spuse adeptul metodelor extreme, îmi pare, dă-mi voie să ţi-o spun, că eşti foarte îngăduitor cu cavalerul acela...

— Domnule, îi răspunse Maurice, slujindu-se poate intenţionat de un cuvânt care încetase a mai fi în folosinţă, mi-s dragi toate soiurile de oameni mândri şi curajoşi, ceea ce nu mă împiedică să mă lupt cu ei când îi găsesc în

rândurile duşmanilor mei. Nu mi-am pierdut speranţa de a-l întâlni cândva şi pe Cavalerul Maison-Rouge.

— Şi...? făcu Genvième.

— Şi dacă-l întâlnesc... ei bine, am să mă lupt cu el.

Cina se sfârşise. Semnul despărţirii îl dădu Geneviève, sculându-se, gata să se retragă.

În aceeaşi clipa pendula începu să bată.

— E miezul nopţii! spuse impasibil Morand.

— Miezul nopţii! exclamă Maurice, atât de repede miezul nopţii!

— Iată o exclamaţie ce-mi face plăcere, zise Dixmer. Asta dovedeşte că nu te-ai plictisit şi mă face să sper că ne vom revedea. Îţi stă deschisă casa unui bun patriot şi nădăjduiesc că peste puţin timp îţi vei da seama, cetăţene, că e şi casa unui prieten.

Maurice salută şi, întorcându-se spre Geneviève, o întrebă:

— Şi dumneata, cetăţeană, îmi îngădui să mai vin?

— Ba chiar mai mult, eu te rog, răspunse cu însufleţire Geneviève. Rămas bun, cetăţene.

Şi Geneviève se retrase.

Maurice îşi luă rămas bun de la toţi comesenii, salută în chip deosebit pe Morand, care îi plăcuse mult de tot, strânse mâna lui Dixmer şi plecă zăpăcit, dar mai degrabă bucuros decât întristat din pricina feluritelor întâmplări care îi umpluseră seara.

— Penibilă, inoportună întâlnire! spuse, după plecarea lui Maurice, tânăra noastră Geneviève, izbucnind în plâns în faţa soţului său care o însoţise până în apartamentul ei.

— Aşi! cetăţeanul Maurice Lindey, patriot recunoscut, este, dimpotrivă, o grozav de preţioasă achiziţie pentru un biet tăbăcar ca mine, care are marfă de contrabandă, răspunse Dixmer, surâzând.

— Aşadar, crezi, dragul meu?..., întrebă sfios Geneviève.

— Cred că pune asupra casei noastre o pecete, de absolvire penală şi-i acordă şi un brevet de patriotism. Şi mai cred că, începând din seara asta chiar, Cavalerul de Maison-Rouge va fi în siguranţă la noi.

Şi Dixmer, sărutându-şi soţia pe frunte cu o afecţiune mai curând paternă decât conjugală, o lăsă în pavilionul acela mic, care îi era destinat în întregime şi trecu în cealaltă parte a clădirii pe care o locuia, cu oaspeţii pe care i-am văzut stând în jurul mesei.

Capitolul X Cârpaciul Simon

Era pe la începutul lunii mai. O zi senină umfla piepturile istovite de inhalarea ceţurilor îngheţate din timpul iernii, iar razele unui soare călduţ şi dătător de viaţă se revărsau peste zidurile sumbre ale închisorii Temple.

În ghereta interioară, care despărţea turnul de grădinile fostei mănăstiri, râdeau şi fumau soldaţii din postul de gardă.

Dar cu toate că ziua era frumoasă şi arestatelor li se îngăduise să coboare şi să se plimbe prin grădină, cele trei femei nu primiseră. De la execuţia soţului ei, regina se mulţumea să stea cu încăpăţânare în încăperea ei, ca să nu fie silită să treacă prin faţa uşii apartamentului pe care-l ocupase regele, la etajul al doilea.

Când ieşea la aer şi asta cu totul întâmplător, de la fatala dată de 21 ianuarie, se ducea în vârful turnului, ale cărui creneluri fuseseră închise cu obloane.

Oştenii din gărzile naţionale de serviciu, preveniţi că cele trei femei aveau permisiunea să iasă, aşteptară, aşadar, zadarnic toată ziua ca ele să binevoiască să se folosească de acea îngăduinţă.

Către ceasurile cinci, un bărbat coborî şi se apropie de sergentul comandant al postului.

— A! tu eşti, taică Tison! spuse cel ce părea un om din Garda naţională, bine dispus.

— Da, sunt eu, cetăţene. Îţi aduc din partea municipalului Maurice Lindey, prietenul tău, care-i acolo sus, permisul acesta pe care Consiliul închisorii Temple l-a acordat fiicei mele ca să vină astă-seară s-o vadă pe maică-sa.

— Şi tu pleci tocmai in clipa în care vine fiică-ta, tată denaturat? îl întrebă sergentul.

— Ei! plec de nevoie, cetăţene sergent. Nădăjduiam şi eu s-o văd pe biata-mi copilă, pe care n-am mai văzut-o de două luni şi s-o îmbrăţişez... ştii, aşa, din toată inima, cum se spune, ca un tată. Da' poftim! du-te la plimbare. Slujba, slujba asta păcătoasă mă sileşte să plec. Trebuie să mă duc la Comună să-mi dau raportul. O birjă m-aşteaptă la poartă cu doi jandarmi şi asta tocmai în clipa în care are să vină biata mea Sophie.

— Ce tată nenorocit! făcu sergentul.

Căci astfel dragostea de ţară
Sugrumă-n tine vocea sângelui,
Una geme şi-alta zbiară
Jertfind datoriei...

Ia spune, taică Tison, de găseşti din întâmplare o rimă la sângelui, ai să mi-o raportezi, da? Pentru moment îmi lipseşte.

— Şi tu, cetăţene sergent, când are să vină fiică-mea s-o vadă pe biata maică-sa, care moare că n-o mai vede, ai s-o laşi să treacă?

— Permisul e-n regulă, răspunse sergentul, în care cititorul l-a şi recunoscut, fără îndoială, pe amicul nostru Lorin. Aşa că n-am nimica de spus contra: cum vine fiică-ta, intră.

— Mulţumesc, viteze termopil, mulţumesc, spuse Tison.

Şi, ieşind spre a se duce să-şi dea raportul la Comună, şopti:

— Biata nevastă-mea, ce fericită are să fie!

— Ştii tu, cetăţene sergent, spuse un soldat din Garda naţională, văzându-l pe Tison că pleacă şi auzind cuvintele pe care le rostise când se îndepărta, ştii tu că lucrurile astea te fac să te-nfiori până-n adânc?

— Ce lucruri, cetăţene Devaux? întrebă Lorin.

— Cum se poate, zise milostivul soldat din Garda naţională, să-l vezi pe omul ăsta cu faţa atât de cruntă, cu inima tare ca bronzul, pe acest paznic neîndurător al reginei, plecând cu lacrimi în ochi, pe jumătate de bucurie, pe jumătate de amărăciune, la gândul că nevastă-sa are să-şi vadă fiica şi el nu!? Nu trebuie să te gândeşti prea mult la asemenea lucruri, cetăţene sergent, căci zău, pe bună dreptate, te-ntristezi...

— Fără-ndoială că nu trebuie şi iată de ce nu se gândeşte nici unul acesta, care pleacă cu lacrimi în ochi, cum spuneai tu. Dar la ce oare ar trebui să se gândească el? Ei, la ce? Că s-au împlinit trei luni bune de când femeia asta pe care-o maltratează fără milă nu şi-a văzut nici ea copilul. Şi nu se gândeşte la nenorocirea ei, se gândeşte numai la nenorocirea lui; iată, asta-i! E drept că femeia asta a fost regină, urmă Agentul pe un ton ironic al cărui sens ar fi fost greu de interpretat şi că nu eşti nicidecum silit să te porţi cu o regină aşa cum te porţi cu femeia unui muncitor cu ziua.

— N-are a face; oricum, toată povestea asta e tare tristă, zise Devaux.

— Tristă, dar necesară, spuse Lorin. Cel mai bine e, cum spus şi tu, să nu te gândeşti...

Şi se apucă să fredoneze:

Ieri Nicetta,
Pe sub boschete —
Sumbre, cochete,
Umbla singurea.

Aici ajunsese Lorin cu cântecu-i bucolic când, dintr-o dată, se auzi un zgomot mare dinspre partea stângă a postului de gardă: era un amestec de înjurături, de ameninţări şi plânsete.

— Ce-i asta? întrebă Devaux.

— S-ar zice că-i o voce de copil, răspunse Lorin, trăgând cu urechea.

— Da, da, încuviinţă soldatul din Garda naţională, un biet micuţ pe care-l bate; la drept vorbind, n-ar trebui trimişi decât cei care n-au copii.

— Ia zi, vrei să cânţi? se auzi un glas răguşit de om beat.

Şi glasul prinse a cânta, de parcă ar fi dat tonul:

Cocoana Veto a promis
Să-ucidă tot ce-i în Paris...

— Nu, răspunse copilul, nu cânt.

— Ia zi, nu vrei să cânţi?

Cocoana Veto a promis...

Şi glasul se porni din nou:

— Nu, răspunse copilul, nu, nu, nu...

— Ei! stârpitură netrebnică! făcu vocea aceea răguşită.

Şi un şuier de curea despică aerul. Copilul scoase un urlet de durere.

— Drăcia dracului! izbucni Lorin, mârşavul acela de Simon îl bate iarăşi pe micul Capet.

Câţiva soldaţi din Garda naţională ridicară din umeri, doi sau trei încercară să zâmbească. Devaux se sculă în picioare şi plecă.

— Spuneam eu bine că aici n-ar trebui să intre nici un tată.

Deodată o uşă scundă se deschise şi copilul regelui, gonit de biciul paznicului, făcu, alergând, câţiva paşi în curte; dar, când trecu, ceva greu căzu pe pavaj şi-l lovi în cădere peste picior.

— Vai! strigă copilul.

Şi, poticnindu-se, căzu pe-un genunchi.

— Adu-mi înapoi calapodul, pocitanie, hai, că de nu...

Copilul se ridică şi clătină din cap în semn de refuz.

— Ei, ei! strigă Lorin, încruntând din sprâncene, încotro ai pornit-o aşa, meştere Simon?

— Să-l pedepsesc pe puiul ăsta de lup, răspunse cârpaciul.

— Şi de ce să-l pedepseşti? întrebă Lorin.

— De ce?

— Da, de ce?

— Pentru că lepădătura asta nu vrea nici să cânte ca un patriot cumsecade, nici să lucreze ca un cetăţean cinstit.

— Ei bine şi ce te priveşte? îi spuse Lorin. Ce, naţiunea ţi l-a încredinţat pe Capet ca să-l înveţi să cânte?

— Ei na! făcu Simon mirat, dar ce te-amesteci tu, cetăţene sergent? Fă bine şi răspunde-mi.

— De ce m-amestec eu? M-amestec ca orice om de suflet. Şi e nedemn pentru un om de suflet să vadă cum e bătut un copil şi să accepte să fie bătut sub ochii lui.

— Aşi! e fiul tiranului.

— E un copil, un copil care n-a luat parte la crimele tatălui său, un copil care e nevinovat şi, ca atare, nu trebuie pedepsit.

— Şi eu îţi spun că mi-a fost încredinţat ca să fac din el ce poftesc. Şi poftesc să cânte cântecul Cocoanei Veto şi are să-l cânte.

— Dar bine, nenorocitule, spuse Lorin, cocoana Veto e maică-sa, mama copilului ăstuia. Ţi-ar plăcea să-ţi fie silit fiul să cânte că tu eşti o canalie?

— Eu? urlă Simon. Ei lasă, aristocrat păcătos de sergent!

— Ia ascultă, fără insulte, strigă şi Lorin. Eu nu sunt Capet, eu... şi nu-s pus cu sila să cânt.

— Am să pun să te-aresteze, păcătosule!

— Tu? făcu Lorin, tu ai să pui să m-aresteze? Ia încearcă numai să pui s-aresteze pe un termopil!

— Bine, bine, cine râde la urmă râde mai bine. Până una-alta, Capet, ia calapodul de-acolo şi vino să faci gheata, altfel e vai de capul tău!...

— Iar eu, izbucni Lorin, pălind îngrozitor şi făcând un pas înainte, cu pumnii strânşi şi dinţii încleştaţi, eu îţi spun că n-are să ridice calapodul, şi-ţi mai spun că n-are să facă nici o gheată, auzi tu, blestemat caraghios? A! da, ai acolo o sabie mare, dar află că nu mă tem de ea, cum nu mă tem nici de tine. Îndrăzneşte numai s-o tragi din teacă.

— Blestemăţie! urlă Simon făcând spume la gură de furie.

În clipa aceea două femei intrară în curte. Una dintre ele ţinea o hârtie în mână; se îndreptă spre santinelă, adresându-i-se.

— Cetăţene sergent! strigă santinela, e fata lui Tison, care cere s-o vadă pe maică-sa.

— Las-o să treacă deoarece Consiliul închisorii Temple a aprobat, spuse Lorin, care nu voi să se întoarcă nici o clipă, de teamă ca Simon să nu se folosească de neatenţia lui şi să înceapă iar să bată copilul.

Santinela lăsă cele două femei să treacă, dar abia urcaseră patru trepte ale scării întunecoase când îl întâlniră pe Maurice Lindey, care cobora pentru o clipă în curte.

Noaptea aproape că se lăsase, aşa că nu li se puteau desluşi trăsăturile chipului.

Maurice le opri.

— Cine sunteţi voi, cetăţenelor, întrebă el şi ce doriţi?

— Eu sunt Sophie Tison, spuse una dintre cele două tinere. Am obţinut autorizaţia să-mi văd mama şi am venit s-o văd.

— Da, încuviinţă Maurice, dar autorizaţia e pentru tine, cetăţeană.

— Mi-am adus prietena ca să fim cel puţin două fete în mijlocul atâtor soldaţi.

— Foarte bine, dar prietena ta n-are voie să urce.

— Fie cum doreşti, cetăţene, spuse Sophie Tison, strângând-o de mână pe prietena ei, care, lipită de zid, părea cuprinsă de uimire şi de spaimă.

— Cetăţeni paznici, strigă Maurice, ridicând capul şi adresându-se santinelelor care erau postate la fiecare etaj, lăsaţi liberă trecerea cetăţenei Tison; prietena ei nu are voie să intre. Va aştepta pe scară, iar voi să vegheaţi să nu i se întâmple nimic.

— Da, cetăţene, am înţeles, răspunseră santinelele.

— Puteţi să urcaţi, le spuse Maurice.

Cele două femei trecură.

Cât despre Maurice, el sări peste patru sau cinci trepte, câte-i mai rămăseseră de coborât şi înainta repede în curte.

— Ce-i asta, îi întrebă pe soldaţii din Garda naţională, cine face asemenea zarvă? Se aud ţipete de copil până în anticamera prizonierelor.

— Ce să fie? răspunse Simon, care, deprins cu procedeele cetăţenilor municipali, crezu, zărindu-l pe Maurice, că-i vin ajutoare, iacă trădătorul ăsta de aristocrat, iacă, individul ăsta mă opreşte să-l chelfănesc pe Capet.

Şi-l arătă cu pumnul pe Lorin.

— Da, fir-ar el al dracului, îl opresc, răcni Lorin, scoţându-şi sabia din teacă şi dacă îndrăzneşti să-mi mai spui o dată individ, aristocrat sau trădător, să ştii că vâr sabia în tine.

— Ameninţări! strigă Simon. Unde-i straja? Unde-i straja?

— Eu sunt straja, răspunse Lorin. Nu mă chema, că dacă vin la tine, te distrug.

— Ajutor! cetăţene municipal, sări! urlă Simon ameninţat de data asta serios de către Lorin.

— Cetăţeanul sergent are dreptate, răspunse cu răceală municipalul pe care Simon îl chemase în ajutor, tu necinsteşti naţiunea; laşule, baţi un copil.

— Şi încă de ce-l bate, înţelegi tu, Maurice? Pentru că băiatul nu vrea să cânte Cocoana Veto, pentru că fiul nu vrea să-şi insulte mama.

— Mizerabile! se răsti la el Maurice.

— Şi tu? se miră Simon. Aşadar, sunt înconjurat numai de trădători.

— Ei, ticălos netrebnic ce eşti! exclamă cetăţeanul municipal, punându-i mână în gât lui Simon şi smulgându-i cureaua din mână. Încearcă numai să faci dovadă că Maurice Lindey e trădător.

Şi îl lovi cu toată puterea pe cârpaci cu cureaua peste umeri.

— Mulţumesc domnule, zise copilul care privea cu stoicism scena de mai sus, dar are să se răzbune pe mine.

— Vino, Capet, spuse Lorin, vino, băiete; dacă te mai bate, strigă ajutor şi va fi pedepsit, călăul. Hai, hai, micule Capet, intră în turn.

— De ce mă numiţi Capet, dumneavoastră care mă apăraţi? întrebă copilul. Doar ştiţi prea bine că nu mă cheamă Capet.

— Cum asta? Nu te cheamă aşa? se miră Lorin. Dar cum te cheamă pe tine?

— Pe mine mă cheamă Ludovic Carol de Bourbon. Capet e numele unuia dintre strămoşii mei. Doar ştiu istoria Franţei, o ştiu de la tata.

— Şi tu vrei să-l înveţi să facă papuci pe-un copil care a învăţat istoria Franţei de la rege? strigă Lorin. Haida-de!

— Ei, fii pe pace, îi spuse Maurice băiatului. Am să fac raport.

— Şi eu am să fac unul, izbucni Simon. Am să spun şi că în loc de-o femeie care avea dreptul să intre în turn, ai lăsat să treacă două.

Într-adevăr, în clipa aceea cele două femei ieşeau din donjon. Maurice dădu fuga la ele.

— Ei, cetăţeană, zise el, adresându-i-se celei de lângă el, ţi-ai văzut mama?

Sophie Tison se strecură într-o clipă între cetăţeanul municipal şi prietena ei.

— Da, cetăţene, am văzut-o, mulţumesc, răspunse ea. Maurice ar fi vrut s-o vadă pe prietena tinerei fete sau măcar să-i audă vocea, dar fata era învăluită în mantie şi părea hotărâtă să nu rostească nici un cuvânt. Ba chiar i se păru că tremură.

Spaima ei îl făcu să aibă bănuieli.

Urcă în grabă, şi, ajungând în prima cameră, văzu prin uşa cu geam cum regina, în cealaltă cameră, ascundea în buzunar ceva ce Maurice bănui c-ar fi un bilet.

— Vai! făcu el, să fi fost oare păcălit?

Îşi chemă numaidecât colegul.

— Cetăţene Agricola, intră la Maria-Antoaneta şi vezi să n-o scapi din ochi.

— Na! exclamă municipalul, să fi...?

— Intră, îţi spun şi nu mai pierde nici o clipă, nici un minut, nici o secundă.

Cetăţeanul municipal intră la regină.

— Cheamă pe nevasta lui Tison, spuse el unui soldat din gardă.

După cinci minute, femeia lui Tison veni radioasă.

— Mi-am văzut fata, zise ea.

— Unde? întrebă Maurice.

— Chiar aici, în anticameră.

— Bine. Şi fiică-ta n-a cerut cumva s-o vadă pe austriacă?

— Nu.

— N-a intrat la ea?

— Nu.

— Şi-n vreme ce stăteai de vorbă cu fiică-ta, n-a ieşit nimeni din camera prizonierelor?

— Parcă eu mai ştiu? Mă uitam la fiică-mea pe care n-o văzusem de trei luni.

— Ia gândeşte-te bine şi adu-ţi aminte.

— Ah! da, cred că mi-aduc aminte.

— Ce?

— Cine? Maria-Tereza?

— Da.

— Şi a vorbit cu fiică-ta?

— Nu.

— N-a ridicat nimic de pe jos?

— Fiică-mea?

— Nu ,fiica Mariei-Antoaneta.

— Ba da, şi-a ridicat batista.

— Vai nenorocite! strigă Maurice.

Se repezi la funia unui clopot pe care-l trase cu putere. Era clopotul de alarmă.

Capitolul XI Biletul

Ceilalţi doi cetăţeni municipali din gardă urcară în grabă. Un detaşament din post îi însoţea.

Uşile fură închise, cele două santinele fură postate ca să păzească ieşirile din fiecare cameră.

— Ce doreşti, domnule? îl întrebă regina pe Maurice, când intră la ea. Tocmai voiam să mă culc când, acum vreo cinci minute, cetăţeanul municipal

(şi regina îl arătă pe Agricola) s-a năpustit aici în cameră, fără să-mi spună ce pofteşte.

— Doamnă, spuse Maurice, salutând, nu colegul meu pofteşte ceva de la domnia-ta, ci eu.

— Dumneata, domnule? întrebă mirată Maria-Antoaneta, uitându-se la Maurice, al cărui fel cuviincios de-a fi îi inspirase recunoştinţă. Şi ce vrei dumneata?

— Doresc să binevoieşti a-mi înmâna biletul pe care domnia-ta îl ascundeai adineaori, când tocmai intram.

Principesa şi doamna Elisabeth tresăriră. Regina se făcu albă ca varul.

— Te înşeli, domnule, răspunse ea, nu ascundeam nimic.

— Minţi, austriaco! strigă Agricola.

Maurice puse repede mâna pe braţul colegului său.

— O clipă, dragul meu, îi răspunse el. Lasă-mă pe mine să vorbesc cu cetăţeana. Sunt într-un fel şi procuror.

— Zi-i, atunci, dar n-o cruţa; ei, drăcie!

— Ascundeai un bilet, cetăţeană, urmă Maurice cu asprime. Ar trebui să ni-l dai.

— Dar, ce bilet?

— Cel pe care ţi l-a adus fiica lui Tison şi pe care cetăţeana de acolo, fiica dumitale (Maurice arătă spre tânăra prinţesă), l-a cules cu batista.

Cele trei femei se priviră înspăimântate.

— Dar, domnule, asta e mai mult decât tiranie, spuse regina; suntem femei, suntem femei!

— Să n-amestecăm lucrurile, îi răspunse Maurice cu neclintită hotărâre. Noi nu suntem nici judecători, nici călăi, suntem gardieni, alte cuvinte concetăţeni, având sarcina de-a vă păzi. Avem un consemn; dacă îl călcăm înseamnă că suntem trădători. Cetăţeană, rog, aşadar, să-mi dai biletul pe care l-ai ascuns.

— Domnilor, spuse regina cu trufie, de vreme ce sunteţi gardieni, scotociţi şi lipsiţi-ne de somn şi în noaptea asta, ca întotdeauna.

— Păzească-ne Domnul să ridicăm mâna asupra unor femei! Voi aduce faptele la cunoştiinţa Comunei şi-i vom aştepta ordinele. Numai că dumneata nu te vei culca în pat, vei dormi pe fotolii, dacă-ţi place aşa, iar noi te vom supraveghea... Dacă va trebui, vor începe şi percheziţiile.

— Dar, ce-i aici? întrebă femeia lui Tison, vârându-şi speriată capul pe uşă.

— Ce să fie, cetăţeană, ai dat o mână de ajutor la o trădare şi de aceea poţi fi sigură că n-ai să-ţi mai vezi fata niciodată.

— Să nu-mi mai văd fata?... ce tot spui, cetăţene? întrebă femeia lui Tison care nu înţelegea bine de ce n-are să-şi mai vadă fata.

— Iată ce-ţi spun: fiică-ta n-a venit aici să te vadă pe tine, ci să aducă o scrisoare cetăţenei Capet, aşa că n-are să mai vină.

— Dar dacă nu mai vine, n-am s-o mai pot vedea, pentru că noi n-avem voie să ieşim de aici...

— De data asta n-ai pe cine să te mânii, pentru că e vina ta, îi răspunse Maurice.

— Vai! urlă biata mamă, vina mea! Ce tot spui tu acolo, vina mea? Doar nu s-a întâmplat nimic. Răspund eu de asta. Vai! păi de-ar fi să se fi întâmplat ceva, să te păzească simţul, Antoaneta, ai să mi-o plăteşti scump de tot!

Şi femeia, ieşită din minţi, îi arătă reginei pumnul.

— Să nu ameninţi pe nimeni, îi răspunse Maurice; mai bine încearcă să capeţi cu blândeţe ceea ce cerem noi, căci eşti femeie, Şi cetăţeana Antoaneta, care e mamă şi ea, se va îndupleca din milă pentru o mamă. Mâine fiică-ta va fi arestată, mâine va fi întemniţată... pe urmă, de se descoperă ceva — şi tu doar ştii că, dacă vrei cu tot dinadinsul, descoperi cu siguranţă — de se descoperă ceva e pierdută şi ea şi însoţitoarea ei.

Femeia lui Tison, care îl ascultase pe Maurice cu o spaimă din ce în ce mai mare, îşi îndreptă spre regină privirea rătăcită.

— Auzi tu, Antoaneta?... E vorba de fiica mea!... Tu îmi vei fi dus fata la pieire!

Regina păru şi ea înspăimântată, nu atât de ameninţarea ce strălucea în ochii gardiencei sale, cât de deznădejdea pe care i-o citea în priviri.

— Vino, doamnă Tison, zise ea, am să-ţi spun ceva.

— Ei, ia vezi! fără linguşeli, strigă colegul lui Maurice; să fim şi noi de faţă, ei, drăcie! În faţa municipalităţii, numai în faţa municipalităţii.

— Lasă-le, cetăţene Agricola, îi şopti Maurice la ureche, numai să iasă adevărul la iveală, n-are a face în ce fel...

— Ai dreptate, cetăţene Maurice, dar...

— Să trecem de partea cealaltă a uşii cu geamuri, cetăţene Agricola, şi, ascultă de mine, să stăm şi cu spatele: sunt sigur că persoana faţă de care vom dovedi asemenea bunăvoinţă nu ne va face să ne căim.

Regina auzi cuvintele acestea spuse anume ca să fie auzite de ea şi îi aruncă tânărului o privire plină de recunoştinţă. Maurice întoarse capul cu indiferenţă şi trecu de partea cealaltă a uşii cu geamuri. Agricola îl urmă.

— Vezi femeia asta, îi spuse el lui Agricola: ca regină e grozav de vinovată, ca femeie vădeşte un suflet demn şi generos. E bine că se sfărâmă şi se năruiesc coroanele; nenorocirea purifică.

— Fir-ar să fie, că bine mai vorbeşti, cetăţene Maurice! Îmi place să te ascult pe tine şi pe prietenul tău Lorin. Tot versuri ai spus şi tu?

Maurice zâmbi.

În timpul dialogului de mai sus, dincolo de uşa cu geamuri se petrecea scena pe care o prevăzuse Maurice. Femeia lui Tison se apropiase de regină.

— Doamnă, îi spuse aceasta, deznădejdea în care te afli îmi zdrobeşte inima. Nu vreau să te lipsesc de copilul dumitale; aşa ceva e prea greu de îndurat. Dar gândeşte-te bine: poate că făcând ceea ce cer oamenii ăştia, fiica dumitale tot va fi condamnată. Fă ce spun ei! strigă nevasta lui Tison. Fă ce spun ei!

— Dar, mai întâi, ascultă despre ce e vorba.

— Despre ce e vorba? întrebă gardianca cu o curiozitate aproape sălbatică.

— Fiica dumitale a venit aici cu o prietenă.

— Da, e muncitoare ca şi ea; n-a vrut să vină singură din pricina soldaţilor.

— Prietena aceea i-a dat fiicei dumitale un bilet; fiica dumitale la scăpat pe jos; Maria, care tocmai trecea pe lângă ea, l-a ridicat. E o hârtie fără nici o valoare, nu încape vorbă, dar căreia oameni rău intenţionaţi i-ar găsi o semnificaţie. Nu ţi-a spus cetăţeanul municipal că dacă vrei găseşti oricum ceva?

— Şi după asta, după asta?

— Ei bine, asta e tot. Vrei să-ţi dau hârtia aceea? Vrei să-mi sacrific un prieten şi totuşi să nu-ţi recapeţi, poate, fiica?

— Fă cum spun ei! strigă iarăşi femeia, fă ce spun ei!

— Dar dacă hârtia asta îţi compromite fiica? stărui regina. Înţelegi?

— Fiica mea e, ca şi mine, o patriotă cinstită, răspunse afurisita de femeie. Slavă Domnului, familia Tison e vestită! Fă ce spun ei!

— Doamne-Dumnezeule! cât aş dori să te pot convinge!

— Fiică-mea! vreau să-mi fie dată fiica! urmă femeia lui Tison, bătând din picior. Dă hârtia, Antoaneta, dă-o!

— Iat-o, doamnă!

Şi regina întinse nenorocitei aceleia de făpturi o bucată de hârtie pe care ea o ridică în culmea bucuriei deasupra capului, strigând:

— Veniţi, veniţi, cetăţeni municipali! Am căpătat hârtia. Luaţi-o şi daţi-mi copila.

— Ne-ai sacrificat prietenii, surioară, spuse doamna Elizabeth.

— Nu, surioară, răspunse trist regina, pe noi ne-am sacrificat. Hârtia nu poate compromite pe nimeni.

La strigătele femeii lui Tison, Maurice şi colegul său îi ieşiră înainte; ea le întinse numaidecât biletul. Ei îl deschiseră şi citiră:

"La orient, un amic veghează încă."

Abia îşi aruncă ochii pe hârtie şi Maurice tresări.

Scrisul îi păru cunoscut.

"Doamne-Dumnezeule! izbucni el, să fie al Genevièvei? Nu, e cu neputinţă, sunt nebun! Se aseamănă, fără îndoială, dar cum ar putea avea de-a face Geneviève cu regina?"

Se întoarse şi văzu că Maria-Antoaneta îl privea. Cât despre femeia lui Tison, în timp ce aştepta să i se hotărască soarta, îl sorbea pe Maurice din ochi.

— Ai făcut o faptă bună, îi spuse femeii lui Tison. Şi dumneata, cetăţeană, de asemenea, adăugă el către regină.

— Atunci, domnule, răspunse Maria-Antoaneta, urmează-mi exemplul: arde hârtia asta şi vei face o faptă caritabilă.

— Glumeşti, austriaco, interveni Agricola. Să ardă o hârtie care poate ne-ar da prilejul să punem mâna pe-un cuib de aristocraţi? Nu, asta ar fi o prostie curată!

— Da, mai bine arde-o, spuse şi femeia lui Tison, ar putea s-o pună în primejdie pe fata mea.

— Bineînţeles, pe fiică-ta şi pe ceilalţi, continuă Agricola luând din mâinile lui Maurice hârtia pe care acesta cu siguranţă ar fi ars-o dacă ar fi fost singur.

După zece minute, biletul fu depus pe biroul membrilor Comunei, deschis numaidecât şi comentat în toate felurile.

— "La orient, un amic veghează", rosti o voce. Ce dracu o fi însemnând asta?

— A, da, desigur! făcu un geograf. "La orient" e limpede: Lorient e un orăşel din Bretania, situat între Vannes şi Quimper. Fir-ar să fie! Ar trebui dat foc oraşului, dacă-i adevărat că sunt în el aristocraţi care veghează asupra austriecei.

— E cu atât mai primejdios, adăugă un altul, cu cât, Lorient fiind port la mare, acolo se pot pune la cale complicităţi cu englezii.

— Propun, spuse un al treilea, să fie trimisă o comisie la Lorient şi să se întreprindă o anchetă.

Maurice fusese ţinut la curent asupra deliberărilor.

"N-am idee unde poate fi orientul de care e vorba, îşi zise el, dar cu siguranţă că nu-i în Bretania."

A doua zi, regina, care, după cum am spus, nu mai cobora în grădină ca să nu treacă prin faţa camerei unde fusese încarcerat soţul ei, ceru să urce pe platforma turnului, ca să ia puţin aer, cu fiica ei şi cu doamna Elisabeth.

Cererea îi fu încuviinţată numaidecât, dar Maurice se urcă şi el şi, oprindu-se în spatele unui soi de gheretă, care adăpostea partea de sus a scării, aşteptă, ascuns, urmarea biletului din ajun.

La început regina s-a plimbat, afectând indiferenţă, cu doamna Elisabeth şi cu fiica ei, pe urmă s-a oprit, în timp ce prinţesele continuau să se plimbe, s-a întors spre răsărit şi s-a uitat lung cu atenţie la o casă la ferestrele căreia se arătau mai multe persoane; una dintre persoanele acelea ţinea o batistă albă.

Maurice scoase un ochean din buzunar şi, în timp ce-l potrivea, regina făcu un semn vizibil, ca şi cum i-ar fi poftit pe curioşii de la fereastră să dispară. Dar Maurice apucase să vadă un cap de bărbat cu părul blond, palid la faţă, a cărui plecăciune fusese plină de respect, aproape chiar de umilinţă.

În spatele tânărului aceluia, căci curiosul nostru nu părea să aibă mai mult de douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani, şedea o femeie pe jumătate acoperită de silueta lui. Maurice îşi îndreptă ocheanul asupra ei şi, crezând că o recunoscuse pe Geneviève, făcu o mişcare subită care-l descoperi. Numaidecât femeia, care ţinea şi ea un ochean în mână, se trase îndărăt, luându-l şi pe tânăr cu ea. Să fi fost Geneviève? Să-l fi recunoscut şi ea pe Maurice? Perechea de curioşi să se fi retras oare numai la semnul pe care-l făcuse regina?

Maurice aşteptă o clipă să vad dacă tânărul şi tânăra n-au să mai apară. Dar cum fereastra rămânea pustie, îl sfătui pe colegul său Agricola să fie cu ochii în patru, coborî ca o furtună scara şi alergă să se aşeze la pândă în colţul străzii Porte-Foin, ca să vadă dacă cei doi curioşi din casa cu pricina n-au să iasă. Fu însă în zadar, căci nimeni nu se arătă.

Atunci, nemaiputând îndura bănuiala care-i sfâşia inima încă de când însoţitoarea fetei lui Tison se încăpăţânase să stea ascunsă şi să nu scoată nici un cuvânt, Maurice o porni spre vechea stradă Saint-Jacques, unde ajunse cu sufletul chinuit de cele mai ciudate bănuieli.

Când intră, Geneviève în capot alb şedea sub un umbrar de iasomie, unde avea obiceiul să ia masa. Îi adresă, ca de obicei, un salut călduros lui Maurice şi-l pofti să bea o ceaşcă de ciocolată cu ea.

Pe de altă parte, Dixmer, care între timp venise şi el, se arătă grozav de bucuros că-l vede pe Maurice la asemenea ceas neaşteptat al zilei. Dar mai înainte ca Maurice să fi băut ceaşca de ciocolată pe care o acceptase, Dixmer ceru amicului său, secretarul secţiei Lepelletier, să-l însoţească într-o raită prin ateliere. Maurice primi.

— Dragul meu Maurice, începu să-i spună Dixmer, luându-l la braţ pe tânărul nostru şi pornind cu el, ai să afli o noutate deosebit de importantă.

— Politică? îl întrebă Maurice, urmărit întruna de ideea sa.

— Ei! dragă cetăţene, răspunse Dixmer zâmbind, crezi că noi, cei de-aici, ne ocupăm de politică? Nu, nu, o noutate industrială, slavă Domnului! Venerabilul meu prieten Morand, care, după cum ştii e un chimist dintre cei mai merituoşi, tocmai a descoperit secretul de fabricare a unui marochin de culoare roşie, cum nu aţi mai văzut până în zilele noastre, vreau să spun o culoare fixă, care nu se decolorează. Vopseau asta vreau să ţi-o arăt. Dealtminieri, ai să-l vezi pe Morand la lucru. Ăsta da, zic şi eu, adevăr artist!

Maurice nu prea înţelegea cum poţi fi artist în marochin roşu. Acceptă totuşi să meargă, îl urmă pe Dixmer, străbătu atelierele şi într-un soi de laborator particular îl văzu pe cetăţeanul Morand la treabă — purta ca de obicei ochelari verzi, era îmbrăcat cu haine de lucru şi părea într-adevăr foarte preocupat să schimbe în purpuriu albul murdar al unei piei de oaie. Avea mânecile suflecate, mâinile — roşii, la fel şi braţele, până la coate. Cum spunea Dixmer, se bălăcea bucuros şi vesel în cârmâz.

Îl salută pe Maurice cu capul, aşa ocupat cum era cu treburile lui.

— Ei, cetăţene Morand, îl întrebă Dixmer, ce zici?

— O să câştigăm o sută de mii de livre pe an numai cu procedeul ăsta, răspunse Morand. Dar, iată, sunt opt zile de când nu mai dorm, iar acizii mi-au atacat ochii.

Maurice îl lăsă pe Dixmer cu Morand şi se întoarse la Geneviève, şoptindu-şi tainic:

— Trebuie să recunosc că îndatoririle unui cetăţean municipal ar năuci chiar şi pe un erou. După opt zile petrecute în închisoarea Temple, ajungi să te suspectezi până şi pe tine însuţi drept aristocrat, sfârşind prin a te denunţa singur. Bunul Dixmer, bravul Morand! gingaşa Geneviève! Şi eu care i-am bănuit o clipă.

Geneviève îl aştepta pe Maurice, cu surâsul ei încântător, gata să-l facă să uite până şi urma bănuielilor pe care şi le închipuise adevărate. Era ca totdeauna: suavă, prietenoasă, fermecătoare.

Clipele în care Maurice o vedea pe Geneviève erau singurele pe care le trăia cu-adevărat. Tot restul timpului, era pradă febrei aceleia pe care am putea-o numi febra anului 1793, care scinda Parisul în două tabere şi făcea ca existenţa să fie o luptă continuă, de fiecare ceas.

Către amiază, trebui totuşi s-o părăsească pe Geneviève şi să se întoarcă la închisoarea Temple.

La capătul străzii Sainte-Avoye, se întâlni cu Lorin, care schimba garda. Lorin se afla în coada plutonului. Se desprinse din rând şi veni la Maurice, al cărui chip oglindea încă fericirea dulce pe care întâlnirea cu Geneviève i-o revărsa totdeauna în suflet.

— Ah! exclamă Lorin, scuturând călduros mâna prietenului său:

Zadarnic caţi să-ţi ascunzi dorul,
Eu ştiu care ţi-e năzuinţa.
Taci mâlc, dar îţi văd suferinţa,
În ochi îţi citesc dorul,
Şi-n suflet tot amorul!

Maurice îşi duse mâna la buzunar să caute cheia. Era mijlocul care-l adoptase ca să pună stavilă vervei poetice a colegului său. Dar acesta îi văzu gestul şi-o rupse la fugă râzând.

— A! ascultă adăugă Lorin, întorcându-se după câţiva paşi, ai de stat încă trei zile la Temple, Maurice. Ţi-l încredinţez pe micuţul Capet.

Capitolul XII Dragoste

De fapt, după o bucată de vreme Maurice ajunsese să ducă o viaţă foarte fericită şi în acelaşi timp foarte nenorocită. Totdeauna e aşa la începutul marilor pasiuni.

Munca zilnică la secţia Lepelletier, vizitele pe care le făcea seara în vechea stradă Saint-Jacques, prezenţa sporadică la clubul Termopile îi umpleau tot timpul.

Nu-şi ascundea faptul că, văzând-o pe Geneviève în fiecare seară, nu făcea decât să se îmbete, înghiţituri rare, dar pline, cu dragoste fără speranţă.

Geneviève era una dintre femeile timide şi aparent uşor de câştigat, care întind sincer mâna unui prieten, îşi apropie inocent fruntea de buzele lui, cu încrederea unei surori sau cu ignoranţa unei fecioare în faţa căreia cuvintele de dragoste par o insultă, iar dorinţele carnale un adevărat sacrilegiu.

Dacă există în visurile cele mai pure pe care Rafael, în prima sa manieră, le-a zugrăvit pe pânză, o Madonă cu buze surâzătoare, cu privire castă, cu o expresie îngerească, atunci tocmai asemenea însuşiri trebuie luate de la divinul elev al lui Perugino pentru făurirea portretului Genevièvei.

În mijlocul florilor sale, strălucitoare şi înmiresmată ca ele, departe de activitatea soţului ei, departe chiar şi de el, Geneviève îi părea lui Maurice, de câte ori o vedea, ca o enigmă vie, al cărei sens nu-l putea ghici şi-a cărei dezlegare nu îndrăznea să i-o ceară.

Într-o seară când rămăsese, ca de obicei, singur cu ea şi stăteau alături sub fereastra dublă, prin care în altă seară pătrunsese atât de furtunos, când miresmele liliacului în floare pluteau pe uşoara adiere ce se iveşte numaidecât după un strălucitor apus de soare, Maurice, după o lungă tăcere în răstimpul căreia îi urmărise ochii ageri şi pioşi, care priveau cum răsare o stea argintie pe cerul de azur, Maurice cuteză s-o întrebe cum se face că-i atât de tânără, când soţul ei trecuse de vârsta mijlocie a vieţii; că-i atât de nobilă şi delicată, când toate vădeau la soţul ei o educaţie şi-o origine de rând că-i atât de plină de poezie, când soţul ei n-are alt ţel decât să-şi cântărească, să-şi întindă şi să-şi vopsească pieile din fabrică.

— Ce caută la un meşter tăbăcar, îşi continuă Maurice şirul întrebărilor, harpa asta, clavecinul de-aici şi gastelurile despre care mi-ai mărturisit că sunt opera dumitale? În sfârşit, de ce atâta aristocraţie, pe care o urăsc de moarte la alţii, dar pe care o ador la dumneata?

Geneviève îşi aţinti asupra lui Maurice privirile pline de candoare.

— Îţi mulţumesc, răspunse ea, că-mi pui asemenea întrebare; ea îmi dovedeşte că eşti un om cu suflet nobil şi că n-ai căutat să culegi informaţii despre mine de la nimeni.

— Niciodată, doamnă, spuse Maurice. Am un prieten devotat, care şi-ar da viaţa pentru mine, am o sută de camarazi, care sunt gata să meargă oriunde i-aş călăuzi, dar dintre toate sufletele astea, când e vorba de o femeie şi mai ales de o femeie cum e Geneviève, nu ştiu decât unul singur în care să mă încred, sufletul meu.

— Mulţumesc, Maurice, îi răspunse tânără. Atunci ai să afli de la mine tot ce doreşti să ştii.

— Mai întâi, care e numele dumitale de fată? întrebă Maurice. Nu te cunosc decât cu numele de femeie măritată.

Geneviève înţelese egoismul de îndrăgostit pe care îl trăda o asemenea întrebare şi zâmbi.

— Geneviève du Treilly, îi răspunse ea. Maurice repetă:

— Geneviève du Treilly!

— Familia mea, urmă Geneviève, fusese ruinată din timpul războiului cu America la care au luat parte tatăl şi fratele meu mai mare.

— Gentilomi amândoi? întrebă Maurice.

— Nu, nu, răspunse Geneviève, roşind.

— Totuşi, mi-ai spus că numele dumitale de fată e Geneviève du Treilly.

— Fără particulă, domnule Maurice. Familia mea a fost bogată, dar n-a avut nici un soi de legătură cu nobilimea.

— Nu ai încredere în mine, răspunse tânărul nostru zâmbind.

— Cum de nu? urmă Geneviève. În America, tatăl meu s-a împrietenit cu tatăl domnului Morand. Domnul Dixmer era omul de afaceri al domnului Morand. Văzându-ne ruinaţi şi ştiind că domnul Dixmer avea averea lui personală independentă, domnul Morand l-a prezentat tatălui meu, care, la rândul său, mi la prezentat. Am văzut că o căsătorie fusese dinainte pusă la cale şi am înţeles că era dorinţa familiei mele. Nu iubeam şi nici nu iubisem pe nimeni; am primit. De trei ani de zile sunt soţia lui Dixmer şi trebuie s-o spun, de trei ani soţul meu a fost atât de bun cu mine încât, cu toată diferenţa de gusturi şi de vârstă ce există între noi şi pe care dumneata ai observat-o, n-am simţit nici măcar o clipă vreo părere de rău.

— Dar, urmă Maurice, când te-ai căsătorit cu domnul Dixmer, el nu era încă în fruntea fabricii acesteia?

— Nu, locuiam la Blois. După 10 august, domnul Dixmer cumpără casa de aici cu atelierele anexe. Ca să nu am nici un soi de amestec cu lucrătorii, ca să mă scutească chiar şi de a vedea unele lucruri ce-ar fi putut să mă tulbure în obiceiurile mele puţin cam aristocratice, cum le numeai dumneata, mi-a dăruit pavilionul acesta, în care trăiesc singură, retrasă, potrivit cu gusturile mele, potrivit cu dorinţele mele şi fericită când un prieten ca dumneata, Maurice, vine să mă abată de la visările mele sau să le împărtăşească alături de mine.

Şi Geneviève îi întinse mâna lui Maurice, pe care el, înfocat, o sărută.

Geneviève se îmbujoră puţin.

— Acum, prietene, urmă ea să-i spună, trăgându-şi mâna dintr-ale lui, ştii cum am ajuns soţia domnului Dixmer.

— Da, răspunse Maurice, uitându-se ţintă la Geneviève. Dar nu mi-ai spus deloc cum domnul Morand a ajuns să se asocieze cu domnul Dixmer.

— A! foarte simplu, răspunse Geneviève. Domnul Dixmer, după cum ţi-am spus, avea oarecare avere, dar totuşi nu atât cât să poată lua el singur o fabrică aşa de importantă cum e asta. Fiul domnului Morand, protectorul lui Dixmer, cum îţi spuneam, fiul acelui prieten al tatălui meu, de care poate că-ţi aminteşti, a venit cu jumătate din capital şi, cum se pricepe la chimie, s-a dedicat exploatării, depunând o activitate care-l acaparează, după cum ai putut observa şi datorită căreia comerţul domnului Dixmer, în sarcina căruia intră toată latura materială, a luat o extindere imensă.

— Şi, urmă Maurice, domnul Morand este de asemenea unul dintre bunii dumitale prieteni, nu-i aşa, doamnă?

— Domnul Morand e o fire nobilă, unul dintre sufletele cele mai elevate din câte se găsesc sub bolta cerească, răspunse cu gravitate Geneviève.

— Dacă nu ţi-a dat alte dovezi, spuse Maurice puţin cam nelinişţit de marea importanţă pe care tânăra femeie o acorda asociatului soţului ei, decât că împarte cheltuielile de regie cu domnul Dixmer şi că a născocit o vopsea

nouă pentru marochin, îmi îngădui să-ţi atrag atenţia că elogiile pe care i le aduci sunt destul de exagerate.

— Mi-a dat şi alte dovezi, domnule, îi spuse Geneviève.

— Dar e încă tânăr, nu-i aşa? întrebă Maurice, cu toate că e greu de spus ce vârstă are, din pricina ochelarilor verzi pe care-i poartă.

— Are treizeci şi cinci de ani.

— Vă cunoaşteţi de multă vreme?

— Din copilărie.

Maurice îşi muşcă buzele. De la început bănuise că Morand o iubeşte pe Geneviève.

— A! exclamă Maurice, aşa se explică familaritatea lui cu dumneata.

— Îngrădită în limitele în care ai văzut-o, domnule, răspunse Geneviève zâmbind, îmi pare că asemenea familiaritate, care nu e decât cea a unui prieten, nu are nevoie de explicaţii.

— O! iartă-mă, doamnă, ripostă Maurice, dumneata ştii că orice afecţiune puternică îşi are geloziile ei şi prietenia mea era geloasă pe prietenia pe care dumneata păreai c-o nutreşti pentru domnul Morand.

Apoi tăcu. Geneviève păstră şi ea tăcere. În ziua aceea nu mai veni vorba de Morand şi Maurice se despărţi de Geneviève mai îndrăgostit ca niciodată, căci era gelos.

Apoi, oricât de orbit ar fi fost tânărul nostru, oricât de legat la ochi, oricâtă tulburare i-ar fi pus patima în suflet, în povestirea Genevièvei erau multe lacune, multe ezitări, multe reticenţe, cărora în primul moment nu le dăduse nici un pic de atenţie, dar care, după aceea, îi reveneau în minte şi-l tulburau într-un chip atât de ciudat, încât nu-l putea linişti nici marea libertate pe care i-o îngăduia Dixmer de-a sta de vorbă cu Geneviève ori de câte ori şi oricât de mult ar fi poftit, nici singurătatea în care erau lăsaţi ei amândoi în fiecare seară. Ba, mai mult: Maurice, ajuns oaspetele zilnic al casei, nu numai că stătea cu Geneviève, netulburat de nimeni, puritatea ei îngerească părând dealtminteri suficientă pentru a o apăra împotriva dorinţelor tânărului, dar o însoţea şi la toate micile cumpărături pe care era silită să le facă din timp în timp, prin cartier.

Înconjurat de toată familiaritatea pe care o câştigase în casă, îl uimea şi-l neliniştea totuşi un lucru: cu cât căuta mai mult poate, ce-i drept, cu scopul de-a putea supraveghea sentimentele pe care credea şi se temea că Morand le are pentru Geneviève — cu cât căuta, spuneam, să adâncească cunoştinţa cu acest om a cărui inteligenţă, în ciuda prejudecăţilor sale, îl seducea, ale cărui maniere alese îl atrăgeau din zi în zi mai mult, cu atât Morand, omul acesta bizar, părea a se preface că vrea să se îndepărteze de Maurice. Eroul nostru se

plângea cu amărăciune Genevièvei, deoarece era sigur că Morand ghicise în el un rival şi că din gelozie îl ţinea la distanţă.

— Cetăţeanul Morand mă urăşte, îi spuse el într-o zi Genevièvei.

— Pe dumneata? îl întrebă Geneviève privindu-l cu frumoşii ei ochi miraţi; pe dumneata te urăşte domnul Morand?

— Da, sunt sigur.

— Şi de ce te-ar urî?

— Vrei să-ţi spun? izbucni Maurice.

— Fără îndoială, continuă Geneviève.

— Ei bine, pentru că...

Maurice se opri. Era cât pe ce să spună: "Pentru că te iubesc."

— Nu, nu pot să-ţi spun de ce, zise el, roşind. În faţa Genevièvei, crâncenul republican devenea deodată un om sfios şi şovăielnic ca o fată.

Geneviève zâmbi.

— Spune mai curând, zise ea, că între voi nu există afinităţi, şi-atunci poate am să te cred. Dumneata eşti o fire înflăcărată, o minte ageră, un bărbat pretenţios şi rafinat; Morand nu-i decât un negustor altoit pe-un chimist. E sfios, modest... şi numai sfiiciunea şi modestia îl împiedică să facă primul pas către dumneata.

— Ei, na! Dar cine-i cere să facă primul pas către mine? Am făcut vreo cincizeci eu către el; niciodată nu mi-a răspuns. Nu, urmă Maurice, clătinând din cap, nu, sigur că nu-i asta.

— Dar, atunci, ce e?

Maurice preferă să tacă.

A doua zi după ce avusese explicaţia de mai sus cu Geneviève, Maurice veni la ea pe la orele două după-amiază. O găsi îmbrăcată, gata să iasă.

— A! fii binevenit, îl întâmpină Geneviève, ai să-mi slujeşti de cavaler însoţitor.

— Dar unde te duci? întrebă Maurice.

— Mă duc până la Auteuil. E o vreme încântătoare. Aş dori să merg puţin pe jos; trăsura are să ne ducă dincolo de bariera, unde ne va aştepta, pe urmă ajungem la Auteuil pe jos şi, după ce voi fi terminat ce am de făcut la Auteuil, ne întoarcem tot pe jos până la trăsura.

— Ah! exclamă Maurice încântat, ce zi minunată îmi dăruieşti!

Cei doi tineri porniră. Dincolo de Passy, trăsura îi lăsă în drum. Acolo, amândoi săriră sprinten pe marginea drumului şi-şi continuară plimbarea pe jos.

Când sosiră la Auteuil, Geneviève se opri.

— Aşteaptă-mă la marginea parcului, îi spuse ea, după ce termin, vin să te iau.

— Dar la cine te duci? întrebă Maurice.

— La o prietenă.

— Şi nu te pot însoţi?

Geneviève clătină din cap, zâmbind.

— Cu neputinţă, răspunse ea.

Maurice îşi muşcă buzele.

— Atunci bine, zise el, am s-aştept.

— Ei, ce e? întrebă Geneviève.

— Nimic, răspunse Maurice, stai mult?

— Dac-aş fi crezut că te stingheresc, Maurice, dacă aş fi ştiut că ziua ţi-e prinsă cu alte treburi, îi spuse Geneviève, nici nu mi-ar fi trecut prin gând să te rog să-mi faci micul serviciu de-a veni cu mine; m-aş fi lăsat însoţită de...

— De domnul Morand? întrebă prompt Maurice.

— Nicidecum. Doar ştii că domnul Morand se află la fabrica Rambouillet şi că nu se întoarce decât deseară.

— Atunci iată cărei împrejurări îi datorez faptul de-a fi fost preferat.

— Maurice, îi spuse Geneviève cu blândeţe, nu pot s-o fac s-aştepte pe persoana care mi-a dat întâlnire. Dacă te stinghereşte să mă însoţeşti la înapoiere, atunci întoarce-te la Paris, numai să-mi trimiţi trăsura înapoi.

— Nu, nu, doamnă, răspunse cu voiciune Maurice, vă stau la dispoziţie.

Şi-i adresă un salut Genevièvei, care scoase un suspin uşor şi intră în Auteuil.

Maurice se îndreptă spre locul horărât întâlnirii şi începu să se plimbe în lung şi-n lat, culcând la pământ cu bastonul, ca Tarquinius, toate capetele de ierburi, de flori sau de scaieţi care îi şedeau în cale. Dealtfel, drumul lui se limita la un spaţiu: ca toţi oamenii foarte îngânduraţi, Maurice abia făcea câţiva paşi şi se şi-ntorcea.

Îl preocupa mai cu seamă să afle dacă Geneviève îl iubeşte sau nu. Felul ei de-a se purta cu el era cel al unei surori sau al unei prietene. Maurice simţea însă că atâta nu-i era de-ajuns... o iubea nebuneşte. Ajunsese să-i fie gândul veşnic din timpul zilei şi visul mereu repetat din timpul nopţii. Altădată nu cerea altceva decât s-o revadă pe Geneviève. Acuma nu-i mai era de-ajuns atât, trebuia ca şi Geneviève să-l iubească.

Geneviève lipsi un ceas, care-i păru lui Maurice cât un secol. Pe urmă o văzu venind către dânsul, cu surâsul pe buze. El, dimpotrivă, o întâmpină cu sprâncenele încruntate. Sărmana noastră inimă e astfel făcută încât se trudeşte să soarbă durere din miezul fericirii chiar.

Geneviève îl luă la braţ, surâzând.

— Iartă-mă, prietene, zise ea, că te-am făcut să mă aştepţi...

Maurice îi răspunse cu o înclinare a capului şi amândoi o apucară pe o cărăruie încântătoare, netedă, umbrită, stufoasă, care, cu un ocol, trebuia să-i scoată în şosea.

Era o seară de primăvară dintre cele mai fermecătoare, în care toate plantele îşi trimit spre cer miresmele, în care toate păsările, nemişcate pe crengi sau săltând prin tufişuri de mărăcini, îşi înalţă imnurile de dragoste spre Dumnezeu, în sfârşit, una dintre serile acelea ce par hărăzite să rămână vii în amintire.

Maurice şedea mut, Geneviève, dusă pe gânduri, smulgea cu-o mână petalele florilor dintr-un buchet pe care-l ţinea în cealaltă, cea sprijinită pe braţul lui Maurice.

— Ce ai? întrebă deodată Maurice şi cine te face să fii tristă astăzi?

Geneviève i-ar fi putut răspunde: "Fericirea mea." Ea se uită la el cu privirea-i blândă, plină de poezie, şi-l întrebă:

— Oare dumneata nu eşti mai trist ca de obicei?

— Eu, spuse el, eu am de ce să fiu trist; eu sunt nenorocit, dar dumneata?

— Dumneata, nenorocit?

— Fără îndoială. N-ai băgat de seamă, uneori, că sufăr după felul în care îmi tremură glasul? Câteodată, când stau de vorbă cu dumneata sau cu soţul dumitale, îmi vine să mă scol aşa deodată şi să fug să cer aer cerului, căci simt că are să-mi crape pieptul!

— Dar, îl întrebă Geneviève stânjenită, care e cauza suferinţei dumitale?

— Daca-ş fi o fetişcană fandosită, răspunse Maurice râzând, un râs amar, ţi-aş spune că stau prost cu nervii.

— Şi în clipa de faţă suferi?

— Teribil, îi spuse Maurice.

— Atunci să ne întoarcem.

— Atât de repede, doamnă?

— Bineînţeles.

— Ah! da, e-adevărat, murmură tânărul nostru, uitasem că domnul Morand trebuie să se întoarcă de la Rambouillet la căderea nopţii şi iată că se lasă noaptea.

Geneviève se uită la dânsul cu o privire plină de mustrare.

— Vai! iarăşi? exclamă ea.

— De ce deunăzi i-ai adus domnului Morand nişte elogii atât de grozave, vorbindu-mi de el? îi spuse Maurice. E vina dumitale.

— De când oare, în faţa oamenilor pe care-i stimezi, întrebă Geneviève, n-ai dreptul să spui ceea ce gândeşti despre un om demn de toată stima?

— E puternică stima care te face să grăbeşti pasul, aşa cum îl grăbeşti dumneata în clipa de faţă, de teamă să nu întârzii câteva minute.

— Astăzi eşti cât se poate de nedrept, Maurice. Oare n-am petrecut o parte din zi cu dumneata?

— Ai dreptate, sunt prea pretenţios, urmă Maurice, lăsându-se cuprins de tumultul impetuos al firii sale. Haide să-l vedem pe domnul Morand, haide!

Geneviève simţi cum supărarea şi mânia îi cuprind inima, nu numai sufletul.

— Da, spuse ea, haide să-l vedem pe domnul Morand. El, cel puţin, e un prieten care nu m-a necăjit niciodată.

— Ce preţioşi sunt prietenii de-asemenea soi, adăugă Maurice, sugrumat de gelozie. În ceea ce mă priveşte, aş dori să cunosc şi eu unii ca ei.

În momentul acela se aflau pe şosea, zarea se împurpura, soarele începuse să dispară, făcând să sclipească ultimele-i raze pe ornamentele aurite ale Domului Invalizilor. O stea, cea dintâi, cea care într-altă seară atrăsese privirile Genevièvei, sclipea în azurul fluid al cerului.

Geneviève îşi trase mâna de pe braţul lui Maurice, cu o tristeţe resemnată.

— Ce ai de mă faci să sufăr? îl întrebă ea.

— Ei! făcu Maurice, ce să am? Mă simt mai puţin dibaci decât oamenii pe care-i cunosc. Văd că nu sunt în stare să mă fac iubit.

— Maurice! exclamă Geneviève.

— Oh! doamnă, dacă dumnealui este întruna bun, întruna la fel, înseamnă că dumnealui nu suferă.

Geneviève se prinse din nou cu mâna-i albă de braţul puternic al lui Maurice.

— Te rog, spuse ea ce voce schimbată, nu mai vorbi, nu mai vorbi.

— Şi de ce să nu mai vorbesc?

— Pentru că glasul dumitale îmi face rău.

— Aşadar, nimic nu-ţi place la mine, nici măcar glasul?

— Taci, te conjur!

— Voi asculta, doamnă.

Şi aprigul nostru tânăr îşi şterse fruntea de sudoare cu mâna. Geneviève îşi dădu seama că tânărul suferea cu adevărat. Firile de natura lui Maurice sunt victimele unor dureri necunoscute.

— Eşti prietenul meu, Maurice, îi spuse Geneviève, uitindu-se la el cu o expresie cerească, un prieten preţios pentru mine. Fă în aşa fel, Maurice, ca să nu-mi pierd prietenul.

— Vai! n-ai să-l regreţi multă vreme! izbucni Maurice.

— Te înşeli, zise Geneviève, am să te regret mult de tot, totdeauna.

— Geneviève! Geneviève! exclamă Maurice, fie-ţi milă de mine!

Geneviève se înfioră.

Prima oară îi rostea Maurice numele cu o expresie atât de semnificativă şi adâncă.

— Ei bine, urmă Maurice, de vreme ce m-ai ghicit; lasă-mă să-ţi spun tot, Geneviève. Căci, chiar de-ar fi să mă ucizi numai c-o privire... de prea multă vreme tac; am să vorbesc, Geneviève.

— Domnule, îl întrerupse tânăra femeie, te-am conjurat în numele prieteniei noastre să păstrezi tăcerea. Domnule, te mai conjur o dată, măcar de dragul meu, dacă nu de-al dumitale, nici un cuvânt mai mult, în numele cerului, nici un cuvânt mai mult!

— Prietenia, prietenia! Ah! dacă pentru domnul Morand ai o prietenie aidoma celei pe care mi-o porţi mie, atunci află că nu am nevoie de asemenea prietenie, Geneviève; mie îmi trebuie mai mult decât celorlalţi.

— Destul, spuse doamna Dixmer, cu un gest de regină; destul, domule Lindey. Iată trăsura, binevoieşte să mă însoţeşti până la soţul meu.

Maurice tremura de emoţie. Când Geneviève puse mâna pe braţul lui, ca să ajungă la trăsura care de fapt era doar la câţiva paşi tânărului nostru i se păru că mâna ei era fierbinte ca jarul. Se urcară amândoi în trăsură. Geneviève se aşează în spate. Maurice luă loc în faţă. Au străbătut tot Parisul fără ca nici unul nici celalalt să scoată vreo vorbă.

Numai că tot timpul drumului Geneviève stătuse cu batista la ochi.

Când intrară în fabrică, Dixmer era ocupat în biroul său. Morand tocmai sosise de la Rambouillet şi era pe cale de a-şi schimba hainele. Geneviève îi întinse mâna lui Maurice, gata să intre în camera ei, şi-i spuse:

— Adio, Maurice, dumneata ai vrut să fie aşa!

Maurice nu răspunse nimic, se duse întins la căminul lângă care atârna o miniatură cu portretul Genevièvei, o sărută cu înflăcărare, o strânse tare la piept, apoi o puse la locul ei şi plecă.

Maurice s-a întors acasă fără să ştie cum a ajuns; a străbătut Parisul fără să fi văzut nimic, fără să fi auzit nimic; cele ce se petrecuseră i se perindaseră pe dinainte ca într-un vis, fără să-şi fi putut da seama nici de faptele, nici de vorbele lui, nici de simţămintele care le insuflaseră. Sunt clipe în care până şi sufletul cel mai senin, cel mai stăpân pe el însuşi, se dedă unor violenţe la care îl împinge puterea subordonată imaginaţiei.

Aşa cum am spus, întoarcerea lui Maurice n-a fost un mers liniştit, ci o goană. Se dezbrăcă fără ajutorul slujitorului; nu răspunse bucătăresei sale, care îl îmbia cu o cină gata pregătită; apoi, luând de pe masă scrisorile primite în timpul zilei, le citi pe toate, una după alta, fără să înţeleagă un singur cuvânt. Negurile geloziei, starea de ameţeală a minţii nu se risipiseră încă.

La ora zece, Maurice se culcă maşinaliceşte, aşa cum făcuse toate celelalte lucruri din clipa în care se despărţise de Geneviève.

Dacă lui Maurice în stare normală i s-ar fi povestit purtarea ciudată pe care o avusese, ca şi cum ar fi fost a altui ins, n-ar fi înţeles-o şi l-ar fi considerat nebun pe cel care fusese în stare să săvârşească asemenea acţiuni disperate, pe care nu le-ar fi îndreptăţit nici o rezervă exagerată, nici chiar o indiferenţă exagerată din partea Genevièvei. Dar el nu mai simţi decât lovitura cumplită ce-i spulberase speranţele de care nici măcar nu-şi dăduse seama vreodată şi pe care, aşa nesigure şi nedesluşite cum erau, se sprijineau toate visele lui de fericire, care, asemenea unui fum, pluteau neconturate la orizont.

Aşa că i se întâmplă şi lui Maurice ceea ce se întâmplă mai totdeauna în asemenea cazuri: uluit de lovitura primită, adormi numaidecât ce se simţi în pat, unde zăcu aproape fără să ştie de el însuşi până a doua zi.

Un zgomot îl deşteptă totuşi. Era zgomotul pe care-l făcuse "îndatoritorul" său deschizând uşa. Venise, ca deobicei, să deschidă ferestrele camerei de culcare a lui Maurice, care dădeau spre o grădină mare şi să-i aducă flori.

În 1793 se cultivau grozav de mult florile şi Maurice le adora. Dar acum nu aruncă nici măcar o privire asupra celor aduse, şi, sprijinindu-şi într-o mână capul buimăcit, ridicându-se într-o rână, încercă să-şi amintească ce se petrecuse în ajun.

Maurice se întreba, fără să-şi poată da seama, care erau pricinile amărăciunii sale. Singura pricină era gelozia lui pe Morand, dar era prost ales momentul de-a gelozi un om, când omul acela se afla la Rambouillet, iar tu, între patru ochi cu femeia iubită, te bucuri, într-una din cele dintâi zile frumoase de primăvară, de intimitatea ei şi de dulceaţa naturii ce se deşteaptă.

Nici vorbă de vreo bănuială în privinţa celor petrecute în casa din Auteuil, până la care o însoţise pe Geneviève şi în care ea stătuse mai mult de-un ceas. Nu, tortura fără de sfârşit a vieţii sale era numai gândul că Morand era îndrăgostit de Geneviève. Dar cât de ciudată putea fi o atare închipuire a minţii, căci nicicând asociatul lui Dixmer nu dăduse prin vreo privire sau prin vreun cuvânt o aparenţă de realitate unei asemenea presupuneri!

Vocea slujitorului îl smulse din visare.

— Cetăţene, zise acesta, arătându-i scrisorile deschise ce se aflau pe masă, ai ales pe cele pe care le păstrezi, sau pot să le dau pe foc pe toate?

— Să dai pe foc ce? întrebă Maurice.

— Păi, scrisorile pe care cetăţeanul le-o fi citit ieri, înainte de culcare.

Maurice nu-şi amintea să fi citit nici una măcar.

— Dă-le pe foc pe toate, spuse el.

— Iată-le pe cele de astăzi, zise îndatoritorul.

Îi înmână lui Maurice un teanc de scrisori şi se duse să le-arunce pe celelalte în cămin.

Maurice luă teancul care i se înmână, simţi sub degete grosimea unei peceţi de ceară şi i se păru că recunoaşte nelămurit un parfum pe care-l ştia.

Căută printre scrisori şi văzu o pecete şi un scris ce-l făcură să tresară.

Bărbatul acesta, atât de puternic în faţa primejdiei, pălea chiar şi numai la mireasma scrisorii.

Îndatoritorul se apropie de el să-l întrebe ce are, dar Maurice îi făcu semn cu mâna să iasă.

Tânărul nostru întorcea şi iarăşi întorcea scrisoarea: avea presimţirea că în ea stă închisă o nenorocire ce-l aşteaptă şi tresări la gândul acesta aşa cum tresari în faţa necunoscutului.

Totuşi, îşi adună tot curajul, o deschise şi citi cele ce urmează:

"Cetăţene Maurice,

Trebuie să rupem legăturile, care în ceea ce te priveşte par să depăşească legile prieteniei. Eşti un om de onoare, cetăţene şi acum după ce s-a scurs o noapte de la cele petrecute ieri seară între noi, trebuie să înţelegi că prezenţa dumitale în casa noastră a devenit imposibilă. Mă bizui pe faptul că dumneata vei găsi o scuză, cum o vei crede de cuvinţă, faţă de soţul meu. Văzând astăzi că soseşte o scrisoare de la dumneata pentru domnul Dixmer, voi înţelege că trebuie să regret un prieten din nenorocire pierdut, dar pe care toate convenienţele sociale mă împiedică să-l revăd.

Adio pentru totdeauna.

Geneviève

P. S. Aducătorul aşteaptă răspunsul."

Maurice strigă; slujitorul se ivi la chemare.

— Cine a adus scrisoarea?

— Un cetăţean comisionar.

— E încă aici?

— Da.

Maurice nici nu suspină, nici nu şovăi. Sări jos din pat, îşi trase o pereche de pantaloni lungi, se aşeză în faţa pupitrului, luă prima foaie de hârtie ce-i sta la îndemână (se întâmplă să fie o hârtie cu antetul tipărit al secţiei) şi scrise:

"Cetăţene Dixmer,

Te-am îndrăgit şi-mi eşti încă drag, dar e cu neputinţă să te mai văd."

Maurice căută cauza pentru care nu-l putea vedea pe cetăţeanul Dixmer şi nu-i veni în minte decât una singură: era cea care pe-atunci i-ar fi venit în minte oricui. Aşa că urmă:

"Anumite zvonuri umblă în privinţa lipsei de interes şi de zel pe care dumneata o vădeşti faţă de treburile publice. Nici prin minte nu-mi trece să te învinuiesc, dar n-am nici împuternicirea dumitale de-a te apăra. Primeşte părerile mele de rău şi fii încredinţat că tainele dumitale rămân îngropate în sufletul meu."

Maurice nici măcar nu reciti scrisoarea pe care o scrisese, cum am mai spus, sub impulsul primului gând ce-i venise în minte. Nu avea îndoieli în privinţa efectului pe care urma să-l producă. Dixmer, admirabil patriot, după cum Maurice constatase, cel puţin din felul în care vorbea, s-ar putea supăra, primind-o. Soţia sa şi cetăţeanul Morand îl vor îndupleca să nu cedeze, el nici măcar n-are să răspundă şi uitarea va veni după aceea ca un văl negru, să se întindă peste trecutul vesel, ca să-l prefacă într-un viitor lugubru. Maurice semnă, lipi scrisoarea, o dădu îndatoritorului şi comisionarul plecă.

Abia atunci un suspin slab se desprinse din inima republicanului, îşi luă mănuşile, pălăria şi plecă la secţie.

Pus în faţa treburilor publice nădăjduia, sărman Brutus, să-şi regăsească stoicismul.

Treburile publice erau îngrozitoare: se pregătea ziua de 31 mai. Teroarea care, asemenea unui torent, se prăvălea de sus din rândurile montagnarzilor, încerca să prindă în vâltoarea ei pe acei îndrăzneţi moderaţi care au cutezat să ceară răzbunare pentru masacrele din septembrie şi au îndrăznit să lupte o clipă ca să salveze viaţa regelui.

În timp ce Maurice lucra cu atâta înfocare, iar febra pe care voia s-o alunge îi mistuia mintea în locul inimii, mesagerul se reîntoarse în vechea stradă Saint-Jacques şi umplu locuinţa de uimire şi spaimă.

Scrisoarea, după ce trecu pe sub ochii Geneviève, fu înmânată lui Dixmer.

Dixmer o deschise şi o citi fără să înţeleagă nimic la început; pe urmă o citi cetăţeanului Morand, care, ascultând-o, îşi lăsă capul, cu fruntea-i albă ca fildeşul, pe-o mână.

În situaţia în care se găseau Dixmer, Morand şi tovarăşii lor, situaţie totalmente necunoscută de Maurice, dar pe care cititorii noştri desigur că au înţeles-o, asemenea scrisoare era ca o lovitură de trăsnet.

— E om sincer? întrebă Dixmer îngrozit.

— Da, răspunse Morand fără să şovăie.

— N-are a face! reîncepu cel ce fusese pentru metodele extreme, vezi bine c-am făcut rău că nu l-am ucis.

— Dragă prietene, îi spuse Morand, noi luptăm împotriva violenţei, o înfierăm, numind-o crimă. Orice ar rezulta din asemenea fapt, am făcut bine că nu am ucis un om. Apoi, îţi spun încă o dată, eu cred că Maurice este un suflet nobil şi sincer.

— Da, dar dacă sufletul nobil şi sincer e al unui republican exaltat, poate că şi el, dacă a surprins ceva dubios, va considera că e o crimă să nu-şi sacrifice sinceritatea pe altariul patriei, cum spun ei.

— Dar, urmă Morand, dumneata crezi că el ştie ceva?

— Ei, dumneata n-ai înţeles? Vorbeşte de taine ce vor rămâne îngropate în sufletul său.

— Tainele acelea sunt evident cele pe care i le-am încredinţat eu, cu privire la contrabanda pe care o facem noi; nu ştie altele.

— Dar, întrebă Morand, n-a bănuit el oare nimic despre întrevederea de la Auteuil? Ştii doar că a însoţit-o pe soţia dumitale.

— Chiar eu i-am spus Genevièvei să-l ia pe Maurice cu ea, ca s-o ocrotească.

— Ascultă, zise Morand, avem să vedem dacă asemenea bănuieli sunt întemeiate. Rândul de gardă al batalionului nostru cade pe ziua de 2 iunie la Temple, asta înseamnă peste opt zile; dumneata, Dixmer, eşti căpitanul, iar eu locotenentul. Dacă batalionul sau chiar compania noastră primeşte contraordin, aşa cum a primit deunăzi batalionul Butte-des-Moulins, pe care Santerre l-a înlocuit cu batalionul Gravilliers, atunci înseamnă că totul e descoperit şi nu ne mai rămâne decât să fugim din Paris sau să murim luptând. Dar dacă lucrurile îşi urmează cursul...

— Şi aşa tot suntem pierduţi, replică Dixmer.

— De ce?

— Ei, drăcie! Nu se sprijinea totul pe cooperarea cu cetăţeanul acesta municipal? Nu e el cel care, fără să ştie, trebuia să ne deschidă calea la regină?

— E-adevărat, răspunse Morand abătut.

— Vezi, aşadar, urmă Dixmer, încruntând sprâncenele, că trebuie cu orice preţ să reluăm legăturile cu acest tânăr!

— Dar dacă nu vrea? Dacă se teme să nu se compromită? spuse Morand.

— Ascultă, zise Dixmer, am s-o întreb pe Geneviève, s-a despărţit de el ultima; ea poate că ştie ceva.

— Dixmer, interveni Morand, văd cu îngrijorare că o amesteci pe Geneviève în toate uneltirile noastre. Nu că m-aş teme de vreo indiscreţie din partea ei, ferească Dumnezeu!, dar partida pe care-o jucăm noi este groaznică şi mi-e ruşine şi milă totodată să mizăm pe capul unei femei.

— Capul unei femei, răspunse Dixmer, trage la cântar tot atât cât şi capul unui bărbat, atunci când şiretenia, candoarea sau frumuseţea pot face tot atât

şi uneori chiar mai mult decât forţa, tăria şi curajul. Geneviève ne împărtăşeşte şi convingerile şi simpatiile şi va împărtăşi şi soarta noastră.

— Atunci, fă aşa, dragă prietene, zise Morand, eu am spus ce-aveam de spus. Fă aşa. Geneviève e demnă din toate punctele de vedere de misiunea pe care i-o încredinţezi sau, mai curând, pe care şi-a atribuit-o singură. Martirele din sfinte se nasc.

Şi-i întinse mâna albă şi delicată lui Dixmer, care i-o strânse în mâinile sale puternice.

Apoi Dixmer, sfătuind pe Morand şi pe însoţitorii săi să înteţească supravegherea mai mult ca oricând, se duse la Genevidve.

Ea şedea la o masă, cu privirile aţintite pe o broderie şi cu fruntea aplecată.

La zgomotul uşii care se deschisese, Geneviève se întoarse şi-l văzu pe Dixmer.

— Ah! Dumneata erai, prietene? îi spuse ea.

— Da, răspunse Dixmer, cu o expresie calmă şi cu un zâmbet. Am primit de la prietenul nostru Maurice o scrisoare din care nu înţeleg nimic. Iat-o, citeşte-o şi spune-mi şi mie ce crezi.

Geneviève luă scrisoarea cu o mână, căreia, cu toată stăpânirea de sine, nu-i putu ascunde tremurul şi citi.

Dixmer urmări din ochi: privirea lui parcurgea fiecare rând.

— Ei bine, ce zici? o întrebă el după ce termină cititul scrisorii.

— Ce să zic? Cred că domnul Lindey e un om sincer, răspunse Geneviève, cu un calm desăvârşit şi că din partea lui nu avem a ne teme de nimic.

— Crezi că nu ştie cine sunt persoanele pe care le-ai vizitat la Auteuil?

— Sunt absolut sigură.

— De ce atunci hotărârea asta bruscă? Ţi s-a părut ieri că e mai rece sau mai emoţionat ca de obicei?

— Nu, răspunse Geneviève, cred că era la fel.

— Gândeşte-te bine ce-mi răspunzi, Geneviève, căci răspunsul dumitate va avea o mare influenţă asupra tuturor proiectelor noastre.

— Stai puţin, spuse Geneviève cu o emoţie ce străbătea în ciuda eforturilor ei de a-şi păstra sângele rece, stai puţin...

— Bine, stau! răspunse Dixmer, încleştându-şi puţin fălcile. Adună-ţi toate amintirile, Geneviève.

— Da, urmă tânăra noastră, da, mi-amintesc... ieri era morocănos, domnul Maurice e puţin cam tiran în sentimentele sale de prietenie... şi uneori am stat bosumflaţi săptămâni de-a rândul.

— Să nu fie decât o simplă bosumflare? întrebă Dixmer.

— Aşa-mi pare.

— Geneviève, în situaţia în care ne aflăm, te rog să înţelegi că nu avem nevoie de o părere, de probabilităţi, ci de certitudini.

— Ei bine, dragul meu... sunt sigură.

— Scrisoarea de faţă n-ar fi în cazul acesta decât un pretext ca să nu mai vină la noi în casă?

— Dragul meu, cum vrei dumneata să-ţi spun asemenea lucruri?

— Spune-mi, Geneviève, îi răspunse Dixmer, fiindcă nici unei femei în afară de dumneata nu i-aş pune asemenea întrebare.

— Da, e un pretext, spuse Geneviève, plecându-şi ochii.

— Ah! făcu Dixmer.

Apoi, după câteva clipe de tăcere, sprijinindu-se de speteaza scaunului soţiei sale, coborî de la piept mâna cu care-şi stăpânise bătăile inimii şi zise:

— Fă-mi un serviciu, draga mea.

— Care? întrebă Geneviève, întrorcându-se spre el, mirată.

— Înlătură fie chiar umbra unei primejdii; poate că Maurice e mult mai la curent cu ceea ce tăinuim noi decât putem bănui. Ceea ce crezi că-i numai un pretext e poate o realitate. Scrie-i câteva rânduri.

— Eu? întrebă Geneviève, tresărind.

— Da, dumneata. Spune-i că scrisoarea ai deschis-o dumneata şi că doreşti o explicaţie. Atunci are să vină, ai să-i pui întrebări şi vei ghici foarte uşor despre ce e vorba..

— Ah! nu, exclamă Geneviève, nu pot face ceea ce-mi spui şi nici n-am s-o fac.

— Scumpa mea Geneviève, când interese atât de puternice, ca acelea ce-şi au sprijin în noi, sunt în joc, cum poţi să dai îndărăt în faţa unor nenorocite considerente de amor-propriu?

— Ţi-am spus părerea mea despre Maurice, domnule, răspunse Geneviève; e cinstit, e cavaler, dar e capricios şi nu am de gând să suport alte obligaţii decât cele datorate soţului meu.

Răspunsul fu dat cu atâta calm şi în acelaşi timp atât de ferm, încât Dixmer înţelese că dacă ar insista, în momentul acela cel puţin, ar fi inutil. Nu mai adăugă nici un cuvânt, se uită la Geneviève fără a părea că o vede, îşi şterse cu mâna fruntea jilavă de sudoare şi ieşi.

Morand îl aştepta cu nerăbdare. Dixmer îi povesti cuvânt cu cuvânt ceea ce se petrecuse.

— Bine, spuse Morand, să rămânem aici şi să nu ne mai gândim. Decât să-i prilejuim o umbră de îngrijorare soţiei dumitale, decât să-i rănim amorul-propriu, mai curând aş renunţa...

Dixmer îi puse mâna pe umăr.

— Sau eşti nebun, domnule, îi spuse el uitându-se ţintă la Morand, sau nu crezi o iotă din ceea ce spui.

— Cum, Dixmer, crezi...

— Cred, cavalere, că nu eşti defel mai îndreptăţit decât mine să-ţi laşi sentimentele în voia pornirilor inimii. Nici dumneata, nici eu şi nici Geneviève nu ne mai aparţinem. Suntem nişte pretexte chemate să apărăm un principiu şi principiile se sprijină pe pretexte, zdrobindu-le.

Morand tresări şi tăcu; tăcerea lui era ca o meditaţie dureroasă. Făcură câteva ocoluri prin grădină fără să schimbe nici un cu vânt.

Apoi Dixmer se despărţi de Morand, spunându-i cu voce foarte calmă:

— Trebuie să dau câteva ordine. Te las, domnule Morand.

Morand îi întinse mâna şi îl privi, depărtându-se. "Sărmanul Dixmer, îşi spuse el, tare mă tem că în toată treaba asta el riscă cel mai mult."

Dixmer intră, într-adevăr, în atelier la dânsul, dădu câteva ordine, reciti gazetele, plănui să se distribuie pâine şi porţii de unt săracilor din cartier şi, întorcându-se acasă, se dezbrăcă de hainele de lucru şi îşi puse un costum de stradă.

După un ceas, Maurice, cufundat până peste cap în lecturile şi în redactarea cuvântărilor sale, fu întrerupt de glasul îndatoritorului său, care, aplecându-se la urechea lui, îi spuse încet de tot:

— Cetăţene Lindey, cineva care, după câte pretinde cel puţin, are a-ţi spune lucruri foarte importante, te aşteaptă acasă.

Maurice se întoarse acasă şi, intrând, fu foarte uimit că-l găseşte pe Dixmer instalat la dânsul, răsfoind jurnalele. Cât ţinuse drumul, îşi descususe slujitorul, care, necunoscându-l deloc pe meşterul tăbăcar, nu putuse să-i dea nici o informaţie.

Zărindu-l pe Dixmer, Maurice se opri pe pragul uşii şi roşi fără să vrea.

Dixmer se sculă şi-i întinse mâna, surâzând:

— Ce ţi s-a întâmplat de mi-ai scris aşa? îl întrebă el pe tânărul nostru. Într-adevăr, mi-ai dat o lovitură serioasă, dragă Maurice. Eu — indiferent şi fals patriot, aşa îmi scrii? Haide, doar n-ai să-mi poţi repeta asemenea învinuiri în faţă: mai bine mărturiseşte că-mi cauţi gâlceavă.

— Am să-ţi mărturisesc tot ce vrei, dragă Dixmer. Căci procedeele dumitale au fost dintotdeauna pentru mine cele ale unui om de lume; dar nu-i mai puţin adevărat că am luat o hotărâre şi hotărârea mea e irevocabilă...

— Cum aşa? întrebă Dixmer. După propria-ţi mărturisire, nu ai nimic a ne imputa şi totuşi ne părăseşti?

— Dragul meu Dixmer, crede-mă că trebuie să am motive foarte bine întemeiate ca să procedez aşa cum am procedat şi ca să mă lipsesc de-un prieten ca dumneata.

— Da, dar în orice caz, interveni Dixmer, prefăcându-se că zâmbeşte, motivele nu pot fi nicidecum cele pe care mi le-ai scris. Acelea nu sunt decât un pretext.

Maurice rămase pe gânduri câteva clipe.

— Ascultă, Dixmer, zise el, trăim într-o epocă în care îndoiala exprimată într-o scrisoare poate şi trebuie să ne tulbure, înţelegi. Nu s-ar cuveni deloc din partea unui om cinstit să te lase sub povara unei asemenea îngrijorări. Da, Dixmer, e-adevărat, motivele pe care le-am invocat n-au fost decât un pretext.

Mărturisirea, care s-ar fi cuvenit să însenineze fruntea negustorului, păru, dimpotrivă, că o întunecă.

— Dar atunci, care-i adevăratul motiv? întrebă Dixmer.

— Nu pot să ţi-l spun, răspunse Maurice; şi, totuşi, dacă l-ai şti, l-ai încuviinţa, sunt sigur.

Dixmer stărui.

— Vrei să-l ştii neapărat? îl întrebă Maurice.

— Da, răspunse el.

— Ei bine, urmă Maurice, care încerca o oarecare uşurare, apropiindu-se de adevăr, iată ce este: dumneata ai o soţie tânără şi frumoasă, iar virtutea atât de bine cunoscută a acestei femei tinere şi frumoase n-a izbutit totuşi să înlăture greşitele şi falsele interpretări ale vizitelor mele la voi.

Dixmer păli uşor.

— Chiar aşa? întrebă el. Atunci, dragă Maurice, soţul trebuie să-ţi mulţumească pentru necazul pe care i-l faci prietenului.

— Înţelegi, continuă Maurice, că nu sunt atât de încrezut încât să-mi închipui că prezenţa mea în casa voastră ar putea fi primejdioasă pentru liniştea dumitale sau a soţiei dumitale, dar ar putea fi totuşi un izvor de calomnii şi ştii doar prea bine următorul lucru: cu cât calomniile sunt mai absurde, cu atât mai uşor sunt crezute.

— Copilule! exclamă Dixmer, ridicând din umeri.

— Copil, tot ce se poate, răspunse Maurice. Dar de la distanţă vom fi tot atât de buni prieteni, căci nu vom avea nimic să ne imputăm, pe când fiind iarăşi împreună, dimpotrivă...

— Ei, fiind iarăşi împreună ce ar fi?

— Lucrurile s-ar putea învenina.

— Crezi oare, Maurice, că eu m-aş fi putut gândi...?

— Ei, Doamne-Dumnezeule! exclamă tânărul.

— Dar de ce mi-ai scris toate astea în loc să mi le fi spus, Maurice?

— Iată, tocmai ca să evit ceea ce se petrece între noi în clipa de faţă.

— Te-ai supărat, aşadar, pentru că îmi eşti atât de drag, încât am venit să-ţi cer o explicaţie? întrebă Dixmer.

— Dimpotrivă, izbucni Maurice, sunt fericit, ţi-o jur, că te-am putut vedea încă o dată, înainte de-a înceta să te mai văd.

— Să încetezi să mă mai vezi, cetăţene! Nouă totuşi ne eşti drag, îi replică Dixmer, luând şi strângând mâna tânărului într-ale sale.

Maurice tresări.

— Morand — continuă Dixmer, căruia nu-i scăpase tresărirea tânărului, dar care, totuşi, nu spuse nimic — Morand îmi spunea acelaşi lucru chiar azi-dimineaţă: "Fă tot ce poţi, zicea el, ca să-l readuci pe scumpul nostru domn Maurice."

— Ah! domnule, răspunse tânărul, încruntând din sprâncene şi trăgându-şi mâna dintr-ale lui Dixmer, n-aş fi crezut să fi câştigat într-atât sentimentele de prietenie ale cetăţeanului Morand.

— Te îndoieşti? îl întrebă Dixmer.

— Eu, răspunse Maurice, nici nu cred, nici nu mă îndoiesc, n-am nici un motiv să-mi pun întrebări cu privire la asemenea subiect: când veneam la voi, Dixmer, veneam pentru dumneata şi pentru soţia dumitale, dar nicidecum pentru cetăţeanul Morand.

— Nu-l cunoşti, Maurice, îi spuse Dixmer; Morand are un suflet nobil.

— Cred că-i aşa, încuviinţă Maurice, zâmbind cu amărăciune.

— Acum, urmă Dixmer, hai să ne-ntoarcem la obiectul vizitei mele.

Maurice se înclină ca omul care nu mai are nimic de spus şi aşteptă.

— Zici, aşadar, c-au ieşit vorbe?

— Da, cetăţene, răspunse Maurice.

— Ei bine, hai să vorbim pe faţă. De ce să dai atenţie unor palavre fără noimă ale câtorva vecini care n-au de lucru? Dumneata, Maurice, nu ai o conştiinţă şi Geneviève nu stă la adăpostul cinstei sale?

— Sunt mai tânăr ca dumneata, răspunse Maurice, care începuse să fie mirat de atâta stăruinţă şi poate văd lucrurile cu un ochi mai sensibil şi mai susceptibil. Iată de ce îţi declar că asupra reputaţiei unei femei cum e Geneviève nu trebuie să apese nici măcar palavrele fără noimă ale unor vecini care n-au de lucru, îngăduie-mi, aşadar, dragă Dixmer, să stărui în prima mea hotărâre.

— Hai atunci, urmă Dixmer, fiindcă suntem pe calea mărturisirilor, să mai mărturisim încă ceva.

— Ce?..., întrebă Maurice. Ce vrei să mai mărturisesc?

— Că nu-i nici politica şi nici zvonurile vizitelor dumitale insistente la mine care te îndeamnă s-o rupi cu noi.

— Atunci ce este?

— Taina pe care ai descoperit-o.

— Care taină? întrebă Maurice, vădind o curiozitate naivă care-l linişti pe tăbăcar.

— Treaba asta cu contrabanda, pe care ai descoperit-o chiar în seara când ne-am cunoscut într-un fel atât de ciudat. Nu mi-ai iertat şi n-ai să-mi ierţi niciodată asemenea fraudă şi mă învinuieşti că sunt un republican necinstit pentru că mă slujesc de produse englezeşti în tăbăcărie la mine.

— Dragă Dixmer, spuse Maurice, îţi jur că uitasem cu desăvârşire, când veneam la dumneata, că mă aflu la un contrabandist.

— Chiar e-adevărat?

— E-adevărat.

— Şi n-ai, aşadar, alt motiv să-mi ocoleşti casa decât cel pe care l-ai invocat.

— Pe cuvânt de onoare.

— Ei bine, Maurice, urmă Dixmer, sculându-se şi strângând mâna tânărului, nădăjduiesc că ai să te mai gândeşti şi că ai să revii asupra unei hotărâri care ne face pe toţi să suferim atât de mult.

Maurice se înclină fără să răspundă nici un cuvânt, ceea ce însemna un ultim refuz.

Dixmer ieşi disperat că nu-şi putuse păstra şi asigura legăturile cu omul acesta de care în anumite împrejurări nu numai că avea nevoie, dar îi era indispensabil.

Mai era timp. Maurice se simţea frământat de mii de dorinţe şi pofte contrarii. Dixmer îl ruga să se întoarcă. Geneviève ar fi putut să-l ierte. De ce atunci să fie atât de disperat? Lorin, în locul său, ar fi avut cu siguranţă la îndemână o mulţime de aforisme extrase din autorii săi favoriţi. Dar mai era scrisoarea Genevièvei, îndepărtarea aceea formală, pe care o adusese cu el la secţie şi pe care o ţinea la inimă împreună cu biletul pe care-l primise de la ea a doua zi după ce-o scosese din mâinile oamenilor acelora care o ameninţau şi o batjocoreau, în sfârşit, mai era încă ceva, ceva mai presus de toate celelalte: era gelozia încăpăţânată a tânărului nostru pe nesuferitul Morand, adică prima cauză a rupturii lui cu Geneviève.

Maurice rămase aşadar neînduplecat în hotărârea lui.

Dar, trebuie s-o spunem, pentru el renunţarea la vizitele zilnice în vechea stradă Saint-Jacques a însemnat un gol imens. Când venea ceasul la care avea obiceiul să se-ndrepte spre cartierul Saint-Victor, cădea într-o melancolie profundă şi din clipa aceea trecea prin toate fazele aşteptării şi-ale părerilor de rău.

În fiecare dimineaţă, când se trezea, se aştepta să găsească o scrisoare de la Dixmer şi, în asemenea eventualitate, recunoştea că el, care rezistase unor stăruinţe făcute prin viu grai, ar ceda în faţa unei scrisori, în fiecare zi

ieşea cu speranţa că are s-o întâlnească pe Geneviève şi găsise dinainte mii de mijloace de a-i vorbi, dacă ar fi fost s-o întâlnească. În fiecare seară se întorcea acasă cu speranţa că va găsi pe acel trimis care într-o bună dimineaţă îi adusese pe neaşteptate durerea care de-atunci îi ţinea veşnică tovărăşie.

Foarte adesea, în ceasurile sale de deznădejde, omul ăsta puternic răcnea la gândul că îndură un asemenea chin, fără să-l poată abate asupra aceluia care îl făcuse să sufere: or, prima cauză a tuturor amărăcinilor sale era Morand. Atunci plănuia să se ducă să-i caute pricină lui Morand. Dar asociatul lui Dixmer era atât de firav, atât de inofensiv, încât ar fi fost o laşitate din partea unui colos ca Maurice să-l insulte sau să-l provoace.

Lorin venise desigur să împrăştie cu glume şi vorbe de duh suferinţele prietenului său, pe care acesta se încăpăţâna să nu i le împărtăşească, fără să le nege totuşi existenţa. El făcuse tot ce-i stătuse în putinţă, practic şi teoretic, ca să redea patriei acel suflet îndurerat din pricina altei dragoste. Dar, cu toate că situaţia era gravă, cu toate că în orice altă stare de spirit, o asemenea situaţie l-ar fi absorbit pe Maurice cu desăvârşire, mânându-l în vârtejul politic, de data aceasta nu putuse să-i insufle tânărului republican înflăcărarea fără de care n-ar fi putut deveni un erou al zilei la14 iulie şi al celei de 10 august.

De fapt, cele două sisteme, confruntate de aproape zece luni de zile, care nu-şi adresaseră până atunci decât atacuri oarecum slabe şi nu se-ncercaseră decât prin hărţuieli, se pregăteau pentru o încăierare violentă şi era evident că, odată pornită, lupta avea să fie mortală pentru unul dintre ele. Cele două sisteme, născute chiar din sânul Revoluţiei, erau unul al moderaţiei, reprezentat de girondini, adică de Brissot, Pétion, Vergniaud, Valeze, Lanjuinais, Barbaroux şi celălalt, al teroriştilor şi al montagnarzilor, reprezentaţi de Danton, Robespierre, Chenier, Fabre, Marat, Collot, d'Herbois, Hébert etc., etc.

După 10 august, ca după orice acţiune puternică, cuvântul hotărâtor păruse că trebuie să revină partidului moderat. Un consiliu de miniştri fusese reorganizat din rămăşiţele vechiului cabinet, cu câteva adaosuri. Roland, Servien şi Clavières, miniştri vechi, fuseseră reconfirmaţi. Danton, Monge şi Lebrun fuseseră noii numiţi. Cu excepţia unuia singur, care în mijlocul colegilor săi reprezenta elementul dârz şi energic, toţi ceilalţi miniştri făceau parte din gruparea moderată.

Când spunem moderată e de la sine înţeles că o spunem în mod relativ.

Dar data de 10 august avusese ecou în străinătate şi coaliţia se grăbise să acţioneze, nu în sprijinul personal al lui Ludovic al XVI-lea, ci în sprijinul principiului şi ideii regaliste, zdruncinate din temelie. Atunci răsunaseră cuvintele ameninţătoare ale lui Brunswick şi, ca o reuşită teribilă, Longwy şi Verdun căzuseră în mâinile inamicului. Atunci avusese loc şi reacţiunea

teroristă; atunci visase Danton să înfăptuiască zilele din septembrie şi îşi realizase visul sângeros care arăta inamicului o întreagă Franţă complice la un imens asasinat, gata să lupte pentru existenţa-i compromisă, cu toată energia deznădejdii. Septembrie salvase Franţa, dar, salvând-o, o scosese de sub scutul legii.

Odată Franţa salvată, vigoarea şi tăria deveniseră inutile şi-atunci partidul moderat recăpătase oarecare forţă. Atunci voise acel partid să acuze pe cei vinovaţi de zilele acelea cumplite. Se rostiseră cuvinte grele, ca, de pildă, ucigaş şi asasin. Vocabularul nou al naţiunii se îmbogăţise cu încă un cuvânt, cel de septembrist.

Danton îl încuviinţase cu bravură. Ca şi Clovis, plecase o clipă capul sub botezul sângelui, ca apoi să-l înalţe mai sus şi mai ameninţător. Se ivea un alt prilej pentru a pune iarăşi în mişcare teroarea: e vorba de procesul regelui. Violenţa şi moderaţia nu intraseră încă în lupte personale, ci într-o luptă de principii. Experienţa forţelor relative fusese făcută chiar în cazul regelui arestat. Moderaţia fu învinsă, iar capul lui Ludovic al XVI-lea căzu pe eşafod.

Ca şi data de 10 august, cea de 1 ianuarie redase coaliţiei toată energia. Iarăşi îi fu opus acelaşi om, dar nu cu aceleaşi şanse. Dumouriez, împiedicat în demersurile sale progresiste de dezordinea în care se aflau toate serviciile administrative, care făceau ca ajutoarele în oameni şi bani să ajungă greu până la el, se declară împotriva iacobinilor pe care-i acuză de dezordinile acelea, trece în partidul girondinilor şi-i pierde, declarându-se prietenul lor.

Atunci s-a răsculat Vandeea, iar departamentele prinseră a ameninţa; înfrângerile dau loc la trădări, iar trădările aduc înfrângeri. Iacobinii acuză pe moderaţi şi vor să-i lovească la 10 martie, adică tocmai în seara în care începe povestirea noastră. Dar zorul prea mare al adversarilor îi salvează şi poate că şi ploaia aceea torenţială, care l-a făcut pe Pellion, subtil anatomist al spiritului parizian, să spună: "Plouă, în noaptea asta n-are să fie nimic."

Dar cu începere din 10 martie, toate cele ce s-au petrecut au fost pentru girondini prevestiri ale prăbuşirii: Marat pus sub acuzare şi achitat; Robespierre şi Danton împăcaţi, cel puţin aşa cum se împacă un tigru cu un leu ca să doboare un taur pe care trebuie să-l sfâşie; Henriot, septembristul, numit comandant general al trupelor din Garda naţională — toate prevesteau ziua aceea cumplită, ce trebuia să ia cu asalt şi să doboare ultimul meterez pe care Revoluţia îl mai împotrivea teroarei.

Iată marile evenimente la care, în orice altă împrejurare, Maurice ar fi luat parte activă, aşa cum ar fi fost firesc, datorită alcătuirii sale robuste şi patriotismului său exaltat. Dar din fericire sau din nefericire pentru Maurice, nici îndemnul lui Lorin, nici neliniştea cumplită a oamenilor de pe stradă n-au fost în stare să-i alunge din minte singurul gând ce-l obseda. Şi când în sfârşit

veni ziua de 31 mai, asediatorul teribil de la Bastilia şi de la palatul Tuileries şedea lungit pe pat, sfâşiat de fierbinţeala aceea care-i ucide până şi pe cei mai puternici şi pentru care e de-ajuns doar o privire ca s-o alunge, un cuvânt ca s-o vindece.

Capitolul XIII 31 mai

În cursul faimoasei zile de 31 mai, când clopotele şi trompetele de alarmă prinseră a suna chiar de când mijiseră zorile, batalionul de gardă al suburbiei Saint-Victor pătrundea în închisoarea Temple.

După ce toate formalităţile de rigoare fuseseră îndeplinite şi santinelele repartizate la posturi, sosiră cetăţenii municipali de serviciu şi patru tunuri pentru întărirea pazei veniră să se adauge celor dispuse în baterie la poarta închisorii.

Odată cu tunurile sosi şi Santerre, într-o ţinută cu epoleţi de lână galbenă; pe haină i se putea citi patriotismul în nişte mari pete de grăsime.

Trecu în revistă batalionul, îl socoti apt şi numără cetăţenii municipali, care nu erau decât trei.

— De ce numai trei cetăţeni municipali? întrebă el şi care-i cetăţeanul mizerabil care lipseşte?

— Cel care lipseşte, cetăţene general, nu-i unul dintre cei leneşi, răspunse Agricola, vechea noastră cunoştinţă; e secretarul secţiei Lepelletier, e şeful vitejilor din unitatea Termopile, cetăţenul Maurice Lindey.

— Bine, bine, făcu Santerre. Şi eu ca şi tine recunosc patriotismul cetăţeanului Maurice Lindey, dar asta nu mă împiedică să-l pun pe lista absenţilor, dacă nu se prezintă în zece minute.

Şi Santerre trecu la alte probleme.

La câţiva paşi de general, în clipa în care acesta pronunţase cuvintele de mai sus, un căpitan de vânători şi un soldat şedeau deoparte, unul sprijinit de puşcă, celălalt şezând pe un tun.

— Ai auzit? spuse pe şoptite căpitanul soldatului, Maurice n-a sosit încă.

— Dacă n-o să vină, zise căpitanul, te-aş pune pe tine de santinelă pe scară şi cum ea va urca probabil în turn pe platformă, ai putea să-i strecori un cuvânt.

În momentul acela, un bărbat, cetăţean municipal după eşarfa tricoloră pe care-o purta, intră. Numai că omul acela era un necunoscut pentru căpitan şi pentru vânător, drept care privirile lor se fixară asupra lui.

— Cetăţene general, spuse nou-venitul, adresându-se lui Santerre, te rog să mă primeşti în locul cetăţeanului Maurice Lindey, care e bolnav. Iată aici şi certificatul medicului. Rândul meu de gardă cade peste opt zile şi schimb cu dânsul, peste opt zile are să facă el de serviciu in locul meu, aşa cum astăzi fac eu în locul lui.

— Numai dacă familia Capet, femei şi bărbaţi, va mai fi în viaţă peste opt zile, spuse unul dintre cetăţenii municipali.

Santerre răspunse cu un zâmbet vag la gluma pe care o făcuse zelosul acela; apoi, întorcându-se spre înlocuitorul lui Maurice, zise:

— Bine, du-te de semnează în condică în locul lui Maurice Lindey şi consemnează în coloana observaţiunilor pricinile acestei schimbări.

Căpitanul şi vânătorul s-au privit cu o expresie de surprindere bucuroasă.

— Peste opt zile, îşi spuseră ei.

— Căpitane Dixmer, strigă Santerre, ia postul în primire în grădină împreună cu însoţitorul pe care-l ai.

— Hai, Morand, spuse căpitanul vânătorului care-l întovărăşea.

Se auzi toba bătând, iar compania de sub comanda meşterului tăbăcar se depărta în direcţia indicată.

După ce puştile fură puse în piramidă, compania se despărţi în grupuri, care începură să se plimbe în lung şi-n lat, care cum îl tăia capul.

Locul plimbării lor era tocmai grădina unde, pe vremea lui Ludovic al XVI-lea, familia regală venea uneori să ia aer. Grădina era goală, aridă, dezolată, lipsită cu desăvârşire de flori, arbori sau verdeaţă.

La vreo douăzeci şi cinci de paşi de porţiunea de zid ce dădea spre strada Porte-Foin, se înălţa un fel de cabană a cărei construire, datorită prevederilor municipalităţii, fusese îngăduită pentru un cât mai mulţumitor confort al gărzilor naţionale ce staţionau la Temple şi care, în zilele de răzmeriţă când le era interzisă ieşirea, găseau acolo de băut şi de mâncat. Conducerea micii locante interioare fusese grozav de râvnită. În sfârşit, concesiunea a fost dată unei patriote de nădejde, văduva unuia din cartier, ucis la 10 august şi anume jupânesei Plumeau.

Ghereta aceea mică, construită din scânduri şi chirpici, era aşezată în mijlocul unui răzor, căruia i se puteau recunoaşte marginile, datorită unui gard viu de merişor pitic. Era alcătuită dintr-o încăpere de vreo douăsprezece picioare pătrate, sub care se întindea o pivniţă, unde coborai pe nişte trepte grosolane tăiate chiar în pământ. Acolo văduva Plumeau ţinea sub cheie băuturile şi merindele, pe care le vegheau pe rând ea şi cu fiică-sa, o copilă între doisprezece şi cincisprezece ani.

Abia instalaţi în bivuacul lor, cei din gărzile naţionale s-au apucat, precum am mai spus, unii să se plimbe prin grădină, alţii să stea de vorbă cu

portăresele; unii se uitau la desenele schiţate pe pereţi care reprezentau, toate, subiecte patriotice, cum ar fi regele spânzurat, cu inscripţia: "Domnul Veto luând o baie de aer", sau regele ghilotinat, cu inscripţia: "Domnul Veto scuipând în paner", iar ceilalţi făceau propuneri doamnei Plumeau în privinţa unor proiecte gastronomice, sugerate de poftele lor, mai mari sau mai mici.

În rândul acestora din urmă se aflau căpitanul şi vânătorul despre care am luat cunoştinţă.

— A! căpitane Dixmer, exclamă cantiniera, am un vin grozav de Saumur, ehei!

— Prea bine, cetăţeană Plumeau, dar vinul de Saumur, după părerea mea cel puţin, nu face nici doi bani fără brânza de Brie, răspunse căpitanul, care înainte de-a enunţa asemenea combinaţie se uitase cu grijă în jurul lui şi băgase de seamă că dintre merindele felurite cu care se făleau tejghelele cantinei lipsea tocmai alimentul acesta atât de apreciat de dânsul.

— Vai! căpitane, parcă-i un făcut, dar tocmai am dat ultima bucată.

— Atunci, spuse căpitanul, unde nu-i brânza de Brie, nici vinul de Saumur nu merge. Şi ia aminte, cetăţeană Plumeau, consumaţia ar fi meritat truda, mai ales că intenţionam să fac cinste întregii companii.

— Căpitane, nu-ţi cer decât cinci minute, cât dau o fugă să caut la cetăţeanul portar, care-mi face concurenţă şi care are totdeauna; am s-o plătesc mai scump, dar tu eşti un prea bun patriot ca să nu mă despăgubeşti.

— Da, da, du-te, răspunse Dixmer, iar noi în timpul ăsta avem să coborâm în pivniţă ca să ne alegem singuri vinul.

— Ca la tine acasă, căpitane, chiar aşa.

Şi văduva Plumeau începu s-alerge cât o ţineau picioarele spre ghereta portarului, în timp ce căpitanul şi vânătorul, înarmaţi cu o lumânare aprinsă, ridicau chepengul şi coborau în pivniţă.

— Bine, zise Morand, după câteva clipe de cercetare, pivniţa se prelungeşte în direcţia străzii Porte-Foin. E adâncă de noua zece picioare şi n-are nici un soi de zidărie.

— Cum este solul? întrebă Dixmer.

— Tuf calcaros. Pământuri de umplutură. Toate grădinile de-aici au fost întoarse de mai multe ori, piatră nu găseşti nicăieri.

— Iute, spuse repezit Dixmer, aud saboţii vivandierei noastre. Ia două sticle de vin şi hai să urcăm.

Amândoi îşi făcură tocmai apariţia în deschizătura chepengului, când jupâneasa Plumeau se întoarse, aducând faimoasa brânză de Brie, cerută cu atâta stăruinţă.

În urma ei veneau mai mulţi vânători, ademeniţi de înfăţişarea straşnică a brânzei cu pricina.

Dixmer făcu cinste, oferi vreo douăzeci de sticle de vin companiei sale, în timp ce Morand povestea soldaţilor despre devotamenul lui Curtius, despre modestia lui Fabricius şi despre patriotismul lui Brutus şi Casisius, poveşti care fură cam tot atât de gustate cât şi brânză de Brie şi vinul de Anjou, oferite de Dixmer, ceea ce nu e puţin lucru.

Bătură unsprezece ceasuri. La unsprezece şi jumătate se schimbau santinelele în posturi.

— De obicei austriaca nu se plimbă de la douăsprezece până la unu? întrebă Dixmer pe Tison, care tocmai trecea prin faţa cabanei.

— Ba da, chiar de la amiază la unu. Şi se apucă să cânte:

Cucoana urcă-n turn,
Miroton, tonton, mirontum.

Năzbâtia asta fu primită cu râsetele unanime ale soldaţilor din gărzile naţionale.

Numaidecât după aceea Dixmer făcu apelul oamenilor din compania sa care trebuiau să intre de gardă de la unsprezece jumătate la unu jumătate, îi sfătui să se grăbească cu prânzul şi lui Morand îi dădu armele, ca să-l pună de gardă, aşa cum conveniseră, la ultimul etaj al turnului, chiar în ghereta în spatele căreia se ascunsese Maurice în ziua când interceptase semnalele ce-i fuseseră făcute reginei, de la fereastra unei case de pe strada Porte-Foin.

Dacă te-ai fi uitat la Morand, în clipa în care primise dispoziţia de mai sus, atât de firească şi atât de aşteptată, ai fi văzut cum păleşte faţa lui încadrată de lungile şuviţe de păr negru.

Deodată un zgomot surd zgudui curţile închisorii Temple şi în depărtare se auzi un fel de vijelie de strigăte şi urlete.

— Ce-o mai fi şi asta? îl întrebă Dixmer pe Tison.

— Ei! răspunse temnicierul, nimic. Se vede că-i vreun pui de răzmeriţă pe care ar vrea să ne-o facă ticăloşii ceia de partizani ai lui Brissot, înainte de-a merge la ghilotină.

Strigătele deveneau din ce în ce mai ameninţătoare, se auzea duruitul artileriei în mers şi o ceată de oameni, care urlau, trecu pe-aproape de închisoarea Temple, strigând:

"Trăiască secţiile! Trăiască Henriot! Jos cu brissotinii! Jos cu rolandiştii! Jos cu cocoana Veto!"

— Bine! Bine! făcu Tison, frecându-şi mâinile, mă duc să-i dau drumul cocoanei Veto, să se bucure făr' de margini de dragostea pe care i-o poartă poporul.

Şi se apropie de vizeta turnului.

— Ei! Tison! strigă o voce tunătoare.

— Da, cetăţene general, răspunse cel strigat, oprindu-se scurt în loc.

— Azi nu-i plimbare! spuse Santerre. Arestatele n-au voie să iasă din celulă.

Ordinul era fără apel.

— Fie! făcu Tison, mai puţină bătaie de cap.

Dixmer şi Morand schimbară o privire sumbră. Aşteptând apoi ca semnalul de schimbare a gărzii, acum de prisos, să sune, plecară amândoi să se plimbe între cantină şi zidul ce da spre strada Porte-Foin. Acolo, Morand se apucă să măsoare distanţa, făcând nişte paşi regulaţi, adică de câte trei picioare.

— Care-i distanţa? întrebă Dixmer.

— Între şaizeci şi şaizeci şi unu de picioare, răspunse Morand.

— Câte zile ne-ar trebui?

Morand se gândi, schiţă pe nisip cu o vergea câteva semne geometrice şi matematice, pe care le şterse numaidecât.

— Şapte zile cel puţin, spuse el.

— Maurice e de gardă peste opt zile, murmură Dixmer. Trebuie aşadar neapărat ca de azi în opt zile să fim împăcaţi cu Maurice.

Ceasul bătu unsprezece jumătate. Morand apucă puşca, suspinând, şi, îndrumat de caporal, se duse să schimbe santinela care se plimba pe platforma turnului.

Capitolul XIV Devotament

În ziua următoare celei în care se petrecuseră toate scenele pe care vi le-am povestit, adică la 1 iunie, la ceasurile zece dimineaţa, Geneviève şedea la locul ei obişnuit, de sub fereastră şi se întreba de ce de trei săptămâni încoace zilele începeau atât de trist pentru ea, de ce treceau atât de încet şi, în sfârşit, de ce în loc s-aştepte seara cu nerăbdare, o aştepta acuma cu temere.

Mai cu seamă nopţile îi erau triste. Nopţile ei de altădată erau atât de frumoase, nopţile acelea pe care şi le petrecea visând la ce se întâmplase în ajun şi la ce avea să fie a doua zi.

Deodată, privirile îi căzură asupra unor minunate glastre cu garoafe roşii pe care încă din timpul iernii le scosese din sera cea mică, unde Maurice fusese închis şi le ţinea în camera ei, ca să înflorească.

Maurice o învăţase să le cultive pe răzorul din cutia de lemn de mahon, în care erau răsădite; acolo le stropise, le rărise şi le legase pe araci, cât timp venea Maurice, deoarece îi plăcea să-i arate progresele pe care încântătoarele flori le făcuseră în timpul nopţii, datorită îngrijirilor atente de care se bucurau. Dar de când Maurice încetase a mai veni, sărmanele garoafe fuseseră lăsate în părăsire şi iată că, daţi uitării, bieţii boboci moleşiţi rămăseseră seci şi se aplecau, îngălbenindu-se, peste marginile cutiei, pe jumătate veştejiţi.

Geneviève, la simpla lor vedere, a înţeles şi motivul tristeţii sale. Îşi spuse că se întâmplă cu florile cum se întâmplă şi cu unele prietenii, pe care le hrăneşti, le cultivi cu pasiune şi care îţi fac inima să înflorească; pe urmă, într-o bună dimineaţă, o toană sau un neajuns retează prietenia din rădăcină, iar inima pe care prietenia aceea o însufleţea se închirceşte moleşită şi se ofileşte.

Tânăra noastră simţi atunci toată groaza pe care-o avea în inimă. Sentimentul pe care a vrut să-l înfrunte şi pe care nădăjduise să-l răpună se zbătea înlăuntrul conştiinţei şi gândurilor sale, mai puternic ca oricând strigând că nu moare decât odată cu inima.

Urmă o clipă de disperare, căci simţea că nu mai poate îndura lupta. Îşi aplecă uşor capul, îmbrăţişă unul dintre bobocii aceia veştejiţi.

Tocmai în clipa în care îşi ştergea ochii, intră soţul ei.

Dar şi Dixmer, pe de altă parte, era atât de preocupat şi absorbit de propiile-i gânduri, încât nici vorbă să ghicească tulburarea dureroasă pe care tocmai o încercase soţia lui şi nu observă deloc roşcata trădătoare a pleoapelor ei.

E drept că Geneviève, zărindu-şi soţul, se ridică în grabă şi, alergând spre el, astfel încât să fie cu spatele spre fereastră, îl întrebă.

— Ei, cum e?

— Cum să fie? Nimic nou. Cu neputinţă să-i strecori ceva, cu neputinţă s-o vezi măcar.

— Cum? izbucni Geneviève, chiar cu toate zvonurile care bântuie prin Paris?

— Ei, vezi, tocmai zvonurile de care vorbeşti au sporit neîncrederea paznicilor; s-au temut să nu se profite de învălmăşeala generală şi să se urzească tentativa de-a pune mâna pe închisoarea Temple. De aceea, în clipa în care majestatea-sa avea să urce pe platformă, Santerre a dat ordin să nu fie lăsate să iasă nici regina, nici doamna Elisabeth, nici principesa.

— Sărmanul cavaler, cât de amărât trebuie să fi fost!

— Era disperat când a văzut că ne scapă un asemenea prilej. S-a făcut atât de alb la faţă încât, de frică să nu se trădeze, l-am luat şi l-am dus de-acolo.

— Dar, întrebă cu sfială Geneviève, nu se afla la Temple nici un cetăţean municipal dintre cunoştinţele dumitale?

— Trebuia să fie unul, dar acela n-a venit deloc.

— Cine?

— Cetăţeanul Maurice Lindey, spuse Dixmer cu un glas pe care se silea să şi-l prefacă indiferent.

— Şi de ce n-a venit? întrebă Geneviève, făcând şi ea acelaşi efort de-a părea nepăsătoare.

— E bolnav.

— Bolnav, el?

— Da, ba chiar destul de grav. Patriot, cum îl ştii, s-a văzut totuşi silit să-şi cedeze rândul altuia. O, Doamne-Dumnezeule! dar chiar dac-ar fi fost acolo, urmă Dixmer, ar fi fost acelaşi lucru, înţelegi? Certaţi cum suntem, poate că s-ar fi ferit să stea de vorbă cu mine.

— Cred, dragul meu, că dumneata exagerezi gravitatea situaţiei. S-ar putea ca domnul Maurice să nu mai vină pe-aici dintr-un capriciu, din cine ştie ce motive neîntemeiate. Dar asta nu înseamnă că e duşmanul nostru. Răceala nu înlătură politeţea şi, dacă te-ar fi văzut venind către el, sunt sigură c-ar fi făcut şi el jumătate de drum către dumneata.

— Geneviève, îi răspunse Dixmer, pentru ceea ce aşteptăm noi de la Maurice, ar trebui mai mult decât o simplă politeţe: n-ar fi prea mult nici chiar o prietenie adevărată şi adâncă. Dar prietenia noastră e zdrobită. N-a mai rămas nici o speranţă în această privinţă.

Şi Dixmer scoase un suspin adânc, pe când fruntea lui, de obicei senină, se încreţi plină de tristeţe.

— Dar, spuse Geneviève cu sfiiciune, dacă socoteşti că domnul Maurice este atât de necesar proiectelor voastre...

— Atât de necesar încât, interveni Dixmer, mă cuprinde deznădejdea văzând că nu vor izbuti fără el.

— Ei bine, atunci de ce nu încerci un nou demers pe lângă cetăţeanul Lindey?

I se părea că dacă-i rostea numele de familie, intonaţia vocii îi era mai puţin mângâietoare decât atunci când îl rostea pe cel de botez.

— Nu, răspunse Dixmer, clătinând din cap, nu; am făcut tot ce puteam face, un nou demers ar părea ciudat şi i-ar trezi cu siguranţă bănuielile; nu şi apoi, ştii ceva, Geneviève, eu văd puţin mai departe în toată povestea asta decât dumneata, în adâncul inimii lui Maurice e o rană.

— O rană? întrebă Geneviève, foarte emoţionată. Vai! Doamne! ce vrei să spui? Vorbeşte, dragul meu.

— Vreau să spun şi dealtfel şi dumneata eşti încredinţată ca şi mine, că pricina rupturii noastre cu cetăţeanul Lindey e mai mult decât un capriciu.

— Şi-atunci cărui fapt îi atribui dumneata ruptura?

— Orgoliului, poate, spuse Dixmer cu promptitudine.

— Orgoliului?...

— Da, după părerea lui cel puţin, ne făcea o onoare, el, burghezul din Paris, el, pe jumătate nobil, păstrându-şi susceptibilităţile sub scutul patriotismului; ne făcea o onoare, el, republicanul atotputernic în secţia lui, în clubul şi-n municipalitatea lui, acordând prietenie unor fabricanţi pielari. Poate c-am fost prea rezervaţi, poate c-am fost necuviincioşi...

— Dar, interveni Geneviève, dacă am fost prea rezervaţi, dacă am fost necuviincioşi, îmi pare că demersul pe care l-ai făcut dumneata pe lângă el a răscumpărat totul.

— Da, presupunând că necazul a venit de la mine; dar dacă, dimpotrivă, supărarea îi vine de la dumneata?

— De la mine? Şi cum crezi oare, dragul meu, că i-aş fi putut prilejui o supărare domnului Maurice? întrebă Geneviève mirată.

— Ei! cine ştie, cu o fire ca a lui! Nu l-ai învinuit dumneata şi încă cea dintâi, că e capricios? Iată, mă întorc iarăşi la primul meu gând. Geneviève, cred c-ai greşit că nu i-ai scris lui Maurice.

— Eu! izbucni Geneviève, chiar crezi?

— Nu numai că cred, răspunse Dixmer, dar chiar m-am gândit mult şi serios în răstimpul celor trei săptămâni de când s-a petrecut ruptura dintre noi.

— Şi?...,întrebă timid Geneviève.

— Şi socot că un asemenea demers este absolut indispensabil.

— Oh! izbucni din nou Geneviève, nu, nu, Dixmer, nu-mi cere aşa ceva.

— Ştii doar, Geneviève, că nu cer niciodată nimic de la dumneata; te rog numai. Ei bine, înţelegi?, te rog să-i scrii cetăţeanului Maurice.

— Dar..., făcu Geneviève.

— Ascultă, draga mea, începu iarăşi Dixmer, întrerupând-o, sau între dumneata şi Maurice sunt motive grave de ceartă, deoarece, în ce mă priveşte, niciodată nu s-a plâns de felul meu de-a fi şi de-a proceda, sau cearta dintre voi e urmarea vreunei copilării.

Geneviève nu răspunse nici un cuvânt.

— Dacă cearta e prilejuită de-o copilărie, ar fi curată nebunie din partea dumitale s-o lungeşti la nesfârşit; dacă totuşi are un motiv serios, în situaţia în care ne aflăm se cade, ia aminte bine la cele ce spun, să nu mai ţinem atât de mult la demnitatea sau la amorul-propriu. Zău, crede-mă, o ceartă dintre doi tineri trage mai puţin în cumpănă decât nişte interese uriaşe. Fă un efort,

calcă-ţi pe suflet, scrie-i un cuvânt cetăţeanului Maurice Lindey şi-atunci are să se-ntoarcă.

Geneviève rămase o clipă pe gânduri.

— Dar, spuse ea, nu s-ar putea găsi un mijloc mai puţin compromiţător de-a restabili buna înţelegere dintre voi şi domnul Maurice?

— Compromiţător zici? Dar, dimpotrivă, să-i scrii mi se pare un mijloc foarte firesc.

— Mie nu, dragul meu.

— Eşti tare îndărătnică, Geneviève.

— Cel puţin dă-mi voie să-ţi spun că pentru prima oară observi la mine un asemenea cusur.

Dixmer, care de câteva clipe îşi tot mototolea batista în mâini, îşi şterse fruntea plină de sudoare.

— Da, răspunse el şi tocmai de-aceea mirarea mea creşte.

— Doamne, Doamne! făcu Geneviève, e oare cu putinţă, Dixmer, să nu fi înţeles motivele împotrivirii mele şi să vrei să mă sileşti să vorbesc?

Şi, fără nici o vlagă, ca şi cum ar fi ajuns la capătul puterilor, lăsă să-i cadă capul pe piept şi braţele în lături.

Dixmer păru ca face un efort puternic să se stăpânească, o apucă pe Geneviève de mână, o sili să ridice capul şi privind-o în adâncul ochilor, izbucni în râs, într-un hohot ce i s-ar fi părut silit Genevièvei, dacă ea însăşi nu ar fi fost tulburată în momentele acelea.

— Acum văd ce s-a întâmplat, spuse el. La drept vorbind, ai dreptate. Am fost orb. Cu inteligenţa dumitale, dragă Geneviève, cu fineţea şi discreţia de care te bucuri, te-ai lăsat furată de un gând banal, te-ai temut ca Maurice să nu se îndrăgostească de dumneata.

Geneviève simţi cum un fior de frig ucigător îi pătrunde în inimă.

Ironia soţului ei cu privire la dragostea pe care i-o purta Maurice, dragoste a cărei aprigă putere o putea lesne cântări după toate câte ştia ea despre firea tânărului nostru, dragoste pe care, în sfârşit şi ea o împărtăşea în adâncul inimii fără să şi-o mărturisească altfel decât prin multe remuşcări, ironia aceea o ului. N-avu nici măcar puterea de-a se uita la el. Simţi că i-ar fi cu neputinţă să răspundă.

— Am ghicit, nu-i aşa? urmă Dixmer. Ei bine, linişteşte-te, Geneviève, eu îl cunosc pe Maurice, e un republican înverşunat, care n-are în sufletul lui altă dragoste decât cea pentru patrie.

— Domnule, întrebă Geneviève, eşti absolul sigur de cele ce spui?

— Da! Fără îndoială, urmă Dixmer, dacă Maurice te-ar fi iubit, în loc să se certe cu mine, şi-ar fi îndoit numărul atenţiilor şi-al amabilităţilor faţă de cel pe care avea tot interesul să-l înşele. Dacă Maurice te-ar fi iubit, n-ar fi renunţat cu

atâta uşurinţă la titlul de prieten al casei, cu ajutorul căruia, de obicei, se pot acoperi asemenea infidelităţi.

— Zău, izbucni Geneviève, nu glumi deloc, te rog, cu asemenea lucruri.

— Dar nu glumesc deloc, doamnă; îţi spun numai că Maurice nu te iubeşte, asta-i tot.

— Iar eu, eu, se repezi Geneviève, îţi spun că te înşeli.

— În cazul acesta, zise Dixmer, Maurice, care a avut mai curând puterea de-a se îndepărta decât de-a înşela încrederea gazdei sale, e un om cinstit; or, oamenii cinstiţi sunt rari, Geneviève şi ai datoria să faci tot ce trebuie ca să-i readuci când au plecat de lângă tine. Geneviève, ai să-i scrii lui Maurice, nu-i aşa?

— O! Doamne! exclamă tânăra noastră.

Şi-şi lăsă capul să-i cadă între mâini: cel pe care trebuia să se sprijine în clipa primejdiei îi lipsea cu desăvârşire, ba mai curând o împingea în prăpastie, în loc s-o apere.

Dixmer o privi o clipă, pe urmă, silindu-se să-i zâmbească, îi spuse:

— Haide, draga mea, lasă la o parte amorul-propriu de femeie. Dacă Maurice doreşte să-ţi facă iarăşi declaraţii înfocate, râzi şi de astea cum ai râs de cele dintâi. Te cunosc, Geneviève, ai un suflet demn şi nobil. Sunt sigur de dumneata.

— Vai! exclamă Geneviève, lăsându-se s-alunece aşa încât ajunse cu un ghenunchi jos, vai! Doamne!, cum poţi fi sigur de altul când nu eşti sigur de tine?

Dixmer păli de parcă tot sângele i s-ar fi adunat în inimă.

— Geneviève, spuse el, am greşit făcându-te să treci prin toate chinurile pe care le-ai încercat. Ar fi trebuit să-ţi spun chiar de la început: Geneviève, ne aflăm în epoca marilor dăruiri; Geneviève, i-am dăruit reginei, binefăcătoarea noastră, nu numai braţul, nu numai capul, dar şi fericirea mea. Alţii au să-i dăruiască vieţile lor. Voi face mai mult decât să-i dau viaţa, îmi voi risca onoarea; şi onoarea mea, dacă piere, nu va însemna decât o lacrimă ce se rostogoleşte în oceanul suferinţelor care e gata să înghită Franţa. Dar onoarea mea nu riscă nimic când se află sub paza unei femei ca Geneviève a mea.

Pentru întâia oară Dixmer se dezvăluise în întregime. Geneviève înălţă capul, îşi pironi asupra lui ochii ei frumoşi, plini de admiraţie, se sculă încetişor şi-i întinse fruntea ca să i-o sărute.

— Dumneata chiar vrei să-i scriu? îl întrebă ea.

Dixmer făcu un semn afirmativ cu capul.

— Atunci dictează. Şi luă o pană.

— Nu, nicidecum, spuse Dixmer, e destul că uzez, că abuzez poate de tânărul acesta atât de demn. Şi de vreme ce se va împăca cu noi în urma unei

scrisori pe care o va fi primit de la Geneviève, scrisoarea trebuie să fie chiar de la Geneviève şi nu de la domnul Dixmer.

Şi Dixmer îşi sărută a doua oară soţia pe frunte, îi mulţumi şi plecă.

Atunci Geneviève, cuprinsă de-un tremur, scrise:

" Cetăţene Maurice,

Ai ştiut cât de mult ţine soţul meu la dumneata. Trei săptămâni de despărţire, trei săptămâni ce ne-au părut cât un secol, te-au făcut să-l uiţi? Vino, te aşteptăm! Întoarcerea domniei-tale va fi o adevărată sărbătoare pentru noi.

Geneviève"

Capitolul xv Zeiţa Raţiune

Maurice era într-adevăr serios bolnav, aşa cum trimisese vorbă în ajun generalului Santerre.

De când nu mai ieşea din casă, Lorin venise regulat să-l vadă şi făcuse tot ce putuse ca să-l înduplece să mai petreacă puţin. Dar Maurice rezistase cu toată tăria. Sunt boli de care nu doreşti să te vindeci.

În ziua de 1 iunie veni către ora unu.

— Ce noutăţi de seamă pe ziua de azi? îl întrebă Maurice. Eşti grozav de impunător.

Într-adevăr, Lorin purta costumul de zile mari: boneta roşie, carmaniola şi centura tricoloră împodobită cu cele două instrumente care, pe vremea aceea, erau numite pocalurile abatelui Maury, dar care mai înainte şi după aceea s-au chemat pur şi simplu pistoale.

— Mai întâi, răspunse Lorin, are loc prăbuşirea generală a girondei, care e pe cale de-a se desăvârşi, dar ştii, iute, cât ai zice peşte, în clipa de faţă, de exemplu, se pregăteşte măcelul în Piaţa Carrousel. Apoi, îţi spun în mod special ţie, se pune la cale o mare solemnitate la care te poftesc poimâine.

— Dar astăzi, ce se petrece astăzi? Zici c-ai venit să mă inviţi undeva.

— Da, astăzi avem repetiţia.

— Care repetiţie?

— Repetiţia marii solemnităţi.

— Dragul meu, spuse Maurice, doar ştii că de opt zile n-am mai ieşit, ca atare nu mai sunt la curent cu absolut nimic şi ţin neapărat să fiu încunoştinţat.

— Cum! Încă nu ţi-am spus?

— Nu mi-ai spus nimic.

— Mai întâi, dragul meu, ştiai doar că l-am desfiinţat pe Dumnezeu pentru o bucată de vreme şi l-am înlocuit cu Fiinţa Supremă.

— Da, asta o ştiu.

— Ei bine, se pare că s-a băgat de seamă ceva: s-a văzut că Fiinţa Supremă e un individ moderat, un rolandist, un girondin.

— Lorin, fără glume când e vorba de lucruri sfinte. Doar stii că asemenea lucruri nu-mi plac deloc.

— Ce vrei, dragă? Trebuie să fii omul secolului în care trăieşti. Şi mie mi-era destul de drag Dumnezeul cel vechi, mai întâi de toate fiindcă eram obişnuit cu el. Cât despre Fiinţa Supremă — ar părea că are într-adevăr păcate şi că de când a ajuns acolo sus toate merg anapoda. În sfârşit, legislatorii noştri i-au decretat dizgraţierea.

Maurice ridică din umeri.

— Ridică tu din umeri cât pofteşti, spuse Lorin.

Cum ne-a-nvăţat filosofia,
Noi, mari adepţi ai lui Momus,
Decretăm ca nebunia
Să-şi aibă cultul in partibus.

Aşa că, urmă Lorin, de-aici înainte avem s-o adorăm câte puţin pe zeiţa Raţiune.

— Şi tu te bagi în toate mascaradele astea? întrebă Maurice.

— Vai! dragul meu, dacă ai cunoaşte-o şi tu pe zeiţa Raţiune aşa cum o cunosc eu, ai fi unul dintre partizanii ei cei mai înflăcăraţi. Ascultă, vreau s-o cunoşti şi tu, am să i te prezint.

— Lasă-mă în pace cu toate nebuniile tale; sunt trist, doar ştii.

— Cu atât mai mult, ce naiba!, ea are să te înveselească. E fată bună... Ei! dar tu o cunoşti pe sobra zeiţă pe care parizienii au s-o încununeze cu lauri şi-au s-o plimbe într-un car învelit de hârtie aurită. E... ia ghiceşte...

— Cum vrei să ghicesc?

— E Arthémise.

— Arthémise? repetă Maurice controlându-şi memoria fară ca numele de mai sus să-i amintească cât de cât ceva.

— Da, o brunetă înaltă, pe care am cunoscut-o anul trecut, la bal, la Operă, drept care tu ai venit să iei supeul cu noi şi ai ameţit-o.

— A! da, e-adevărat, răspunse Maurice, acum mi-aduc aminte. Ea e?

— Da, are cele mai multe şanse. Am prezentat-o la concurs. Toţi cei din clubul Termopile mi-au făgăduit votul. Peste trei zile — alegerea generală.

Astăzi — ospăţ pregătitor, azi vărsăm vinul de Champagne, poate poimâine se va vărsa sânge! Dar să se verse ce se varsă, numai Arthémise să fie zieţă; de nu, să mă ia dracu! uf, vino! o îmbrăcăm noi cu tunica.

— Mulţumesc. De când mă ştiu mi-a fost silă de-asemenea lucruri.

— Silă să îmbraci zeiţele? La naiba!, dragul meu, dar dificil mai eşti! Hai să vedem dacă aşa te-nvoieşti: eu am să-i pun tunica si tu ai să i-o scoţi.

— Lorin, sunt bolnav şi nu numai că veselia m-a părăsit, dar chiar şi veselia altora îmi face rău.

— Ei, asta e! ştii că mă sperii, Maurice! Nu te mai lupţi, nu mai râzi... nu cumva pui la cale o conspiraţie, aşa din întâmplare?

— Eu? Ferească Dumnezeu!

— Vrei să zici ferească zeiţa Raţiune!

— Lasă-mă în pace, Lorin. Nu pot şi nici nu vreau să ies din casă. Stau în pat şi în pat rămân.

Lorin se scarpină după ureche.

— Bine! făcu el, acuma văd eu ce este.

— Şi ce vezi?

— Văd c-o aştepţi pe zeiţa Raţiune.

— Ei, drăcia dracului! izbucni Maurice, prietenii spirituali mă stingheresc. Pleacă sau te dau dracului cu zeiţa ta cu tot.

— Aşa, atacă, atacă...

Maurice era gata să ridice mâna şi să-l dea dracului când fu oprit de îndatoritorul său, care intră tocmai în clipa aceea, ţinând în mâna o scrisoare pentru cetăţeanul fratele său.

— Cetăţene Agesilau, interveni Lorin, ai intrat tocmai când nu trebuia; stăpânul tău era pe punctul de-a trăi o clipă sublimă.

Maurice coborî mâna şi o întinse cu nepăsare spre scrisoare, dar abia o atinse şi tresări; apoi, apropiind-o cu lăcomie de ochi, îi sorbi dintr-o privire scrisul şi pecetea, şi, pălind treptat la faţă, de parcă avea să i se facă rău, rupse pecetea.

— Vai! şopti Lorin, iată că în fine ni se trezeşte interesul, după cât se pare.

Dar Maurice nu mai asculta, citea cu nesaţ cele câteva rânduri de la Geneviève. Le- a citit şi le-a recitit de două, de trei, de patru ori. Pe urmă îşi şterse fruntea, lăsă mâinile să-i cadă şi se uită la Lorin năucit.

— Ei, drace! zise Lorin, iată o scrisoare care, pare-se, cuprinde nişte veşti straşnice.

Maurice reciti scrisoarea pentru a cincea oară şi se îmbujoră. Ochii săi seci se umeziră, un suspin adânc îi umflă pieptul. Apoi, uitând dintr-o dată de boală şi de slăbiciunea care o însoţise, sări jos din pat.

— Hainele! strigă el către îndatoritorul său uluit. Hainele, dragă Agesilau! Ah! bietul Lorin, bunul meu Lorin, o aşteptam în fiecare zi, dar, drept să-ţi spun, nu mai aveam nici o speranţa s-o primesc. Dă-mi un pantalon alb şi o cămaşă cu jabou, piaptănă-mi părul şi rade-mă numaidecât.

Îndatoritorul se porni să execute în grabă poruncile lui Maurice; îl pieptănă şi îl bărbieri într-o clipă.

— S-o văd iarăşi! s-o văd iarăşi! izbucni tânărul nostru, ştii tu, Lorin, că habar n-am avut până acum ce înseamnă fericirea?!

— Bietul de tine, Maurice, spuse Lorin, eu cred că ai nevoie să te duci să vezi pe cine te sfătuiam.

— Dragul meu, exclamă Maurice, iartă-mă, drept să-ţi spun mi-am pierdut raţiunea.

— Hai să ţi-o dau eu pe-a mea, răspunse Lorin, râzând de oribilul calambur.

Lucru tare de mirare, până şi Maurice râse. Odată cu fericirea îi revenise cheful de-a gusta glumele. Şi nu numai atât.

— Poftim, zise el, tăind o ramură de portocal plină de flori, du din partea mea buchetul ăsta demnei văduve a lui Mausoleus.

— Bravo! exclamă Lorin, o galanterie ca asta mai zic şi eu. Te iert dealtfel. Şi pe urmă, mi se pare că eşti îndrăgostit de-a binelea şi trebuie să-ţi spun că totdeauna am avut cel mai profund respect pentru marile nefericiri.

— Ei, da, aşa e, sunt îndrăgostit, spuse hotărât Maurice, a cărui inimă plesnea de bucurie, sunt îndrăgostit şi acum pot s-o mărturisesc pentru că şi ea mă iubeşte. De vreme ce mă cheamă, înseamnă că mă iubeşte, nu-i aşa Lorin?

— Fără îndoială, răspunse cu complezenţă adoratorul zeiţei Raţiune. Dar, ia seama, Maurice, felul cum înţelegi tu lucrul acesta mă înspăimântă...

Când te iubeşte-o Egerie
Nu e decât o-nşelăciune
De la tiranul Cupidon,
Iar înţeleaptă te ia-n balon,
Îndrăgosteşte-te de Raţiune
Fără să faci vreo nebunie!

— Bravo, bravo! strigă Maurice, bătând din palme.

Şi luând-o la picior, coborî scara în goană, ajunse pe chei şi se repezi în direcţia atât de cunoscută a vechii străzi Saint-Jacques.

— Ei, Agesilau, crezi că m-a aplaudat? îi ceru Lorin părerea.

— Da, cu siguranţă, cetăţene şi nici nu-i de mirare, căci ceea ce ai spus dumneata era tare frumos!

— Atunci e mai bolnav decât credeam, adăugă Lorin. Apoi, la rândul său, coborî scara, dar cu un pas mai liniştit.

Arthémise nu era Geneviève.

Abia ajunsese cu florile lui de portocal pe strada Saint-Honoré, când o ceată de tineri cetăţeni cărora Lorin obişnuia să le împartă, după starea de spirit în care se afla, fie câte zece centime, fie câte un genunchi pe sub carmaniolă, se porniră să-l urmărească, plini de respect, luându-l, fără îndoială, drept unul dintre oamenii aceia virtuoşi, cărora Saint-Just propusese să li se dea haine albe şi buchete de flori de portocal.

Cum cortegiul creştea fără încetare, un om virtuos fiind chiar şi-n epoca aceea ceva rar de văzut, o gloată de câteva mii de tineri se adunase când buchetul fu oferit Artémisei. A fost un omagiu la vederea căruia multe alte Raţiuni, care se aliniau în front, se simţiră rău, apucându-le chiar şi durerea de cap.

În aceeaşi seară s-a răspândit în tot Parisul faimoasa cantată:

Trăiască zeiţa Raţiune,
Flacără pură, dulce lumină,
Cea mai frumoasă din lume.

Şi cum întâmplarea face să fi ajuns până la noi fără a se cunoaşte numele autorului, ceea ce a dat mult de furcă arheologilor Revoluţiei, aproape că am îndrăzni să afirmăm că faimoasa cantată a fost compusă pentru frumoasa Arthémise chiar de către amicul nostru Hyacinthe Lorin.

Capitolul XVI Fiul risipitor

Maurice n-ar fi putut merge mai repede, chiar dacă ar fi avut aripi.

Străzile erau pline de lume, dar el nu băga de seamă mulţimea decât în măsura în care îl făcea să întârzie. Umbla vorba, în grupuri, că fusese asediată Convenţia, că majestatea-sa poporul era jignit prin reprezentanţii săi, că era oprită libera circulaţie şi faptele puteau fi adevărate căci se auzea sunând clopotul de alarmă şi bubuind tunul.

Dar ce-i păsa lui Maurice în clipa aceea de tunul şi de clopotul de-alarmă? Ce-l privea că deputaţii puteau sau nu ieşi, câtă vreme opreliştea n-ajungea până la el? El alerga şi asta era tot.

În timp ce alerga, îşi închipuia că Geneviève îl aştepta la ferestruica ce da asupra grădinii, ca să-i poată trimite, din depărtare, de cum îl va vedea, surâsul ei cel mai fermecător.

Dixmer şi el trebuie să fi fost prevenit de fericita reîntoarcere şi are să-i întindă lui Maurice mâna lui mare şi bună, atât de sinceră şi de leală în strânsoarea-i caldă.

Îi era drag Dixmer în ziua aceea, îi era drag până şi Morand, cu părul lui negru şi ochelarii verzi, în dosul cărora crezuse până atunci ca vede lucind un ochi viclean şi ipocrit.

Îi era drag tot ce se afla sub soare, fiindcă era fericit; ar fi aruncat bucuros flori asupra capetelor tuturor oamenilor, ca toţi oamenii să fie fericiţi ca el.

Totuşi, bietul Maurice se înşela în speranţele sale, da, se înşela cum se întâmplă, de nouăsprezece ori din douăzeci, omului care gândeşte după cum îl îmbie inima şi se ia după ce-i spune ea.

În locul surâsului dulce pe care-l aştepta Maurice şi care trebuia să-l întâmpine de departe, de cum va fi fost zărit, Geneviève se hotărâse să nu-i arate eroului nostru decât o politeţe rece, răgaz şubred cu care voia să stăvilească torentul ce ameninţa să-i copleşească inima.

Se retrăsese în camera ei de la primul etaj şi n-avea să coboare decât atunci când va fi poftită. Vai! şi ea se înşela.

Numai Dixmer nici gând să se înşele; îl pândea pe Maurice de după un grilaj şi zâmbea ironic.

Cetăţeanul Morand vopsea liniştit în negru nişte cozi mici pe are urma să le prindă de nişte pielicele albe de pisică, ca să facă din ele hermină.

Maurice împinse portiţa aleii ca să intre simplu şi prieteneşte prin grădină. Ca altădată, portiţa dădu glas clopoţelului, în felul acela anumit care arăta că Maurice e cel ce o deschide.

Geneviève, care stătea în picioare în faţa ferestrei închise, tresări.

Lăsă să cadă perdeaua pe care o crăpase.

Prima senzaţie pe care o încercă Maurice, reintrând acolo unde fusese poftit, fu, aşadar, o dezamăgire. Nu numai că Geneviève nu-l aştepta la fereastra ei de la parter, dar, intrând în salonaşul în care se despărţise de ea, n-o găsi şi fu silit să-şi anunţe prezenţa, ca şi cum, în cursul celor trei săptămâni în care lipsise, ajunsese să fie un străin.

Inima i se strânse.

Pe Dixmer l-a văzut Maurice cel dintâi; Dixmer dădu fuga şi-l strânse pe Maurice în braţe, cu exclamaţii de bucurie.

Atunci coborî şi Geneviève. Îşi plesnise obrajii cu cuţitu-i de sidef, ca să-şi readucă sângele în obraji, dar nici măcar nu coborâse cele douăzeci de trepte şi carminul acela nefiresc pieri, întorcându-se în valuri spre inimă.

Maurice o văzu pe Geneviève apărând în penumbra uşii, se îndreptă spre ea surâzând, ca să-i sărute mâna. Abia atunci îşi dădu seama cât de mult se schimbase.

Şi ea, pe de altă parte, observă starea de slăbiciune a lui Maurice şi lucirea febrilă din ochii săi.

— Aşadar, iată-te, domnule! îl întâmpină cu o voce din care nu-şi putu stăpâni emoţia.

Se hotărâse să-i spună cu un glas indiferent:

— "Bună ziua, cetăţene Maurice. De ce te arăţi atât de rar?"

Varianta îi păru şi aşa rece lui Maurice şi totuşi, ce nuanţă!

Dixmer puse capăt cercetărilor prea prelungite şi reproşurilor reciproce. Porunci să li se servească prânzul, căci era aproape ora două.

Intrând în sufragerie, Maurice băgă de seamă că tacâmul său fusese pus.

Atunci sosi şi cetăţeanul Morand, îmbrăcat cu aceeaşi haină cafenie şi cu aceeaşi vestă. Purta tot ochelari verzi, avea aceleaşi plete mari, negre şi acelaşi jabou alb. Maurice se arătă cât putu de afectuos cu tot grupul, care îi inspira infinit mai puţină temere când îl avea sub ochi decât când era departe.

Într-adevăr, ce l-ar putea îndemna să creadă că Geneviève l-ar iubi pe chimistul acela mărunt? Trebuie să fii grozav de îndrăgostit şi, ca atare, nebun, ca să-ţi treacă asemenea trăsnaie prin cap.

Dealtfel, momentul ar fi fost cum nu se poate mai prost ales ca să fii gelos. Maurice ţinea în buzunarul vestei scrisoarea primită de la Geneviève şi inima-i tresălta de bucurie.

Geneviève îşi recăpătase seninătatea. Femeile se bucură de acea trăsătură aparte, datorită căreia prezentul poate aproape totdeauna să şteargă în ele urmele trecutului sau ameninţările viitorului.

Redevenind fericită, Geneviève se simţi iarăşi stăpână pe ea, adică rece şi calmă, totuşi afectuoasă, altă nuanţă pe care Maurice n-a fost destul de pătrunzător spre a o înţelege. Lorin i-ar fi găsit explicaţia în Parny, Berlin sau în Gentil-Bernard.

Conversaţia se opri asupra zeiţei Raţiune. Căderea girondinilor şi noul cult care trecea moştenirea puterii celeste în mâinile femeilor erau cele două evenimente ale zilei. Dixmer pretinse că nu i-ar fi părut deloc rău să vadă asemenea cinste de nepreţuit oferindu-i-se Genevièvei. Maurice dădu a râde, dar Geneviève fu de părerea soţului ei, aşa că Maurice îi privi pe amândoi uimit că patriotismul a putut rătăci până într-atât un spirit rezonabil cum era cel al lui Dixmer şi o fire plină de poezie cum era cea a Genevièvei.

Morand dezvoltă teoria femeii politice, pornind de la Théroigne de Mericourt, eroina zilei de 10 august şi ajungând la doamna Roland, sufletul Girondei. Pe urmă, în treacăt, lăsă să-i scape câteva vorbe împotriva femeilor

ce asistă tricotând la şedinţele Convenţiei. Cuvintele lui îl făcură pe Maurice să zâmbească. De fapt, erau ironii amare împotriva acelor femele patriote, cărora mai târziu li s-a dat porecla hidoasă de "linge-ghilotină".

— Vai! cetăţene Morand, spuse Dixmer, să respectăm patriotismul chiar şi-atunci când cade în rătăcire.

— Cât despre mine, interveni Maurice, găsesc că femeile sunt totdeauna îndeajuns de patriote când nu sunt prea aristocrate.

— Ai foarte mare dreptate, zise Morand. Eu mărturisesc cu toată sinceritatea că găsesc tot atât de demnă de dispreţ femeia care-şi dă aere de bărbat, pe cât de laş bărbatul care insultă o femeie, chiar dacă femeia aceea îi este cea mai înverşunată duşmancă.

Cum era şi firesc, Morand căută să-l atragă pe Maurice pe un teren delicat. La rândul lui, Maurice răspunsese printr-un semn afirmativ. Arena de luptă era deschisă. Atunci, Dixmer, precum heraldul care dă semnalul, adăugă:

— O clipă, o clipă, cetăţene Morand, exceptezi, sper, femeile care sunt duşmancele naţiunii.

O tăcere de câteva secunde urmă după această ripostă la replica lui Morand şi la semnul afirmativ al lui Maurice. Tăcerea fu ruptă de Maurice.

— Ba să nu exceptăm pe nimeni, spuse el cu tristeţe. Femeile care au fost duşmancele naţiunii sunt astăzi, pare-mi-se, tare pedepsite.

— Te gândeşti la prizonierele de la Temple, austriaca, cumnata ei şi fata Capet, izbucni Dixmer cu o repeziciune şi volubilitate care alungau din vorbele lui orice expresie.

Morand păli în aşteptarea răspunsului tânărului municipal şi oricine l-ar fi observat ar fi zis că avea să-şi sape brazde pe piept, într-atât de adânc îşi înfipsese unghiile în carne.

— Tocmai de ele vorbesc, răspunse Maurice.

— Cum! exclamă Morand cu vocea gâtuită, ceea ce se spune e adevărat, cetăţene Maurice?

— Dar ce se spune? întrebă tânărul.

— Că prizonierele sunt tratate cu cruzime, câteodată chiar de cei a căror datorie ar fi să le apere.

— Există oameni, răspunse Maurice, care nu merită numele de oameni. Sunt cei laşi care nu s-au luptat niciodată şi care simt nevoia să-i tortureze pe cei învinşi ca să se încredinţeze că sunt învingători.

— Dumneata, Maurice, nu faci parte dintre oamenii aceia, sunt sigură, izbucni Geneviève.

— Doamnă, răspunse Maurice, eu, cel care vă vorbeşte, am fost de gardă lângă eşafod când a pierit răposatul rege. Aveam sabia în mână şi eram postat acolo ca să ucid cu mâna mea pe oricine ar fi căutat să-l salveze. Totuşi, în

clipa în care a ajuns lângă mine, mi-am scos fără să vreau pălăria şi întorcându-mă către oamenii mei le-am spus: "Cetăţeni, vă pun în vedere că voi străpunge cu sabia trupul primului care ar îndrăzni s-arunce injurii regelui aici de faţă." Ei bine! desfid pe oricine cutează să spună că măcar un singur strigăt s-a înălţat din rândurile companiei mele. Tot eu am scris cu mâna mea prima dintre cele zece mii de lozinci afişate în Paris, când regele fu readus de la Varennes: "Oricine va saluta pe rege, va fi bătut; oricine îl va insulta, va fi spânzurat." Ei bine, urmă Maurice, fără să observe ce puternic efect făcuseră vorbele lui în rândurile celor de faţă, ei bine, am dovedit, aşadar, că sunt un patriot bun şi sincer şi că detest regii şi pe sprijinitorii lor. Şi, în ciuda părerilor pe care le am şi care nu sunt decât expresia convingerilor mele adânci, cu toată certitudinea mea că austriaca are o bună parte de vină în nenorocirile care mâhnesc şi tulbură Franţa, declar că niciodată, dar niciodată un om, oricare ar fi el, fie chiar Santerre, n-o va insulta pe fosta regină în prezenţa mea.

— Cetăţene, îl întrerupse Dixmer, clătinând din cap, ca unul care dezaprobă asemenea îndrăzneală, ştii dumneata c-ar trebui să fii tare sigur de noi ca să spui asemenea lucruri în faţa noastră?

— Le spun în faţa domniilor-voastre şi în faţa tuturor, Dixmer. Aş mai adăuga: poate că şi ea va pieri pe eşafodul pe care a pierit soţul ei şi eu nu sunt dintr-aceia care să se teamă de-o femeie şi totdeauna îi voi cruţa pe toţi cei mai slabi ca mine.

— Şi regina, întrebă cu sfiiciune Geneviève, ţi-a arătat vreodată în vreun fel, domnule Maurice, că ar fi fost mişcată de asemenea delicateţe, cu care acum e departe de-a fi obişnuită?

— Arestata mi-a mulţumit de mai multe ori pentru menajamentele mele faţă de ea, doamnă.

— Atunci trebuie să aştepte cu plăcere când e rondul dumitale de gardă...

— Aşa cred, răspunse Maurice.

— Deci, spuse Morand, tremurând ca o femeie, de vreme ce faci dovada că eşti un suflet generos, cum nimeni nu mai face dovadă acum, cred că nu persecuţi nici copiii.

— Eu? făcu Maurice. Întrebaţi-l pe nelegiuitul de Simon ce greutate are braţul cetăţeanului municipal în faţa căruia a avut îndrăzneala să-l lovească pe micuţul Capet.

Răspunsul de mai sus a stârnit o reacţie spontană la masa lui Dixmer. Toţi comesenii se sculară în semn de respect.

Numai Maurice rămase pe scaun, neîndoindu-se că lui i se datora elanul de admiraţie.

— Ei bine, ce e? întrebă mirat.

— Am crezut c-a strigat cineva din atelier, răspunse Dixmer.

— Nu, nu, spuse Geneviève. Şi eu am crezut la început la fel, dar ne-am înşelat.

Şi cu toţii se reaşezară.

— A! deci dumneata, cetăţene Maurice, spuse Morand cu un tremur în glas, eşti cetăţenul municipal despre care s-a vorbit atât de mult şi care a apărat un copil într-un chip atât de nobil?

— S-a vorbit? întrebă Maurice cu o naivitate aproape sublimă.

— Oh! iată un suflet nobil, spuse Morand, sculându-se de la masă, ca să nu se trădeze şi retrăgându-se în atelier, ca şi cum o lucrare grabnică l-ar fi chemat acolo.

— Da, cetăţene, răspunse Dixmer, da, s-a vorbit şi trebuie să recunosc că toţi oamenii cu suflet şi plini de curaj te-au lăudat fără să te cunoască.

— Hai să-l lăsăm să rămână necunoscut, adăugă Geneviève. Gloria pe care i-ar aduce-o asemenea fapte ar fi prea primejdioasă.

Astfel, în cursul acelei ciudate convorbiri, fiecare, fără să ştie, îşi spusese cuvântul cu privire la eroism, la devotament, la afecţiune şi bunătate.

Ajunseseră până aproape de exclamaţia de dragoste.

Capitolul XVII Minerii

În clipa în care se sculau de la masă, Dixmer fu înştiinţat că notarul său îl aştepta în birou. Cerându-i scuze lui Maurice, de care obişnuia să se despartă în acest fel, se duse acolo unde îl aştepta notarul.

Era vorba de cumpărarea unei mici case din strada Corderie, situată în faţa grădinii închisorii Temple. Dealtfel, s-ar fi putut spune că Dixmer cumpăra un loc de casă şi nu o casă, fiindcă imobilul existent nu era decât o ruină. El însă avea intenţia s-o reclădească.

De aceea nici târgul cu proprietarul n-a durat mult. Chiar în dimineaţa aceea notarul o văzuse şi căzuse de acord cu preţul de nouăsprezece mii cinci sute de livre, îi supusese propietarului contractul spre semnare şi urma să-i înmâneze suma convenită în schimbul imobilului. Proprietarul era obligat să elibereze chiar în cursul zilei casa în care aveau să intre lucrătorii a doua zi.

Contractul odată semnat, Dixmer şi Morand se duseră împreună cu notarul în strada Corderie, grăbiţi să vadă noua achiziţie fiindcă fusese făcută "pe nevăzute".

Era o casă aşezată cam pe unde se află astăzi numărul 20, cu trei etaje, având şi o mansardă. Parterul fusese închiriat cândva unui negustor de vinuri şi avea nişte pivniţe straşnice.

Proprietarul lăudă cu deosebire pivniţele; erau partea cea mai valoroasă a casei. Dixmer şi Morand păreau că arată prea puţin interes pivniţelor acelora şi totuşi, amândoi, ca din complezenţă, coborâră în "subterane", cum le numea propietarul.

În pofida obiceiului proprietarilor, acesta într-adevăr nu minţise: pivniţele erau grozave, una dintre ele se întindea până sub strada Corderie, deasupra se auzea duruitul trăsurilor.

Dixmer şi Morand nu părură a pune mare preţ pe-un asemenea avantaj, exprimându-şi chiar dorinţa să astupe cavităţile acelea care, minunate pentru un negustor de vinuri, se dovedeau a fi de prisos pentru nişte burghezi de treabă, care gândeau să ocupe casa-ntreagă.

După pivniţe, vizitară parterul, apoi etajul întâi şi pe urmă etajul doi, de unde dădeai cu ochii drept în grădina Temple, invadată ca de obicei de soldaţii din Garda naţională, care se bucurau din plin de ea de când regina nu se mai plimba pe-acolo.

Dixmer şi Morand îşi recunoscură prietena, pe văduva Plumeau, care, alergând încoace şi-ncolo, făcea onorurile cantinei. Bineînţeles, dorinţa lor de-a fi recunoscuţi de ea nu era prea mare, de vreme ce se ascundeau în dosul proprietarului, care le demonstra cât e de avantajos să ai o asemenea vedere, pe cât de variată, pe atât de plăcută.

Cumpărătorii cerură să vadă mansarda.

Proprietarul nu se aşteptase la o asemenea pretenţie şi nu avea cheia. Dar, înduioşat de teancul de bancnote ce-i fu arătat, dădu fuga jos s-o caute.

— Nu m-am înşelat, spuse Morand, casa asta ne convine de minune.

— Dar de pivniţă ce ai de spus?

— Că e un ajutor al providenţei care ne scuteşte de două zile de muncă.

— Crezi că e orientată înspre cantină?

— O apucă puţin spre stânga, dar n-are a face.

— Dar bine, întrebă Dixmer, cum ai să poţi ţine linia subterană cu toată siguranţa că vei ajunge unde ţinteşti?

— Fii pe pace, dragul meu, asta mă priveşte.

— Dacă am da totuşi de aici semnalul că veghem?

— De la platformă regina n-ar putea să-l vadă, căci numai mansardele sunt, cred, la nivelul platformei şi nu sunt sigur nici de asta.

— N-are a face; Toulan sau Mauny ar putea să-l vadă printr-o deschizătură oarecare, şi-o vor preveni pe majestatea-sa.

Dixmer făcu nişte noduri la capătul unei perdele de stambă şi scoase perdeaua prin fereastră de parcă ar fi împins-o vântul.

Pe urmă, amândoi, ca şi cum ar fi fost nerăbdători să vadă mansarda, se duseră să-l aştepte pe propietar la scară, după ce închiseră uşa la etajul al doilea ca nu cumva să-i vină bravului om ideea de-a trage înăuntru perdeaua ce fâlfâia în afară.

Mansarda, aşa cum prevăzuse Morand, n-ajungea până la vârful turnului. Era în acelaşi timp o dificultate şi un avantaj: dificultate pentru că nu puteau să comunice cu regina prin semne, avantaj pentru că o asemenea imposibilitate înlătura orice bănuială.

Casele înalte erau, fireşte, cele mai supravegheate.

— Ar trebui ca prin Mauny, Toulan sau prin fiica lui Tison sa fie găsit un mijloc de a i se comunica să-şi ia măsurile de cuviinţă ca să nu fie surprinsă, murmură Dixmer.

— Am să mă gândesc la asta, răspunse Morand.

Coborâră. Notarul aştepta în salon cu contractul gata semnat.

— E în regulă, spuse Dixmcr, casa îrni convine. Numără-i cetăţeanului cele nouăsprezece mii cinci sute de livre, aşa cum am convenit şi dă-i să semneze.

Proprietarul numără şi el cu atenţie suma şi semnă.

— Ştii, cetăţene, îi spuse Dixmer, că una din clauzele principale e să-mi pui casa la dispoziţie chiar în seara asta, ca să pot aduce chiar de mâine lucrătorii.

— Mă voi conforma, cetăţene; poţi să iei cheile cu dumneata chiar acum. Deseară la ceasurile opt casa va fi cu desăvârşire goală.

— Ah! stai puţin, exclamă Dixmer, parcă dumneata, cetăţene notar, mi-ai spus că mai e o ieşire ce dă în strada Porte-Foin?

— Da, cetăţene, răspunse proprietarul, dar am blocat-o, deoarece, c-un singur îndatoritor, bietul de el, era prea greu şi obositor să se vegheze la două uşi. Dealtfel, ieşirea e blocată în aşa fel, încât poate fi pusă iarăşi în folosinţă cu o muncă de cel mult două ceasuri. Vreţi să vă încredinţaţi, cetăţenilor?

— Mulţumesc, e de prisos, răspunse Dixmer, n-are nici o importanţă pentru noi ieşirea aceea.

Şi plecară amândoi, după ce l-au silit pe proprietar să făgăduiască pentru a treia oară că la orele opt scara casa va fi goală.

Seara la cesurile nouă, amândoi se reîntoarseră, urmaţi la oarecare distanţă de şase bărbaţi, cărora, în toiul dezordinii care domnea în tot Parisul, nimeni ne le dădu nici o atenţie

Intrară ei doi, mai întâi. Proprietarul se ţinuse de cuvânt, casa era cu desăvârşire goală.

Închiseră obloanele cu cea mai mare grijă şi aprinseră lumânările pe care Morand le adusese cu el în buzunar.

Cei cinci sau şase bărbaţi intrară unul după altul.

Erau comesenii obişnuiţi ai muncitorului tăbăcar, aceiaşi contrabandişti care, într-o seară, fuseseră pe cale să-l ucidă pe Maurice şi care după aceea ajunseseră prietenii lui.

Uşile fură închise şi cu toţii coborâră în pivniţă.

Pivniţa, atât de dispreţuită şi nebăgată-n seamă în timpul zilei, devenise, seara, partea cea mai importantă a casei.

Astupară mai întâi toate deschizăturile şi crăpăturile prin care o privire curioasă ar fi putut pătrunde înăuntru.

Apoi Morand răsturnă numaidecât un butoi gol cu fundul în sus şi se apucă să schiţeze cu creionul pe o bucată de hârtie nişte figuri geometrice.

În timp ce trase liniile acelea, ceilalţi, conduşi de Dixmer, au ieşit din casă, au apucat-o pe strada Corderie şi s-au oprit în colţul străzii Beauce, în faţa unei trăsuri acoperite.

În trăsură se afla un om care distribui în tăcere fiecăruia câte o unealtă din cele folosite de soldaţii genişti: unuia o cazma, altuia o sapă, altuia o lopată, altuia o rangă. Fiecare dintre ei o ascunsese sub haina îmblănită sau sub mantie. Minerii se întoarseră pe drumul pe care veniseră şi trăsura se făcu nevăzută. Morand isprăvise lucrul. Se duse de-a dreptul într-un ungher al pivniţei.

— Acolo, zise el, săpaţi acolo.

Şi muncitorii eliberării se apucară numaidecât de lucru. Situaţia deţinuţilor de la Temple ajunsese din ce în ce mai gravă şi, mai ales, din ce în ce mai dureroasă. Pentru o clipă, regina, doamna Elisabeth şi principesa recăpătaseră oarecare speranţă. Nişte cetăţeni municipali, anume Toulan şi Lepâtre, cuprinşi de milă pentru augustele deţinute, le arătaseră oarecare bunăvoinţă. La început, prea puţin obişnuite cu asemenea semne de simpatie, bietele femei n-avură nici un pic de încredere, dar când speri nu se poate să n-ai încredere. Dealtfel, ce i se mai putea întâmpla reginei pe care închisoarea o despărţise de fiul ei, iar moartea — de soţ? Să meargă la eşafod ca el? De multă vreme privea o asemenea soartă în faţă şi, cu timpul, isprăvise prin a se obişnui cu ea.

Prima oară când le veni rândul de gardă lui Toulan şi Lepâtre, regina le ceru, dacă-i adevărat că se interesau de soarta ei, să-i povestească amănuntele morţii regelui.

Li se punea simpatia la grea încercare. Lepâtre, care fusese de faţă la execuţie, ascultă de ordinul reginei.

Regina ceru gazetele care relatau cum a decurs execuţia. Lepâtre făgădui că le va aduce data viitoare. Rândul de gardă le venea din trei în trei săptămâni.

Când trăia regele, la Temple erau patru municipali. După moartea lui nu rnai erau decât trei: unul de veghe ziua, doi — noaptea. Toulan şi Lepâtre născociră atunci un şiretlic ca să fie totdeauna de gardă noaptea împreună.

Ceasurile de gardă se trăgeau la sorţi: pe un biletel se scria ziua şi pe celelalte două noaptea. Fiecare îşi trăgea bileţelul dintr-o pălărie. Hazardul îi alegea pe gardienii de noapte.

De fiecare dată când Lepâtre şi Toulan erau de gardă, ei scriau ziua pe toate trei buletinele şi întindeau pălăria cetăţeanului municipal pe care voiau să-l înlăture. Acesta vâra mâna în urna improvizată şi trăgea un bileţel pe care scria neîndoielnic ziua. Toulan şi Lepâtre le rupeau pe celelalte două, bombănind că hazardul le rezervă totdeauna corvoada cea mai grea şi mai plicticoasă, adică paza de noapte.

Când regina fu încredinţată de simpatia celor doi supraveghetori, îi puse în legătură cu Cavalerul de Maison-Rouge. Atunci fu urzită o tentativă de evadare. Regina şi doamna Elisabeth trebuiau să fugă travestite în ofiţeri municipali, cu bilete de trecere ce aveau să le fie procurate. Cât despre cei doi copii, adică principesa şi tânărul prinţ moştenitor, cum omul care aprindea lămpile cu ulei la Temple venea însoţit de doi copii de-aceeaşi vârstă cu principesa şi principele moştenitor, se hotărâse ca Turgy, despre care vom vorbi îndată, să îmbrace nişte haine la fel cu ale lampagiului şi să-i scoată astfel pe principesă şi pe prinţul moştenitor.

Să spunem în două cuvinte ce era cu Turgy.

Turgy fusese pe vremuri băiat de serviciu la sufrageria regelui şi adus la Temple cu o parte din personalul de serviciu de la Tuileries, căci regele avusese la început un serviciu al meselor destul de bine organizat. În prima lună serviciul acela costase naţiunea treizeci sau patruzeci de mii de franci.

Dar, cum e lesne de înţeles, asemenea risipă nu mai putea dăinui. Comuna făcu ordine. Au fost concediaţi şefii, bucătarii şi ajutorii de bucătari. Un singur băiat de serviciu fu menţinut; ei bine, băiatul acesta era Turgy.

Turgy era, aşadar, un agent intermediar între cele două deţinute şi partizanii lor, deoarce el putea ieşi din Temple şi, ca atare, putea duce bileţele şi aduce răspunsuri.

De obicei biletele erau răsucite în chip de dopuri la sticluţele cu lapte de migdale care li se aduceau reginei şi doamnei Elisabeth. Erau scrise cu zeamă de lămâie şi literele rămâneau invizibile până ce hârtia era apropiată de foc.

Totul era pregătit pentru evadare, când, într-o zi, Tison şi-a aprins pipa cu dopul uneia dintre sticluţe. Pe măsură ce hârtia ardea, el văzu apărând litere.

Stinse hârtia pe jumătate arsă şi duse fragmentul care rămăsese la consiliul de conducere al închisorii. Acolo hârtia fu apropiată de foc, dar nu puturã fi citite decât câteva cuvinte fără şir; cealaltă jumătate fusese prefăcută în scrum. S-a recunoscut însă scrisul reginei. Interogat, Tison relată câteva amabilităţi pe care i se păruse că le observă din partea lui Toulan şi Lepâtre faţă de deţinute. Cei doi comisari municipali au fost denunţaţi municipalităţii şi li se interzise intrarea în Temple. Rămăsese Turgy.

Dar neîncrederea crescând în cel mai înalt grad, niciodată nu mai era lăsat singur cu principesele. Orice comunicare cu exteriorul ajunsese imposibilă.

Totuşi, într-o bună zi, doamna Elisabeth îi dăduse lui Turgy un cuţitaş cu lama de aur, de care se slujea ea ca să-şi taie fructele, rugându-l să-l cureţe. Turgy bănui ceva şi, tot curăţindu-l, îi scoase mânerul, în mâner era vârât un bileţel. Bileţelul era un alfabet de semne.

Turgy îi dădu cuţitul doamnei Elisabeth, dar un cetăţean municipal, care era de faţă, i-l smulse din mâini şi-l cercetă, despărţind şi el, la rândul său, lama de mâner. Din fericire, bileţelul nu mai era acolo. Totuşi, municipalul confiscă cuţitul. Atunci a plănuit neobositul Cavaler de Maison-Rouge a doua tentativă de evadare care urma să fie înfăptuită datorită casei pe care o cumpărase Dixmer.

Totuşi, puţin câte puţin deţinutele pierduseră orice speranţă. În ziua aceea, regina, înspăimântată de strigătele din stradă care străbătură până la ea şi aflând din acele strigăte că era vorba să fie puşi sub acuzare girondinii, ultimii susţinători ai moderaţiei, se întristase de moarte. Odată girondinii ucişi, familia regală n-ar mai fi avut în Adunarea Convenţiei nici un apărător.

La orele şapte li se servi cina. Cetăţenii municipali examinară fiecare fel de mâncare, ca de obicei, desfăcură unul câte unul toate şervetele, sondară pâinea, unul cu furculiţa, celălalt cu degetele, fărâmară macaroanele, sparseră nucile, în sfârşit cercetară totul de teamă să nu le parvină deţinutelor un bileţel. Apoi, după ce precauţiile de mai sus fuseseră luate, poftiră pe regină şi pe principesă să se aşeze la masă:

— Văduvă Capet, poţi să te apuci să mănânci.

Regina clătină din cap în semn că nu-i era foame.

Dar în acelaşi timp, principesa veni, ca şi cum ar fi dorit să-şi sărute mama, şi-i şopti încet:

— Aşează-te la masă, doamnă, îmi pare că Turgy îţi face semn.

Regina tresări şi ridică capul. Turgy se afla în faţa ei, cu şervetul pus pe braţul stâng şi cu mâna dreaptă atingându-şi ochiul.

Ea se sculă numaidecât, fără să mai facă nici o obiecţie şi se duse să-şi ocupe locul obişnuit la masă.

Cei doi municipali asistau: nu le era îngăduit să lase principesele nici o clipă singure cu Turgy.

Picioarele reginei şi ale doamnei Elisabeth se întâlniseră sub masă şi îşi făceau semne.

Cum regina era aşezată în faţa lui Turgy, nici unul dintre semnele băiatului nu putea să-i scape. Dealtfel, toate gesturile lui erau atât de fireşti, încât nu puteau inspira şi nici nu inspirară nici o bănuială municipalilor.

După cină, se strânse masa cu aceleaşi precauţii ce fuseseră luate la servirea ei. Până şi cele mai mici fărâme de pâine fură adunate şi cercetate, după care Turgy ieşi primul, pe urmă şi municipalii, dar rămase nevasta lui Tison.

Femeia asta ajunsese feroce de când fusese despărţită de fiică-sa, de soarta căreia nu mai ştia nimic. De câte ori regina o îmbrăţişa pe principesă — fiica ei — o apuca furia, de parcă ar fi fost cuprinsă de nebunie. De-aceea regina, a cărei inimă maternă înţelegea prea bine ce însemna durerea unei mame, se oprea deseori în clipa când îşi căuta o asemenea mângâiere, singura dealtfel care îi mai rămăsese.

Tison veni să-şi ia nevasta, dar ea spuse că nu pleacă până n-o vede pe văduva Capet culcată.

Doamna Elisabeth se despărţi atunci de regină şi trecu în încăperea ei.

Regina se dezbrăcă şi se culcă, la fel şi principesa. Atunci femeia lui Tison luă lumânarea şi ieşi.

Municipalii se şi culcaseră pe paturile lor de campanie în coridor.

Luna, palida vizitatoare a deţinuţilor, strecura prin deschizătura oblonului o rază piezişă care de la fereastră se aşternea la picioarele reginei.

O clipă domni în cameră o linişte deplină.

Apoi o uşă se învârti uşor în balamale, o umbră se strecură prin raza de lumină şi se apropie de căpătâiul patului. Era doamna Elisabeth.

— Ai văzut? întrebă ea în şoaptă.

— Da, răspunse regina.

— Şi ai înţeles?

— Atât de bine că nici nu-mi vine a crede.

— Hai să repetăm semnele.

— Mai întâi şi-a atins ochiul cu mâna, ca să ne arate că a intervenit ceva nou.

— Pe urmă a mutat şervetul de pe braţul stâng pe braţul drept, ceea ce însemnă că se fac încercări pentru eliberarea noastră.

— Pe urmă şi-a dus mâna la frunte, în semn că ajutorul pe care ni-l vesteşte ne vine dinăuntru şi nu din străinătate.

— Apoi, când l-ai rugat să nu uite să-ţi aducă mâine laptele de migdale, şi-a făcut două noduri la batistă.

— E deci iarăşi Cavalerul de Maison-Rouge. Nobil suflet!

— El e, spuse şi doamna Elisabeth.

— Dormi, fata mea? întrebă regina.

— Nu mamă, răspunse principesa.

— Atunci, roagă-te pentru cine ştii tu.

Doamna Elisabeth plecă fără zgomot în camera ei şi preţ de cinci minute se auzi glasul tinerei prinţese care vorbea cu Dumnezeu în tăcerea nopţii.

Asta se petrecea tocmai în clipa în care, după indicaţiile şi dispoziţiile lui Morand, răsunau primele lovituri de cazma în casa cea mică din strada Corderie.

Capitolul XVIII Nori

În afara exaltării primelor priviri schimbate, Maurice îşi dădu seama că felul cum a fost primit de Geneviève e mult sub aşteptările lui; se bizuia pe momentul când va rămâne singur cu ea pentru a recâştiga calea pe care-o pierduse, sau, cel puţin, pe care i se părea c-o pierduse, în desfăşurarea sentimentelor sale.

Dar Geneviève îşi avea planul ei bine chibzuit. Ea se întemeia pe faptul că n-are să-i dea prilejul unei întâlniri între patru ochi, cu atât mai mult cu cât îşi aducea aminte cât de primejdiose erau aceste întâlniri intime, din pricina farmecului lor.

Maurice îşi punea speranţele în cea de-a doua zi, dar o rudă, fără îndoială prevenită, venise să-i facă o vizită şi Geneviève o oprise. De data aceea nu era nimic de zis, căci s-ar fi putut ca Geneviève să nu aibă nici o vină.

La plecare, Maurice a primit sarcina să însoţească ruda, care locuia în strada Fosses-Saint-Victor.

Când se despărţiră, Maurice plecă botos, dar Geneviève îi zâmbi şi el luă zâmbetul acela drept o făgăduială.

Vai! Maurice se înşela. A doua zi, la 2 iunie, zi groaznică în care s-a înfăptuit căderea girondinilor, Maurice s-a descotorosit de Lorin, prietenul lui, care voia cu orice preţ să-l ia cu el la Convenţie şi amână toate treburile ca să se ducă să-şi vadă iubita. Zeiţa libertăţii avea o rivală grozavă în Geneviève.

Maurice o găsi pe Geneviève în salonaşul ei, o Geneviève plină de graţie şi foarte prevenitoare; dar împreună cu ea se afla o menajeră tânără, cu o

cocardă tricoloră, care broda monograme pe nişte batiste, lângă fereastră şi care nu s-a dezlipit de la locul ei. Maurice încruntă din sprâncene. Geneviève văzu că olimpianul era prost dispus şi atunci încercă să fie de două ori mai prevenitoare ca de obicei. Dar cum nu împinse amabilitatea chiar până într-atât încât să expedieze din cameră pe tânăra-i îndatoritoare, Maurice îşi pierdu răbdarea şi plecă cu un ceas mai devreme ca de obicei.

Toate puteau fi pur şi simplu întâmplătoare, drept care Maurice se înarmă cu răbdare. În seara aceea, dealtfel, situaţia ajunsese atât de înspăimântătoare încât, cu toate că de-o bucată de vreme Maurice trăia în afara problemelor politice, zvonurile ajunseră până la el. Numai prăbuşirea partidului care domnise zece luni în Franţa îl putea sustrage din zbuciumul dragostei.

A doua zi, aceeaşi manevră din partea Genevièvei. Prevăzând sistemul, Maurice îşi hotărâse un plan; la zece minute de la sosirea lui, văzând că, după ce isprăvise de monogramat o duzină de batiste, slujnica se apucă de şase duzini de şervete, Maurice scoase ceasornicul, se ridică, o salută pe Geneviève şi plecă fără să scoată un singur cuvânt.

Ba mai mult încă, plecând nu-şi întoarse capul nici măcar o dată.

Geneviève, care se ridicase să-l urmărească cu privirea prin grădină, rămase o clipă cu mintea pustiită, palidă şi nervoasă, după care se lăsă pe scaun, consternată cu desăvârşire de urmările diplomaţiei sale.

În clipa aceea intră Dixmer.

— Maurice a plecat? exclamă el plin de uimire.

— Da, bâlbâi Geneviève.

— Dar abia sosise?

— Cam de vreun sfert de ceas.

— Deci se întoarce?

— Mă îndoiesc.

— Du-te şi lasă-ne puţin singuri, Muguet , zise Dixmer.

Slujnica îşi luase numele ăsta de floare fiindcă nu putea suferi numele de Maria pe care avusese nenorocul să-l aibă, la fel cu austriaca.

La invitaţia stăpânului se sculă şi plecă.

— Ei bine, draga mea Geneviève, întrebă Dixmer, ai încheiat pace cu Maurice?

— Dimpotrivă, dragul meu, cred că niciodată n-a existat mai multă răceală între noi ca acum.

— Şi cine-i de vină de data asta? întrebă iarăşi Dixmer.

— Maurice, fără îndoială.

— Să vedem: lasă-mă pe mine să fiu arbitru.

— Cum! exclamă Geneviève, înroşindu-se, nu ghiceşti?

— De ce s-a supărat? Nu.

— A prins ciudă pe Muguet, după cât se pare.

— Ei! serios? Atunci trebuie s-o concediem pe fata asta. Pentru o slujnică n-am să mă lipsesc eu de-un prieten ca Maurice..

— Oh! făcu Geneviève, cred că n-are s-ajungă până acolo încât să pretindă s-o alungăm din casă. I-ar fi destul...

— Ce?

— S-o scot din camera mea.

— Să ştii că Maurice are dreptate, spuse Dixmer. Maurice vine să te vadă pe dumneata, nu pe Muguet: aşa că nu-i nevoie ca Muguet să fie acasă când vine el.

Geneviève se uită la soţul ei, plină de uimire.

— Dar, dragul meu... spuse ea.

— Geneviève, o înrerupse Dixmer, credeam că am în dumneata un aliat care îmi va uşura misiunea pe care mi-am luai-o şi, iată, dimpotrivă, temerile dumitale ne măresc îndoit greutăţile. Sunt patru zile de când credeam că totul s-a lămurit între noi şi când colo trebuie s-o luăm de la început. Geneviève, nu ţi-am spus oare că am toată încrederea în dumneata, în cinstea dumitale? Nu ţi-am spus că ar trebui ca Maurice să fie din nou prietenul nostru, mai intim şi mai încrezător ca niciodată? Vai, Doamne!, veşnicele obstacole pe care le pun femeile în calea proiectelor noastre!

— Dar, dragul meu, n-ai cumva alt mijloc? Pentru noi toţi, ţi-am spus-o doar, ar fi mai bine ca domnul Maurice să fie îndepărtat.

— Da, pentru noi toţi, poate, dar pentru aceea care-i mai presus de noi toţi, pentru aceea căreia i-am jurat să-i sacrificară averea, viaţa şi chiar onoarea, trebuie neapărat ca tânărul să se întoarcă. Ştii oare că s-au iscat bănuieli în privinţa lui Turgy şi că e vorba să li se dea alt slujitor principeselor?

— Bine, am s-o scot afară pe Muguet.

— Ei, Doamne-Dumnezeule! Geneviève, se înfierbântă Dixmer, făcând un gest de nerăbdare, atât de rar la omul acesta, de ce-mi vorbeşti acum de asta? De ce-mi abaţi calea gândurilor mele cu ale dumitale? De ce-mi faci greutăţi în plus peste greutăţile mele? Geneviève, ca femeie devotată şi cinstită, fă ceea ce crezi că trebuie să faci, atâta-ţi spun. Mâine nu sunt acasă, mâine îl înlocuiesc pe Morand în lucrările sale de inginer. N-am să iau cina cu voi, dar el o va lua. Are ceva să-i ceară lui Maurice, are să-ţi explice el despre ce e vorba. Ceea ce are să-i ceară, gândeşte-te, Geneviève, e lucrul cel mai important, dar nu e scopul pe care-l urmărim, e numai mijlocul, e ultima speranţă a omului acestuia atât de bun, atât de nobil, atât de devotat, a protectorului dumitale şi al meu, pentru care ar trebui să ne dăm şi viaţa.

— Şi pentru care sunt gata să mi-o dau pe-a mea! izbucni Geneviève cu entuziasm.

— Ei bine, Geneviève, nu ştiu cum de n-ai fost în stare să faci în aşa fel încât omul acesta să fie îndrăgit de Maurice, ceea ce era atât de important. Astăzi, în proasta stare de spirit în care l-ai adus, Maurice i-ar putea refuza lui Morand ceea ce are să-i ceară şi ceea ce trebuie cu orice preţ să obţinem. Vrei acuma să-ţi spun, Geneviève, unde au să-l ducă pe Morand toate susceptibilităţile, exagerările şi reticenţele dumitale sentimentale?

— O! domnule, izbucni Geneviève, împreunându-şi mâinile şi pălind, domnule, să nu mai vorbim niciodată de asta!

— Ei atunci, urmă Dixmer, punându-şi buzele pe fruntea soţiei sale, fii tare şi gândeşte-te.

Şi plecă.

— O! Doamne! Doamne! şopti Geneviève, îngrozită, cu câtă înverşunare mă împing ei să încuviinţez dragostea spre care zboară tot sufletul meu!...

A doua zi era zi de sărbătoare, a zecea zi a decadei republicane.

Se făcuse un obicei în familia Dixmer, ca dealtfel în toate familiile burgheze din acea vreme: duminica şi-n zilele de sărbătoare un prânz mai lung şi mai ceremonios ca-n celelalte zile ale săptămânii. De când devenise intimul familiei, Maurice, poftit odată pentru totdeauna la asemenea ospeţe, nu lipsise încă niciodată. În acele zile, cu toate că îndeobeşte nu se aşezau la masă decât la cesurile două, Maurice venea exact la amiază.

După felul în care plecase, Geneviève se temea aproape că n-are să-l mai vadă.

Într-adevar, ceasul bătu ora amiezii fără ca Maurice să se fi zărit; apoi douăsprezece jumătate, apoi unu.

Ar fi cu neputinţă să arătăm ce se petrecea în timpul acelei aşteptări în sufletul Genevièvei.

Mai întâi se îmbrăcase cât mai simplu cu putinţă, apoi, văzând că întârzie să vină, îşi puse, dintr-o cochetărie atât de firească femeii, o floare la cingătoare şi o floare în păr şi continuă să aştepte, simţind cum i se strânge inima din ce în ce mai tare. Ajunseseră astfel aproape de clipa în care să se aşeze la masă şi Maurice tot nu se arătase.

La orele două fără zece minute, Geneviève auzi tropotul calului lui Maurice, tropot pe care îl cunoştea atât de bine.

— Oh! iată-l, izbucni ea. Orgoliul n-a putut învinge dragostea. Mă iubeşte! Mă iubeşte!

Maurice descălecă, dădu calul pe mâna băiatului grădinar, dar îi porunci să-l aştepte pe locul în care se afla. Geneviève îl privea cum coboară, dar văzu cu îngrijorare că grădinarul nu duce calul la grajd.

Maurice intră. În ziua aceea strălucea de frumos ce era. Haina-i largă, neagră, în carouri mari, vesta albă, pantalonii din piele de căprioară,

conturându-i picioarele modelate parcă după cele ale lui Apolo, gulerul din pânză fină de batist alb şi pletele frumoase, descoperind o frunte mare, nobilă, toate la un loc alcătuiau tipul unui bărbat distins şi puternic.

Intră. Aşa cum am mai spus, prezenţa lui îi umplea inima de fericire Genevièvei, care îl întâmplină radioasă.

— Ah! iată-te, în sfârşit, zise ea, întinzându-i mâna. Iei masa cu noi, nu-i aşa?

— Dimpotrivă, cetăţeană, răspunse Maurice cu un ton rece, venisem să vă cer îngăduinţa de-a lipsi.

— De-a lipsi?

— Da, treburile de la secţie îmi reclamă prezenţa. M-am temut să nu mă învinuiţi că sunt nepoliticos; iată de ce am venit.

Geneviève, fericită abia de-o clipă, simţi că inima i se încrâncenează iarăşi.

— Oh! Dumnezeule! izbucni ea şi Dixmer care nu ia masa cu noi, care era sigur că te găseşte la întoarcere, mi-a dat misiunea să te reţin.

— A! atunci îţi înţeleg stăruinţa, doamnă. E o poruncă a soţului dumitale. Şi eu care nici gând s-o ghicesc şi pe asta! Într-adevăr, niciodată n-am să mă vindec de trufia mea.

— Maurice!

— Mie-mi revine sarcina de-a ţine seama mai curând de acţiunile decât de vorbele dumitale; eu trebuie să înţeleg că, dacă Dixmer nu e de faţă, e un motiv în plus să nu rămân. Lipsa lui ar însemna o stânjenire sporită pentru dumneata.

— Dar de ce? întrebă cu sfiiciune Geneviève.

— Pentru că de când m-am întors pari a-ţi da toată osteneala să mă ocoleşti. Pentru că m-am întors pentru dumneata, numai pentru dumneata, o ştii prea bine, o! Doamne-Dumnezeule! şi că de când m-am întors am găsit totdeauna, fără încetare, mereu pe alţii şi niciodată pe dumneata.

— Iată-te iarăşi supărat, dragă prietene şi cu toate acestea eu fac tot ce-mi stă în putinţă...

— Nu-i adevărat, Geneviève, poţi să faci mai mult. Sau să mă primeşti ca mai înainte, sau să mă alungi de-a binelea.

— Hai, Maurice, spuse cu duioşie Geneviève, înţelege în ce situaţie mă aflu, ghiceşte-mi temerile şi spaimele şi nu mai face pe tiranul cu mine.

Şi tânăra femeie se apropie de el şi-l privi cu tristeţe. Maurice tăcu.

— Dar spune-mi ce vrei? urmă ea.

— Vreau să te pot iubi, Geneviève, fiindcă simt că acuma nu mai pot trăi fără dragostea pe care ţi-o port.

— Maurice, fie-ţi milă!

— Atunci, doamnă, izbucni Maurice, ar trebui să mă laşi să mor.

— Să mori?

— Da, să mor, sau să uit.

— Aşadar, dumneata ai putea să uiţi? exclamă Geneviève, ale cărei lacrimi urcară din inimă şi-i umplură ochii.

— Vai! nu, nu, şopti Maurice, căzând în ghenunchi, nu, Geneviève, să mor, poate, să uit, niciodată, niciodată!

— Şi totuşi, urmă Geneviève cu hotărâre, ar fi cel mai bine, Maurice, fiindcă dragostea asta e criminală.

— I-ai spus asta şi domnului Morand? întrebă Maurice, revenind subit la răceala-i de mai înainte.

— Domnul Morand nu-i nebun ca dumneata, Maurice şi n-am avut niciodată prilejul să-i arăt felul în care ar trebui să se poarte în casa unui prieten.

— Mă prind pe orice, răspunse Maurice, surâzând cu ironie, mă prind pe orice că, dacă Dixmer ia masa în altă parte, Morand nu va lipsi. Ah! iată ce motive serioase trebuie să-mi opui, Geneviève, ca să mă împiedici să te iubesc. Căci atâta vreme cât va fi aici, în coasta dumitale, fără să te părăsească nici o clipă, urmă el cu dispreţ, nu, nu, n-am să te iubesc, sau, cel puţin, n-am să recunosc că te iubesc.

— Iar eu, izbucni Geneviève, scoasă din fire de aceea veşnică suspiciune, strângându-l de braţ pe tânărul nostru, cu un soi de frenezie, eu îţi jur, înţelege bine, Maurice şi asta ţi-o spun o dată pentru totdeauna, ţi-o spun ca să nu ne mai întoarcem la asemenea subiect niciodată, îţi jur că Morand nu mi-a adresat niciodată măcar un cuvânt de dragoste, că Morand nu m-a iubit niciodată şi că niciodată Morand nu mă va iubi. Îţi jur pe cinstea mea, pe sufletul mamei mele.

— Vai! exclamă Maurice, cât aş vrea să te cred!

— Oh! crede-mă, sărman nebun! spuse ea cu un surâs care pentru oricine afară de un gelos ar fi fost o mărturisire plină de farmec. Crede-mă! Dealtfel, vrei să ştii mai mult? Ei bine, află că Morand iubeşte o femeie în faţa căreia dispar toate femeile de pe pământ, aşa cum florile de câmp dispar în faţa stelelor de pe cer.

— Şi cine-i femeia, întrebă Maurice, care poate eclipsa într-atât pe celelalte femei, când printre ele se află Geneviève?

— Cea pe care-o iubeşti, răspuse Geneviève surâzând, nu-i ea totdeauna capodopera creaţiei?

— Atunci, urmă Maurice, dacă nu mă iubeşti, Geneviève...

Tânăra noastră aşteaptă cu îngrijorare sfârşitul frazei lui.

— Dacă nu mă iubeşti, spuse Maurice mai departe, poţi cel puţin să-mi juri că nicidată n-ai să iubeşti pe altul?

— Oh! cât despre asta, Maurice, ţi-o jur şi încă din toată inima, exclamă Geneviève, încântată că Maurice, el singur, îi oferea asemenea tranzacţie cu conştiinţa ei.

Maurice cuprinse amândouă mâinile pe care Geneviève le înălţa spre cer şi le acoperi cu sărutări fierbinţi.

— Ei bine, acum, spuse el, am să fiu bun, înţelegător şi încrezător, acum am să fiu generos. Vreau să-ţi surâd, vreau să fiu fericit.

— Şi n-ai să ceri nimic mai mult?

— Am să încerc.

— Acuma, spuse Geneviève, socot să e inutil să-ţi mai ţină calul pregătit de plecare. Secţia n-are decât s-aştepte.

— Vai! Geneviève, cât aş dori ca lumea întreagă să aştepte şi eu s-o pot face s-aştepte pentru dumneata.

Se auziră paşi în curte.

— Vine cineva să ne spună că masa e gata, spuse Geneviève.

Îşi strânseră mâinile pe furiş.

Tocmai Morand fu acela care venea să spună că nu mai erau aşteptaţi, pentru a se aşeza la masă, decât Maurice şi Geneviève. Şi el se gătise pentru prânzul acela de duminică.

Capitolul XIX Cererea

Gătit cu atâta bun-gust, Morand trezise o mare curiozitate în ochii lui Maurice.

Chiar şi cel mai rafinat dintre tinerii regalişti eleganţi ai epocii n-ar fi găsit nici un cusur nodului cravatei, cutelor cizmelor sau ţesăturii fine a cămăşii sale.

Dar trebuie să mărturisim că avea acelaşi păr şi purta aceiaşi ochelari.

I se păru atunci lui Maurice, până într-atât îl liniştise jurământul Geneviève, i se păru, ziceam, că îi vede pentru întâia oară părul şi ochelarii în adevărata lor lumină.

"Al dracului să fiu, îşi spuse Maurice în sinea lui, îndreptându-se spre Morand ca să-l salute, al dracului să fiu dac-oi mai fi vreodată gelos pe tine, brave cetăţene Morand! Dacă vrei, n-ai decât să-ţi pui în fiecare zi hainele de duminică de culoarea guşei de hulub şi să-ţi faci pentru sărbători un costum ţesut din aur. Cu începere de astăzi îţi făgăduiesc că n-am să mă mai uit decât la părul tău şi la ochelarii pe care-i porţi şi mai ales n-am să te mai învinuiesc că o iubeşti pe Geneviève."

După un asemenea monolog, e de la sine înţeles că strânsoarea mâinii date cetăţeanului Morand a fost cu mult mai sinceră şi mai cordială ca de obicei.

Altfel decât altădată, prânzul s-a desfăşurat între puţini. Nu erau decât trei tacâmuri pe o masă îngustă. Maurice pricepu că pe sub masă va putea da peste piciorul Genevièvei; piciorul va continua fraza mută, de dragoste, pe care o începuse mâna.

S-au aşezat la masă. Maurice o vedea pe Geneviève dintr-o parte; ea şedea împotriva luminii: păru-i negru bătea în reflexe albastre ca pana corbului; tenul îi strălucea, iar ochii erau umezi de dragoste.

Maurice căută şi dădu peste piciorul Genevièvei. La prima atingere, căutând o reacţie pe chipul ei, o văzu în acelaşi timp roşind şi pălind. Picioruşul rămase însă paşnic sub masă, adormit între ale lui.

În hainele-i guşă de hulub, Morand părea că-şi regăsise dis poziţia sărbătorească, spiritul sclipitor şi captivant pe care Maurice îl văzuse uneori ţâşnind de pe buzele acestui om straniu şi pe care fără îndoială că l-ar fi însoţit flacăra din ochi, dacă ochelarii verzi n-ar fi acoperit-o cu desăvârşire.

Spuse mii de năzbâtii fără să râdă deloc; tocmai în aerul serios şi imperturbabil consta puterea glumelor lui Morand şi din el se desprindea farmecul acela ciudat al spiritelor sale. Negustorul acesta, care călătorise atâta pentru comerţul de piei de toate soiurile, de la piele de panteră până la cele de iepure, chimistul ăsta cu braţele roşii, cunoştea Egiptul ca şi Herodot, Africa la fel cu Levaillant şi Opera ori iatacurile femeilor ca un tânăr galant al regatului.

— Dar, zău, cetăţene Morand, exclamă Maurice, dumneata nu eşti pur şi simplu un om cu multe cunoştinţe, ci un adevărat savant.

— Am văzut atâtea, dar mai cu seamă am citit mult, răspunse Morand. Pe urmă, nu trebuie oare să te pregăteşti puţin şi pentru viaţa de plăceri căreia mă gândesc să mă dedau de îndată ce voi face avere? E timpul, cetăţene Maurice, e timpul!

— Ei! făcu Maurice, dumneata vorbeşti de parcă ai fi bătrân. Ce vârstă ai?

Morand se întoarse tresărind la întrebarea lui Maurice, atât de firească.

— Am treizeci şi opt de ani, răspunse el .Eh! asta înseamnă să fii savant, cum spui dumneata, să nu mai ai vârstă.

Geneviève începu să râdă; Maurice râse şi el; Morand se mulţumi să zâmbească.

— Şi spui că ai călătorit mult? îl întrebă Maurice, strângând între ale sale piciorul Genevièvei, care încerca pe nesimţite să scape de strânsoare.

— O parte din tinereţea mea, răspunse Morand, s-a scurs în străinătate.

— Ai văzut multe; iarta-mă, ar fi trebuit să spun că ai observat, urmă Maurice, căci un om ca dumneata nu poate să vadă fără să observe.

— Pe cinstea mea, am văzut multe, spuse Morand. Aproape c-aş spune c-am văzut tot.

— Tot, cetăţene, e tare mult, îl întrerupse Maurice râzând şi dacă ai fi căutat...

— Ah! da, ai dreptate. Sunt două lucruri pe care încă nu le-am văzut niciodată. E adevărat că în zilele noastre asemenea lucruri se găsesc din ce în ce mai rar.

— Şi care-s acelea? întrebă Maurice.

— Primul, răspunse cu gravitate Morand, e un Dumnezeu.

— O! exclamă Maurice, în lipsă de Dumnezei, cetăţene Morand, ţi-aş arăta o zeiţă.

— Cum asta? îl întrerupse Geneviève.

— Da, o zeiţă, creaţiune cu totul modernă: zeiţa Raţiune. Am un prieten, despre care m-aţi auzit uneori vorbind, dragul şi bravul meu Lorin, o inimă de aur, care n-are decât un singur cusur, acela că face catrene şi calambururi.

— Ei şi?

— Ei şi s-a apucat să ofere oraşului Paris avantajul de-a avea o zeiţă Raţiune, perfect pusă la punct şi căreia nu i s-a găsit nici un cusur. E cetăţeana Arthémise, fostă dansatoare la Operă şi în prezent vânzătoare de parfumuri în strada Martin. De îndată ce va fi definitiv acceptată ca zeiţă, voi putea să v-o arăt. Celălalt lucru, zise el, e un rege.

— O! aşa ceva e mai greu, spuse Geneviève, silindu-se să zâmbească, nu mai sunt.

— Ar fi trebuit să aveţi grijă să-l vedeţi pe ultimul, interveni Maurice.

— De aici rezultă faptul, continuă Morand, că nu-mi pot face nici o idee de cum arată o frunte încoronată: trebuie să fie tare tristă.

— Tare tristă, într-adevăr, spuse Maurice; vă asigur eu care văd una aproape în fiecare lună.

— O frunte încoronată? se miră Geneviève.

— Sau cel puţin, urmă Maurice, care a purtat povara grea şi dureroasă a unei coroane.

— Ah! da, regina, exclamă Morand. Ai dreptate, domnule Maurice, trebuie să fie o privelişte lugubră...

— E chiar atât de frumoasă şi de mândră cum se spune? întrebă Geneviève.

— N-ai văzut-o niciodată, doamnă? o întrebă la rândul său Maurice, mirat.

— Eu? Niciodată..., răspunse tânăra noastră.

— Într-adevăr, spuse Maurice, e ciudat!

— Şi de ce ciudat? întrebă Geneviève. Am trăit în provincie până-n 91; din 91, locuiesc pe vechea stradă Saint-Jacques, care seamănă tare mult a

provincie, afară doar că n-ai soare deloc şi ai mai puţin aer şi mai puţine flori. Dumneata îmi ştii viaţa, cetăţene Maurice, totdeauna a fost la fel. Cum s-o fi văzut pe regină? Niciodată nu mi s-a ivit prilejul.

— Şi nu cred că ai profita de cel care, din nenorocire, ţi s-ar prezenta poate, spuse Maurice.

— Ce vrei să spui? întrebă Geneviève.

— Cetăţeanul Maurice, interveni Morand, face aluzie la un lucru care nu mai e o taină.

— Care lucru? întrebă din nou Geneviève.

— Ei care! la condamnarea probabilă a Mariei-Antoaneta la moarte, pe acelaşi eşafod pe care a murit şi soţul ei. Cetăţeanul zice, în sfârşit, că dumneata nu ai să cauţi s-o vezi în ziua în care va ieşi din închisoarea Temple, ca să se ducă în Piaţa Revoluţiei.

— Oh! bineînţeles că nu, izbucni Geneviève la cuvintele rostite cu un atât de glacial sânge rece de către Morand.

— Atunci, resemnează-te, continuă impasibil chimistul, căci austriaca este bine păzită şi Republica e o zână care face să dispară pe oricine pofteşte ea.

— Mărturisesc, spuse Geneviève, că aş fi fost totuşi tare curioasă s-o văd pe femeia asta, biata de ea.

— Să vedem, se grăbi să spună Maurice, cât se poate de nerăbdător să afle toate dorinţele Genevièvei. Chiar ai dori cu-adevărat s-o vezi? Atunci spune-mi numai un cuvânt. Republica e o zână, are dreptate cetăţeanul Morand, dar şi eu, în calitate de cetăţean municipal, sunt într-o mică măsură vrăjitor.

— Ai putea să mă duci s-o văd pe regină, dumneata, domnule? izbucni Geneviève.

— Sigur c-aş putea.

— Şi cum asta? întrebă Morand, schimbând repede o privire scurtă cu Geneviève, care trecu neobservată de tânărul îndrăgostit.

— Nimic mai simplu, răspunse Maurice. Sunt bineînţeles şi cetăţeni municipii care nu sunt demni de încredere, ba sunt chiar bănuiţi. Dar eu, eu am dat destule dovezi de devotament faţă de cauza libertăţii, ca să nu fiu printre aceia. Dealtfel, intrările în închisoarea Temple depind atât de cetăţenii municipali, cât şi de şefii de post. Or, şef de post în ziua când voi fi de gardă e tocmai prietenul Lorin, care mi se pare că a fost chemat să înlocuiască nici mai mult nici mai puţin decât pe generalul Santerre, dat fiind că în trei luni s-a ridicat de la gradul de caporal la cel de adjutant-major. Ei bine, vino să mă cauţi la Temple în ziua când voi fi de gardă, adică joia viitoare.

— În sfârşit, spuse Morand, nădăjduiesc că eşti servită după cum pofteşti. Vezi cum merge treaba?

— Vai! nu, nu, exclamă Geneviève, nu vreau.

— Şi de ce? izbucni Maurice, pentru care vizita aceea la Temple nu însemna decât mijlocul de-a vedea pe Geneviève într-o zi în care ştia că este lipsit de-asemenea fericire.

— Pentru că, răspunse Geneviève, ar însemna poate să te expui, dragă Maurice, la vreun conflict neplăcut, iar dacă ţi s-ar întâmpla dumitate, prietenul nostru, cine ştie ce necaz, prilejuit de satisfacerea unui capriciu al meu, nu mi-aş ierta-o toată viaţa!

— Iată cât de înţelept ai vorbit, Geneviève, spuse Morand. Crede-mă, suspiciunile sunt mari, cei mai buni patrioţi sunt astăzi suspecţi. Renunţă la un asemenea plan, care, pentru dumneata, aşa cum ai spus, nu-i decât un simplu capriciu al curiozităţii.

— S-ar spune că vorbeşti ca un gelos, Morand şi că deoarece n-ai văzut nici rege, nici regină, nu vrei ca alţii să-i vadă. Hai, au te mai opune, vino şi dumneata!

— Eu? În nici un caz.

— Doar nu cetăţeana Dixmer doreşte să vină la Temple. Eu o rog şi nu numai pe ea, ci şi pe dumneata, să veniţi să distraţi pe-un biet deţinut. Căci, odată poarta încuiată după intrarea mea, devin şi eu, timp de douăzeci şi patru de ore, tot atât de deţinut cât ar fi şi-un rege.

Şi, strângând piciorul Genevièvei cu picioarele lui, spuse:

— Veniţi, zău, vă conjur.

— Ştii ce, Morand, zise Geneviève, însoţeşte-mă.

— Asta înseamnă o zi pierdută, spuse Morand, care-mi va întârzia cu o zi data în care-mi voi lichida comerţul.

— Atunci nu mă duc nici eu, zise Geneviève.

— Şi de ce? întrebă Morand.

— Ei, Doamne! e foarte simplu, îi răspunse Geneviève, pentru că dacă nu mă pot bizui pe soţul meu, ca să mă însoţească şi dacă nici dumneata nu mergi cu mine, dumneata, om serios, om de treizeci şi opt de ani, eu nu voi avea cutezanţa de-a merge să înfrunt singură posturile tunarilor, grenadirilor şi vânătorilor, ca să cer să vorbesc cu un cetăţean municipal care nu-i mai mare ca mine decât cu trei sau patru ani.

— Atunci, spuse Morand, de vreme ce crezi că prezenţa mea e indispensabilă, cetăţeană...

— Haide, haide, cetăţene savant, fii galant, ca şi cum ai fi pur şi simplu un om oarecare, interveni Maurice şi sacrifică-ţi jumătate din zi pentru soţia prietenului dumitale.

— Fie! zise Morand.

— Acum, urmă Maurice, nu vă cer decât un singur lucru: discreţie. O vizită la închisoarea Temple e o incursiune suspectă şi orice accident, cât de neimportant, s-ar întâmpla în urma unei asemenea vizite, ne duce pe toţi la ghilotină. Cu iacobinii nu-i de glumit, fir-ar ei să fie! Aţi văzut cum s-au purtat cu girondinii.

— Ei, drace! spuse Morand, trebuie să luăm în consideraţie ce ne spune cetăţeanul Maurice. Ar fi un fel de-a ieşi din comerţ care nu mi s-ar potrivi deloc.

— N-ai auzit, interveni Geneviève, zâmbind, că cetăţeanul a spus toţi?

— Cum toţi?

— Toţi împreună.

— Da, fără îndoială, tovărăşia e plăcută; dar, frumoasa mea sentimentală, în tovărăşia dumitale prefer să trăiesc decât să mor.

"Ei, na! unde dracu mi-era capul, se întrebă Maurice în sinea lui, când credeam că omul acesta e îndrăgostit de Geneviève?"

— Atunci s-a hotărât, continuă Geneviève, ei, Morand, cu dumneata vorbesc, cu dumneata cel discret, cu dumneata cel visător, pe joia viitoare. Nu cumva să te apuci miercuri seara de vreo experienţă de chimie care să te reţină douăzeci şi patru de ceasuri, cum se întâmpla uneori.

— Fii pe pace, îi răspunse Morand. Dealtfel de-acum şi până atunci ai să-mi mai aduci aminte.

Geneviève se ridică de la masă, Maurice îi urmă exemplul şi Morand avea să facă la fel pentru a-i însoţi, poate, când unul dintre lucrători îi aduse chimistului o fiolă mică, plină cu o licoare ce-i atrase toată atenţia.

— Să ne grăbim, spuse Maurice, luând-o pe Geneviève.

— O! fii liniştit, îi răspunse ea, are acum de lucru cel puţin o oră întreagă.

Şi tânăra îşi lăsă mâna într-ale lui, iar el i-o strânse cu duioşie. Ea avea remuşcări pentru trădarea comisă şi-şi plătea remuşcările dăruindu-i fericire.

— Vezi, îi spuse, străbătând grădina şi arătându-i lui Maurice garoafele ce fuseseră aduse la ea într-o casetă de lemn de acaju, ca să le readucă la viaţă dacă ar mai fi fost cu putinţă, vezi, florile mele au murit.

— Cine le-a ucis? Nepăsarea dumitale, zise Maurice. Sărmane garoafe!

— Nu e nepăsarea mea, e părăsirea dumitale, dragă prietene.

— Totuşi, ele nu cereau decât foarte puţin, Geneviève, puţină apă, atâta tot şi plecarea mea trebuie să-ţi fi lăsat destul timp.

— Vai! răspunse Geneviève, dacă florile s-ar stropi cu lacrimi, sărmanele garoafe, cum le spui dumneata, n-ar fi murit.

Maurice o cuprinse în braţe, o apropie pătimaş de el şi, mai înainte ca ea să fi avut timp să se apere, îşi apăsă buzele pe ochiul pe jumătate surâzător, pe jumătate trist, care privea cutia răvăşită.

Geneviève avea atâtea lucruri să-şi reproşeze sieşi, încât fu îngăduitoare.

Dixmer se întoarse târziu, dar la reîntoarcerea sa îi găsi pe Morand, Geneviève şi Maurice în grădină discutând botanică.

Capitolul XX Florăreasa

În sfârşit, joia faimoasă, ziua de gardă a lui Maurice, sosi.

Era la începutul lunii iunie. Cerul părea de-un albastru închis şi pe întinderea lui sinilie se desprindea albul mat al caselor noi. Începuse a se presimţi sosirea acelui câine teribil pe care cei din vechime şi-l închipuiau mistuit de-o sete nepotolită şi care, după spusele parizienilor, a celor din plebe, linge atât de bine pavajele! Parisul era curat ca un covor şi miresmele ce se înălţau din arbori, emanau din flori, se răspândeau şi îmbătau aerul de parc-ar fi voit să-i facă pe locuitorii Capitalei să uite puţin aburul acela de sânge care fumega fără încetare pe caldarâmul pieţelor.

Maurice trebuia să intre la Temple la ceasurile nouă fix. Cei doi colegi ai lui erau Mercevault şi Agricola. La orele opt se afla în vechea stradă Saint-Jacques, în mare ţinută de cetăţean municipal, adică cu o eşarfă tricoloră, ce-i strângea talia subţire şi mlădioasă. Venise ca de obicei pe cal la Geneviève şi cât ţinu drumul putuse culege elogii şi îndemnuri făţişe de la patriotele care-l priveau trecând.

Geneviève era gata demult. Purta o rochie simplă de muselină, un soi de manta de tafta uşoară pe deasupra şi o boneţică împodobită cu cocordă tricoloră, în asemenea costum simplu, era de o frumuseţe uluitoare.

Morand, care, aşa cum am văzut, se lăsase tare mult rugat, de frică să nu fie suspectat drept aristocrat se îmbrăcase cu hainele de toate zilele, nişte haine pe jumătate de burghez, pe jumătate de meşteşugar. Abia venise şi faţa lui vădea urmele unei mari oboseli.

Pretindea că muncise toată noaptea ca să termine o lucrare urgentă.

Dixmer plecase îndată după întoarcerea prietenului său Morand.

— Ei bine, întrebă Geneviève, ce hotărâre ai luat, Maurice, cum o vom vedea pe regină?

— Ascultaţi, eu mi-am făcut planul. Sosesc cu voi la Temple, vă prezint lui Lorin, prietenul meu, care comandă garda, îmi iau postul în primire şi la momentul potrivit vă caut.

— Dar, întrebă Morand, unde şi cum vom vedea noi pe deţinuţi?

— În timpul prânzului sau cinei, dacă vă convine, prin uşa cu geamuri a municipalilor.

— Perfect! exclamă Morand.

Maurice văzu atunci că Morand se apropie de dulapul din fund al sufrageriei şi bea în grabă un pahar de vin curat. Asemenea lucru îl miră. Morand era foarte sobru şi nu bea de obicei decât vin cu apă.

Geneviève îşi dădu seama că Maurice se uita mirat la cel ce bea.

— Închipuieşte-ţi spuse ea, că se omoară muncind nenorocitul ăsta de Morand, aşa încât e în stare să nu fi pus nimic în gură de ieri dimineaţă.

— N-a luat masa aici? întrebă Maurice.

— Nu, face nişte experienţe în oraş.

Geneviève îşi lua precauţii inutile. Maurice, ca un bărbat care iubeşte cu-adevărat, cu alte cuvinte ca un egoist veritabil, nu băgase de seamă fapta lui Morand decât cu atenţia superficială pe care omul îndrăgostit o acordă în treacăt oricărei împrejurări nelegate de femeia iubită.

Paharului de vin Morand îi mai adăugă o felie de pâine pe care o înghiţi hulpav.

— Şi acum, spuse el după ce mâncă, iată că sunt gata, dragă cetăţene Maurice. Când vrei, putem pleca.

Maurice, care desfoia pistilurile ofilite ale unei garoafe uscate, pe care o culesese în trecere, îi oferi Genevièvei braţul, spunând:

— Să plecăm.

Şi plecară. Fericirea lui Maurice era atât de mare, încât inima nu i-o putea cuprinde în întregime. Ar fi chiuit de bucurie dacă nu s-ar fi stăpânit. Într-adevăr, ce-ar fi putut el dori mai mult? Nu numai că Geneviève nu-l iubea pe Morand, de asta era sigur, dar, mai mult, îl iubea pe el, cel puţin aşa nădăjduia. Dumnezeu trimisese un soare frumos pe pământ, braţul Genevièvei fremăta sub al lui, iar crainicii publici urlau cât îi ţinea gura, vestind triumful iacobinilor şi prăbuşirea lui Brissot şi a complicilor săi, cu alte cuvinte, dând de ştire că patria fusese salvată.

Sunt într-adevăr clipe în viaţă în care inima omului e prea mică pentru a putea cuprinde toată bucuria sau toată durerea care se adună în ea.

— O! ce zi frumoasă! exclamă Morand.

Maurice se întoarse cu uimire: era primul elan ce ţâşnea în prezenţa lui din omul acesta mereu distrat sau reţinut.

— O! da, foarte frumoasă, spuse Geneviève, lăsându-se uşor pe braţul lui Maurice. De-ar rămâne aşa până deseară, senină şi fără nici un nor, cum e în clipa de faţă!

Maurice sorbi cuvintele ei şi fericirea îi crescu îndoit.

Morand se uită la Geneviève prin ochelarii săi verzi, cu o expresie de adâncă recunoştinţă: poate că şi el îi sorbise cuvintele.

Au străbătut astfel, trecând peste Petit-Pont, strada Juiverie, apoi Podul Notre-Dame, pe urmă au apucat-o spre piaţa Hote!-de-Ville, apoi pe strada Barre-du-Bec şi strada Sainte-Avoye. Pe măsură ce înaintau, pasul lui Maurice se făcea tot mai uşor, în timp ce, dimpotrivă, pasul tovarăşei lui şi al însoţitorului ei încetineau din ce în ce.

Ajunseseră în colţul străzii Vieilles-Audriettes, când, dintr-o dată, o florăreasă opri trecerea prietenilor noştri, înfăţişându-le coşul ei plin de flori.

— Ce minunate garoafe! exclamă Maurice.

— Da, tare frumoase, încuviinţă Geneviève. Se pare că cei care le cultivă n-au alte preocupări, căci iată, nu sunt ofilite.

Vorbele ei sunară tare dulce în sufletul tânărului republican.

— Ei! Chipeşe municipal! i se adresă florăreasă, ia cumpără un buchet cetăţenei. Văd că e îmbrăcată în alb, iată nişte minunate garoafe roşii. Albul cu purpuriul se potrivesc grozav. Cetăţeana are să-şi prindă buchetul pe inimă şi, cum inima ei e atât de aproape de haina ta albastră, veţi avea la un loc culorile naţionale.

Florăreasa era tânără şi frumoasă, îşi debita laudele cu o graţie deosebită, dealtfel laudele ei erau foarte bine alese şi chiar de-ar fi făcut-o anume, se potriveau de minune cu împrejurarea. În afară de asta, florile erau aproape simbolice: nişte garoafe la fel cu acelea ofilite din caseta de acaju.

— Da, răspunse Maurice, am să cumpăr, fiindcă sunt garoafe, m-auzi tu? Pe toate celelalte flori nu le pot suferi.

— O! Maurice, exclamă Geneviève, e chiar de prisos! Avem atâtea la fel cu astea în grădină!

Şi, în ciuda refuzului acesta din vârful buzelor, ochii ei spuneau că se topeşte de poftă să aibă buchetul.

Maurice îl alese pe cel mai frumos dintre toate, era dealtfel cel pe care i-l înmână frumoasa vânzătoare de flori, un buchet alcătuit din douăzeci de garoafe de culoarea macului, cu un parfum acrişor, dar suav. În mijlocul tuturor şi dominând ca o regină, ieşea o garoafă enormă.

— Iată, îi spuse Maurice vânzătoarei, aruncându-i pe lădiţa ca o mică tarabă o bancnotă de cinci livre, ţine, asta-i pentru tine!

— Mulţumesc, frumosule municipal, îi răspunse florăreasa, mulţumesc de-o sută de ori!

Şi plecă spre altă pereche de cetăţeni, cu speranţa că într-o zi care începea cu atâta dărnicie are să-i meargă bine. În timpul acestei scene, foarte simplă în aparenţă şi care a durat abia câteva secunde, Morand, clătinându-se pe picioare, îşi ştergea fruntea, iar Geneviève era palidă şi tremura toată. Luă,

încleştându-şi încântătoarea-i mână, buchetul, pe care i-l oferi Maurice, şi-l duse la obraz mai mult pentru a-şi ascunde emoţia decât pentru a-i mirosi parfumul. Restul drumului fu făcut cu voie bună, mai ales de către Maurice. Cât despre Geneviève, bucuria ei era forţată, iar cea a lui Morand se manifesta într-un chip ciudat, când prin suspine înăbuşite, când prin hohote de râs în gura mare, sau prin glume răsunătoare ce plouau peste capetele trecătorilor ca o salvă de tir fără oprire.

La orele nouă ajunseră la Temple.

Santerre făcea apelul cetăţenilor municipali.

— Aici sunt, strigă Maurice, lăsând pe Geneviève în grija lui Morand.

— A! fii binevenit, spuse Santerre, întinzând mâna tânărului nostru.

Lui Maurice nici prin gând nu-i trecu să refuze mâna ce-i fusese întinsă. Prietenia lui Santerre, era fără îndoială, una dintre cele mai preţioase ale epocii.

Văzându-l pe omul care comandase faimoasa bătaie a tobelor, Geneviève se cutremură, iar Morand păli.

— Dar cine-i cetăţeana aceea frumoasă, îl întrebă Santerre pe Maurice şi ce caută aici?

— E soţia bravului cetăţean Dixmer. Nu se poate să nu fi auzit vorbindu-se de acest viteaz patriot, cetăţene general!

— Da, da, răspunse Santerre, şeful unei tăbăcării, căpitan de vânători al legiunii Victor.

— Chiar aşa.

— Bine, bine, dar e frumoasă, zău! Şi maimuţoiul acela care i-a dat braţul?

— E cetăţeanul Morand, asociatul soţului ei şi vânător în compania lui Dixmer.

Santerre se apopie de Geneviève.

— Bună ziua, cetăţeană, spuse el.

Geneviève făcu un efort.

— Bună ziua, cetăţene general, răspunse ea surâzând.

Santerre se simţi măgulit atât de surâsul ei, cât şi de titlul pe care i-l acordase.

— Şi ce cauţi aici, frumoasă patriotă? urmă Santerre.

— Cetăţeană, interveni Maurice, n-a văzut-o niciodată pe văduva Capei şi ar dori s-o vadă.

— Da, făcu Santerre, înainte de a-i...

Şi făcu un gest înfiorător.

— Chiar aşa, răspunse Maurice cu răceală.

— Bine, zise Santerre, numai caută să nu fie văzută când intră în turn. Ar fi un exemplu prost, dealtfel am toată încrederea în tine.

Santerre strânse din nou mâna lui Maurice, făcu un gest amical şi protector cu capul spre Geneviève şi plecă să-şi vadă de treburile sale.

După nenumărate mişcări de grenadiri şi vânători, după câteva manevre cu tunul ale cărui bubuituri surde se socotea c-ar răspândi prin împrejurimi un sentiment salutar de intimidare, Maurice o luă din nou de braţ pe Geneviève şi, urmat de Morand, înaintă către postul la poarta căruia Lorin zbiera cât îl ţinea gura, comandând batalionului său nişte manevre.

— Iată-l pe Maurice, izbucni el. Al dracului! e cu o femeie care-mi pare plăcută. Oare nu cumva vicleanul vrea să-mi concureze zeiţa Raţiune? Dacă-ar fi aşa, vai! biata Arthémise!

— Ei, cetăţene adjutant! îl aduse la ordine căpitanul.

— A, da, adevărat! atenţie! strigă Lorin. În rând câte unu! la stânga, stânga... Salut, Maurice! În pas alergător... marş!

Tobele sunară, companiile plecară să-şi ia posturile în primire, şi, când fiecare fu la locul său, Lorin alergă într-un suflet. Avu loc primul schimb de politeţi şi amabilităţi. Maurice îl prezentă pe Lorin Genevièvei şi lui Morand. Pe urmă începură explicaţiile.

— Da, da, înţeleg, spuse Lorin, vrei să intre în turn cetăţeanul şi cetăţeana. E lucru uşor, am să aşez santinelele în posturi şi-am să le spun că pot să te lase să treci cu toată societatea ta.

După zece minute, Geneviève şi Morand intrau în urma celor trei cetăţeni municipali şi luau loc în spatele uşii cu geamuri.

Capitolul XXI Garoafa roşie

Regina de-abia se sculase. Bolnavă de vreo două, trei zile, şedea în pat mai mult ca de obicei. Aflând însă de la cumnata ei că soarele răsărise şi că afară era tare frumos, făcuse un efort şi, ca s-o scoată pe fiică-sa la aer, ceruse să se plimbe pe terasă, ceea ce i se îngăduise fără nici o greutate.

Şi apoi mai era un motiv care o hotărâse. O dată, o singură dată, ce-i drept, de sus de pe terasa turnului îl zărise pe principele moştenitor în grădină. Dar la primul semn pe care-l schimbaseră fiul şi mama, Simon a intervenit şi l-a vârât pe copil înăuntru.

N-are a face, îl zărise şi asta însemna mult. E adevărat că micuţul deţinut, sărmanul, era tare palid şi foarte schimbat. Apoi, era îmbrăcat ca un copil din

popor, cu o carmaniolă şi un pantalon de postav gros. Dar îi lăsaseră părul frumos, cu bucle blonde, care părea ca o aureolă pe care Dumnezeu, fără îndoială, voise să i-o păstreze în ceruri copilului martir.

Dacă ar mai putea să-l vadă o dată măcar, ce sărbătoare ar fi pentru sufletul acela de mamă!

Pe urmă, în sfârşit, mai era un lucru.

— Surioară, îi spusese doamna Elisabeth, ştii că am găsit în coridor un fir de pai înfipt în ungherul zidului. Pe limba semnalelor noastre, asta înseamnă să fim cu ochii în patru la ce se petrece în jur şi că un prieten se apropie.

— E-devărat, răspunse regina, care, uitându-se cu milă la cumnata şi la fiica sa, se încuraja ea însăşi ca să nu-şi piardă cu totul speranţa în salvarea lor.

Cerinţele serviciului fiind satisfăcute, Maurice rămăsese stăpân pe turnul închisorii, cu atât mai mult cu cât hazardul îl desemnase pe el de gardă în timpul zilei, lăsând pe cetăţenii municipali Agricola şi Mercevault să vegheze noaptea.

Cei doi municipali înlăturaţi la sorţi plecaseră după ce lăsaseră procesele lor verbale la consiliul închisorii Temple

— Ei bine, cetăţene municipal, spuse nevasta lui Tison, venind să-l salute pe Maurice, ne-ai adus văd musafiri ca să ne vadă porumbiţele. Numai eu sunt condamnată să n-o mai văd pe biata mea Sophie.

— Sunt nişte prieteni de-ai mei care n-au văzut-o niciodată pe femeia Capet.

— Ei bine, vor fi într-un loc cât se poate de bun, stând în dosul uşii cu geamuri.

— Cu siguranţă, încuviinţă Morand.

— Numai că, spuse Geneviève, vom părea şi noi ca toţi curioşii plini de cruzime care vin de partea cealaltă a gratiilor să se bucure de chinurile unui deţinut.

— Ei bine, de ce nu ţi-ai aşezat prietenii pe drumul ce duce la turn, fiindcă femeia Capet se plimbă astăzi pe terasă cu cumnată-sa şi fiică-sa; că dânsei i-au lăsat fata, pe câtă vreme mie, care nu sunt vinovată, mie mi-au luat-o! Vai! aristocraţii, pentru ei totdeauna se găsesc favoruri, cetăţene Maurice, orice-ai face.

— Dar i-au luat fiul! răspunse el.

— O! Dac-aş avea un băiat, şopti gardianca, cred că mi-ar părea mai puţin rău după fată.

Între timp Geneviève schimbase câteva priviri cu Morand.

— Dragul meu, îi spuse tânăra noastră lui Maurice, cetăţeana are dreptate. Dacă ai vrea să mă aşezi într-un fel oarecare în calea Mariei-

Antoaneta, mi-ar displace mai puţin decât s-o privesc de-aici. Îmi pare că felul ăsta de-a te uita la ele este umilitor şi pentru ele şi pentru noi.

— Buna mea Geneviève, zise Maurice, eşti plină de delicateţe!

— Ei, drăcie, cetăţeana! izbucni unul dintre cei doi colegi ai lui Maurice, care mâncau în camera alăturată pâine cu cârnaţi, dacă dumneata ai fi arestată şi văduva Capet ar fi curioasa ce ar dori să te vadă, n-ar mai face ea atâtea fasoane ca să-şi satisfacă fantezia, ticăloasa!

Geneviève, cu o mişcare mai iute ca fulgerul, întoarse ochii spre Morand, să vadă ce efect au avut insultele acestea asupra lui. Într-adevăr, Morand tresări. Un licăr straniu, fosforescent, ca să zicem aşa, îi ţâşni de sub pleoape şi pumnii se încleştară o clipă. Dar toate semnele astea fură atât de repezi şi scurte, că trecură neobservate.

— Cum îl cheamă pe cetăţeanul ăsta municipal? îl întrebă ea pe Maurice.

— Cetăţeanul Mercevault, răspunse tânărul nostru.

Pe urmă adăugă, ca pentru a-i scuza grosolăniile:

— E cioplitor în piatră.

Mercevault auzi şi-i aruncă lui Maurice o privire piezişă.

— Hai, hai, zise nevasta lui Tison, termină-ţi de mâncat cârnatul şi de băut jumătatea, ca să pot strânge.

— Dacă le termin în ceasul de faţă, nu-i meritul austriecei, mormăi municipalul. Dacă ar fi putut să mă ucidă la 10 august, ar fi făcut-o cu siguranţă, de-aceea în ziua când o să meargă la ghilotină, am să mă aflu neclintit în post.

Morand păli ca un mort.

— Haidem, haidem, cetăţene Maurice, spuse Geneviève, haidem unde mi-ai făgăduit că mă duci. Aici, îmi pare că sunt eu însămi deţinută, mă înăbuş.

Maurice îi scoase pe Morand şi pe Geneviève, iar santinelele, puse în gardă de Lorin, îi lăsară să treacă, fără nici o greutate.

Maurice îi aşeză într-un culoar mic de la etajul superior, în aşa fel ca atunci când regina, doamna Elisabeth şi principesa vor trebui să urce pe coridor, să nu poată face altcum decât să treacă prin faţa lor.

Cum plimbarea era hotărâtă pentru ceasurile zece şi nu mai erau decât câteva minute de aşteptat, Maurice nu numai că nu-şi părăsi deloc prietenii, dar, ca să nu planeze cumva nici cea mai mică bănuială asupra acestei incursiuni oarecum ilegale, înlâlnindu-l pe cetăţeanul Agricola, îl luă să stea cu el.

Bătură zece ceasuri.

— Deschide! strigă de la baza turnului o voce pe care Maurice o recunoscu ca fiind a generalului Santerre.

Numaidecât garda luă arma, gratiile se închiseră, santinelele îşi pregătiră armele. Se auzi atunci în toată curtea un zgomot de fiare, de pietre şi de paşi care impresionară puternic pe Morand şi pe Geneviève, căci Maurice îi văzu pălind pe amândoi.

— Câte măsuri pentru paza a trei femei! şopti Geneviève.

— Da, spuse Morand, încercând să râdă. Dacă cei care încearcă să le scoată din închisoare ar fi în locul nostru şi ar vedea ce vedem noi, s-ar lăsa păgubaşi.

— Într-adevăr, adăugă Geneviève, încep să cred că n-au să scape niciodată.

— Şi eu sper să fie aşa, îi răspunse Maurice.

Şi, aplecându-se, după ce rosti cuvintele de mai sus, peste rampa scării, spuse:

— Atenţie, iată deţinutele.

— Spune-mi cum le cheamă, pe fiecare în parte, căci eu nu le cunosc.

— Primele două care urcă sunt cumnata şi fata văduvei Capet. Ultima, cea cu un căţeluş înaintea ei, e Maria-Antoaneta.

Geneviève făcu un pas înainte. Dar Morand, în loc să le privească, dimpotrivă, se lipi de perete.

Buzele lui erau livide şi mai pământii decât piatra turnului.

Geneviève, în rochia albă şi cu ochii ei frumoşi, puri, părea un înger aşteptând pe cei întemniţaţi ca să le lumineze calea amară pe care-o străbăteau şi să le reverse în trecere un strop de bucurie în suflete.

Doamna Elisabeth şi principesa trecură aruncând câte-o privire uimită asupra străinilor. Fără îndoială că celei dintâi îi trecu prin minte c-ar putea fi cei prevestiţi de semne, căci se întorsese iute spre principesă şi-i strânse mâna, lăsând să-i cadă batista pentru a o preveni pe regină.

— Fii atentă, surioară, zise ea, mi-am scăpat batista. Şi urcă alături de tânăra prinţesă.

Regina, al cărei gâfâit şi uşoară tuse seacă arătau că e bolnavă, se aplecă să ia batista ce-i căzuse la picioare, dar, mai prompt ca ea, căţeluşul o apucă şi alergă s-o ducă doamnei Elisabeth. Regina continuă aşadar să urce şi, după câteva trepte, se găsi în faţa Genevièvei, a lui Morand şi a tânărului municipal.

— Oh! Flori! exclamă ea. De multă vreme n-am mai văzut. Ce frumos miros şi ce fericită sunteţi, doamnă, că aveţi flori.

Iute, ca gândul ce se înfiripase la auzul acelor cuvinte dureroase, Geneviève întinse mâna să ofere reginei buchetul. Atunci Maria-Antoaneta înălţă capul, o privi şi o roşeaţă imperceptibilă îi apăru pe fruntea lividă.

Dar cu o mişcare firească şi cu obişnuinţa de-a asculta întocmai regulamentele, Maurice întinse mâna ca să oprească braţul Genevièvei.

Regina şovăi o clipă, apoi, uitându-se la Maurice, recunoscu pe tânărul municipal care obişnuia să-i vorbească cu hotărâre, dar în acelaşi timp cu respect.

— E interzis, domnule? întrebă ea.

— Nu, nu, răspunse Maurice. Geneviève, poţi să oferi buchetul.

— Oh! mulţumesc, mulţumesc, domnule! exclamă regina cu vie recunoştinţă.

Şi, salutând-o pe Geneviève cu o bunăvoinţă plină de graţie, Maria-Antoaneta întinse o mâna slăbită şi alese la întâmplare o garoafă din grămada de flori.

— Dar luaţi-le pe toate, doamnă, luaţi-le, spuse sfios Geneviève.

— Nu, răspunse regina cu un surâs fermecător. Buchetul îl aveţi poate de la o fiinţă pe care o iubiţi şi nu vreau să vă lipsesc.

Geneviève se înroşi şi roşeaţă ei o făcu pe regină să zâmbească.

— Hai, hai, cetăţeană Capet, spuse Agricola, trebuie să-ţi vezi de drum.

Regina salută şi continuă să urce. Dar, înainte de-a dispărea, se întoarse încă o dată, şoptind:

— Ce frumos miroase garoafa asta şi ce frumoasă e femeia aceea!

— Nu m-a văzut, murmură Morand, care stând aproape în genunchi în penumbra coridorului nu atrăsese deloc privirile reginei.

— Dar dumneata, dumneata ai văzut-o bine, nu-i aşa, Morand?, nu-i aşa, Geneviève? întrebă Maurice de două ori fericit, mai întâi pentru spectacolul pe care-l procurase prietenilor săi şi apoi pentru plăcerea pe care i-o făcuse atât de lesne nenorocitei prizoniere.

— Ah! da, da, răspunse Geneviève, am văzut-o bine şi acuma, chiar de-aş trăi o sută de ani, am s-o văd întruna.

— Şi cum îţi pare?

— Tare frumoasă.

— Şi dumneata, Morand?

Morand îşi împreună mâinile fără să răspundă.

— Ia spune-mi, o întrebă, în şoaptă şi râzând, Maurice pe Geneviève, nu cumva Morand e îndrăgostit de regină?

Geneviève tresări, dar, revenindu-şi numaidecât, răspunse râzând şi ea:

— Zău, aşa s-ar cam părea.

— Ei vezi, Morand, nu-mi spui cum ţi s-a părut, stărui Maurice.

— Mi s-a părut tare palidă, răspunse el.

Maurice o luă iarăşi la braţ pe Geneviève şi o ajută să coboare spre curte. Pe scara întunecoasă, îi păru că Geneviève i-a sărutat mâna.

— Ei na, făcu Maurice, ce înseamnă asta, Geneviève?

— Asta înseamnă, Maurice, că n-am să uit niciodată că, pentru un capriciu al meu, ţi-am riscat capul.

— Ei, făcu Maurice, asta e chiar exagerare curată, Geneviève. Ştii bine că recunoştinţa nu e sentimentul pe care-l doresc şi-l aştept de la dumneata.

Geneviève îl strânse uşurel de braţ.

Morand venea din urmă, poticnindu-se şi împiedicându-se.

Au ajuns în curtea închisorii. Lorin veni să-i recunoască pe cei doi vizitatori şi-i scoase din închisoarea Temple. Dar, înainte de-a se despărţi de Maurice, Geneviève îi ceru să promită că a doua zi va veni să prânzească în vechea stradă Saint-Jacques.

Capitolul XXII Simon cenzorul

Maurice se întoarse la postul său cu inima plină de-o bucurie aproape divină. Acolo o găsi pe femeia lui Tison, plângând.

— Dar ce ai, ce s-a întâmplat, măicuţă? o întrebă el.

— Ce să am, sunt furioasă, răspunse gardianca.

— Şi de ce?

— Pentru că în lumea asta nu-i decât nedreptate pentru oamenii săraci.

— Dar spune odată, ce e?

— Dumneata eşti bogat, dumneata eşti burghez. Nu vii aici decât o singură zi şi ţi se îngăduie să fii vizitat de femei frumoase care dau buchete austriecei şi eu care stau cuibărită aici, ca într-o poiată, tot timpul, mie mi se interzice s-o mai văd pe biata mea Sophie.

Maurice îi luă mâna şi-i strecură o bancnotă de zece livre.

— Iată, măicuţă Tison, îi spuse el, ţine şi curaj! Ce Dumnezeu! Austriaca n-o trăi cât lumea.

— O hârtie de zece livre, făcu gardianca, frumos din partea dumitale, dar mi-ar prii mai bine o hârtiuţă cu o şuviţă din părul bietei mele fete, învelit în ea.

Femeia tocmai isprăvise de spus acestea, când Simon, care urca scara, îi auzi şi văzu gardianca strângând în buzunarul de la fustă bancnota pe care i-o dăduse Maurice. Să spunem în ce stare de spirit se afla Simon.

Simon venea din curte, unde îl întâlnise pe Lorin. Între ei doi era, hotărât lucru, o mare antipatie.

Antipatia lor era motivată nu atât de scena violentă pe care am înfăţişat-o mai înainte cititorului, cât de deosebirile dintre indivizi, izvor veşnic şi nepotolit

al unor asemenea duşmănii sau porniri, care, deşi întru totul explicabile, sunt numite mistere.

Simon era urât, Lorin era frumos; Simon era murdar, Lorin mirosea plăcut; Simon era republican fanfaron, Lorin era unul dintre patrioţii aceia înflăcăraţi care pentru Revoluţie au făcut numai sacrificii. Şi apoi, ca să revenim la încăierare, Simon simţea instinctiv că pumnul tânărului elegant, cu aceeaşi eleganţă ca şi cel al lui Maurice, i-ar fi acordat o pedeapsă demnă de un plebeu. Zărindu-l pe Lorin, Simon se oprise brusc în loc şi pălise.

— Tot batalionul ăsta face de gardă? mormăi el.

— Ei şi? răspunse un grenadir căruia îi displăcuse remarca Cred că e la fel de bun ca oricare altul.

Simon scoase un creion din buzunarul carmaniolei şi se prefăcu că notează ceva pe o foaie de hârtie aproape la fel de neagră ca mâinile lui.

— Ei na! făcu Lorin, aşadar ştii să scrii de când eşti preceptorul lui Capet. Ia priviţi, cetăţeni, pe cinstea mea, notează; iată pe Simon cenzorul.

Şi un hohot de râs general se porni din rândul tineretului din Garda naţională, aproape toţi tineri cu carte, şi-l zăpăci pe nenorocitul de cârpaci.

— Bine, bine, izbucni el scrâşnind din dinţi şi făcându-se alb de mânie, se spune că ai lăsat să intre străini în turn şi asta fără ştiinţa şi îngăduinţa Comunei. Am să-ţi închei proces-verbal cu ajutorul cetăţeanului municipal.

— Cel puţin acela ştie să scrie, spuse Lorin, e Maurice, Maurice pumn de fier, îl cunoşti?

Tocmai atunci Morand şi Geneviève ieşeau.

Văzându-i, Simon se repezi în turn, chiar în clipa când, aşa cum spuneam, Maurice îi da femeii lui Tison bancnota de zece livre drept consolare.

Maurice nu dădu atenţie mizerabilului aceluia, de care dealtfel se ferea ori de câte ori îi ieşea în cale, aşa cum te fereşti de-o reptilă veninoasă şi dezgustătoare.

— Aha! făcu Simon către femeia lui Tison, care-şi ştergea ochii cu şorţul, vrei aşadar numaidecât să fii ghilotinată, cetăţeană?

— Eu? izbucni femeia lui Tison. Taci din gură, eşti se vede nebun.

— Cum! primeşti bani de la cetăţenii municipali ca să-i laşi să vâre aristocraţi la austriacă?

— Haida de! doar sunt prietenii cetăţeanului municipal Maurice, unul dintre cei mai buni patrioţi care există.

— Conspiratori, îţi spun eu. Dealtfel Comuna va fi informată şi va judeca singură.

— Aşa, ai să mă denunţi, spion de poliţie?

— Chiar aşa, afară doar dacă nu te vei denunţa tu singură.

— Dar ce să denunţ? Ce vrei tu să denunţ?

— Ceea ce s-a petrecut aici.

— Dar nu s-a petrecut nimic.

— Unde şedeau aristocraţii?

— Colo, pe scară.

— Când a urcat sus în turn văduva Capet?

— Da.

— Şi şi-au vorbit?

— Şi-au spus două cuvinte.

— Două cuvinte, vezi? Dealtfel aici miroase a aristocraţi.

— Ce spui, miroase a garoafă.

— Garoafă? De ce garoafă?

— Pentru că cetăţeana avea un buchet care înmiresma.

— Care cetăţeană?

— Cea care se uita cum trece regina.

— Ei vezi? Tu spui regină, femeie. Relaţiile tale cu aristocraţii au să te piardă. Ia te uită, pe ce am călcat? urmă Simon aplecându-se.

— Ei, tocmai pe-o floare... spuse femeia lui Tison, pe-o garoafă. O fi căzut din mâinile cetăţenei Dixmer, când Maria-Antoaneta a luat una din buchetul ei.

— Femeia Capet a luat o floare din buchetul celăţenei Dixmer? întrebă Simon.

— Da şi chiar eu i-am dat-o, auzi tu? spuse Maurice cu vocea ameninţătoare, după ce de câteva minute asculta dialogul de mai sus care îl neliniştea.

— Bine, bine. Vedem noi ce se vede şi ştim noi ce se spune, mormăi Simon, care ţinea încă în mână garoafa zdrobită de piciorul lui mare.

— Şi eu, urmă Maurice, ştiu un lucru şi-am să ţi-l spun pe şleau: tu n-ai ce căuta în turn, postul tău de călău e colo jos, lângă micul Capet, pe care astăzi totuşi n-ai să-l baţi, pentru că sunt aici şi-ţi interzic s-o faci.

— A! ameninţi şi-mi spui călău! izbucni Simon zdrobind floarea între degete. Lasă, vedem noi dacă le e îngăduit aristocraţilor... Na, dar ce-i asta?

— Ce? întrebă Maurice.

— Ceea ce simt în garoafă, na! A! A!

Şi sub ochii lui Maurice, uluit, Simon scoase din caliciul florii o hârtiuţă răsucită cu uimitoare grijă şi care fusese introdusă artistic în centrul petalelor dese.

— Vai! exclamă şi Maurice la rândul său, ce să fie asta, Dumnezeule?

— Avem să aflăm, avem să ştim, spuse Simon apropiindu-se de lucarnă. Ei! Amicul tău Lorin zice că nu ştiu să citesc. Ei bine, ai să vezi.

Lorin îl calomniase pe Simon. El ştia să citească tipăriturile cu orice literă şi chiar scrisul de mână, când era de-o anumită mărime. Dar biletul era

redactat cu o atare migală, încât Simon fu silit să recurgă la ochelari. Puse, aşadar, biletul pe lucarnă şi începu să scotocească prin buzunare, dar tocmai când era în toiul operaţiei, cetăţeanul Agricola deschise uşa de la camera vecină, care era în faţa ferestruicii şi curentul de aer care se făcu luă pe sus hârtia aceea uşoară ca o pană, aşa încât, când Simon, după o cercetare de-o clipă, îşi descoperi ochelarii şi, punându-i pe nas, se întoarse, zadarnic o mai căută: hârtia dispăruse.

Simon scoase un urlet ca de fiară.

— A fost o hârtie, strigă el, a fost o hârtie. Vai de tine, cetăţene municipal, căci hârtia va trebui să se găsească.

Şi coborî în fugă, lăsându-l pe Maurice uluit.

După zece minute, trei membri ai Comunei intrară în turn. Regina era încă pe terasă şi se dădu ordin să fie lăsată în cea mai deplină ignoranţă despre cele petrecute. Membrii Comunei cerură să fie duşi în faţa ei.

Primul lucru care îi izbi fu garoafa roşie pe care ea o ţinea în mână. Se priviră uimiţi şi, apropiindu-se de ea, preşedintele delegaţiei îi spuse:

— Daţi-ne floarea.

Regina, care nu se aştepta la năpustirea aceea, tresări şi şovăi.

— Daţi floarea, doamnă, interveni Maurice cuprins de teroare, vă rog.

Regina întinse garoafa cerută.

Preşedintele o luă şi se retrase, urmat de colegii lui, într-o încăpere vecină pentru a face percheziţia şi a încheia procesul-verbal.

Floarea fu desfoiată: era goală.

Maurice răsuflă uşurat.

— Un moment, un moment, un moment, spuse unul dintre membri, miezul garoafei lipseşte, a fost scos. Alveola e goală, e-adevărat, dar în alveola asta cu siguranţă c-a fost introdus un bileţel.

— Sunt gata, spuse Maurice, să vă dau toate explicaţiile necesare, dar, mai înainte de toate, cer să fiu arestat.

— Luăm act de propunerea ta, spuse preşedintele, dar nu facem uz de ea. Eşti cunoscut ca un bun patriot, cetăţene Lindey.

— Şi răspund cu viaţa pentru prietenii pe care am avut imprudenţa să-i aduc cu mine.

— Nu răspunde de nimeni, îl sfătui procurorul.

Se auzi larmă mare prin curţi.

Era Simon care, după ce căutase zadarnic bileţelul luat de vânt, se dusese să-l găsească pe Santerre şi îi povestise tentativa de răpire a reginei cu toate adaosurile pe care putea să i le atribuie unei asemenea răpiri înflăcărarea închipuirii sale. Santerre alergă într-un suflet, închisoarea Temple fu încercuită

şi garda schimbată, spre marea ciudă a lui Lorin care protesta împotriva unei atare ofense aduse batalionului său.

— A! cârpaci afurisit, îi spuse el lui Simon, ameninţându-l cu sabia, ţie îţi datorez gluma asta, dar fii pe pace, ţi-o plătesc eu!

— Mai curând cred că ai să plăteşti tu şi ceilalţi naţiunii, îi spuse cizmarul, frecându-şi mâinile.

— Cetăţene Maurice, zise Santerre, ţine-te la dispoziţia Comunei, care-ţi va lua interogatoriul.

— Sunt la ordinul dumitale, cetăţene comandant, dar am şi cerut să fiu arestat şi o cer încă.

— Aşteaptă, aşteaptă, şopti perfid Simon, dacă ţii aşa de mult, o să încercăm să-ţi fim pe plac.

Şi plecă s-o găsească pe femeia lui Tison.

Capitolul XXIII Zeiţa Raţiune

Toată ziua au scotocit prin curte, prin grădină şi prin împrejurimi, căutând hârtiuţa care pricinuise atâta zarvă şi care — nimeni nu se mai îndoia — ascundea un complot întreg.

Au pus întrebări reginei, după ce o despărţiseră de cumnata şi de fiica ei, dar regina nu răspunse altceva decât că pe scară întâlnise o tânără cu un buchet şi că se mulţumise doar să ia o floare din buchet.

Şi că luase floarea cu consimţământul cetăţeanului municipal Maurice.

N-avea nimic altceva de spus, ăsta era purul adevăr!

Toate cele de mai sus fură repetate cuvânt cu cuvânt lui Maurice, când îi veni rândul şi el sprijini mărturisirea reginei, ca fiind sinceră şi exactă.

— Dar, întrebă preşedintele, a fost un complot, totuşi?

— Cu neputinţă, răspunse Maurice. Eu însumi, luând prânzul la doamna Dixmer, i-am propus să-i arăt deţinuta, pe care n-o văzuse niciodată. Dar nu se fixase nici ziua şi nici modalitatea.

— Dar şi-a luat flori, spuse preşedintele, buchetul acela fusese făcut dinainte?

— Nici vorbă de-aşa ceva, eu i-am cumpărat florile de la o florăreasă care ne-a ieşit în cale să ni le ofere în colţul străzii Vieilles-Audriettes.

— Dar florăreasă ţi-a înmânat buchetul?

— Nu, cetăţene, eu l-am ales dintre zece sau douăsprezece. E drept că l-am ales pe cel mai frumos.

— Dar s-ar fi putut strecura biletul în timpul drumului?

— Cu neputinţă, cetăţene. Nici o clipă n-am scăpat-o din ochi pe doamna Dixmer şi ca să faci intervenţia de care vorbiţi dumneavoastră la fiecare floare, căci, luaţi aminte, după cele spuse de Simon, fiecare floare trebuia să ascundă un bilet asemănător, ar fi trebuit pe puţin o jumătate de zi.

— Dar, în sfârşit, nu s-ar fi putut strecura printre florile acelea două bileţele gata pregătite?

— În faţa mea deţinuta a luat o floare la întâmplare, după ce a refuzat buchetul întreg.

— Atunci, după părerea ta, cetăţene Lindey, nu poate fi vorba de complot?

— Ba da, e complot, răspunse Maurice şi eu primul cred şi afirm aceasta; numai că nu de la prietenii mei porneşte complotul. Totuşi, deoarece naţiunea nu trebuie să fie expusă nici unei temeri, sunt gata să depun o cauţiune şi să mă constitui arestat.

— Nici vorbă! răspunse Santerre, ce, aşa trebuie să procedăm cu oamenii încercaţi, ca tine? Dacă tu te constitui arestat ca să răspunzi de prietenii tăi, atunci mă constitui şi eu arestat ca să răspund de tine. Lucrul, aşa cum stă, e simplu, nu există nici un denunţ pozitiv, nu-i aşa? Nimeni n-are să ştie ce s-a petrecut. Să întărim paza, tu mai ales şi vom ajunge să cunoaştem fondul lucrurilor, evitând publicitatea.

— Mulţumesc, cetăţene comandant, spuse Maurice, dar am să-ţi răspund ceea ce dumneata mi-ai răspunde dacă ai fi în locul meu. Nu trebuie să ne mulţumim numai cu atât, ci trebuie să găsim florăreasa.

— Florăreasa e departe, dar, fii pe pace, o vom căuta. Tu supraveghează-ţi prietenii, eu am să supraveghez curierul şi căile de comunicaţie ale închisorii.

Nu se gândiseră la Simon, dar Simon îşi avea planul lui. Sosi la sfârşitul şedinţei pe care am înfăţişat-o, ca să întrebe ce ştiri mai erau şi află despre decizia Comunei.

— Aha! va să zică nu e nevoie decât de un denunţ în regulă, zise el, ca să pornim treaba; ei bine, aşteptaţi doar cinci minute, Şi-l şi aduc.

— Ce e? întrebă preşedintele.

— Ce să fie? răspunse cârpaciul, cetăţeana Tison are curajul să dea în vileag uneltirile tainice ale lui Maurice, partizanul aristocraţiei şi ramificaţiile complotului unui alt fătarnic patriot dintre prietenii lui, pe nume Lorin.

— la seama, Simon! Zelul tău faţă de naţiune poate că te împinge pe căi greşite, vezi să nu te piardă, spuse preşedintele: Maurice Lindey şi Hyacinthe Lorin sunt verificaţi.

— Asta are să se vadă la tribunal, îi răspunse Simon.

— Gândeşte-te bine, Simon, deschizi un proces scandalos pentru toţi patrioţii de încredere.

— Scandalos sau ba, ce-mi pasă? Ce, adică eu mă tem de scandal? Măcar are să se ştie tot adevărul în privinţa celor ce trădează.

— Aşadar, tu stărui în a face un denunţ în numele femeii lui Tison?

— Ba chiar am să fac un denunţ, deseară, la cordilieri şi am să te denunţ şi pe tine, cetăţene preşedinte, dacă nu vrei să-l vâri la arest pe trădătorul Maurice.

— Ei bine, fie, spuse preşedintele, care, după obiceiul vremurilor acelora nenorocite, tremura în faţa celui ce striga mai tare. Bine, fie, îl vom aresta.

În timp ce se luase hotărârea de mai sus împotriva lui, Maurice se întorsese la Temple unde îl aştepta un bilet astfel redactat:

"Garda noastră fiind în chip violent ridicată, n-am să pot, după toate probabilităţile, să te mai văd decât mâine dimineaţă. Vino să iei masa cu mine. Mâncând cu mine, ai să mă poţi pune la curent cu toate uneltirile şi conspiraţiile descoperite de meşterul Simon.

Se zice să Simon spune
Că răul tot de la o garoafă vine.
Eu rozei întrebări voi pune
Să văd ce crede despre tine.

Şi mâine, la rândul meu, am să-ţi spun ce-mi va fi răspuns Arthémise.
Amicul tău,
Lorin"

"Nimic nou", îi răspunse Maurice. *"Dormi liniştit în noaptea asta şi mâine ia masa fără mine, dat fiind că, din pricina incidentelor din cursul zilei de azi, nu voi ieşi probabil din casă înaintea amiezii.*

Aş vrea să fiu zefirul ca să am dreptul de a-i da un sărut rozei de care vorbeşti.

Îţi îngădui să-mi fluieri proza aşa cum îţi fluier eu versurile.
Amicul tău, Maurice
P.S. Cred, dealtfel, că aşa-zisa conspiraţie nu-i decât o falsă alarmă."

Lorin ieşise de fapt către ceasurile unsprezece, înaintea întregului său batalion, din pricina demersului brutal al cârpaciului.

Se consolase de-o asemenea jignire cu un catren şi, aşa cum o spunea dealtfel în cele patru versuri, se duse la Arthémise.

Arthémise fu încântată văzându-l pe Lorin. Vremea era minunată, după cum am spus. Fata făcu propunerea unei plimbări de-a lungul cheiurilor, care fu primită.

Trecuseră prin faţa portului de cărbuni, discutând politică, Lorin povestind excluderea lui din Temple şi căutând să ghicească pricinile care o provocaseră, când, ajungând în dreptul străzii Barrès, zăriră amândoi o florăreasă care, ca şi ei, mergea pe malul drept al Senei.

— A! cetăţene Lorin, zise Arthémise, sper că ai să-mi dai un buchet de flori.

— Cum de nu! făcu Lorin şi două dacă-ţi face plăcere.

Grăbiră pasul ca s-o ajungă pe florăreasă, care şi ea îşi urma calea cu un pas tare grăbit.

Ajungând la Podul Marie, fata se opri şi aplecându-se deasupra parapetului, îşi goli coşul de flori în albia fluviului.

Florile împrăştiate se rotiră un moment în aer. Buchetele, mânate de greutate, căzură mai repede, apoi şi buchetele şi florile, plutind la suprafaţa apei, se lăsară duse de curent.

— O! exclamă Arthémise, uitându-se la florăreasă care făcea un comerţ atât de straniu, mi se pare... chiar da... ba nu... ba da...vai! Ce bizar!

Florăreasă puse un deget pe buze, de parc-ar fi rugat-o pe Arthémise să tacă şi dispăru.

— Ce e, zeiţă? întrebă Lorin. O cunoşti cumva pe muritoarea asta?

— Nu, la început aşa crezusem... Dar cu siguranţă că m-am înşelat.

— Totuşi, ţi-a făcut un semn, stărui Lorin.

"De ce oare o fi florăreasă în dimineaţa asta?" se miră Arthémise, întrebându-se pe sine.

— Ştii cine e? o întrebă iarăşi Lorin.

— Da, răspunse Arthémise, e o florăreasă de la care cumpăr uneori.

— În orice caz, ciudat fel de a-şi vinde marfa mai are florăreasă asta.

Şi amândoi, după ce s-au uitat o ultimă oară la florile care ajunseseră sub pod şi care primiră un nou imbold de la vâltoarea apei ce trecea pe sub arcade, îşi continuară drumul spre Rapée, unde plănuiseră să ia masa împreună.

Pentru moment incidentul nu avu nici o urmare. Numai că fiind oarecum ciudat şi având un caracter cam misterios, se întipări în imaginaţia poetică a lui Lorin.

În timpul acesta denunţul femeii lui Tison, denunţ îndreptat împotriva lui Maurice şi a lui Lorin, stârnise vâlvă mare la clubul iacobinilor şi Maurice primise la Temple înştiinţarea din partea Comunei că libertatea îi era ameninţată de indignarea publică. Era un soi de invitaţie, făcută tânărului

municipal, de-a se ascunde, dacă se ştia vinovat. Dar sigur de sine, Maurice rămase la Temple şi fu găsit la postul său când veniră să-l aresteze.

Fu interogat numaidecât.

Rămânând ferm în hotărârea de-a nu pune în cauză pe nici unul dintre prietenii lui, de care era sigur, Maurice, ce nu era omul care să se sacrifice în chip ridicol tăcând, ca eroii din romane, ceru să fie pusă în cauză florăreasa.

Să fi fost ceasurile cinci seara când Lorin se întoarse la el acasă. Află în aceeaşi clipă de arestarea lui Maurice şi de cererea pe care acesta o făcuse.

Florăreasa de pe Podul Marie, aruncând florile în Sena, îi veni numaidecât în minte şi avu o revelaţie subită. Florăreasa aceea ciudată, coincidenţa cartierelor, mărturisirea Arthémisei, făcută cu jumătate de gură, toate păreau că strigă de la sine că acolo stă explicaţia misterului a cărui dezvăluire o cerea Maurice.

Ţâşni din camera sa, coborî cele patru etaje de parc-ar fi avut aripi şi alergă la zeiţa Raţiune care broda nişte stele de aur pe o rochie de voal albastru.

Era rochia ei de zeiţă.

— Gata cu stelele, draga mea, exclamă Lorin. Azi-dimineaţă l-au arestat pe Maurice şi probabil şi eu voi fi arestat în seara asta.

— Maurice, arestat?

— Ei! Doamne-Dumnezeule, da. În timpurile pe care le trăim nimic mai obişnuit decât marile evenimente. Nu le mai luăm în seamă pentru că vin cu grămada, asta e tot. Or, toate aceste mari evenimente răsar din nişte fleacuri. Să nu neglijăm, aşadar, fleacurile. Cine e florăreasa pe care am înlâinit-o azi-dimineaţă, scumpa mea?

Arthémise tresări.

— Care florăreasă?

— Ei drăcie! cea care-şi arunca cu atâta dărnicie florile în Sena.

— Ah! Doamne! exclamă Arthémise, e atât de gravă fapta asta de revii asupra ei cu atâta stăruinţă.

— E atât de gravă, draga mea, încât te rog să-rni răspunzi numaidecât la întrebare.

— Dragul meu, nu pot.

— Zeiţă, nimic nu ţi-e cu neputinţă!

— Mi-am dat cuvântul de onoare să păstrez tăcerea!

— Şi eu mi-am dat cuvântul de onoare că te voi face să vorbeşti.

— Dar de ce stărui atât de mult?

— Pentru că... fir-ar să fie! pentru ca să nu i se taie gâtul lui Maurice.

— Doamne! Maurice ghilotinat! izbucni tânăra zeiţă speriată.

— Fără să mai vorbim şi de mine, care, într-adevăr, nu mai cutez să fiu sigur că am să rămân cu capul pe umeri.

— Vai! nu, nu, izbucni Arthémise, ar însemna să ne ducem fără doar şi poate la pierzanie.

În aceeaşi clipă, îndatoritorul lui Lorin dădu năvală în camera Arthémisei.

— Vai! cetăţene, exclamă el, fugi, ascunde-te.

— Dar de ce? întrebă Lorin.

— Pentru că jandarmii au venit la tine acasă, şi, în vreme ce spărgeau uşa, am izbutit să trec peste acoperiş în casa vecină si să alerg ca să te previn.

Arthémise scoase un strigăt teribil, îl iubea cu adevărat pe Lorin.

— Arthémise, spuse Lorin, aşezându-se, pui oare viaţa unei florărese în cumpănă cu aceea al lui Maurice şi a iubitului tău? Dacă aşa stau lucrurile, îţi spun pe faţă că încetez de-a te mai socoti zeiţa Raţiune şi te proclam zeiţa Prostie.

— Biată Héloïse! izbucni fosta dansatoare de la Operă, nu-i vina mea dacă te trădez!

— Bine, bine! draga mea, spuse Lorin punând o hârtie în faţa Arthémisei. M-ai răsplătit, dăruindu-mi numele de botez, dă-mi acuma numele de familie şi adresa.

— Vai! să-l scriu? Niciodată! niciodată! strigă Arthémise. Să ţi-l spun, fie!

— Atunci spune-l şi poţi fi sigură că n-am să-l uit.

Şi Arthémise prin viu grai îi dădu lui Lorin numele şi adresa falsei florărese. Se numea Héloïse Tison şi locuia în strada Nonandières 24.

Aflând numele, Lorin scoase un strigăt şi alergă cât îl ţineau picioarele. N-ajunsese încă la capătul străzii când o scrisoare sosi pe adresa Arthémisei:

"Nici o vorbă în privinţa mea, dragă prietenă, aflarea numelui meu m-ar duce la pieire sigur... Aşteaptă până mâine ca să-mi spui numele, fiindcă deseară părăsesc Parisul.

A ta, Héloïse"

— Vai! Doamne! exclamă viitoarea zeiţă, dac-aş fi putut ghici, aş fi aşteptat până mâine.

Şi se repezi spre fereastră ca să-l cheme înapoi pe Lorin, de mai era timp. Dar el dispăruse.

Capitolul XXIV Mama şi fiica

V-am spus mai înainte că în câteva ore vestea evenimentului cu pricina se răspândise în tot Parisul. Într-adevăr, în epoca aceea se comiteau indiscreţii destul de uşor de înţeles din partea unui guvern a cărui politică se înfiripa şi se destrăma în stradă.

Zarva pătrunse, aşadar, groaznică şi ameninţătoare şi în vechea stradă Saint-Jacques şi, după două ceasuri de la arestarea lui Maurice, se şi aflase vestea.

Datorită sârguinţei lui Simon, toate amănuntele complotului ţâşniseră ca din puşcă, trecând dincolo de zidurile închisorii. Numai că adevărul ajunsese într-o oarecare măsură alterat la meşterul tăbăcar, dat fiind că fiecare, prin gura căruia trecuse, punea câte-o înfloritură. Era vorba, se spunea, de-o floare otrăvită ce fusese strecurată reginei şi cu ajutorul căreia austriaca trebuia să-şi adoarmă santinelele ca să iasă din Temple. Mai mult încă, la zvonurile de mai sus se mai adăugaseră bănuielile în privinţa devotamentului batalionului concediat în ajun de Santerre. Aşa că se adunaseră mai multe victime, destinate urii poporului.

Dar cei din vechea stradă Saint-Jacques nu se puteau nicidecum înşela, cum era şi firesc, în privinţa celor întâmplate şi Morand pe de-o parte, Dixmer pe de alta ieşiră numaidecât, lăsând-o pe Geneviève pradă celei mai cumplite disperări.

Într-adevăr, de i s-ar fi întâmplat vreo nenorocire lui Maurice, numai Geneviève era pricina nenoricirii aceleia. Ea cu mâna ei îl vârâse pe tânărul orb în temniţa în care zăcea închis şi de unde, după toate probabilităţile, n-avea să mai iasă decât ca să urce pe eşafod.

Dar, în orice caz, Maurice nu va plăti cu capul faptul că s-a supus orbeşte capriciului Genevièvei. Dacă Maurice ar fi să fie condamnat, Geneviève se va duce singură să se învinovăţească şi să mărturisească totul. Şi-ar fi luat toată răspunderea asupra ei şi, bineînţeles, cu preţul vieţii sale l-ar fi salvat pe Maurice.

Geneviève, îl loc să se cutremure la gândul c-ar muri pentru Maurice, dimpotrivă găsea în el o fericire amară.

Îl iubea pe tânărul republican, îl iubea mai mult chiar decât s-ar fi cuvenit unei femei care nu mai era liberă. Pentru ea era un mijloc de-a reda cerului sufletul ei curat, fără nici o umbră, aşa cum îl primise de la el. Ieşind din casă, Morand şi Dixmer se despărţiră. Dixmer se îndreptă către strada Corderie, iar Morand alergă spre strada Nonandières. Ajungând la capătul Podului Marie, Morand zări o gloată de gură-cască şi de curioşi care se înghesuiau la Paris în timpul unui eveniment sau după desfăşurarea lui, chiar pe locul cu pricina, aşa cum stau corbii pe un câmp de bătălie.

Văzându-i, Morand se opri, nu se mai putu ţine pe picioare şi fu silit să se sprijine de parapetul podului. În sfârşit, după câteva secunde, îşi recapătă puterea aceea miraculoasă pe care o avea în împrejurări grele, se strecură printre grupurile de curioşi, întrebă şi află că, de-abia cu zece minute mai înainte, fusese ridicată din strada Nonandières numărul 24 o fată vinovată bineînţeles de crima de care era învinuită, deoarece fusese surprinsă făcându-şi bagajele.

Morand căută să afle clubul în care biata fată trebuia să fie interogată. Află că fusese dusă în faţa secţiei principale şi se prezentă acolo numaidecât.

Clubul era plin ochi. Totuşi, slujindu-se de coate şi de pumni, Morand reuşi să se strecoare într-o tribună. Primul lucru pe care-l zări fu statura înaltă, figura nobilă şi expresia plină de dispreţ a lui Maurice, stând în picioare pe banca acuzaţilor şi strivindu-l cu privirile pe Simon, care vorbea plin de emfază.

— Da, cetăţeni, striga Simon, da, cetăţeana Tison îi acuză pe cetăţeanul Lindey şi pe cetăţeanul Lorin. Cetăţeanul Lindey tot spune de-o florăreasă pe care vrea să dea vina. Dar, vă spun dinainte, florăreasa nu e de găsit şi nici nu va fi. Aici e un complot urzit de-o societate de aristocraţi care dau vina unii pe alţii ca nişte laşi ce sunt. Aţi văzut dealtfel că cetăţeanul Lorin a şters-o de-acasă când s-au dus să-l ridice. Ei bine, nici el nu mai e de găsit, ca şi florăreasa.

— Ai minţit, Simon, se auzi o voce furioasă, el e de găsit, iată-l.

Şi Lorin năvăli în sală.

— Faceţi-mi loc! strigă el, îmbrâncind spectatorii. Loc! Şi se duse să se aşeze alături de Maurice.

Intrarea lui Lorin, petrecută cât se poate de firesc, fără fasoane, fără emfază, ci cu toată francheţea şi vigoarea inerente firii tânărului revoluţionar, pricinui cea mai profundă impresie şi cea mai puternică senzaţie asupra tribunelor care se apucară să bată din palme şi să strige bravo!

Maurice se mulţumi să surâdă şi să întindă mâna prietenului său, de parcă-şi spusese lui însuşi: "Sunt sigur că n-am să stau multă vreme singur pe banca acuzaţilor."

Spectatorii priveau cu un interes vizibil pe cei doi tineri chipeşi, pe care, ca un demon invidios pe tinereţe şi pe frumuseţe, îi acuza ticălosul de cârpaci de la Temple.

Simon îşi dădu seama de proasta impresie care începea să-l împresoare. Atunci se hotărî să dea lovitura de graţie.

— Cetăţeni, urlă el, cer ca nobila şi mărinimoasa cetăţeana Tison să fie ascultată, cer ca ea însăşi să ia cuvântul şi să acuze.

— Cetăţeni, spuse Lorin, cer ca mai înainte să fie ascultată tânăra care tocmai a fost arestată şi care, fără îndoială, va fi adusă în faţa voastră.

— Nu, protestă Simon, trebuie să fie iarăşi vreun martor mincinos, vreun partizan de-al aristocraţilor; dealtminteri, cetăţeana Tison arde de nerăbdare să lămurească justiţia.

În timpul acesta, Lorin vorbea cu Maurice.

— Da, strigară cei din tribune, da, depoziţia femeii lui Tison, da, da, să depună mărturie!

— Cetăţeana Tison e în sală? întrebă preşedintele.

— Fără îndoială că e, exclamă Simon. Cetăţeana Tison, spune că eşti aici.

— Iată-mă, cetăţene preşedinte, spuse gardianca. Dar, dacă depun mărturie, aveţi să-mi daţi fiica?

— Fiica ta n-are ce căuta în afacerea care ne interesează, spuse preşedintele. Mai întâi depune-ţi mărturia şi pe urmă fă cerere către Comună ca să-ţi dea înapoi copila.

— Ai înţeles? cetăţeanul preşedinte îţi porunceşte să depui mărturia, strigă Simon; hai, depune-o numaidecât.

— O clipă, spuse preşedintele, întorcându-se spre Maurice, uimit de liniştea acelui om, de obicei atât de aprig, o clipă! Cetăţene municipal, n-ai nimic de obiectat înainte?

— Nu, cetăţene preşedinte, decât că înainte de-a face laş şi trădător pe un om ca mine, Simon ar fi trebuit să aştepte să fie mai bine informat.

— Tu spui, tu spui? repetă Simon cu tonul acela batjocoritor al omului din popor, atât de caracteristic plebei pariziene.

— Eu spun, Simon, urmă Maurice mai mult cu tristeţe decât cu mânie, că vei fi crud pedepsit acuşi, când ai să vezi ce se întâmplă.

— Şi ce are să se întâmple? întrebă Simon.

— Cetăţene preşedinte, continuă Maurice, fără să răspundă dezgustătorului său acuzator, mă alătur prietenului meu Lorin, rugându-te ca fata care a fost arestată să fie ascultată înainte de-a i se da cuvântul acestei biete femei, căreia, fără îndoială, i s-a dictat depoziţia.

— Auzi tu, cetăţeană, strigă Simon, auzi tu? Ei spun că eşti martor mincinos.

— Eu, martor mincinos? spuse nevasta lui Tison. Ei! lasă, c-ai să vezi tu, aşteaptă numai, aşteptă!

— Cetăţene, interveni Maurice, ordonă nenorocitei acesteia să tacă.

— A! ţi-e frică, strigă Simon, ţi-e frică! Cetăţene preşedinte, pretind să fie ascultată cetăţeana Tison.

— Da, da, să fie ascultată! strigară tribunele.

— Linişte! strigă şi preşedintele. Iată că se întoarce Comuna.

În clipa aceea se auzi afară un vehicul care mergea, însoţit de larmă mare de arme şi urlete.

Nelinişti, Simon se întoarse spre uşă.

— Pleacă de la tribună, îi spuse preşedintele, nu mai ai cuvântul.

Simon coborî.

În acelaşi moment, intrară jandarmii, cu o droaie de curioşi, evacuaţi puţin după aceea şi o femeie fu împinsă către completul tribunalului.

— E ea? întrebă Lorin pe Maurice.

— Da, da, ea e, răspunse acesta. Vai! nenorocita, e pierdută!

— Florăreasa, florăreasa! se şoptea în rândurile tribunelor frământate de curiozitate, e florăreasa.

— Înainte de orice, cer audierea femeii lui Tison, urlă cizmarul. I-ai ordonat să depună mărturie, cetăţene preşedinte şi vezi bine că n-o depune!

Femeia lui Tison fu chemată şi începu să debiteze un denunţ înspăimântător, plin de amănunte. După părerea ei, florăreasa era vinovată, ce-i drept, dar Maurice şi Lorin erau complicii ei.

Denunţul stârni un efect vizibil asupra publicului.

În timpul acesta Simon triumfa.

— Jandarmi, aduceţi florăreasa, strigă preşedintele.

— Vai, e înfiorător! şopti Morand, acoperindu-şi faţa cu amândouă mâinile.

Florăreasa fu chemată şi se aşeză în partea de jos a tribunei, în faţa femeii lui Tison, a cărei mărturie o învinuia de crima capitală.

Abia atunci îşi ridică vălul de pe faţă.

— Héloïse! exclamă femeia lui Tison, fiica mea... tu aici...

— Da, mamă, răspunse blând tânăra acuzată.

— Dar de ce stai între doi jandarmi?

— Pentru că sunt acuzată, mamă.

— Tu?... acuzată? izbucni femeia lui Tison îngrozită şi de cine?

— De dumneata, mamă.

O tăcere înfricoşătoare, o tăcere de moarte se aşternu dintr-o dată peste mulţimea gălăgioasă şi sentimentul dureros, insuflat de-o asemenea scenă oribilă, copleşi inimile tuturor.

— Fiică-sa! şopteau voci încete, ce parcă veneau din depărtare, fiică-sa, nenorocita!

Maurice şi Lorin priveau pe acuzatoare şi pe acuzată cu un simţământ de milă profundă şi durere plină de respect.

Simon, nerăbdător să asiste la sfârşitul episodului în care nădăjduia să-i vadă compromişi pe Maurice şi pe Lorin, încerca acum să se ferească de privirile femeii lui Tison, care rotea în jur priviri rătăcite.

— Cum te numeşti, cetăţeană? o întrebă preşedintele, mişcat şi el, pe tânăra calmă şi resemnată.

— Héloïse Tison, cetăţene.

— Câţi ani ai?

— Nouăsprezece.

— Unde locuieşti?

— În strada Nonandières, numărul 24.

— Tu i-ai vândut cetăţeanului municipal Lindey, pe care iată-l aici pe bancă, un buchet de garoafe, astăzi-dimineaţă?

Fiica lui Tison se întoarse către Maurice şi după ce îl privi, spuse:

— Da, cetăţene, eu.

Femeia lui Tison îşi privea fiica cu ochii holbaţi de spaimă.

— Ştiai că fiecare garoafă purta câte un bilet adresat văduvei Capet?

— Da, ştiam, răspunse acuzata.

Un freamăt de groază şi de admiraţie se ridică din sală.

— De ce i-ai oferit garoafele acelea cetăţeanului Maurice?

— Pentru că l-am văzut purtând eşarfa municipală şi bănuiam că se duce la închisoarea Temple.

— Cine-ţi sunt complicii?

— Nu am nici unul.

— Cum! Ai făcut complotul singură?

— Dacă îi spuneţi complot, da, l-am făcut singură.

— Dar cetăţeanul Maurice ştia...?

— Că florile aveau înăuntru bilete?

— Da.

— Cetăţeanul Maurice e cetăţean municipal. Cetăţeanul Maurice o putea vedea pe regină între patru ochi la orice oră din zi şi din noapte. Cetăţeanul Maurice, dacă ar fi avut ceva de spus reginei, nu avea nevoie să-i scrie, deoarece putea să-i vorbească.

— Şi tu nu-l cunoşteai pe cetăţeanul Maurice?

— Îl văzusem venind la închisoare pe vremea în care stăteam cu biata mama, dar nu-l cunoşteam altfel decât din vedere!

— Vezi, mizerabile! izbucni Lorin, ameninţând cu pumnul pe Simon, care, plecând capul în jos, încremenit de întorsătura pe care-o luau lucrurile, încerca să se strecoare, fără să fi zărit. Vezi ce-ai făcut?

Toate privirile se întoarseră către Simon cu un sentiment de îndreptăţită indignare. Preşedintele continuă:

— Deoarece tu ai înmânat buchetul, deoarece tu ştiai că în fiecare floare se află o hârtie, tu trebuia să ştii şi ceea ce sta scris pe hârtie!

— Fără îndoială că ştiu!

— Ei bine, atunci, spune-ne, ce era pe hârtie?

— Cetăţene, spuse fata cu hotărâre, am spus tot ceea ce puteam şi mai cu seamă ceea ce voiam să spun.

— Aşadar, refuzi să răspunzi?

— Da.

— Ştii la ce te expui?

— Da.

— Ai poate speranţă în tinereţea şi frumuseţea ta?

— N-am speranţă decât în Dumnezeu.

— Cetăţene Maurice Lindey, spuse preşedintele, cetăţene Hyacinthe Lorin, amândoi sunteţi liberi. Comuna ia act de nevinovăţia voastră şi vă recunoaşte meritele de buni cetăţeni. Jandarmi, duceţi-o pe cetăţeana Héloïse la închisoarea secţiei.

La vorbele de mai sus, femeia lui Tison păru că se deşteaptă, scoase un strigăt înspăimântător şi voi să se repeadă să-şi mai îmbrăţişeze o dată fiica, dar jandarmii o împiedicară.

— Te ierţi mamă, strigă fata în timp ce era dusă.

Femeia lui Tison dădu drumul unui răcnet sălbatic şi se prăbuşi ca moartă.

— Nobilă fiică! şopti Morand copleşit de-o emoţie dureroasă.

Capitolul xxv Biletul

Ca urmare a întâmplărilor pe care vi le-am povestit, un ultim episod s-a mai adăugat ca să întregească drama care începuse să se desfăşoare, cu sumbrele ei peripeţii.

Femeia lui Tison, zdrobită de cele ce se întâmplaseră, căci până şi crima involuntară are în sine un conţinut odios şi nu există crimă mai mare decât cea a unei mame care-şi omoară copilul, fie chiar dintr-un exces de zel patriotic, femeia lui Tison, spuneam, după ce zăcuse o bucată de vreme într-o neclintire desavârşită, înălţă capul, privi în juru-i rătăcită şi, văzându-se singură, scoase un strigăt şi se repezi spre uşă.

La uşă, câţiva curioşi, mai pătimaşi decât ceilalţi, stăteau încă în grup. Se dădură în lături când o văzură, arătând-o cu degetul şi zicând:

— Vedeţi femeia aceea? Şi-a denunţat fiica.

Femeia lui Tison scoase iar un strigăt de disperare şi se năpusti înspre închisoarea Temple.

Dar, abia dacă străbătuse a treia parte din strada Michel-le-Comte, când un bărbat îi ieşi în cale şi-i opri trecerea, ascunzându-şi faţa în mantia cu care era îmbrăcat.

— Eşti mulţumită, îi spuse el, ţi-ai ucis copila.

— Mi-am ucis copila? Ucis copila? izbucni sărmana mamă. Nu, nu e cu putinţă.

— Totuşi aşa e, căci fiică-ta e arestată.

— Şi unde au dus-o?

— La închisoarea Conciergerie, de unde va pleca la tribunalul revoluţionar şi doar ştii bine ce se întâmplă cu cei care ajung acolo.

— Dă-te la o parte, spuse nevasta lui Tison şi lasă-mă să trec.

— Unde te duci?

— La închisoarea Conciergerie.

— Ce să faci acolo?

— S-o mai văd.

— N-au să te lase să intri.

— Au să mă lase măcar să mă culc pe pragul porţii, să stau şi să dorm acolo. N-am să mă mişc de-acolo până ce va ieşi şi-am s-o mai văd măcar o dată.

— Dar dacă cineva ţi-ar făgădui că-ţi dă fata înapoi?

— Ce spui?

— Te întreb, dacă un om îţi făgăduieşte să-ţi dea fata înapoi, ai face tot ce omul acela ţi-ar cere să faci?

— Orice pentru fiica mea! Orice pentru Héloïse! exclamă femeia, răsucindu-şi braţele de disperare. Orice, orice, orice!

— Ascultă, urmă necunoscutul, Dumnezeu te-a pedepsit.

— Şi de ce?

— De chinurile prin care ai torturat o sărmană mamă ca şi tine.

— De cine vorbeşti? Ce vrei să spui?

— Prin pârile şi sălbăticiile tale, adeseori ai adus arestata la doi paşi de deznădejdea către care te îndrepţi tu însăţi în clipa de faţă. Dumnezeu te pedepseşte ducându-ţi la moarte fiica pe care o iubeşti atât de mult.

— Ai spus că este un om care ar putea-o salva. Unde-i omul acela? ce vrea? cât vrea?

— Omul acela vrea să pui capăt persecuţiilor reginei, să-i ceri iertare pentru toate ofensele pe care i le-ai adus şi dacă bagi de seamă că femeia asta şi ea o mamă care suferă, care plânge şi care e pradă deznădejdii, prin cine ştie în ce împrejurare imposibilă, printr-o minune cerească, este pe punctul de-a evada, tu s-o ajuţi din toate puterile în loc să te împotriveşti fugii sale.

— Ascultă, cetăţene, spuse femeia lui Tison, omul acela eşti tu, nu-i aşa?

— Ei şi?

— Tu îmi făgăduieşti să-mi salvezi fiica?

Necunoscutul tăcu.

— Mi-o făgăduieşti? Îţi dai cuvântul? Mi-o juri? Răspunde.

— Ascultă. Ca să-ţi salvez copila voi face tot ce poate face un om ca să salveze o femeie.

— N-o poate salva! izbucni femeia lui Tison gemând, n-o poate salva. Minţea când făgăduia c-are s-o salveze.

— Fă tu tot ceea ce poţi pentru regină şi eu am să fac tot ceea ce pot pentru fiica ta.

— Ce-mi pasă mie de regină? E şi ea o mamă care are o fată, asta-i tot. Dar de-i vorba de tăiat gâtul cuiva, nu fiică-si, ci ei are să i-l taie. Să-mi taie şi mie gâtul şi să-mi salveze copila. N-au decât să mă ducă la ghilotină, dar cu condiţia să nu i se clatine nici un singur fir de păr din cap şi sunt gata să mă duc la ghilotină cântând:

Ah! tot aşa, tot aşa,
Cu aristocraţii la spânzurătoare...

Şi femeia lui Tison se apucă să cânte cu un glas înfiorător. Pe urmă, dintr-o dată, se opri din cântat cu un hohot de râs, cât o ţinea gura.

Bărbatul în mantie păru înspăimântat de un asemenea început de nebunie şi se trase un pas îndărăt.

— Doar n-ai să pleci aşa, spuse femeia lui Tison, disperată, apucându-l de mantie. Doar n-ai venit să spui unei mame: "Fă aşa şi-ţi salvez copila", ca după aceea să-i spui: "Poate că da." Ai s-o salvezi?

— Da.

— Când?

— În ziua când o vor duce de la închisoarea Conciergerie la eşafod.

— De ce atâta aşteptare? De ce nu la noapte, deseară, numaidecât?

— Pentru că nu pot.

— Aha! vezi bine, izbucni femeia lui Tison, vezi bine că nu poţi. Dar, eu, eu pot.

— Ce poţi tu?

— Pot s-o persecut pe arestată, cum îi spui tu, pot s-o supraveghez pe regină, cum zici tu, aristocrat ce eşti, pot să intru la orice oră, ziua şi noaptea, în închisoare şi aşa am să şi fac. Cât despre fuga ei din închisoare, asta să vedem. Ah! da, să vedem dacă trebuie să scape din închisoare, câtă vreme nimeni nu vrea să-mi salveze fata. Dinte pentru dinte, vrei aşa? Doamna Veto a

fost regină, ştiu eu atâta lucru, Héloïse Tison nu-i decât o biată fată, o ştiu şi pe-asta, dar la ghilotină suntem cu toţii egali.

— Ei bine, fie! spuse omul cu mantie; salveaz-o şi o salvez şi eu.

— Jură.

— Jur.

— Pe ce?

— Pe ce vrei tu.

— Ai o fată?

— Nu.

— Ei bine! făcu femeia lui Tison, lăsând să-i cadă amândouă braţele cu un gest de descurajare; atunci pe ce vrei să juri?

— Ascultă, jur pe Dumnezeu.

— Na! exclamă femeia lui Tison, doar ştii că l-au dărâmat pe cel vechi şi că n-am pus unul nou în loc.

— Îţi jur pe mormântul tatălui meu.

— Să nu juri pe morminte, asta aduce nenorocire... Vai! Doamne, Doamne! când mă gândesc că poate peste trei zile şi eu voi jura pe mormântul copilei mele! Copila mea! Biata mea Héloïse! strigă atât de tare nevasta lui Tison, încât la glasul ei, şi-aşa pătrunzător, mai multe ferestre se deschiseră.

Văzând ferestrele deschizându-se, un alt bărbat se desprinse parcă de lângă zid şi se îndreptă către cel dintâi.

— Nu e nimic de făcut cu femeia asta, spuse primul celui de-al doilea, e nebună.

— Nu, e mamă, zise acesta.

Şi porni împreună cu însoţitorul său. Văzându-i că se depărtează, femeia lui Tison păru că-şi vine în fire.

— Unde vă duceţi? strigă ea. Vă duceţi s-o salvaţi pe Héloïse? Aşteptaţi-mă atunci, merg şi eu cu voi. Aşteptaţi-mă, hai, aşteptaţi-mă!

Şi sărmana mamă se luă după ei, urlând. Dar, la primul colţ de stradă, le pierdu urma. Şi nemaiştiind încotro s-o apuce, rămase o clipă locului, nehotărâtă, uitându-se în toate părţile. Văzându-se singură în puterea nopţii şi în taina tăcerii, cele două simboluri ale morţii, scoase un strigăt sfâşietor şi căzu pe caldarâm, pierzându-şi cunoştinţa.

Bătură ceasurile zece.

În timpul acesta, pe când bătăile aceleiaşi ore răsunau şi de la orologiul închisorii, regina şedea, în camera pe care o ştim, lângă o lampă ce fila, între cumnata şi fiica ei, ferită de privirile cetăţenilor municipali de către principesă, pe care se făcea c-o sărută; dar, în acelaşi timp, recitea un bileţel scris pe cea mai subţire hârtiuţă ce se putea găsi, cu o scriere atât de fină că abia mai aveau putere ochii ei arşi de lacrimi să-i descifreze literele.

Bileţelul cuprindea cele ce urmează:

"Marţi, cereţi să coborâţi în grădină, îngăduinţă pe care o veţi primi fără nici o greutate, deoarece s-a dat ordin sau se va da ordin să vi se acorde asemenea favoare de îndată ce o veţi cere. După ce veţi fi făcut trei sau patru ocoluri, faceţi-vă că sunteţi obosită, apropiaţi-vă de cantină şi cereţi femeii Plumeau îngăduinţa de-a vă aşeza la ea. Acolo după câteva clipe, simulaţi că vi se face rău şi că leşinaţi. Atunci se vor închide uşile pentru a vi se putea aduce ajutor şi veţi rămâne cu doamna Elisabeth şi cu alteţa-sa regală. Numaidecât chepengul de la pivniţă se va deschide. Repeziţi-vă dimpreună cu fiica şi cumnata domniei-voastre prin deschizătură şi sunteţi salvate toate trei."

— Doamne-Dumnezeule! exclamă principesa, soarta noastră nenorocită să se fi săturat oare de noi?

— Sau poate că biletul acesta nu-i decât o cursă? se întrebă doamna Elisabeth.

— Nu, nu, răspunse regina, scrisul ăsta totdeauna mi-a dezvăluit prezenţa unui prieten tainic, dar foarte viteaz şi foarte credincios.

— E scrisul cavalerului? întrebă principesa.

— Chiar al lui, răspunse regina.

Doamna Elisabeth împreună mâinile.

— Să recitim biletul, fiecare în parte, foarte-ncet, urmă regina, aşa încât dacă una dintre noi ar uita vreun lucru, cealaltă să-şi aducă aminte.

Şi toate trei recitiră biletul. Dar, tocmai când isprăveau de citit, auziră uşa camerei deschizându-se. Cele două principese se întoarseră, regina rămase aşa cum se găsea, numai că duse cu un gest aproape imperceptibil biletul în păr şi şi-l strecură în pieptănătură.

Cel care deschisese uşa era un cetăţean municipal.

— Ce doreşti, domnule? întrebară într-un glas doamna Elisabeth şi principesa.

— Hm! făcu municipalul, îmi pare că vă culcaţi cam târziu în seara asta...

— A apărut o nouă hotărâre a Comunei, întrebă regina, întorcându-se cu obişnuitu-i aer de demnitate, prin care se stabileşte la ce ceas trebuie să mă urc în pat?

— Nu, cetăţeană, răspunse municipalul, dar dacă e nevoie, se va face una.

— Până atunci, domnule, urmă Maria-Antoaneta, respectă, dacă nu camera unei regine, măcar pe cea a unei femei.

— Ia te uită, mormăi municipalul, aristocraţii ăştia vorbesc încă de parc-ar fi cine ştie ce de capul lor.

Dar până una-alta, dominat de demnitatea aceea trufaşă în vremea prosperităţii, dar pe care cei trei ani de suferinţă o făcuseră stăpânită, municipalul se retrase.

După câteva clipe, lampa se stinse şi, ca de obicei, cele trei femei se dezbrăcară folosind întunericul drept perdea pentru decenţa lor.

A doua zi, la ceasurile nouă dimineaţa, regina, după ce a recitit bileţelul ascuns din ajun în faldurile draperiilor de la patul ei, ca nu cumva să se abată întrucâtva de la directivele ce erau cuprinse în el, după ce l-a rupt şi l-a prefăcut în bucăţele aproape minuscule, se îmbrăcă după perdelele din încăperea ei şi, deşteptându-şi cumnata, se duse la fiica ei.

După câteva clipe, ieşi şi chemă cetăţenii municipali ce făceau de gardă.

— Ce doriţi, cetăţeană? întrebă unul dintre ei, ivindu-se în cadrul uşii, în vreme ce celălalt nici nu se sinchisea să se scoale de la micul dejun, ca să răspundă chemării regale.

— Domnule, răspunse Maria-Anioaneta, vin acuma din camera fiicei mele şi biata copilă este grav bolnavă. Picioarele-i sunt umflate şi o dor, căci se mişcă prea puţin. Or, dumneavoastră ştiţi, domnule, că eu sunt cea care am condamnat-o la această lipsă de mişcare. Eram autorizată să cobor şi să mă plimb în grădină, dar fiind silită să trec prin faţa camerei în care locuia soţul meu pe când încă mai trăia, la vederea acelei uşi mi s-a strâns inima şi m-au părăsit puterile, aşa că m-am urcat înapoi în cameră, mărginindu-mă numai la plimbarea de pe terasă. Acum plimbarea asta e insuficientă pentru sănătatea bietei mele copile. Vă rog, aşadar, cetăţene municipal, să cereţi în numele generalului Santerre îngăduinţa de-a mă folosi de libertatea ce-mi fusese acoradă. V-aş rămâne recunoscătoare.

Regina rostise cuvintele de mai sus cu un glas atât de dulce, dar atât de demn în acelaşi timp, ocolise cu atâta dibăcie orice soi de calificativ care ar fi putu jigni îngâmfarea republicană a interlocutorului ei, încât acesta, care se înfăţişase cu boneta pe cap, cum era dealtfel obiceiul celor mai mulţi dintre oamenii de felul lui, ridică puţin câte puţin boneta-i roşie de pe cap şi când ea termină de vorbit, o salută, spunându-i:

— Fiţi liniştită, doamnă, vom cere cetăţeanului general îngăduinţa pe care o solicitaţi.

Pe urmă, retrăgându-se, repetă, de parcă ar fi vrut să se convingă că ceda etichetei şi nu slăbiciunii:

— E drept, la urma urmei, e drept.

— Ce e drept? întrebă celălalt municipal.

— E drept ca femeia asta să-şi plimbe fata care e bolnavă.

— Ei şi?... ce cere?

— Cere să coboare şi să se plimbe un ceas în grădină.

— Na! făcu celălalt, să ceară să meargă pe jos de la închisoarea Temple până la Piaţa Revoluţiei, să se sature de plimbare.

Regina auzi cuvintele de mai sus şi păli. Dar îi insuflară o nouă doză de curaj pentru evenimentul cel mare ce se pregătea.

Municipalul isprăvi de mâncat şi coborî. Pe de altă parte, regina ceru să ia micul dejun în camera fiicei sale, lucru ce fu încuviinţat.

Principesa, ca să adeverească vestea suferinţei sale, rămase culcată, iar doamna Elisabeth şi regina şezură lângă patul ei.

La unsprezece apăru Santerre. Sosirea-i fu, ca de obicei, vestită cu tobele ce bătură pe câmpurile de manevră şi cu intrarea noului batalion şi a noilor municipali care veniseră să-i înlocuiască pe cei al căror rând de gardă încetase.

După ce Santerre inspectă batalionul care ieşea şi batalionul care intra, după ce îşi îmboldi calul greoi, cu picioare scurte şi groase, să meargă în pas de paradă prin curtea închisorii Temple, se opri în loc câteva clipe. Venise momentul în care cei ce aveau să-i vorbească îi adresau reclamaţiile, denunţurile sau cererile lor.

Municipalul profită de popasul generalului ca să se apropie de el.

— Ce vrei? îl întrebă brusc Santerre.

— Cetăţene, răspunse municipalul, vin să-ţi spun din partea reginei...

— Ce-i aceea regina? îl întrebă Santerre.

— A! e drept, făcu municipalul, mirat el însuşi ca îl luase gura pe dinainte... Ce naiba mi-a venit să spun? Ce, am înnebunit? Vin să-ţi spun din partea doamnei Veto...

— Ei, ce vii să-mi spui? Să vedem.

— Vin să-ţi spun că micuţa Veto e bolnavă, după cât se pare, din lipsă de aer şi de mişcare.

— Ei bine şi pentru asta trebuie să învinuiască naţiunea? Naţiunea i-a îngăduit să se plimbe în grădină, ea a refuzat. Să-i fie de bine!

— Tocmai asta e, acum se căieşte şi cere, dacă vrei să-i îngădui, să coboare.

— Nu văd de ce-aş opri-o! Auziţi, voi cu toţii, urmă Santerre, adresându-se întregului batalion, văduva Capet cere să coboare ca să se plimbe în grădină. Ceea ce cere i-a fost acordat de naţiune; dar băgaţi de seamă să nu cumva să evadeze, sărind peste zidurile închisorii, căci, de se întâmplă aşa ceva, vă tai capetele la toţi.

Gluma cetăţeanului general fu întâmpinată cu un hohot de râs homeric.

— Şi acuma, de vreme ce sunteţi preveniţi, rămâneţi cu bine. Mă duc la Comună. Se pare că Roland şi Barbaroux au fost găsiţi şi e vorba să li se dea câte-un paşaport de plecare pe lumea cealaltă.

Vestea asta se vede că-l punea pe cetăţenul general într-o atât de bună dispoziţie.

Santerre plecă în galop.

Batalionul care îşi închisese garda ieşi după el.

În sfârşit, municipalii cedară locul noilor veniţi, care primiseră instrucţiunile lui Santerre cu privire la regină.

Unul dintre municipali urcă până la Maria-Antoaneta ca să-i aducă la cunoştinţă că generalul îi aprobase cererea.

"Vai! gândi ea, uitându-se la cer prin fereastra camerei sale, mânia ta, Doamne, să fi adormit oare şi cumplita ta dreaptă să fi obosit de cât a apăsat asupra noastră?"

— Mulţumesc, domnule, îi spuse municipalului cu surâsul acela care-l dusese pe Barnave la pierzanie şi care înnebunise atâţia bărbaţi, mulţumesc!

Apoi, întorcându-se spre căţeluşul ei, care sărea după ea pe labele dinapoi, de parc-ar fi înţeles din privirile stăpânei lui că se petrec nişte lucruri extraordinare, îi spuse:

— Hai, Black, mergem să ne plimbăm.

Căţeluşul se aplecă să latre, să sară şi după ce se uitase stăruitor la municipal, înţelegând că vestea care îi înveselise stăpâna venea fără îndoială din partea acelui om, se apropie de el, târându-se umil, dând întruna din coada lungă şi mătăsoasă, ba îndrăzni chiar să se gudure.

Omul acela, care poate ar fi rămas nesimţitor la rugăminţile reginei, se înduioşă la guduratul câinelui.

— De n-ar fi fost decât pentru animalul ăsta mic, cetăţeană Capet, şi-ar fi trebuit să ieşiţi mai des, spuse el. Sentimentul umanităţii cere să ai grijă de toate creaturile.

— La ce oră putem ieşi, domnule? întrebă regina. Nu credeţi oare că soarele amiezii ne va face bine?

— Puteţi ieşi când veţi binevoi, îi răspunse municipalul, nu avem nici o dispoziţie specială în privinţa asta. Totuşi, dacă doriţi să ieşiţi la amiază, cam atunci e momentul când se schimbă gărzile, va fi mai puţină mişcare în turn.

— Ei bine, fie la amiază, spuse regina, apăsându-şi mâna pe inimă ca să-i potolească bătăile.

Şi se uită la omul care părea mai puţin aspru decât confraţii lui şi care, poate, drept plată a bunăvoinţei şi atenţiei sale faţă de cerinţele deţinutei avea să-şi piardă viaţa în lupta pe care o plănuiau conjuraţii.

Dar în clipa în care o oarecare milă era gata să-i înduioşeze inima de femeie, se deşteptă în ea şi firea de regină. Se gândi la ziua de 10 august şi la cadravele prietenilor ei zăcând grămadă pe covoarele palatului; îşi aminti de ziua de 2 septembrie şi de capul principesei de Lamballe, ivindu-se în faţa

ferestrei ei, înfipt în vârful unei lănci; se gândi la ziua de 21 ianuarie şi la soţul ei, murind pe eşafod în bătaia tobelor care-i acopereau glasul; în sfârşit se gândi la fiul său, bietul copil, căruia îi auzise de-atâtea ori din camera ei strigătele de durere fără să-l poată ajuta şi inima i se împietri.

— Vai! şopti ea, nenorocirea e ca sângele hidrelor din antichitate; iveşte recolte de noi nenorociri!

Capitolul XXVI Black

Cetăţeanul municipal ieşi să-şi cheme colegii şi să dea citire procesului-verbal lăsat de municipalii care părăsiseră garda.

Regina rămase singură, cu fiica şi cumnata ei.

Câteştrele se priviră.

Principesa se repezi în braţele reginei şi o ţinu îmbrăţişată.

Doamna Elisabeth se apropie de cumnata ei şi-i întinse mâna.

— Să ne rugăm lui Dumnezeu, spuse regina, dar să ne rugăm în şoaptă pentru ca nimeni să nu-şi închipuie că ne rugăm.

Sunt epoci fatale în care rugăciunea, acel imn firesc pe care Dumnezeu l-a sădit în adâncul sufletului omenesc, ajunge să fie suspect în ochii oamenilor, căci rugăciunea e un act de speranţă sau de recunoştinţă. Or, în ochii paznicilor ei, atât speranţa cât şi recunoştinţa erau pricini de îngrijorare, deoarece regina nu mai putea spera decât un singur lucru, evadarea; deoarece regina nu-i putea mulţumi lui Dumnezeu decât pentru un singur lucru, că i-ar fi dat mijloacele să evadeze.

După ce rugăciunea făcută în gând s-a încheiat, toate trei rămaseră tăcute, fără să mai rostească un singur cuvânt. Bătură unsprezece ceasuri; apoi amiaza. În clipa în care ultima bătaie răsună din clopotul de bronz, un zgomot de arme începu să dea năvală pe scara în spirală şi să urce până la regină.

— Se schimbă santinelele în posturi, spuse ea. Au să vină să ne caute.

Regina văzu că şi cumnata şi fiica ei păliră.

— Curaj, le spuse, pălind şi ea.

— E amiază, se auzi un strigăt de jos, aduceţi deţinutele!

— Iată-ne, domnilor, răspunse regina, care, cu un sentiment din care nu lipsea o anume părere de rău, aruncă o ultimă privire şi-şi luă rămas bun de la pereţii întunecaţi şi de la mobilele, nu grosolane, dar destul de simple, tovarăşii captivităţii sale.

Prima uşiţă se deschise: dădea pe coridor. Coridorul era întunecos şi în obscuritate cele trei captive puteau să-şi ascundă emoţia. Înaintea lor alerga micuţul Black. Dar, când ajunseră la a doua uşiţă, adică lângă uşa de care Maria-Antoaneta încerca să-şi ferească privirea, animalul credincios se duse să-şi lipească botul de cuiele acelea cu floarea mare, şi, după ce dădu drumul mai multor scheunări scurte şi tânguitoare, scoase un geamăt dureros şi prelung. Regina trecu repede, fără să mai aibă puterea de a-şi chema câinele, căutând zidul să se sprijine.

După ce mai făcu câţiva paşi, simţi că o lasă picioarele şi trebui să se oprească. Fiica şi cumnata ei se apropiară de dânsa şi o clipă cele trei femei rămaseră nemişcate, formând un grup îndurerat, mama sprijinindu-şi fruntea pe capul principesei.

Black, căţeluşul, veni lângă ea.

— Ei!, strigă vocea de jos, ce face? coboară ori nu mai coboară?

— Iată-ne, răspunse municipalul, care rămăsese în picioare respectând durerea, aceea atât de mare în simplitatea ei.

— Haidem! spuse regina.

Şi coborâră.

Când arestatele ajunseră la capătul scării în spirală, în faţa ultimei uşi, pe sub care soarele trasa nişte fâşii late de lumină aurită, se auzi o bătaie de tobă care chema santinela, după care urmă o tăcere adâncă, prilejuită de curiozitate şi uşa greoaie se deschise încetişor, rotindu-se în balamalele ce scârţâiră.

O femeie şedea aşezată pe pământ sau mai curând culcată lângă pietroiul de-alături de uşă. Era nevasta lui Tison, pe care regina n-o mai văzuse de vreo douăzeci şi patru de ceasuri şi a cărei lipsă şi în timpul serii din ajun şi în cursul dimineţii aceleia, îi stârnise mirarea.

Regina avea sub ochi ziua, arborii, grădina şi, dincolo de bariera care închidea grădina, privirea ei lacomă căuta coliba mică a cantinei, unde prietenii o aşteptau fără îndoială, când, la zgomotul paşilor ei, femeia lui Tison îşi dădu la o parte mâinile de pe faţă şi regina văzu un chip pierit şi zdrobit sub părul sur al femeii.

Schimbarea era atât de mare, încât regina se opri mirată.

Atunci, cu încetineala fiinţelor cu mintea rătăcită, femeia veni să îngenuncheze în faţa uşii, oprind trecerea Mariei-Antoaneta.

— Ce vrei dumneata, femeie dragă? întrebă regina.

— A spus că trebuie să mă ierţi.

— Cine? o întrebă iarăşi regina.

— Bărbatul cu mantie, răspunse femeia lui Tison.

Regina se uită cu uimire la doamna Elisabeth şi la fiica ei.

— Hai, hai, interveni cetăţeanul municipal, lasă să treacă văduva Capet, are voie să se plimbe în grădină.

— Ştiu eu asta, răspunse bătrâna. Doar de asta am venit s-o aştept aici, pentru că n-au vrut să mă lase să urc la ea şi, deoarece trebuie să-i cer iertare, trebuia s-o aştept aici.

— Dar de ce n-au vrut să te lase să urci la mine? o întrebă regina.

Femeia lui Tison începu să râdă.

— Pentru că ei susţin că-s nebună! răspunse ea.

Regina se uită la ea şi văzu, într-adevăr, în ochii rătăciţi ai nenorocitei aceleia lucind o scânteie stranie, acel licăr nedefinit care arată lipsa gândirii.

— Vai, Doamne-Dumnezeule! exclamă ea, biata femeie! ce ţi s-a întâmplat?

— Mi s-a întâmplat... ce, nu ştii? spuse femeia; ba da... o ştii prea bine, căci din pricina dumitale e condamnată...

— Cine?

— Héloïse.

— Fiica dumitale?

— Da, ea... biata mea fiică!

— Condamnată?... dar de către cine? cum? de ce?

— Pentru că ea a vândut buchetul...

— Care buchet?

— Buchetul de garoafe... Şi doar ea nu-i florărească, urmă femeia lui Tison, de parca-ar fi căutat să-şi trezească amintirile. Cum oare a putut ea să vândă buchetul.

Regina se cutremură. O legătură nevăzută unea scena aceea cu situaţia prezentă şi înţelese că nu trebuia să piardă timpul într-un dialog inutil.

— Femeie dragă, spuse ea, te rog lasă-mă să trec, mai târziu ai să-mi povesteşti totul.

— Nu, chiar acum. Trebuie să mă ierţi, trebuie să te ajut să evadezi, pentru ca el să-mi salveze fiica.

Regina se făcu albă la faţă ca o moartă.

— Doamne-Dumnezeule! şopti ea, ridicând ochii spre cer.

Apoi, întorcându-se spre cetăţeanul municipal, îi spuse:

— Domnule, fii bun şi dă la o parte femeia asta, vezi bine că e nebună.

— Haide, haide, măicuţă, zise municipalul, hai s-o luăm din loc.

Dar femeia lui Tison se agăţă de zid.

— Nu, urmă ea, trebuie să mă ierte ea pentru ca el să-mi salveze fata.

— Dar cine-i acela?

— Bărbatul cu mantie.

— Soră dragă, interveni doamna Elisabeth, spune-i câteva cuvinte de mângâiere.

— Bineînţeles, spuse regina. De fapt cred că aşa se termină mai repede.

Pe urmă, întorcându-se spre nebună, o întrebă:

— Femeie dragă, ce doreşti? spune!

— Doresc să mă ierţi pentru câte te-am făcut să suferi, pentru ocările pe care ţi le-am aruncat, pentru denunţurile pe care le-am pus la cale împotriva dumitale, şi, când ai să-l vezi pe omul acela cu mantie, să-i porunceşti să-mi salveze fiica, fiindcă el face tot ce doreşti dumneata.

— Nu ştiu ce vrei să spui cu omul cu mantie, răspunse regina, dar, dacă nu-i vorba decât să capeţi de la mine, pentru liniştea sufletului, iertarea tuturor jignirilor pe care crezi că mi le-ai adus, din adâncul sufletului, sărmană femeie, te iert cu toată sinceritatea şi fie ca aceia pe care i-am jignit să mă ierte şi ei tot aşa!

— Oh! oftă femeia lui Tison într-o izbucnire de nespusă bucurie, îmi va salva fata deoarece dumneata m-ai iertat. Dă-mi mâna, doamnă, dă-mi mâna.

Regina, mirată, fără să înţeleagă nimic, îi întinse mâna pe care femeia lui Tison o apucă cu înfrigurare şi de care îşi lipi buzele.

În clipa aceea, vocea răguşită a unui vestitor de ştiri se auzi strigând de pe strada Temple:

— Iată judecata şi sentinţa ce condamnă pe tânăra Héloïse Tison la pedeapsa cu moartea pentru crima de conspiraţie!

Abia ajunseră vorbele de mai sus până la urechile femeii lui Tison şi faţa i se descompuse. Se ridică într-un genunchi şi întinse amândouă braţele, oprind trecerea reginei.

— Oh, Doamne-Dumnezeule! şopti regina care nu pierduse nici un cuvânt din îngrozitoarea veste.

— Condamnată la pedeapsa cu moartea? izbucni mama fetei. Fiica-mea condamnată? Héloïse pierdută? Aşadar n-a salvat-o şi n-o poate salva? Aşadar e prea târziu?... Vai!...

— Sărmană femeie, crede-mă că-ţi plâng de milă.

— Tu? se repezi ea şi ochii i se umplură de sânge. Tu? tu mă plângi? Niciodată! Niciodată!

— Te înşeli, te plâng din toată inima, dar lasă-mă să trec.

— Să-ţi dau drumul să treci!?

Femeia lui Tison izbunci într-un hohot de râs.

— Nu! nu! Te lăsam să fugi pentru că-mi spusese că, dacă-ţi cer iertare şi te las să fugi, fiica mea va fi salvată, dar deoarece fata mea are să moară, tu n-ai să scapi.

— Ajutor, domnilor, veniţi-mi în ajutor! exclamă regina. Doamne-Dumnezeule! doar vedeţi prea bine că femeia asta e nebună.

— Nu, nu sunt nebună, nu. Eu ştiu ce spun, izbucni femeia lui Tison. Ştiţi, e adevărat că a fost o conspiraţie. Simon a descoperit-o, fiica mea, biata mea fiică a vândut buchetul. Ea a mărturisit în faţa tribunalului revoluţionar... un buchet de garoafe... în el erau hârtii.

— Doamnă! exclamă regina, în numele Celui-de-sus!

Se auzi din nou vocea vestitorului care repeta:

— Iată judecata şi sentinţa care condamnă pe tânăra Héloïse Tison la pedeapsa cu moartea pentru crimă de conspiraţie!

— Auzi tu? urlă nebuna, în jurul căreia se adunau soldaţii din Garda naţională, auzi tu? condamnată la moarte! Pentru tine, pentru tine au să-mi omoare fata, auzi tu?, pentru tine, austriaco!

— Domnilor, zise regina, pentru Dumnezeu, dacă nu voiţi să mă scăpaţi de nebuna asta, sărmana, lăsaţi-mă cel puţin să urc sus înapoi. Nu pot suporta învinuirile femeii acesteia; aşa nedrepte cum sunt, mă distrug.

Şi regina întoarse capul, izbucnind într-un dureros hohot de plâns.

— Da, da, plângi, ipocrito! strigă nebuna. Buchetul tău o costă scump... Dealtfel ar fi trebuit să nu se încreadă. Aşa mor toţi cei care te slujesc. Tu aduci nenorocire, austriaco! Ţi-au ucis prietenii, soţul, apărătorii, în sfârşit, acum îmi ucid fata. Când îţi vine rândul şi ţie să te ucidă ca să nu mai moară nimeni pentru tine?

Şi nenorocita rosti aceste ultime cuvinte, urlând şi însoţindu-le de-un gest de ameninţare.

— Nenorocito! se încumetă să spună Elisabeth, uiţi că vorbeşti cu regina?

— Regină ea?... regină? repetă femeia lui Tison, al cărei acces de nebunie creştea şi se înteţea de la o clipă la alta. Dacă e regină, să-i oprească pe călăi să-mi ucidă copila... s-o graţieze pe biata mea Héloïse... doar regii pot graţia... Hai, dă-mi înapoi fata şi-am să te recunosc de regină. Până atunci, nu eşti decât o simplă femeie, ba chiar o femeie care aduci nenorocire, o femeie care ucide!...

— Vai! fie-ţi milă, doamnă, exclamă Maria-Antoaneta, nu vezi durerea mea? Uită-te la lacrimile mele!

Şi Maria-Antoaneta încercă să treacă, nu în speranţa de-a mai evada, ci doar în mod automat, ca să scape de obsesia aceea înfiorătoare.

— Ei! n-ai să treci, urlă bătrâna. Vrei să fugi, doamnă Veto... o ştiu bine, omul cu mantia mi-a spus-o, vrei s-ajungi la prusacii tăi... dar n-ai să fugi, urmă ea, agăţându-se de rochia reginei. Am să te împiedic eu! La spânzurătoare, doamnă Veto! La arme, cetăţeni! Să mergem... sângele scârnav...

Şi, cu braţele încleştate, cu părul sur răvăşit, cu obrajii roşii ca focul, cu ochii înecaţi în sânge, nenorocita se prăbuşi răsturnată, rupând o bucată din rochia de care se agăţase.

Regina, tulburată, dar scăpând cel puţin de nebună, era gata să fugă înspre grădină, când deodată, un strigăt teribil, amestecat cu un lătrat de câine şi însoţit de o zarvă ciudată scoaseră din amorţire soldaţii din gărzile naţionale care, atraşi de scena de mai sus, stăteau în jurul Mariei-Antoaneta.

— La arme! La arme! Trădare! striga un om pe care după voce regina îl recunoscu că e Simon cârpaciul.

Lângă omul acela, care, cu sabia în mână, păzea pragul colibei, micuţul Black lătra furios.

— La arme, toţi din post! strigă Simon, suntem trădaţi; băgaţi-o pe austriacă înăuntru. La arme! La arme!

Un ofiţer sosi în fugă. Simon începu să-i vorbească, arătându-i cu ochii scânteietori interiorul cabanei. Ofiţerul strigă şi el, la rândul său:

— La arme!

— Black! Black! chemă regina făcând câţiva paşi înainte.

Dar câinele nu-i răspunse, lătrând mai departe, furios. Soldaţii din gărzile naţionale alergară la arme şi se năpustiră spre cabană, în vreme ce municipalii luară în primire pe regină, pe cumnata şi pe fiica ei şi sileau arestatele, grăbindu-le, să treacă înapoi prin portiţa turnului, care se închise în urma lor.

— Pregătiţi-vă armele! strigară municipalii către santinele.

Şi se auzi zgomotul puştilor care se încărcau.

— E-acolo, e-acolo, sub chepeng, strigă Simon. Am văzut chepengul mişcându-se, sunt sigur. Dealtfel câinele austriecei, un căţeluş de treabă ce nu făcea parte din complot, a lătrat împotriva conspiratorilor, care se vede treaba că sunt în pivniţă. Ei! vedeţi, încă mai latră!

Într-adevăr, Back, încurajat de strigătele lui Simon, îşi înteţi lătratul.

Ofiţerul apucă inelul chepengului. Doi grenadiri dintre cei voinici, văzând că nu reuşeşte să-l ridice, îl ajutară, dar fără mai mult succes.

— Vedeţi cum ţin de chepeng pe dinăuntru? spuse Simon. Foc! prin chepeng, prieteni, foc!

— Ei! strigă doamna Plumeau, o să-mi distrugeţi sticlele.

— Foc! repetă Simon, foc!

— Ia mai taci tu, flecarule! se răsti ofiţerul. Iar voi, aduceţi nişte topoare şi despicaţi scândurile. Acuma, un pluton să fie gata. Atenţie! şi foc prin gaura chepengului, de cum va fi deschisă.

Un geamăt, nişte vaiete şi o tresăltare subită dădură de veste soldaţilor din gărzile naţionale că se petrecuse o mişcare înăuntru. Curând după aceea se auzi un zgomot subteran, de parcă un grilaj de fier s-ar fi închis.

— Curaj! îi îndemnă ofiţerul pe soldaţii genişti care dădură fuga.

Toporul despică scândurile. Douăzeci de ţevi de puşcă coborâră în direcţia deschiderii, care se lărgea din clipă în clipă. Dar prin deschidere nu văzură pe nimeni. Ofiţerul aprinse o torţă şi o aruncă în pivniţă: pivniţa era goală.

Chepengul, care, de data aceasta, cedă fără să opună nici cea mai mică împotrivire, fu ridicat.

— Urmaţi-mă! strigă ofiţerul năpustindu-se vitejeşte pe scară.

— Înainte, înainte! strigară soldaţii din gărzile naţionale, repezindu-se în urma ofiţerului lor.

— Ah! văduvă Plumeau, spuse Tison, va să zică îţi împrumuţi pivniţa aristocraţilor.

Zidul era desfundat. Nenumăraţi paşi călcaseră pământul umed şi un tunel lat de trei picioare şi înalt de cinci, de parc-ar fi fost drumul strâmt al unei tranşee, se înfunda înspre strada Cornerie.

Ofiţerul se aventură în deschizătura aceea, hotărât să urmărească aristocraţii până în inima pământului. Dar, abia de făcuseră trei-patru paşi şi fu oprit de un grilaj de fier.

— Staţi! le spuse el celor care-l împingeau din spate, nu se poate merge mai departe, e-un obstacol.

— Ei bine, întrebară cetăţenii municipali care, după ce închiseseră deţinutele, alergară să afle veşti, ce e? Spuneţi-ne ce s-a întâmplat?

— La naiba! exclamă ofiţerul, ieşind la iveală, e-o conspiraţie! Aristocraţii voiau s-o răpească pe regină în timpul plimbării sale şi se vede treaba că ea era înţeleasă cu ei.

— Ai dracului! strigă municipalul. Daţi ruga după cetăţeanul Santerre şi să se aducă la cunoştinţa Comunei.

— Soldaţi, ordonă ofiţerul, rămâneţi în pivniţă şi ucideţi pe oricine ar veni.

Şi ofiţerul, după ce dădu ordinul de mai sus, urcă sus să-şi întocmească raportul.

— Ai! ai! strigă Simon, frecându-şi mâinile, ai! ai!, s-ar mai putea spune că sunt nebun? Viteazul Black! Black e-un patriot faimos! Black a salvat Republica! Vin-aici, Black, vin-aici!

Şi tâlharul, făcând ochi dulci bietului câine care se apropie de el, îi trase o lovitură de picior, trimiţându-l la vreo douăzeci de paşi depărtare.

— Vai! ce drag îmi eşti, Black! zise el, tu ai să-i tai gâtul stăpânei tale! Hai, vin-aici Black, vin-aici!

Dar, în loc să-l mai asculte, de data asta Black o apucă schelălăind, pe drumul turnului.

Capitolul XXVII Tânărul regalist

Să fi trecut vreo două ore de când se petrecuseră evenimentele pe care tocmai vi le-am povestit.

Lorin se plimba prin camera lui Maurice în vreme ce Agesilau[16] văcsuia şi lustruia cizmele stăpânului său în încăperea alăturată. Pentru înlesnirea convorbirii uşa rămăsese însă deschisă, iar Lorin, ce umbla de colo-colo, se oprea din când în când în faţa uşii aceleia şi punea întrebări "îndatoritorului".

— Şi tu, cetăţene Agesilau, zici că stăpânul tău a plecat azi-dimineaţă?

— Păi da!

— La ora obişnuită?

— Cu zece minute mai devreme sau cu zece minute mai târziu, nu ştiu precis.

— Şi de-atunci nu l-ai mai văzut?

— Nu, cetăţene.

Lorin porni iarăşi să se plimbe, făcu fără să scoată o vorbă trei-patru ocoluri, pe urmă, oprindu-se din nou, întrebă:

— Şi-a luat sabia cu el?

— Păi, totdeauna când se duce la secţie pleacă cu sabia.

— Şi eşti sigur că s-a dus la secţie?

— Cel puţin aşa mi-a spus.

— În cazul acesta am să-l găsesc, răspunse Lorin. Dacă ne încrucişăm cumva pe drum, să-i spui c-am venit şi că am să mă reîntorc.

— Stai puţin, zise Agesilau.

— Ce?

— Îi aud pasul pe scară.

— Crezi?

— Sunt sigur.

Într-adevăr, aproape în aceeaşi clipă, uşa se deschise şi Maurice intră.

Lorin îi aruncă o privire fugară şi nevăzând nimic schimbat la el, zise:

— Uf! Iată-te în sfârşit! Te aştept de două ceasuri.

— Cu atât mai bine, răspunse Maurice zâmbind, ai avut tot timpul să-ţi pregăteşti distihurile şi catrenele.

— O! dragul meu Maurice, spuse improvizatorul, m-am lăsat de ele.

— De distihuri şi de catrene?

— Da.

---

[16] Noua poreclă a „îndatoritorului". Agesilau a fost un rege al Spartei (c.399 — c.360 î.e.n.

— Cum aşa? A venit sfârşitul lumii?

— Maurice, dragă prietene, sunt tare trist.

— Tu, trist?

— Sunt nenorocit.

— Tu, nenorocit?

— Da, am remuşcări, înţelegi?

— Remuşcări?

— Ei, Doamne! Da, răspunse Lorin, tu sau ea, dragul meu, altă posibilitate nu era. Tu sau ea, şi-ţi dai seama că n-am şovăit, dar ştii, Arthémise e în culmea disperării, era prietena ei.

— Biata fată!

— Şi deoarece ea mi-a dat adresa...

— Ai fi făcut de-o mie de ori mai bine să fi lăsat lucrurile să-şi urmeze cursul de la sine.

— Da, şi-atunci tu ai fi în clipa de faţă condamnat în locul ei. Grozav te-ai mai gândit, dragă amice. Şi eu care venisem să-ţi cer un sfat! Te credeam mai cu scaun la cap.

— Să vedem, n-are a face, cere-mi-l totuşi.

— Ei bine, înţelegi? Biata fată, aş vrea să încerc s-o salvez. Dac-aş trage sau dacă m-aş alege c-un ghiont zdravăn, cred că m-aş simţi bine.

— Eşti nebun, Lorin, spuse Maurice, ridicând din umeri.

— Dar dac-aş face un demers pe lângă tribunalul revoluţionar?

— E prea târziu, a fost condamnată.

— La drept vorbind, continuă Lorin, e îngrozitor să vezi pierind aşa femeia asta tânără.

— Cu atât mai îngrozitor cu cât salvarea mea i-a pricinuit moartea. Dar, la urma urmei, Lorin, trebuie să ne consoleze faptul că era o conspiratoare.

— Ei, Doamne! oare în vremurile pe care le trăim nu conspiră toată lumea, mai mult sau mai puţin? A făcut şi ea ca toată lumea. Biata femeie!

— N-o plânge prea mult, amice şi mai ales n-o plânge în gura mare, spuse Maurice, pentru că şi noi purtăm o parte din vină. Crede-mă, nu suntem încă scoşi complet de sub acuzaţia de complicitate, încât să fim fără pată. Astăzi la secţie am fost numit girondin de căpitanul de vânători de la Saint-Leu şi a trebuit să-i trag pe loc o lovitură de sabie, ca să-i dovedesc că se înşelase.

— Va să zică pentru asta te întorci acasă atât de târziu.

— Întocmai.

— Dar de ce nu mi-ai dat de ştire?

— Pentru că în treburi de soiul ăsta tu nu te poţi stăpâni. Trebuia ca drăcia asta să se termine numaidecât ca să nu stârnească vâlvă. Fiecare ne-am ocupat de cei pe care îi aveam la îndemână.

— Şi canalia aia te-a făcut girondin pe tine, un ins fără de pată?

— Chiar aşa! Ceea ce îţi dovedeşte, dragul meu, că încă o aventură ca asta şi nu vom mai fi populari. Şi doar ştii că în zilele noastre, sinonimul cuvântului nepopular e cuvântul suspect.

— O ştiu prea bine, răspunse Lorin şi cuvântul ăsta îi face şi pe cei mai viteji să se cutremure. N-are a face... Nu suport gândul s-o las pe biata Héloïse să se ducă la ghilotină fără să-i cer iertare.

— Pe scurt, ce vrei?

— Aş vrea ca tu să rămâi aici, Maurice, tu care n-ai nimic a-ţi imputa în privinţa ei. Cu mine e altceva. Pentru că nu mai pot face nimic pentru ea, am să-i ies înainte când o vor duce, pricepi tu, dragă Maurice, ca măcar să-mi întindă mâna!...

— Atunci, am să te însoţesc, spuse Maurice.

— Cu neputinţă, dragul meu, ia gândeşte-te: tu eşti cetăţean municipal, eşti secretar de secţie, ai fost pus în cauză, pe câtă vreme eu, eu n-am fost decât apărătorul tău; te-ar putea crede vinovat, aşa că rămâi; cu mine e altceva, eu nu risc nimic, deci mă duc.

Toate cele pe care le spunea Lorin erau atât de întemeiate încât nu i se putea obiecta nimic. Maurice, de-ar fi schimbat un singur semn cu fiica lui Tison în drum spre eşafod, şi-ar fi denunţat singur complicitatea.

— Atunci, du-te, spuse el, dar fii prudent. Lorin zâmbi, îi strânse mâna lui Maurice şi plecă.

Maurice deschise fereastra şi-i trimise un trist rămas bun. Dar, înainte ca prietenul lui să dea colţul străzii, Maurice se reîntoarse de mai multe ori să se uite la el şi de fiecare dată, atras de un soi de simpatie magnetică, Lorin se întorcea de asemenea, şi-l privea surâzând.

În sfârşit, după ce dispăru la colţul cheiului, Maurice închise fereastra, se lăsă într-un fotoliu şi căzu într-o somnolenţă dintre acelea care la firile tari şi la temperamentele nervoase sunt prevestitoare de mari nenorociri, căci seamănă cu liniştea ce precede vijelia.

Din visare sau mai curând din aţipeală l-a scos "îndatoritorul" său, care, înapoindu-se dintr-o cursă prin oraş, intră cu aerul însufleţit al slujitorilor ce ard de nerăbdare să spună stăpânului veştile pe care le-au cules.

Dar, văzându-l pe Maurice dus pe gânduri, nu îndrăzni să-l conturbe, mulţumindu-se să treacă şi iar să treacă prin faţa lui fără pricină, dar cu încăpăţânare.

— Ce e? întrebă Maurice într-o doară. Spune dacă ai ceva de spus.

— Vai! cetăţene, încă o conspiraţie straşnică, asta-i!

Maurice dădu din umeri.

— O conspiraţie de ţi se face părul măciucă, urmă Agesilau.

— Zău aşa? făcu Maurice ca unul obişnuit cu câte treizeci de conspiraţii pe zi, cum era pe vremea aceea.

— Da, cetăţene, reîncepu Agesilau, să te cutremuri, nu alta! Numai dacă te gândeşti la ea şi te apucă groaza, ca bun patriot.

— Şi ce fel de conspiraţie? întrebă Maurice.

— Austriaca, puţin a lipsit să fugă.

— Aşi! exclamă Maurice, începând să fie mai atent.

— Se pare, urmă Agesilau, că văduva Capet avea legături cu fata lui Tison, pe care o ghilotinează astăzi. Merită ce-a păţit, nenorocita.

— Şi cum avea regina legături cu fata asta? întreabă Maurice care simţea cum i se îmbrobonează fruntea de sudoare.

— Printr-o garoafă, închipuieşte-ţi, cetăţene, că i-a strecurat planul evadării într-o garoafă.

— Într-o garoafă!... Şi cine oare?

— Domnul Cavaler de... stai puţin... e totuşi un nume grozav de cunoscut, dar eu... eu uit toate numele astea... Un cavaler de Château... ce prost sunt... doar nu mai sunt castele... Un cavaler de Maison...

— Maison-Rouge.

— Întocmai.

— Cu neputinţă.

— Cum cu neputinţă? Dacă-ţi spun că s-a găsit o trapă, o subterană, nişte căleşti.

— Dar cum? doar n-ai spus încă nimic din toate astea.

— Ei bine! iată că-ţi spun acum.

— Spune. Dacă-i o născocire, cel puţin e frumoasă?

— Nu, cetăţene, nu-i născocire, nici gând şi ca probă — toate le ştiu de la cetăţeanul portar. Aristocraţii au săpat o galerie de mină. Galeria pornea din strada Corderie şi ducea până-n pivniţa cantinei cetăţenei Plumeau şi până şi ea, cetăţeana Plumeau, era cât pe-aci să fie acuzată de complicitate. O cunoşti, nu?

— Da, răspunse Maurice. Şi pe urmă?

— Ei bine, văduva Capet trebuia să fugă prin subterana aceea. Era chiar cu piciorul pe prima treaptă! Cetăţeanul Simon a prins-o de rochie, iată, sună generala în oraş şi apelul în secţii! Auzi toba? Se zice că prusacii sunt la Dammarţin şi c-au ajuns cu recunoaşterile până la frontiere.

În acel torent de vorbe, unele adevărate, altele mincinoase, unele posibile, altele absurde, Maurice întrezări firul conducător. Totul pornea de la garoafa dată reginei sub ochii lui şi cumpărată de el de la nenorocita aceea de florăreasă. Garoafa ascundea planul unei conspiraţii care se înfăptuise, cu amănuntele mai mult sau mai puţin adevărate, povestite de Agesilau.

Între timp, bătăile de tobă se apropiară şi Maurice auzi strigându-se pe stradă:

— Mare conspiraţie descoperită la Temple de cetăţeanul Simon! Mare conspiraţie în folosul văduvei Capet, descoperită la Temple!

— Da, da, exclamă Maurice, e tocmai ceea ce gândeam. E ceva adevărat aici. Şi Lorin, care în mijlocul mulţimii exaltate, are să-i întindă poate fetei aceleia mâna, riscând să fie sfâşiat în bucăţi...

Maurice îşi luă pălăria, îşi prinse sabia la centură şi din două salturi ajunse în stradă.

"Unde să fie? se întrebă Maurice. În drum spre Conciergerie, fără îndoială."

Şi-o porni spre chei.

La capătul cheiului Mégisserie, nişte suliţe şi baionete, răsărind dintr-o adunătură de oameni, îi izbiră privirea, îi păru că în mijlocul grupului desluşeşte uniforma unuia din Garda naţională şi gesturile duşmănoase ale celor din grup. Cu inima strânsă alergă spre mulţimea care se înghesuise pe malul apei.

Cetăţeanul din Garda naţională împresurat de cohorta marsiliezilor era tocmai Lorin: livid la faţă, cu buzele strânse, cu privirea ameninţătoare, cu mâna pe plăselele săbiei, măsurând din ochi locul în vederea loviturilor pe care se pregătea să le dea.

La doi paşi de Lorin se afla Simon. Acesta din urmă, cu un rânjet sălbatic, îl arăta pe Lorin marsiliezilor şi gloatei, spunând:

— Iată, iată! îl vedeţi pe cel de colo, e unul din aristocraţii pe care i-am alungat ieri din Temple; unul din cei care înlesnesc schimbul scrisorilor prin garoafe. El e complicele fetei lui Tison care va trece îndată. Ei bine, îl vedeţi cum se plimbă liniştit pe chei, în timp ce complicea lui va fi dusă la ghilotină! Ba poate că-i era mai mult decât complice, poate că-i era amantă şi c-a venit aici ca să-i spună rămas bun, sau să-ncerce s-o scape.

Lorin nu era omul care s-aştepte s-audă mai mult. Îşi trase sabia din teacă.

În acelaşi timp gloata făcu loc unui bărbat care intra în mulţime cu capul plecat şi a cărui umeri largi şi vânjoşi răsturnară trei sau patru spectatori ce se pregăteau să devină actori.

— Fii fericit, Simon, spuse Maurice. Fără îndoială îţi pare rău că sunt şi eu aici cu prietenul meu ca să-ţi faci din plin meseria de denunţător. Denunţă, Simon, hai, denunţă, iată-mă.

— Zău, chiar aşa, exclamă Simon cu rânjetu-i hidos, soseşti tocmai la timp. Acela, făcu el, e frumosul Maurice Lindey, care a fost acuzat odată cu fata lui Tison şi care a scăpat fiindcă e bogat, de!

— La spânzurătoare, la spânzurătoare cu el! strigară marsiliezii.

— Da, da! încercaţi numai, ripostă Maurice.

Şi, făcând un pas înainte, împunsese, doar aşa, ca să-şi încerce puterile, drept în mijlocul frunţii pe unul dintre cei mai înfocaţi călăi, pe care-l năpădi sângele, orbindu-l.

— Ajutor! strigă el.

Marsiliezii aplecară suliţele, ridicară securile, îşi încărcară flintele. Mulţimea înspăimântată se trase în lături şi cei doi prieteni rămaseră izolaţi şi expuşi tuturor loviturilor, ca o ţintă dublă.

Se priviră cu un ultim surâs, pentru că se aşteptau să fie sfâşiaţi de vârtejul de fier şi foc care-i ameninţa, când, dintr-odată, uşa casei de care se sprijineau cu spatele se deschise şi o ceată de tineri în uniformă, dintre cei numiţi la vremea aceea tineri regalişti sau muscadini, toţi înarmaţi cu săbii şi fiecare având câte o pereche de pistoale la cingătoare, se năpustiră asupra marsiliezilor, provocând o încăierare crâncenă.

— Ura! strigară într-un glas Lorin şi Maurice, reînsufleţiţi de ajutorul neaşteptat, fără să se gândească că luptând alături de acei nou-veniţi îndreptăţeau învinuirile lui Simon. Ura!

Dar dacă ei nu se gândeau la salvarea lor, un altul se gândi pentru ei. Un tânăr mic de statură, de vreo douăzeci şi cinci, douăzeci şi şase de ani, cu ochi albaştri, mânuind cu nemaipomenită dibăcie şi înfocare o sabie de genist, pe care ai fi zis că mâna lui delicată nici n-ar fi putut s-o ridice, văzând că Maurice şi Lorin, în loc să fugă pe uşa pe care părea că o lăsase anume deschisă, luptau alături şi împreună cu el, se întoarse, spunându-le încet:

— Fugiţi pe uşa aceea; ceea ce facem noi aici nu vă priveşte şi vă compromiteţi de prisos.

Apoi, văzând că cei doi prieteni şovăiau, strigă către Maurice:

— Înapoi! n-avem nevoie de patrioţi, cetăţene Lindey, noi suntem aristocraţi.

Auzind numele acela şi văzând îndrăzneala tânărului de a-şi declina o calitate care pe-atunci însemna condamnarea la moarte, mulţimea scoase un strigăt.

Dar tânărul cel blond şi încă trei sau patru dintre prietenii lui, fără să se sperie de strigătul acela, îi împinseră pe Maurice şi pe Lorin într-un gang, închizând poarta în urma lor. Apoi se întoarseră, amestecându-se în învălmăşeala care crescuse deoarece se apropia căruţa condamnaţilor.

Maurice şi Lorin, salvaţi ca printr-o minune, se priveau miraţi, uluiţi.

Salvarea lor părea pregătită anume. Intrară într-o curte, în fundul căreia găsiră o portiţă tainică ce da în strada Saint-Gerimain-l'Auxerrois.

În clipa aceea, de pe Pont-au-Change ieşi un detaşament de jandarmi care trecu repede cheiul, cu toate că de pe strada perpendiculară pe cea unde şedeau Maurice şi Lorin se mai auzi vreme de-o clipă-două o luptă îndârjită.

— La galop! strigă o voce, la galop!

Căruţa o porni în galop. Lorin zări pe tânăra nenorocită, în picioare, cu surâsul pe buze şi cu ochii semeţi. Dar nu putu să schimbe nici măcar un semn cu ea; trecu, fără să-l vadă, pe lângă o gloată de oameni care strigau:

— La moarte, aristocrata! La moarte!

Şi zgomotul se depărta, potolindu-se şi îndreptându-se spre palatul Tuileries.

În acelaşi timp, portiţa pe unde ieşiseră Maurice şi Lorin se redeschise şi trei sau patru tineri regalişti cu hainele sfâşiate şi pline de sânge ieşiră şi ei tot pe acolo. Erau pesemne singurii care mai rămăseseră din grup.

Tânărul blond ieşi cel din urmă.

— Vai! oftă el, cauza pentru care luptăm se vede că e blestemată!

Şi, aruncându-şi sabia ruptă şi plină de sânge, se îndreptă spre strada Lavandières.

Capitolul XXVIII Cavalerul de Maison-Rouge

Maurice se grăbi să se întoarcă la secţie ca să facă o plângere împotriva lui Simon.

E-adevărat că înainte de-a se despărţi de Maurice, Lorin găsise un mijloc mai expeditiv: s-adune câţiva membri ai secţiei Termopile, să-l aştepte pe Simon la prima lui ieşire din Temple şi să-l omoare într-o încăierare pusă la cale.

Dar Maurice se împotrivise hotărât unui asemenea plan.

— Eşti pierdut dacă apuci calea violenţei. Să-l zdrobim pe Simon, dar să-l zdrobim pe căi legale. Pentru jurişti trebuie să fie un lucru uşor.

Ca urmare, a doua zi de dimineaţă Maurice se duse la secţie şi-şi formulă plângerea.

Fu însă uimit când la secţie preşedintele îşi declină răspunderea, sub motiv că nu putea să ia parte la o dispută între doi buni cetăţeni, însufleţiţi ambii de dragoste de patrie.

— Bine! spuse Maurice, ştiu acuma ce trebuie să faci pentru a merita reputaţia de bun cetăţean. Să aduni gloata ca să asasinezi un om pe care nu-l poţi suferi, asta numeşti dumneata a fi însufleţit de dragoste de patrie? Atunci

mă alătur sentimentelor lui Lorin, pe care am greşit combătându-le. Cu începere de azi am să m-apuc să practic patriotismul aşa cum îl înţelegeţi voi şi experienţa o voi face cu Simon.

— Cetăţene Maurice, îi răspunse preşedintele, Simon are poate mai multă dreptate decât tine în problema de faţă. A descoperit o conspiraţie, fără a fi fost chemat s-o facă prin slujba pe care o are, acolo unde tu n-ai văzut nimic, tu care aveai datoria s-o descoperi. Mai mult, tu eşti complice întâmplător sau intenţionat... nu ştim încă..., dar eşti complice cu duşmanii naţiunii.

— Eu! exclamă Maurice. Asta-i bună, iată lucruri noi! Dar cu cine anume, cetăţene preşedinte?

— Cu cetăţeanul Maison-Rouge.

— Eu? făcu Maurice uimit la culme, eu? Eu sunt complice cu Cavalerul de Maison-Rouge? Nici nu-l cunosc, niciodată nu l-am...

— Ai fost văzut vorbindu-i.

— Eu?

— Strângându-i mâna.

— Eu?

— Da.

— Unde? Când?... Cetăţene preşedinte, spuse Maurice, năvalnic, încredinţat de nevinovăţia lui, ai fost minţit.

— Zelul tău pentru patrie te împinge puţin cam departe, replică preşedintele, şi-are să-ţi pară rău de tot ce-ai spus, când am să-ţi dovedesc că n-am rostit decât adevărului. Iată trei rapoarte diferite care te învinuiesc.

— Ei asta-i! zise Maurice, adică dumneata crezi că sunt atât de nerod încât să cred în cavalerul dumitale de Maison-Rouge?

— Şi de ce n-ai crede?

— Pentru că nu-i decât un conspirator imaginar care te ajută să ai mereu o conspiraţie gata făcută la îndemână, ca să-ţi implici toţi duşmani.

— Citeşte denunţurile.

— Nu citesc nimic, răspunse Maurice. Protestez şi neg că l-aş fi văzut vreodată pe Cavalerul de Maison-Rouge sau că aş fi vorbit ieri cu el. Cine nu crede în cuvântul meu de onoare, să vină să-mi spună şi ştiu şi eu cum am să-i răspund.

Preşedintele ridică din umeri. Maurice, care nu voia să rămână dator nimănui cu nimic, făcu la fel.

Şedinţa continuă într-o atmosferă apăsătoare şi plină de neîncredere.

După şedinţă, preşedintele, brav patriot ridicat la primul rang al districtului prin sufragiile concetăţenilor săi, se apropie de Maurice şi-i spuse:

— Vino, Maurice, vreau să-ţi mai spun ceva.

Maurice păşi în urma preşedintelui, care îl duse într-o încăpere alăturată sălii de şedinţe.

Ajuns acolo, îl privi în ochi şi, punându-i mâna pe umăr, îi spuse:

— Maurice, l-am cunoscut şi l-am admirat pe tatăl tău, drept care te stimez şi ţin la tine. Maurice, crede-mă, te expui unei mari primejdii dacă îţi pierzi încrederea, primul semn de declin al unui spirit cu adevărat revoluţionar. Maurice, dragul meu, de îndată ce-ţi pierzi încrederea, îţi pierzi şi ataşamentul. Tu nu crezi în duşmanii naţiunii, de aceea treci pe lângă ei fără să-i vezi şi ajungi să fii instrumentul uneltirilor lor fără să-ţi dai seama.

— Ce dracu! Cetăţene, răspunse Maurice, doar ştiu ce fac, sunt un om de suflet şi un patriot zelos, dar zelul meu nu m-a făcut fanatic: iată duăzeci de pretinse conspiraţii pe care Republica le atribuie pe toate aceluiaşi nume. Întreb, odată pentru totdeauna, cine le dă în vileag?

— Nu crezi în conspiratori, Maurice, zise preşedintele. Ei bine, spune-mi, crezi în garoafa roşie pentru care a fost ghilotinată ieri fiica lui Tison?

Maurice tresări.

— Crezi în subterana construită în grădina Temple, care e o cale de comunicare între pivniţa cetăţenei Plumeau şi o anume casă de pe strada Corderie?

— Nu, răspunse Maurice.

— Atunci fă ca apostolul Toma, du-te şi vezi.

— Nu sunt de gardă la Temple şi n-am să fiu lăsat să intru.

— Acum toată lumea poate să intre la Temple.

— Cum aşa?

— Citeşte raportul ăsta. De vreme ce eşti atât de neîncrezător, am să te conving numai cu acte oficiale.

— Cum? exclamă Maurice citind raportul, s-a ajuns chiar până aici?

— Citeşte mai departe.

— Regina e transportată la Conciergerie?

— Ei, ce zici? întrebă preşedintele.

— Vai! exclamă Maurice.

— Crezi oare că pe temeiul unui vis, sau al unei fantasme, cum îi spui tu, sau ai unei trăsnăi, Comitetul Salvării Publice a adoptat o măsură atât de gravă?

— Măsura a fost adoptată, dar nu va fi executată, la fel cu multe alte măsuri pe care le-am văzut luate şi asta-i tot...

— Citeşte până la capăt, spuse preşedintele. Şi îi mai dădu un ultim document.

— Avizul de recepţionare al lui Richard, temnicerul de la Conciergerie! exclamă Maurice.

— A fost întemniţată acolo la orele două.

De data aceasta Maurice rămase pe gânduri.

— Comuna, după cum ştii, continuă preşedintele, acţionează în vederea unor scopuri temeinice. Ea şi-a săpat un drum larg şi drept, iar măsurile pe care le ia nu sunt deloc naive, căci a pus în aplicare principiul următor al lui Cromwell: "Regii nu trebuie loviţi decât la cap" Citeşte nota asta secretă a ministrului poliţiei.

Maurice citi:

"Dat fiind că avem certitudinea că numitul Cavaler de Maison-Rouge se află la Paris; că a fost văzut în diferite locuri; că a lăsat urme ale intervenţiei sale în mai multe comploturi, din fericire zădărnicite, poftesc pe toţi şefii de secţii să intensifice vigilenţa."

— Ei, ce zici? întrebă preşedintele.

— Trebuie să te cred, cetăţene preşedinte, exclamă Maurice. Şi continuă:

"Semnalmentele Cavalerului de Maison-Rouge: cinci picioare şi trei degete înălţime, părul blond, ochii albaştri, nasul drept, barba castanie, bărbie rotundă, voce plăcută, mâini ca de femeie. Între treizeci şi cinci şi treizeci şi şase de ani."

La semnalmentele indicate, o străfulgerare ciudată trecu prin mintea lui Maurice; se gândi la tânărul ce comanda trupa de tineri regalişti, numiţi la vremea aceea muscadini, care îi salvase în ajun pe Lorin şi pe dânsul şi care îi lovea cu atâta hotărâre pe marsiliezi cu sabia lui de genist.

"Ei, drăcie! şopti Maurice, să fi fost el? În cazul acesta, denunţul în care se spune că am fost văzuţi stând de vorbă nu poate fi fals. Numai că nu-mi aduc aminte să-i fi strâns mâna."

— Ei bine, Maurice, întrebă preşedintele, acuma ce mai ai de spus, dragul meu?

— Spun că te cred, răspunse Maurice, meditând cu tristeţe, căci de-o bucată de vreme, fără să ştie ce influenţă nefastă îi întuneca viaţa, vedea cum totul în jurul lui se înnegura.

— Nu-ţi pune în joc popularitatea, Maurice, urmă preşedintele. Astăzi popularitatea înseamnă viaţă; nepopularitatea, ia aminte, înseamnă bănuială de trădare şi cetăţeanul Lindey nu poate fi bănuit că e trădător.

Maurice nu avea nimic de răspuns unei opinii pe care simţea că o împărtăşeşte întocmai. Mulţumi vechiului său prieten şi părăsi sediul secţiei.

— Ei! şopti el, să respirăm puţin. Prea multe bănuieli şi lupte. Să mergem la Geneviève.

Şi Maurice apucă drumul către vechea stradă Saint-Jacques.

Când ajunse la meşterul tăbăcar, Dixmer şi Morand îi dădeau îngrijiri Genevièvei, cuprinsă de o violentă criză de nervi.

Aşa că, în loc de a i se îngădui să intre, un slujitor îi opri trecerea.

— Totuşi, anunţă-mă, spuse Maurice îngrijorat şi dacă Dixmer nu mă poate primi, am să plec.

Slujitorul intră în pavilionul cel mic, în timp ce el, Maurice, rămase în grădină.

Îi păru că se petrece ceva ciudat în casă. Lucrătorii tăbăcari nu erau la locul lor de muncă, ci străbăteau grădina cu un aer îngrijorat.

Dixmer veni personal până la uşă.

— Intră, dragă Maurice, intră, spuse el. Doar nu eşti dintre cei cărora uşa le e închisă.

— Dar ce s-a întâmplat? întrebă tânărul nostru.

— Geneviève e bolnavă, răspunse Dixmer. Mai mult chiar, aiurează.

— Doamne-Dumnezeule, exclamă Maurice întristat că nici acolo nu găseşte decât tulburare şi suferinţă. Dar ce are?

— Dragul meu, urmă Dixmer, despre bolile femeilor nimeni nu ştie nimic şi cu atât mai puţin soţul.

Geneviève şedea lungită pe o canapea. Lângă ea se afla Morand, care îi dădea să aspire săruri.

— Ei, cum e? întrebă Dixmer.

— La fel, răspunse Morand.

— Héloïse! Héloïse! murmură tânăra femeie printre dinţii încleştaţi şi buzele vinete:

— Héloïse! repetă Maurice cu mirare.

— Ei Doamne! da, interveni grăbit Dixmer, Geneviève a avut nenorocul să iasă ieri în oraş şi a văzut trecând nenorocita aceea de căruţă a condamnaţilor, cu o biată fată pe nume Héloïse, pe care o duceau la ghilotină. Din clipa aceea a avut cinci sau şase crize de nervi şi repetă întruna numele ăsta.

— A impresionat-o mai cu seamă faptul că în fata aceea a recunoscut-o pe florăreasa care i-a vândut garoafele pe care le ştii.

— Sigur că le ştiu, doar din pricina lor era cât pe-aci să mi se taie capul.

— Da, am ştiut toate acestea, dragă Maurice şi crede-mă că am fost înspăimântaţi la culme. Dar Morand a fost la şedinţă şi te-a văzut ieşind liber.

— Tăcere! exclamă Maurice; iarăşi vorbeşte, cred.

— Cuvinte întretăiate, de neînţeles, continuă Dixmer.

— Maurice! şopti Geneviève, au să-l ucidă pe Maurice. Ajutor! cavalere, ajutor!

O tăcere adâncă se lăsă după cuvintele acestea.

— Maison-Rouge, şopti iarăşi Geneviève, Maison-Rouge!

Maurice simţi o urmă de bănuială, doar atât, o urmă. Dealtfel era prea îngrijorat de suferinţa Genevièvei ca să mai comenteze cuvintele ei.

— Aţi chemat un medic? întrebă el.

— O! nu-i nimic grav, răspunse Dixmer, delirează puţin, asta e tot.

Şi strânse atât de tare braţul soţiei sale, încât Geneviève îşi reveni şi, scoţând un strigăt stins, deschise ochii pe care până atunci îi ţinuse tot timpul închişi.

— Ah! iată-vă pe toţi, spuse ea şi Maurice cu voi. O! sunt fericită că te văd prietene, dacă ai şti cât am...

Reluă:

—... cât am suferit cu toţii de două zile încoace!

— Da, spuse Maurice, iată-ne pe toţi. Linişteşte-te, aşadar, nu mai fi înspăimântată. Şi mai cu seamă, încearcă să te dezobişnuieşti a mai rosti un nume care în clipele de faţă nu e văzut cu ochi buni.

— Care e acela? întrebă repede Geneviève.

— Al Cavalerului de Maison-Rouge.

— Am rostit eu numele cavalerului de Maison-Rouge? întrebă Geneviève înspăimântată.

— Fără îndoială că da, răspunse Dixmer cu un râs silit. Dar, înţelegi dumneata, Maurice, nu e de mirare, deoarce se spune în mod public că el a fost complicele fiicei lui Tison şi că a condus tentativa de răpire care, din fericire, a eşuat ieri.

— Nu spun c-ar fi ceva de mirare în asta, replică Maurice, spun doar că trebuie să se ascundă bine.

— Cine? întrebă Dixmer.

— Ei na! Cavalerul de Maison-Rouge! Comuna îl caută şi copoii ei au mirosul fin.

— Numai dacă l-ar aresta înainte de-a pune la cale o nouă tentativă, care să-i reuşească mai bine decât cea din urmă, spuse Morand.

— În orice caz, răspunse Maurice, nu va mai fi în slujba reginei.

— Şi de ce, mă rog? întrebă Morand.

— Pentru că de-acum înainte regina e pusă la adăpost de serviciile sale.

— Şi unde e ea acum? întreabă Dixmer.

— La Conciergerie, răspunse Maurice; au transferat-o astă-noaple.

Dixmer, Morand şi Geneviève scoaseră un strigăt pe care Maurice l-a luat ca pe o exclamaţie de surpriză.

— Aşa că, vă daţi seama, urmă el, adio cu planurile cavalerului reginei! închisoarea Conciergerie e mai sigură decât Temple.

Morand şi Dixmer schimbară o privire care îi scăpă lui Maurice.

— Vai! Doamne! exclamă el, iată că doamna Dixmer păleşte iar.

— Geneviève, îi spuse Dixmer soţiei sale, trebuie să te culci, eşti suferindă.

Maurice văzu că i se da a înţelege să plece. Sărută mâna Genevièvei şi ieşi.

Morand îl însoţi până în vechea stradă Saint-Jacques. Acolo îl părăsi şi se duse să spună câteva cuvinte unui slujitor care ţinea de căpăstru un cal gata înşeuat.

Maurice era atât de preocupat, încât nici măcar nu-l întrebă pe Morand, cu care dealtfel nu schimbase nici un cuvânt de când ieşiseră din casă, cine era omul acela şi ce rost avea acolo calul înşeuat. O apucă pe strada Fosses-Saint-Victor şi ajunse pe cheiuri.

— Ce ciudat! îşi spunea el pe când mergea. Oare îmi slăbeşte mintea? Oare evenimentele iau o întorsătură gravă? Oricum, totul apare mărit ca printr-un microscop.

Şi, ca să găsească puţină linişte, Maurice îşi întoarse faţa către briza serii şi se sprijini de parapetul podului.

Capitolul XXIX Patrula

Şi pe când îşi desăvârşea în cuget meditaţiile de mai sus, privind curgerea apei cu o atenţie melancolică, ale cărei simptome sunt de găsit la orice parizian neaoş, Maurice, sprijinit de parapetul podului, auzi apropiindu-se o ceată mică de oameni cu pas egal, ca de patrulă.

Se întoarse: era o companie a Gărzii naţionale, care venea pe partea cealaltă. În plin întuneric, lui Maurice i se păru că-l recunoaşte pe Lorin.

Era el, într-adevăr. De cum îl recunoscu, alergă să-l întâmpine cu braţele deschise.

— În sfârşit, exclamă Lorin, iată-te! Ei drăcie! E greu să te găsească omul:

Dar, cum un drag prieten în cale mi-a ieşit
Şi soarta-mi va să aibă un mult mai bun sfârşit!

De data asta nădăjduiesc că n-ai să te mai împotriveşti; îţi ofer versuri de Racine, nu de Lorin.

— Ce cauţi pe-aici cu patrula? întrebă Maurice, pe care orişice începuse să-l neliniştească.

— Sunt şef de misiune, dragul meu. Trebuie să restabilesc reputaţia noastră zdruncinată.

Apoi, întorcându-se spre companie, spuse:

— Pentru onor, arm'! Pe loc repaus! Hai, băieţi! Încă nu s-a înnoptat de tot. Vorbiţi şi voi de necazurile voastre, căci şi noi avem să vorbim de-ale noastre.

Întorcându-se către Maurice, Lorin continuă:

— Astăzi la secţie am aflat două veşti grozave.

— Care?

— Cea dintâi: începem să fim suspecţi, tu şi cu mine.

— O ştiu. Cealaltă?

— A! O ştii?

— Da.

— A doua: toată conspiraţia cu garoafa a fost pusă la cale şi comandată de Cavalerul de Maison-Rouge.

— Şi pe asta o ştiu.

— Atunci să trecem la a treia veste, pe care n-o mai ştii, sunt sigur, în seara asta îl prindem pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Îl prindeţi pe Cavalerul de Maison-Rouge?

— Da.

— Aşadar, te-ai făcut jandarm?

— Nu, dar sunt patriot. Un patriot are obligaţii faţă de patria sa. Or, patria mea este grav primejduită de Cavalerul ăsta de Maison-Rouge, care pune la cale uneltiri peste uneltiri. Or, patria îmi porunceşte mie, care sunt patriot, s-o descotorosesc de sus-numitul Cavaler de Maison-Rouge, care o stinghereşte teribil şi eu îmi ascult patria.

— Totuna e, zise Maurice, dar este ciudat că-ţi iei o asemenea misiune.

— Nu eu mi-am luat misiunea, ci am primit-o. Dar, dealtfel, trebuie să-ţi spun că aş fi aspirat la o asemenea misiune. Avem nevoie de o ispravă strălucită ca să ne reabilităm, dat fiind că reabilitarea noastră nu înseamnă numai siguranţa existenţei, ci şi dreptul de-a vârî cu prima ocazie un vârf de sabie în burta dezgustătorului Simon.

— Dar cum s-a aflat că în fruntea conspiraţiei cu subterana a fost Cavalerul de Maison-Rouge?

— Încă nu e chiar sigur, dar se presupune.

— A! aşadar procedaţi prin deducţii?

— Nu, procedăm prin certitudini.

— Şi ce plan ţi-ai făcut? Ia să vedem, căci, în sfârşit...

— Ascultă cu atenţie.

— Te ascult.

— De îndată ce-am auzit strigându-se: "Mare conspiraţie descoperită de cetăţeanul Simon..." (canalia asta de Simon! pretutindeni dai de el, mizerabilul!), am vrut să aflu prin propriile-mi mijloace. Or, era vorba de-o subterană.

— Există subterana?

— Există, am văzut-o.

Cu ochii mei, eu însumi, văzut-am, deci văzui. Na, de ce nu mă fluieri?

— Pentru că versul e de Molière şi pentru că, trebuie să mărturisesc, împrejurările sunt prea grave ca să-mi mai ardă de glumă.

— Ei na! Dar când vrei tu să glumim, dacă nu când lucrurile sunt grave?

— Spui, aşadar, c-ai văzut...

— Subterana... Îţi repet c-am văzut subterana, că am trecut prin ea şi că face legătura între pivniţa cetăţenei Plumeau şi o casă de pe strada Corderie, casa cu numărul 12 sau 14, nu-mi mai aduc bine aminte.

— Adevărat, Lorin, ai trecut prin ea?...

— Cât e de lungă şi, zău, te-ncredinţez că era un tunel grozav de frumos săpat. Mai mult, era întretăiat de trei grilaje de fier, pe care am fi fost siliţi să le dezgropăm unul după altul, dar care le-ar fi dat conjuraţilor tot timpul, sacrificându-şi trei sau patru dintr-ai lor, s-o pună pe doamna văduvă Capet la loc sigur, în cazul în care ar fi reuşit. Din fericire n-a fost aşa şi afurisitul ăla de Simon a descoperit-o şi pe-asta.

— Dar, spuse Maurice, îmi pare că primii bănuiţi ar fi trebuit să fie locuitorii casei din strada Corderie.

— Asta s-ar fi făcut, dacă în casă s-ar fi găsit măcar un locatar.

— Bine, dar casa aceea trebuie să fie a cuiva?

— Da, este a unui nou proprietar, dar nimeni nu-l cunoaşte. Se ştia că imobilul îşi schimbase proprietarul de vreo cincisprezece zile sau trei săptămâni şi asta-i tot. Vecinii auziseră zgomote, însă casa fiind veche, au crezut că se lucra la repararea ei. Cât despre celălalt proprietar, el a părăsit Parisul. Eu am sosit tocmai atunci.

"Dă-ţi seama, i-am spus lui Santerre trăgându-l la o parte, sunteţi cu toţii în mare încurcătură."

"E-adevărat, răspunse el, suntem."

"Casa asta a fost vândută, nu-i aşa?"

"Da."

"Acum cinsprezcce zile?"

"Cinsprezecc zile sau trei săptămâni."

"Vândută în prezenţa unui notar?"

"Da, aşa e."

"Ei bine, trebuie de căutat la toţi notarii din Paris, pentru a afla cine a vândut casa şi pentru a obţine actul de vânzare. În el are să se vadă numele şi domiciliul cumpărătorului."

"Bravo! exclamă Santerre, iată un sfat bun. Şi totuşi omul care mi-l dă e învinuit că nu-i un bun patriot. Lorin! eu am să te reabilitez, sau de nu, să mă ia dracul!"

Aşa că, urmă Lorin, zis şi făcut. Fu căutat notarul, fu găsit şi actul şi pe act numele şi domiciliul vinovatului. Drept care Santerre şi-a ţinut cuvântul şi m-a împuternicit să-l arestez.

— Şi omul acela e Cavalerul de Maison-Rouge?

— Nu. E complicele lui. Adică aşa bănuim.

— Atunci cum spui c-ai să-l arestezi pe Cavalerul Maison-Rouge?

— Avem să-i arestăm pe toţi.

— Dar tu îl cunoşti pe Cavalerul de Maison-Rouge?

— De minune.

— Îi ai semnalmentele?

— Ei na! Mi le-a dat Santerre. Înalt de cinci picioare şi două-trei degete, părul blond, ochi albaştri, nasul drept, barba castanie. Dealtfel l-am văzut.

— Când?

— Astăzi chiar.

— L-ai văzut?

— L-ai văzut şi tu.

Maurice tresări.

— Tinerelul acela blond, care ne-a salvat azi-dimineaţă, ştii, cel care comanda ceata de muscadini şi care lovea din răsputeri.

— Aşadar el e? întrebă Maurice.

— Chiar el. A fost urmărit, dar i s-a pierdut urma în preajma domiciliului proprietarului nostru din strada Corderie. Aşa încât se bănuieşte că locuiesc împreună.

— Într-adevăr e posibil.

— Ba e chiar sigur.

— Dar, după câte-mi pare, dragă Lorin, adăugă Maurice, dacă tu îl arestezi în seara asta pe cel care ne-a salvat azi-dimineaţă, dai dovadă de oarecare lipsă de recunoştinţă.

— Ei, na! făcu Lorin, Crezi oare că el ne-a salvat ca să ne salveze?

— Dar atunci pentru ce?

— Nici gând, dragul meu. Şedeau acolo la pândă ca s-o răpească pe sărmana Héloïse Tison, când avea să treacă. Asasinii noştri îi stinghereau şi-atunci au sărit asupra lor. Noi am fost salvaţi prin contralovitură şi datorită ei. Şi cum numai intenţia are valoare, iar în cazul nostru intenţia a lipsit, n-am a-mi reproşa nici cea mai mică ingratitudine. Dealtfel, esenţială e necesitatea. Or, trebuie neapărat să ne reabilităm printr-o lovitură grozavă. Mi-am luat răspunderea şi pentru tine.

— Faţă de cine?

— Faţă de Santerre. El ştie că tu eşti în fruntea expediţiei.

— Cum asta?

— "Eşti sigur c-ai s-arestezi împricinaţii?", m-a întrebat el. "Da, i-am răspuns eu, dacă vine şi Maurice cu mine."

"Dar te bizui pe Maurice? De-o bucată de vreme i-a scăzut înflăcărarea."

"Cei ce susţin aşa ceva se înşeală. Maurice e tot atât de înflăcărat cât sunt şi eu."

"Şi răspunzi de el?"

"Ca de mine însumi", i-am răspuns eu. După aceea am trecut pe la tine, dar nu te-am găsit; am apucat-o apoi pe drumul ăsta, mai întâi pentru că e cel pe care mergi tu de obicei, în sfârşit, te-am întâlnit, iată-te. Înainte marş!

În cântec de victorie
Deschidem drum spre glorie...

— Dragă Lorin, îmi pare nespus de rău, dar n-am nici un chef să merg în asemenea misiune. Spune-le că n-ai dat de mine.

— Cu neputinţă! Toţi oamenii noştri te-au văzut.

— Ei bine, atunci ai să le spui că m-ai întâlnit şi că n-am vrut să mă alătur vouă.

— Şi asta-i cu neputinţă!

— Dar, mă rog, de ce?

— Pentru că în cazul de faţă nu vei fi doar un om lipsit de înflăcărare, ci pur şi simplu un suspect. Şi doar ştii care-i soarta suspecţilor: sunt duşi în Piaţa Revoluţiei şi poftiţi să salute statuia Libertăţii, numai că în loc s-o salute cu pălăria, o salută cu capul.

— Ei bine, Lorin, întâmplă-se ce s-o-ntâmpla, dar are să-ţi pară cu siguranţă ciudat ceea ce am să-ţi spun.

Lorin căscă ochii mari şi se uită la Maurice.

— Ştii tu, urmă Maurice, mi-e-silă de viaţă.

Lorin izbucni în râs.

— Bun! zise el, ne-am luat la harţă cu iubita şi iată că ne-au năpădit ideile negre. Haide, frumosule Amadis[17], fii iarăşi bărbat, şi-apoi vei redeveni cetăţean. Eu, dimpotrivă, nu-s niciodată patriot mai bun ca atunci când sunt certat cu Arthémise. Apropo, divina zeiţă Raţiune îţi trimite un milion de calde salutări.

— Să-i mulţumeşti din partea mea. Adio, Lorin.

— Cum adio?

— Da, plec.

— Unde pleci?

— Acasă la mine, ei drăcie!

— Maurice, mergi pe calea pierzaniei.

— Atâta pagubă!

— Maurice, gândeşte-te, dragul meu, gândeşte-te.

— Sunt hotărât.

— Nu ţi-am spus tot...

— Tot ce?

— Tot ce mi-a spus Santerre.

— Ce ţi-a spus?

— Când te-am cerut ca şef al misiuni, mi-a spus: "la seama." "La cine?" "La Maurice."

— La mine?

— Da. "Maurice, a adăugat el, se duce foarte des în cartierul acela."

— În care cartier?

— În cel al lui Maison-Rouge.

— Cum asta!? exclamă Maurice, pe aici se ascunde?

— Cel puţin aşa se bănuieşte, pentru că pe aici locuieşte complicele său presupus, cumpărătorul casei din strada Corderie.

— În cartierul Victor?

— Da, în cartierul Victor.

— Şi pe ce stradă din cartier?

— Pe vechea stradă Saint-Jacques.

— Vai! Doamne-Dumnezeule! şopti Maurice, încremenit şi trăsnit ca de-un fulger. Şi-şi duse mâna la ochi.

Apoi, după o clipă, ca şi cum în clipa aceea îşi adunase tot curajul, întrebă:

— Ce profesie are?

— Meşter tăbăcar.

— Şi cum îl cheamă?

---

[17] Personaj principal, caracterizat prin statornicie în dragoste, al unui celebru roman cavaleresc, Amadis de Geada.

— Dixmer.

— Ai dreptate, Lorin, spuse Maurice stăpânindu-şi prin puterea voinţei până şi cea mai mică urmă de emoţie, merg cu voi.

— Bine faci, eşti înarmat?

— Am sabia, ca de obicei.

— Ia şi pistoalele astea amândouă.

— Şi tu?

— Eu am carabina. Drepţi! Arma la umăr! înainte marş!

Patrula porni, însoţită de Maurice, care mergea alături de Lorin şi precedată de-un bărbat îmbrăcat în cenuşiu, care o conducea: era omul poliţiei.

Din când în când, din colţurile străzilor sau de pe sub porţile caselor se vedea desprinzându-se câte-o umbră ce venea să schimbe câteva cuvinte cu bărbatul îmbrăcat în cenuşiu: erau oameni puşi să supravegheze.

Ajunseră la stradelă. Omul cenuşiu nu şovăi nici o singură clipă; era bine informat; apucă pe stradelă.

În faţa porţii de la grădină, prin care cândva Maurice trecuse legat fedeleş, omul se opri.

— Aici, zise el.

— Ce aici? întrebă Lorin.

— Aici îi găsim pe cei doi şefi.

Maurice se sprijini de zid. Simţi că are să se prăbuşească pe spate.

— Acuma, urmă omul cenuşiu, avem trei intrări: intrarea principală, apoi asta şi încă o intrare care dă într-un pavilion. Eu am să intru cu şase sau opt oameni prin intrarea principală; păziţi intrarea de aici cu patru sau cinci oameni şi puneţi trei oameni de încredere la ieşirea pavilionului.

— Eu, spuse Maurice, am să trec peste zid şi-am să stau de veghe în grădină.

— De minune, exclamă Lorin, mai cu seamă că, fiind înăuntru, ai să ne deschizi poarta.

— Bucuros, îi răspunse Maurice, numai să nu părăsiţi aleea şi să nu veniţi până nu vă chem. Am să văd din grădină tot ce se va petrec înăuntru.

— Aşadar, cunoşti casa? întrebă Lorin.

— Am vrut s-o cumpăr cândva.

Lorin îşi piti oamenii prin ungherele gardurilor, pe la colţurile uşilor, în timp ce agentul de poliţie se depărta cu opt sau zece soldaţi din Garda naţională ca să forţeze, după cum spusese, intrarea principală.

După o clipă, zgomotul paşilor lor se stinse fără să fi trezit în mijlocul pustiului aceluia nici urmă de îngrijorare.

Oamenii lui Maurice se aflau la posturile lor şi se pitulau în umbră, cât puteau mai bine. Ai fi jurat că peste tot domneşte liniştea şi că nu se petrece nimic neobişnuit în vechea stradă Saint-Jacques.

Maurice începu, aşadar, să escaladeze zidul.

— Aşteaptă, îi spuse Lorin.

— Ce?

— Parola.

— Adevărat.

— Garoafă şi subterană. Arestează pe toţi cei ce nu-ţi spun aceste două cuvinte. Lasă-i să treacă pe toţi cei ce ţi le vor spune. Ăsta-i consemnul.

— Îţi mulţumesc, spuse Maurice.

Şi sări de pe creasta zidului în grădină.

Capitolul xxx Garoafă şi subterană

Primul şoc a fost teribil şi numai printr-o mare stăpânire de sine a izbutit Maurice să-i ascundă lui Lorin tulburarea ce-i cuprinsese întreaga fiinţă. Dar de îndată ce se află în grădină, singur în tăcerea nopţii, spiritul i se mai linişti şi gândurile, în loc să i se rostogolească dezordonate în creier, i se înfăţişară pe rând cugetului, putând fi adâncite şi cântărite de raţiune.

Cum!? Casa asta în care Maurice intrase atât de des cu cea mai curată bucurie, casa asta care fusese pentru el raiul pe pământ, nu era altceva decât un cuib de intrigi sângeroase? Toată bunăvoinţa cu care a fost primită prietenia lui înflăcărată să fie doar ipocrizie? Toată dragostea Genevièvei să fi fost numai frică?

Ştim cum era împărţită grădina în care nu o dată cititorii i-au urmărit pe tinerii noştri eroi. Maurice se strecură din tufiş în tufiş până ce se găsi ferit de razele lunii, în umbra serei improvizate unde fusese închis în prima zi când pătrunsese în casă.

Sera era în faţa pavilionului în care locuia Geneviève.

Dar în seara aceea, în camera tinerei noastre nu se vedea o lumină statornică şi izolată, ca de obicei. Lumina trecea acum de la o fereastră la alta. Maurice o zări pe Geneviève printr-o perdea ridicată pe jumătate, din întâmplare: înghesuia în grabă nişte lucruri într-un cufăr şi cu uimire observă lucirea unor arme în mâinile ei.

Se sui pe o bornă de piatră ca să vadă mai bine ce se petrece în cameră. În vatră se ridicau flăcări mari care-i atraseră atenţia: erau nişte hârtii pe care Geneviève le ardea.

În clipa aceea o uşă se deschise şi un bărbat intră la Geneviève.

La început Maurice se gândi că nu putea fi decât Dixmer.

Tânăra alergă la el, îi apucă mâinile şi amândoi rămaseră o clipă unul în faţa altuia, părând cuprinşi de o emoţie puternică. Ce emoţie putea fi oare? Maurice nu era în stare s-o ghicească, sunetul vorbelor lor n-ajungea până la el.

Dar dintr-o dată Maurice îi măsură statura cu ochii. "Ăsta nu e Dixmer", şopti el.

Într-adevăr, cel care intrase era subţire şi scund; Dixmer era înalt şi trupeş.

Gelozia e un stimulent energic, într-o clipă, Maurice calculase statura necunoscutului cu o precizie aproape perfectă şi analizase în gând şi silueta soţului.

"Nu e Dixmer", şopti el iarăşi, ca şi cum ar fi fost silit să-şi repete lui însuşi cele văzute ca să se încredinţeze de perfidia Genevièvei.

Se apropie de fereastră, dar cu cât se apropia mai tare cu atât vedea mai puţin: fruntea îi ardea ca focul.

Piciorul i se izbi de-o scară. Fereastra era la o înălţime de şapte-opt picioare. Maurice luă scara şi se duse s-o sprijine de zid.

Se urcă şi-şi lipi ochiul în despicătura perdelei.

Necunoscutul din camera Genevièvei era un tânăr de douăzeci şi şapte, douăzeci şi opt de ani, cu ochi albaştri şi cu o înfăţişare şi ţinută elegantă. Apucase mâinile tinerei noastre şi vorbea cu ea ştergându-i întruna lacrimile care înceţoşau fermecătoarea privire a Genevièvei.

Un zgomot uşor produs de Maurice îl făcu pe tânăr să întoarcă privirile spre fereastră.

Maurice îşi stăpâni un strigăt de uimire: recunoscuse pe misteriosul său salvator din Piaţa Châtelet.

În clipa aceea Geneviève îşi trase mâinile din cele ale necunoscutului şi apoi se îndreptă spre cămin ca să se încredinţeze că hârtiile fuseseră nimicite de foc.

Maurice nu se mai putu stăpâni. Toate patimile groaznice care torturează omul, dragostea, răzbunarea, gelozia, îi strângeau inima cu dinţii lor de foc. Nu mai aşteptă, împinse cu putere fereastra prost închisă şi sări în cameră.

În aceeaşi clipă două pistoale-i fură puse în piept.

La zgomotul făcut, Geneviève se întoarse; zărindu-l pe Maurice, rămase mută.

— Domnule, spuse cu răceală tânărul republican celui care-i ţinea de două ori viaţa în mână, la capetele celor două arme, domnule, dumneata eşti Cavalerul de Maison-Rouge?

— Şi dac-ar fi aşa? răspunse cu o întrebare cavalerul.

— A! dacă-i aşa, înseamnă că eşti un bărbat viteaz şi ca atare un om calm, drept care am să-ţi spun două cuvinte.

— Vorbeşte, spuse cavalerul fără să clintească pistoalele.

— Dumneata poţi să mă ucizi, dar n-ai să mă ucizi mai înainte de-a fi scos un strigăt, sau mai bine zis n-am să mor fără să-l fi scos. Dacă scot strigătul, o mie de oameni care au împresurat casa au s-o facă pulbere în zece minute. Aşadar, pune jos pistoalele şi ascultă ce-am să-i spun doamnei.

— Genevièvei? întrebă cavalerul.

— Mie? şopti tânăra.

— Da, dumitale.

Geneviève, mai albă decât o statuie, îl prinse de braţ pe Maurice; tânărul o respinse.

— Ştii doar ceea ce mi-ai mărturisit, doamnă, zise Maurice cu un profund dispreţ. Văd că ai spus adevărul, într-adevăr, nu-l iubeşti pe domnul Morand.

— Maurice, ascultă-mă! exclamă Geneviève.

— Nu mai am nimic de auzit, doamnă, spuse Maurice. M-ai înşelat. Dintr-o singură lovitură ai frânt toate legăturile care-mi uniseră inima de a dumitale ca sub un sigiliu. Mi-ai mărturisit că nu-l iubeşti pe domnul Morand, dar nu mi-ai spus că iubeşti pe altul.

— Domnule, spuse cavalerul, ce tot spui dumneata de Morand, sau, mai curând, despre ce Morand vorbeşti dumneata?

— Despre Morand chimistul.

— Morand chimistul se află în faţa dumitale. Morand chimistul şi Cavalerul de Maison-Rouge sunt una şi aceeaşi persoană.

Şi întinzând mâna spre o măsuţă alăturată, într-o clipă îşi puse pe cap peruca neagră, care îl făcuse aşa de multă vreme de nerecunoscut în ochii tânărului republican.

— Ah! da, exclamă Maurice, cu un îndoit dispreţ, da, înţeleg, dumneata nu-l iubeai pe Morand, pentru că Morand nu exista; dar deşi subterfugiul e dibaci, nu e mai puţin vrednic de dispreţ.

Cavalerul făcu o mişcare ameninţătoare.

— Domnule, urmă Maurice, binevoieşte şi mă lasă o clipă să stau de vorbă cu doamna. Dacă doreşti, poţi să asişti la convorbirea noastră, nu va fi lungă, te asigur.

Geneviève făcu un semn, poftindu-l pe Maison-Rouge să aibă răbdare.

— Aşadar, urmă Maurice, dumneata, Geneviève, m-ai făcut de râs în faţa prietenilor mei! Am ajuns să le inspir silă! M-ai făcut să slujesc orbeşte tuturor comploturilor dumnitale! M-ai folosit ca pe o unealtă! Ascultă: e o acţiune infamă, dar vei fi pedepsită, doamnă, căci domnul, aici prezent, are să mă ucidă sub ochii dumitale! Dar, în mai puţin de cinci minute şi el va împietri acolo, zăcându-ţi la picioare, sau dacă va scăpa cu viaţă, va trăi doar ca să-şi ducă tigva pe eşafod.

— El să moară!? exclamă Geneviève. El să-şi ducă tigva pe eşafod!? Dar nu ştii, Maurice, că el este ocrotitorul meu, al familiei mele, că mi-aş da viaţa ca să i-o apăr pe-a lui; că dacă el moare, am să mor şi eu şi că dacă dumneata eşti dragostea mea, el e religia mea?

— Vai! zise Maurice, continui să spui că mă iubeşti! Într-adevăr, femeile sunt prea slabe şi prea laşe!

Apoi, întorcându-se, i se adresă tânărului regalist:

— Hai, domnule, trebuie să mă ucizi sau să mori.

— Dar pentru ce?

— Pentru că dacă nu mă ucizi, te arestez.

Maurice întinse mâna ca să-l înşface de piept.

— Eu n-am să-mi apăr viaţa luptând cu dumneata! spuse Cavalerul de Maison-Rouge.

Şi-şi aruncă armele pe un fotoliu.

— Şi de ce n-ai să-ţi aperi viaţa luptând cu mine?

— Pentru că viaţa mea nu răscumpără remuşcarea de-a fi ucis un om de onoare şi mai ales, da, mai ales pentru că Geneviève te iubeşte.

— Vai! exclamă tânăra noastră împreunându-şi mâinile, cât eşti de bun, de mărinimos, de leal şi de generos, Armand!

Maurice se uită la amândoi cu o uimire aproape prosteasc㠖

— Iată, spuse cavalerul, intru în camera mea. Îţi dau cuvântul de onoare că nu pentru a fugi, ci pentru a ascunde un portret.

Maurice îşi îndreptă repede ochii către portretul Genevièvei; era la locul său obişnuit.

Fie că Maison-Rouge va fi ghicit gândul lui Maurice, fie că va fi voit să împingă generozitatea până la culme, spuse:

— Poftim, ştiu că dumneata eşti republican, dar totodată ştiu că ai un suflet curat şi cinstit. Am să mă destăinui dumitale până la capăt. Priveşte!

Şi scoase din sân o miniatură pe care i-o arătă lui Maurice: era portretul reginei.

Maurice lăsă capul în jos şi-şi apăsă mâna pe frunte.

— Aştept ordinele dumitale, domnule, spuse Maison-Rouge. Dacă urmăreşti arestarea mea, să baţi la uşa asta când va fi timpul să mă predau.

Nu mai ţin la viaţa mea, de vreme ce viaţa mea nu se mai sprijină pe speranţa de-a salva regina.

Cavalerul ieşi fără ca Maurice să fi făcut nici măcar un gest spre a-l opri.

Abia apucă să iasă din cameră şi Geneviève se aruncă la picioarele tânărului republican.

— Iartă-mă, exclamă ea, iartă-mă, Maurice, pentru tot răul pe care ţi l-am făcut; iartă-mă pentru înşelătoriile mele, iartă-mă în numele suferinţelor şi al lacrimilor mele, căci îţi jur c-am plâns tare mult şi am suferit groaznic. Vai! soţul meu a plecat azi de dimineaţă, nu ştiu unde a plecat şi poate nici n-am să-l mai văd. Acum nu-mi rămâne decât un singur prieten, nu un prieten, ci un frate şi dumneata ai să-l ucizi. Iartă-mă, Maurice! Iartă-mă!

Maurice o ridică de la picioarele lui şi-i spuse:

— Ce vrei? Uneori ne iese în cale ursita rea, ca acuma. Toată lumea îşi pune în joc viaţa, în clipa de faţă. Cavalerul de Maison-Rouge a jucat ca şi ceilalţi, dar a pierdut. Trebuie să plătească.

— Adică să moară, dacă te înţeleg bine.

— Da.

— Trebuie să moară şi tocmai dumneata îmi spui asta?

— Nu eu, Geneviève, ci destinul.

— Destinul nu şi-a spus ultimul cuvânt în împrejurarea de faţă, pentru că dumneata îl poţi salva.

— Cu preţul cuvântului meu şi, ca atare, al onoarei mele. Înţeleg, Geneviève.

— Închide ochii, Maurice, doar atâta îţi cer şi îţi făgăduiesc că recunoştinţa mea va merge până unde poate ajunge recunoştinţa unei femei.

— De prisos aş închide ochii, doamnă: este o parolă, o parolă fără de care nimeni nu poate ieşi din casa asta, căci, îţi repet, casa este împresurată.

— Şi dumneata o ştii?

— Fără îndoială că o ştiu.

— Maurice!

— Ce este?

— Dragul meu, scumpul meu Maurice, spune-mi parola, trebuie să mi-o spui!

— Geneviève, cine eşti dumneata ca să-mi spui: "Maurice, în numele dragostei pe care ţi-o port, calcă-ţi cuvântul, calcă-ţi onoarea, trădează-ţi cauza, reneagă-ţi crezul?" În schimbul acestora ce-mi oferi dumneata, care mă ispiteşti?

— Ah, Maurice, salvează-l, întâi salvează-l şi apoi cere-mi viaţa.

— Geneviève, urmă Maurice cu un glas sumbru, ascultă ce am să-ţi spun. Cu un picior am păşit pe calea infamiei; ca s-o urmez până la capăt, aş vrea să

am cel puţin un temei faţă de mine însumi. Geneviève, jură-mi că nu-l iubeşti pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Îl iubesc pe Cavalerul de Maison-Rouge ca o soră, ca o prietenă, nu altfel, ţi-o jur.

— Geneviève, mă iubeşti?

— Maurice, te iubesc, ţi-o mărturisesc în ţaţa lui Dumnezeu, care m-aude.

— Dacă fac ceea ce-mi ceri, ai să te lepezi de rude, prieteni, patrie, ca să fugi cu trădătorul?

— Maurice! Maurice!

— Şovăi!... şovăi!

Şi Maurice se dădu înapoi copleşit de dispreţ. Geneviève, care se sprijinea de el, simţi deodată cum o părăseşte sprijinul şi căzu în genunchi.

— Maurice, exclamă ea, lăsându-se pe spate şi frângându-şi mâinile împreunate, Maurice, fac tot ce vei vrea, îţi jur; porunceşte, ascult.

— Ai să fii a mea?

— Când ai să vrei.

— Jură-mi pe Hristos!

Geneviève întinse braţul.

— Doamne! rosti ea, ai iertat pe soţia adulteră; nădăjduiesc că mă vei ierta şi pe mine.

Şi lacrimi mari i se rostogoliră pe obraji, căzându-i pe şuviţele lungi, despletite, ce-i ajungeau până la piept.

— Nu aşa, nu jura aşa, spuse Maurice, căci nu-ţi primesc jurământul.

— Doamne! urmă ea, jur să-mi închin toată viaţa lui Maurice, să mor cu el şi, dacă trebuie, să mor pentru el, dacă-mi salvează prietenul, protectorul şi fratele, pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Bine, va fi salvat, spuse Maurice.

Şi se îndreptă spre camera alăturată.

— Domnule, zise el, îmbracă-te iarăşi cu hainele tăbăcarului Morand. Te dezleg de cuvântul dat, eşti liber. Iar dumneata, doamnă, urmă el, adresându-se Genevièvei, ascultă cuvintele parolei: garoafă şi subterană.

Apoi, ca şi cum i-ar fi făcut scârbă să mai rămână în încăperea în care rostise cele două cuvinte ce făcuseră din el un trădător, Maurice deschise fereastra şi sări din cameră în grădină.

Capitolul XXXI Percheziţia

Maurice îşi reocupă postul de observaţie în grădină, în faţa ferestrei Genevièvei, dar fereastra nu mai era luminată: Geneviève intrase la Cavalerul de Maison-Rouge.

Era dealtfel şi timpul ca Maurice să părăsească încăperea, căci abia ajunsese la colţul serei când poarta de la grădină se deschise şi omul cenuşiu apăru, urmat de Lorin şi de cinci sau şase grenadiri.

— Ei, cum e? întrebă Lorin.

— Vezi şi tu, răspunse Maurice, sunt la postul meu.

— Nimeni n-a încercat să treacă cu forţa? întrebă iarăşi Lorin.

— Nimeni, îi răspunse Maurice, fericit că a putut scăpa de o minciună prin felul în care-i fusese pusă întrebarea. Nimeni! Şi voi, ce-aţi făcut?

— Noi ne-am convins că domnia-sa Cavalerul de Maison-Rouge a intrat în casă acum un ceas şi de-atunci n-a mai ieşit, răspunse omul poliţiei.

— Şi îi ştiţi camera? întreabă Lorin.

— Camera lui nu-i despărţită de camera cetăţenei Dixmer decât printr-un coridor.

— A! exclamă Lorin.

— De fapt, nu era nevoie de nici o despărţitură. Se pare că acest Cavaler de Maison-Rouge e un bărbat uşuratic.

Maurice simţi cum i se urcă sângele la cap. Închise ochii şi văzu mii de fulgere lăuntrice.

— Ei bine! dar... cetăţeanul Dixmer ce zice de-aşa ceva? întrebă Lorin.

— I se părea că-i o cinste pentru el.

— Ascultaţi! făcu Maurice cu vocea gâtuită, ce hotărâre luăm?

— Luăm hotărârea, spuse omul poliţiei, să mergem să-l înşfăcăm din camera lui şi poate chiar din pat.

— Nu bănuieşte, aşadar, nimic?

— Absolut nimic.

— Cum e dispus terenul? întrebă Lorin.

— Avem un plan foarte exact, răspunse omul cenuşiu: un pavilion situat în ungherul grădinii, iată-l: urci patru trepte, le vedeţi chiar aici! Ajungi pe un palier, la dreapta — uşa apartamentului cetăţenei Dixmer; e fără îndoială acela a cărui fereastră o vedem, în faţa ferestrei, acolo, în fund, e o uşă care dă spre coridor şi în coridor e uşa camerei trădătorului.

— Bine, iată o topografie amănunţit făcută. Cu un plan ca ăsta poţi să mergi şi cu ochii legaţi, cu atât mai lesne cu ochii deschişi. Să mergem, aşadar.

— Străzile sunt bine păzite? întrebă Maurice cu un interes pe care toţi cei de faţă îl atribuiră, firește, temerii lui de a nu-l scăpa pe cavaler.

— Şi străzile şi trecerile şi răscrucile, toate, zise omul cenuşiu. Nici un şoarece nu poate să treacă dacă nu ştie parola.

Maurice se cutremură. Atâtea precauţii luate îl făceau să se teamă că trădarea sa nu va fi de nici un folos fericirii lui.

— Acum, spuse omul cenuşiu, câţi oameni vă trebuie ca să-l arestaţi pe cavaler?

— Câţi oameni? întrebă Lorin. Nădăjduiesc că Maurice şi cu mine suntem destui. Nu-i aşa, Maurice?

— Da, se bâlbâi Maurice, sigur că ne vom descurca.

— Ascultaţi, nu umblaţi cu lăudăroşenii de prisos. Vreţi să-l prindeţi?

— Ei, drăcie! dacă vrem! exclamă Lorin, bineînţeles că da! Nu-i aşa, Maurice, că trebuie să-l prindem?

Lorin apăsă pe ultimele cuvinte. El spusese dealtfel că un început de bănuială apucase să planeze asupra lor şi nu trebuia lăsat timp bănuielilor, ce se răspândeau pe vremea aceea ca fulgerul, să se înrădăcineze. Or, Lorin îşi da seama că nimeni n-ar mai îndrăzni să pună la îndoială patriotismul a doi bărbaţi ce-ar fi izbutit să-l prindă pe Cavalerul de Maison-Rouge.

— Ei bine! spuse omul poliţiei, dacă ţineţi cu tot dinadinsul, să luăm cu noi mai curând trei în loc de doi sau patru în loc de trei; cavalerul se culcă totdeauna cu o sabie sub căpătâi şi cu două pistoale pe măsuţa de noapte.

— Ei, fir-ar al naibii! exclamă unul dintre grenadirii din compania lui Lorin, hai să intrăm cu toţii. Fără preferinţe! Dacă se predă, îl păstrăm pentru ghilotină, dacă rezistă, îl sfârtecăm cu săbiile.

— Bine zici, făcu Lorin. Aşadar, înainte! Intrăm pe uşă sau pe fereastră?

— Pe uşă, spuse omul poliţiei. Poate că întâmplător cheia e în uşă, pe câtă vreme dacă intrăm pe fereastră, trebuie să spargem câteva ochiuri şi am face zgomot.

— Fie, pe uşă, zise Lorin, numai să intrăm odată, puţin îmi pasă pe unde. Haidem, cu sabia în mână, Maurice.

Automat, Maurice îşi trase sabia din teacă.

Trupa mică înainta spre pavilion, întocmai cum arătase omul cenuşiu, au dat de primele trepte, apoi au păşit pe palier şi, în sfârşit, în vestibul.

— Ah! exclamă Lorin bucuros, cheia e în uşă.

Într-adevăr, întinsese mâna prin întuneric şi, aşa cum spusese, cu vârful degetelor simţi răceala cheii.

— Hai, deschide odată, cetăţene locotenent, spuse omul cenuşiu.

Lorin răsuci cu băgare de seamă cheia în broască. Uşa se deschise.

Maurice îşi şterse cu mâna sudoarea de pe frunte.

— Am ajuns! exclamă Lorin.

— Nu încă, îi întoarse vorba omul cenuşiu. Dacă informaţiile noastre topografice sunt exacte, aici ne aflăm în apartamentul cetăţenei Dixmer.

— N-avem decât să ne încredinţăm, spuse Lorin. Să aprindem nişte lumânări. Văd că mai este foc în cămin.

— Să aprindem torţe, hotărî omul cenuşiu. Torţele se sting mai greu decât lumânările.

Şi luă din mâna unui grenadir două torţe pe care le aprinse de la focul din cămin care abia mai pâlpâia. Una i-o dădu lui Maurice, cealaltă — lui Lorin.

— Vedeţi că nu m-am înşelat; iată uşa care dă în camera de culcare a cetăţenei Dixmer şi iat-o şi pe cea care dă pe coridor.

— Înainte, pe coridor, ordonă Lorin.

Uşa din fund fu deschisă la fel de uşor ca prima şi se găsiră cu toţii în faţa uşii apartamentului în care locuia cavalerul. Poate de douăzeci de ori văzuse Maurice uşa aceea, dar niciodată nu întrebase încotro duce. Pentru el lumea toată se mărginea la camera în care-l primea Geneviève.

— Ah! exclamă Lorin în şoaptă, aici schimbăm tactica. Uşa e încuiată, nici urmă de cheie.

— Dar, întrebă Maurice, abia putând să vorbească, sunteţi siguri că e aici?

— Dacă planul e exact, aici trebuie să fie, răspunse omul poliţiei. Dealtfel, vom vedea. Grenadiri, spargeţi uşa, năvăliţi în cameră.

Patru oameni, desemnaţi de către trimisul poliţiei, ridicară paturile puştilor şi la un semn al acestuia, care conducea operaţia, dădură toţi odată o singură lovitură: uşa se făcu ţăndări.

— Predă-te sau eşti mort, răcni Lorin, năvălind în cameră.

Nimeni nu răspunse: draperiile patului erau închise.

— Iatacul! ia seama la iatac! strigă omul poliţiei, arma la ochi şi la prima mişcare a perdelelor, trageţi!

— Aşteptaţi, spuse Maurice, am să dau perdelele într-o parte.

Şi nădăjduind, fără îndoială, că Maison-Rouge şedea ascuns îndărătul perdelelor de la pat şi că prima lovitură de pumnal sau primul glonte de pistol îi vor fi hărăzite lui, Maurice se repezi la draperiile care lunecară scrâşnind pe vergeaua galeriei. Patul era gol.

— Ei, drăcie! făcu Lorin, nimeni!

— Te pomeneşti c-o fi scăpat, bolborosi Maurice.

— Cu neputinţă, cetăţeni! Cu neputinţă! exclamă omul cenuşiu. Vă spun c-a fost văzut intrând acum un ceas, că nimeni nu l-a văzut ieşind şi că toate ieşirile sunt păzite.

Lorin deschidea uşile tuturor dulapurilor şi comodelor, se uita pretutindeni, chiar şi acolo unde ar fi fost cu neputinţă să se ascundă un om.

— Nimeni, totuşi! Vedeţi doar că nu e nimeni!

— Nimeni, repeta şi Maurice cu o emoţie lesne de înţeles; într-adevăr se vede că nu e nimeni.

— În camera cetăţenei Dixmer, spuse omul poliţiei. Poate că e acolo.

— O! exclamă Maurice, respectaţi camera unei femei.

— Cum asta!? făcu Lorin. Bineînţeles că o vom respecta, ca şi pe cetăţeana Dixmer. Dar s-o cercetăm.

— Pe cetăţeana Dixmer? întrebă unul dintre grenadiri, bucuros să plaseze o glumă de prost-gust.

— Nu, răspunse Lorin, camera ei.

— Atunci, interveni Maurice, lăsaţi-mă pe mine să trec în frunte.

— Treci, spuse Lorin, tu eşti căpitanul. Să acordăm fiecăruia onorurile ce i se cuvin.

Doi oameni fură lăsaţi să păzească încăperea pe care ceilalţi o părăsiră trecând în cea în care aprinseseră torţele.

Maurice se apropie de uşa ce dădea în camera de dormit a Genevièvei.

Era prima oară când avea să intre acolo.

Inima îi bătea foarte tare.

Cheia era în uşă.

Maurice duse mâna spre cheie, dar şovăi.

— Hai, deschide odată! îl zori Lorin.

— Dar, zise Maurice, dacă cetăţeana Dixmer e culcată?

— Avem să ne uităm în patul ei, sub pat, în cămin şi în dulapuri, răspunse Lorin, după care, dacă nu e nimeni decât ea, avem să-i urăm noapte bună.

— Nicidecum, interveni omul poliţiei, avem s-o arestăm, cetăţeana Geneviève Dixmer e o aristocrată, recunoscută drept complice a fiicei lui Tison şi a Cavalerului de Maison-Rouge.

— Deschide dumneata atunci! se răsti Maurice, dând drumul cheii, eu nu arestez femei.

Omul poliţiei se uită chiorâş la Maurice, iar grenadirii începură să cârtească.

— Ce, aţi început să cârtiţi? întrebă Lorin. N-aveţi decât să cârtiţi şi împotriva mea, căci sunt de părerea cetăţeanului Lindey.

Şi se trase un pas îndărăt.

Omul cenuşiu apucă cheia, o întoarse grăbit, uşa se deschise; soldaţii se năpustiră în cameră.

Două lumânări ardeau pe o măsuţă, dar camera Genevièvei, ca şi cea a Cavalerului de Maison-Rouge, era goală.

— Goală! exclamă omul poliţiei.

— Goală! repetă Maurice, pălind. Unde să fie oare? Lorin se uită lung la Maurice, cu uimire.

— S-o căutăm, spuse omul poliţiei.

Şi, urmat de jandarmi, se apucă să scotocească toată casa, din pivniţă până-n ateliere.

Abia se întoarseră ei cu spatele şi Maurice, care-i urmărise cu ochii plini de îngrijorare, se repezi la rândul său în încăpere, deschizând iarăşi dulapurile pe care le mai deschise şi chemând cu o voce plină de teamă şi nelinişte:

— Geneviève! Geneviève!

Dar Geneviève nici gând să răspundă, camera era într-adevăr goală.

Atunci Maurice se apucă şi el să scotocească prin casă cu un zel pătimaş. Serele, hangarele, dependinţele, cercetă tot, dar era de prisos.

Deodată se auzi un zgomot puternic; o ceată de bărbaţi înarmaţi se înfăţişă la poartă; oamenii schimbară parola cu santinela, năvăliră în grădină şi se răspândiră în casă. În fruntea grupului de întărire strălucea panaşul fumuriu al lui Santerre.

— Ei bine! făcu el către Lorin, unde e conspiratorul?

— Cum adică unde e conspiratorul?

— Da. Vă întreb ce-aţi făcut cu el?

— Şi eu v-aş întreba pe dumneavoastră: detaşamentul pe care-l comandaţi, dacă a păzit bine ieşirile, trebuie să-l fi arestat, pentru că nu mai era în casă când am intrat noi.

— Ce tot spui? exclamă generalul furios, l-aţi lăsat să scape?

— Noi n-am putut să-l lăsăm să scape, fiindcă nu l-am prins.

— Atunci nu mai înţeleg nimic, spuse Santerre.

— Nimic din ce?

— Nimic din cele ce mi-aţi comunicat prin trimisul vostru.

— V-am trimis noi pe cineva?

— Bineînţeles. Bărbatul acela cu haină cafenie, cu părul negru şi ochelari verzi, care a venit să ne vestească din partea voastră că sunteţi gata-gata să puneţi mâna pe Maison-Rouge, dar că se apără, luptându-se ca un leu. Drept care am venit în fugă.

— Un om cu haină cafenie, cu părul negru şi cu ochelari verzi? repetă Lorin.

— Bineînţeles, ţinând o femeie de braţ.

— Tânără, frumoasă? exclamă Maurice, reprezindu-se spre general.

— Da, tânără şi frumoasă.

— Era el împreună cu cetăţeana Dixmer.

— Care el?

— Maison-Rouge... Oh! păcătosul de mine, cum de nu i-am ucis pe amândoi?

— Hai, lasă cetăţene Lindey, spuse Santerre, îi prindem noi.

— Dar cum de i-aţi lăsat să treacă? întrebă Lorin.

— Ei, fir-ar să fie! exclamă Santerre, i-am lăsat să treacă fiindcă ştiau parola.

— Ştiau parola? strigă Lorin. Aşadar, printre noi se află un trădător?

— Nu, nu, cetăţene Lorin, spuse Santerre, voi sunteţi cunoscuţi, se ştie bine că printre voi nu sunt trădători.

Lorin se uită jur-împrejurul lui, de parc-ar fi căutat trădătorul despre a cărui prezenţă pomenise.

Observă fruntea încruntată şi privirile şovăitoare ale lui Maurice.

— Ah! şopti el, ce-o mai fi şi asta?

— Cavalerul nu poate fi prea departe, spuse Santerre; să cercetăm prin împrejurimi. Poate a dat peste vreo patrulă mai dibace ca noi, care nu s-o fi lăsat păcălită.

— Da, da, să căutăm, adăugă Lorin.

Apoi îl apucă pe Maurice de braţ şi, sub pretextul investigaţiilor de făcut, îl scoase afară din grădină.

— Da, să căutăm, spuseră şi soldaţii, dar înainte...

Şi unul dintre ei îşi aruncă torţa sub o şură ticsită cu vreascuri şi iarbă uscată.

— Hai, zise Lorin, vino.

Maurice nu se împotrivi, îl urmă pe Lorin, ca un copil. Amândoi alergară până la pod fără să scoată nici un cuvânt; acolo se opriră. Maurice întoarse capul.

Cerul era roşu în direcţia cartierului, deasupra caselor urcau puzderie de scântei.

Capitolul XXXII Jurământul

Maurice fu cuprins de-un tremur; întinse mâna înspre strada Saint-Jacques şi zise:

— Foc! foc!

— Ei bine! da, răspunse Lorin, foc. Şi ce-i cu asta?

— Vai! Doamne-Dumnezeule! Dacă s-a întors?

— Cine?

— Geneviève.

— Geneviève e doamna Dixmer, nu-i aşa?

— Da, ea e.

— Nu-i nici o primejdie să se fi întors, de vreme ce n-a plecat.

— Lorin, trebuie s-o găsesc, trebuie să mă răzbun.

— Ei! ei! exclamă Lorin.

Amor, tiran al zeilor şi-al muritorilor,
Nu-ţi trebuie tămâie pe vatra altarelor.

— Ai să mă ajuţi s-o regăsesc, nu-i aşa, Lorin?

— Ei, na! nici n-are să fie greu.

— Dar cum?

— Dacă soarta cetăţenei Dixmer te frământă pe cât mă laşi să cred, înseamnă c-o cunoşti şi dacă o cunoşti, trebuie să ştii care-i sunt prietenii cei mai intimi. Nu cred c-a părăsit Parisul, toţi vor dealtfel cu orice preţ să rămână aici. S-o fi refugiat la vreo confidentă şi mâine dimineaţă ai să primeşti prin vreo Rozã sau prin vreun Marton un bileţel ticluit cam în termenii următori:

De Marte la Cythera din nou vrea să pătrundă,
Sub vălul azuriu al nopţii să s-ascundă.

Şi să se înfăţişeze la portar în strada cutare, numărul cutare, întrebând de doamna Trei-Stele; cam aşa.

Maurice ridică din umeri. Ştia bine că Geneviève n-avea la cine să se refugieze.

— N-o vom găsi, şopti el.

— Îngăduie-mi să-ţi spun ceva, Maurice, zise Lorin.

— Ce?

— Că n-ar fi cine ştie ce mare nenorocire dacă n-am mai găsi-o.

— Dacă n-o găsim, Lorin, adăugă Maurice, eu am să mor.

— Ei drace! făcu tânărul, aşadar din pricina acestei iubiri erai tu cât pe-aci să mori?

— Da, răspunse Maurice.

Lorin rămase o clipă pe gânduri.

— Maurice, zise el, să tot fie unsprezece ceasuri, cartierul e pustiu, uite-acolo o bancă de piatră, pusă parcă anume ca să găzduiască doi prieteni. Acordă-mi favoarea unei convorbiri secrete, cum se spunea sub vechiul regim, îţi dau cuvântul c-am să vorbesc numai în proză.

Maurice se uită în jur şi-apoi se duse să se aşeze lângă prietenul lui.

— Vorbeşte, zise Maurice, sprijinindu-şi pe-o mână fruntea obosită.

— Ascultă, dragă prietene, am să-ţi spun un lucru, fără introducere, fără perifraze, fără comentarii: mergem pe calea pierzaniei sau mai curând tu ne duci pe calea pierzaniei.

— Cum asta? întrebă Maurice.

— Există, scumpul meu prieten, urmă Lorin, o anume decizie, dată de Comitetul Salvării Publice, care spune că e trădător de patrie oricine întreţine relaţii cu inamicii patriei. Ai tu cunoştinţă de decizia asta?

— Fără îndoială, răspunse Maurice.

— Va să zică o ştii?

— Da.

— Ei bine! Îmi pare că tu eşti oarecum trădător de patrie. Ce ai de spus? cum zicea Manlius...

— Lorin!

— Bineînţeles, afară de cazul în care tu consideri că îşi idolatrizează patria toţi cei ce dau adăpost, masă şi casă domnului Cavaler de Maison-Rouge, care n-am putea spune că e un republican exaltat şi nici c-ar fi învinuit, deocamdată, că ar fi condus evenimentele din septembrie.

— Vai, Lorin! exclamă Maurice scoţând un suspin.

— Drept care, urmă moralistul, îmi pare că tu ai fost sau eşti încă puţin cam prea prieten cu inamicul patriei. Hai, hai, nu te indigna şi nu protesta, dragă amice; parc-ai fi gigantul Enceladus[18], gata să răstorni munţii când te întorci de pe-o parte pe cealaltă. Aşa că ţi-o spun încă o dată, nu te revolta şi mărturiseşte pur şi simplu că nu mai eşti un revoluţionar plin de zel.

Lorin rostise cuvintele de mai sus cu toată blândeţea de care era în stare, alunecând asupra lor printr-un artificiu retoric demn de Cicero.

Maurice protestă doar printr-un gest.

Dar gestul lui fu socotit ca neavenit şi Lorin continuă:

— O! dac-am trăi într-un climat de seră, într-un climat constant în care, potrivit regulilor botanicii, termometrul arată invariabil şaisprezece grade, ţi-aş spune, dragul meu Maurice, e elegant, e cum se cuvine; să fim niţeluş aristocraţi din timp în timp, nu strică, e frumos, dar noi fierbem astăzi la treizeci şi cinci şi chiar patruzeci de grade! Apa fierbe şi noi abia dacă suntem călduţi; pe căldura asta părem reci şi dacă eşti rece, eşti suspect, după cum ştii; când eşti suspect, eşti prea inteligent, scumpul meu Maurice, ca să nu-ţi dai seama ce-ai să fii curând, sau, mai bine zis, ce n-ai să mai fii deloc.

— Ei bine! atunci să mă omoare şi să se termine odată, exclamă Maurice. Dealtfel, tot m-am săturat de viaţă.

— De-abia de-un sfert de oră, observă Lorin. La drept vorbind, nu mai e destulă vreme ca să te las să procedezi în privinţa asta cum te taie capul: şi pe urmă, dacă mori astăzi, înţelegi tu, trebuie să mori republican, pe câtă vreme tu ai să mori aristocrat.

---

[18] Enceladus, cel mai puternic dintre giganţii care au uneltit împotriva lui Zeus.

— Vai! oftă Maurice, căruia începuse să i se urce sângele în cap din pricina durerii şi îngrijorării provocate de conştiinţa vinovăţiei sale, mergi cam prea departe, dragul meu.

— Am să merg şi mai departe, căci te previn că dacă te faci aristocrat...

— Ai să mă denunţi?

— Ei, na! Nici gând, am să te închid într-o pivniţă şi-am să încep să te caut, în bătaia tobelor, ca pe un dispărut: pe urmă am să strig în gura mare că aristocraţii, prinzând de veste ce destin le pregăteşti, te-au sechestrat, te-au chinuit, te-au înfometat, aşa că, de îndată cei vei fi fost regăsit, vei fi încoronat cu flori în public de damele din Hală şi de calicii care adună zdrenţe din cartierul Victor, aşa cum s-a întâmplat cu Elie de Beaumont, şeful jandarmeriei, cu domnul Latude şi cu alţii. Grăbeşte-te, aşadar, să intri din nou în pielea lui Aristide, căci altfel ştii ce te-aşteaptă.

— Lorin, îmi dau seama că ai dreptate, dar sunt luat de curent, alunec pe pantă în jos. Poţi oare să-mi porţi pică fiindcă îmi urmez destinul?

— Nu-ţi port pică, dar te cert. Adu-ţi aminte puţin de scenele pe care Pilade i le făcea zilnic lui Oreste, scene care dovedesc cu succes că prietenia nu-i decât un paradox, de vreme ce aceşti doi prieteni legendari se certau de dimineaţă până seara.

— Leapădă-te de mine, Lorin, ai face mai bine.

— Nici gând.

— Atunci, lasă-mă să iubesc, să fiu nebun, poate chiar criminal, fiindcă, dacă o revăd, simt c-am s-o ucid.

— Sau c-ai să-i cazi în genunchi. Maurice! Maurice! Îndrăgostit de-o aristocrată, n-aş fi crezut nici în ruptul capului. Iată-te în situaţia sărmanului Osselin cu marchiza de Charny.

— Destul, Lorin, te implor!

— Maurice, sau te vindec sau mă ia dracu! Nu vreau să câştigi la loteria sfintei ghilotine, cum spune băcanul din strada Lombarzilor. Ia seama, ai să mă aduci la exasperare. Ai să faci din mine un om crud. Maurice, îmi vine să dau foc insulei Saint-Louis; dă-mi o torţă, un şomoiog aprins!

Vai nu! zadarnică e toată truda mea!
Să cer o torţă sau făclie nu-i oare lucru de prisos
Când focul tău, Maurice, atâta de frumos,
E-n stare să incendieze şi sufletu-ţi, şi-oraşul şi tot ce-n jur ar sta?

Maurice zâmbi fără voie.

— Doar ne înţeleseserăm să nu mai vorbim decât în proză, remarcă el.

— Dar numai din pricină că mă scoţi din sărite cu nebunia ta, răspunse Lorin; numai din pricină că... Ascultă, hai să bem, Maurice, hai să ne-mbătăm, să punem la cale niscaiva moţiuni, să studiem economia politică, dar, pentru numele lui Jupiter, să nu mai fim îndrăgostiţi, să nu mai îndrăgim decât libertatea.

— Sau Raţiunea.

— O! ce-i drept! zeiţa înseamnă mare lucru şi să ştii că te socoate un muritor încântător.

— Nu eşti gelos?

— Ca să-mi salvez un prieten, mă simt în stare de orice sacrificiu.

— Mulţumesc, Lorin, şi-ţi preţuiesc devotamentul; dar, vezi tu, cel mai bun mijloc de a-mi alina durerea e s-o trăiesc până la saturaţie. Rămâi cu bine, Lorin. Du-te s-o vezi pe Arthémise.

— Şi tu unde te duci?

— Acasă.

Şi Maurice făcu câţiva paşi spre pod.

— Va să zică, acum locuieşti înspre vechea stradă Saint-Jacques?

— Ba nu, dar îmi face plăcere s-o iau pe-acolo.

— Ca să mai vezi o dată locul unde trăia fiara ta neînduplecată.

— Ba, ca să văd dacă nu s-a întors acolo unde ştie c-o aştept. O! Geneviève, Geneviève! nu te-aş fi crezut în stare de-asemenea trădare!

— Maurice, un tiran care cunoştea bine femeile, pentru c-a murit de mult ce le-a iubit, spunea:

Adesea îşi schimbă părerea femeia!
Nebun e cin' se-ncrede-n ea, de-aceea!

Maurice oftă şi cei doi prieteni o apucară iarăşi înspre vechea stradă Saint-Jacques.

Pe măsură ce se apropiau auziră larmă, văzură cum lumina creştea, desluşiră cântece patriotice, care, în plină zi, în plin soare, în atmosfera de luptă păreau imnuri eroice, dar care în puterea nopţii, în lumina incendiului, căpătau accentul lugubru al unei beţii de canibali.

— Doamne-Dumnezeule! exclamă Maurice, uitând că Dumnezeu era desfiinţat.

Şi grăbea pasul, sudoarea curgându-i pe frunte. Lorin se uita la el cum merge şi şoptea printre dinţi:

Dragoste, dragoste, când pui mâna pe noi,
Se poate lesne spune: s-a terminat cu voi!

Întreg Parisul părea că se-ndreaptă spre teatrul evenimentelor pe care le-am povestit. Maurice se văzu silit să străbată un şir de grenadiri, rândurile de membri ai secţiilor, apoi să se strecoare prin cetele înghesuite ale mulţimii de gură-cască, pe cât de furioasă, pe atât de trează, care, în epoca aceea, alerga urlând de la un spectacol la alt spectacol.

Pe măsură ce se apropia, Maurice, în nerăbdarea-i turbată, iuţea pasul. Lorin abia izbutea să-l urmeze, dar îl iubea prea mult ca să-l părăsească în asemenea clipe.

Totul era aproape pe sfârşite. Focul trecuse de la şura sub care soldatul aruncase torţa aprinsă, la atelierele construite din scânduri rânduite astfel încât aerul să pătrundă prin spaţiile mari dintre ele. Mărfurile arseseră. Acum începea să ardă şi casa.

— Doamne, îşi zicea Maurice, dacă s-a întors, dacă se află în vreuna din încăperi, învăluită în cercul de flăcări, aşteptându-mă, strigându-mă...

Şi Maurice, pe jumătate nebun de durere, preferând să creadă în nebunia celei pe care o iubea, decât în trădarea ei, Maurice izbi cu capul aplecat uşa pavilionului pe care o întrezărea prin fum.

Lorin se ţinea mereu după el; l-ar fi urmat până şi în iad.

Acoperişul ardea, focul începuse să cuprindă scara.

Maurice, gâfiind, cercetă tot etajul, salonul, camera Genevièvei, camera Cavalerului de Maison-Rouge, coridoarele, chemând cu voce gâtuită:

— Geneviève! Geneviève!

Nimeni nu răspunse.

Întorcându-se în prima încăpere, cei doi prieteni văzură valurile de flăcări care începuseră să pătrundă prin uşă. În ciuda strigătelor lui Lorin, care-i arăta fereastra, Maurice trecu prin mijlocul flăcărilor.

De acolo alergă înspre casă, străbătu fără să se oprească curtea înţesată de mobile sfărâmate, regăsi sufrageria, salonul lui Dixmer, cabinetul chimistului Morand. Peste tot, fum, sfărâmături, cioburi de sticlă. Focul cuprinsese şi partea asta a casei şi începuse s-o mistuie.

Maurice făcu aici exact ceea ce făcuse şi în pavilion. Nu lăsă nici o încăpere necercetată, nici un coridor nestrăbătut. Coborî în pivniţă. Poate că Geneviève, ca să fugă de incendiu, se refugiase acolo.

Nimeni nicăieri.

— Ei, drăcie! exclamă Lorin, nu vezi că nimeni n-ar putea rezista aici, afară de salamandre şi doar nu cauţi asemenea animale legendare. Hai, vino, o să întrebăm, o să ne informăm la cei ce-au fost de faţă, poate va fi văzut-o careva.

Ar fi fost nevoie de multe puteri la un loc ca să-l scoată pe Maurice afară din casă. Speranţa însă îl trase de-un singur fir de păr.

Atunci începură investigaţiile: cercetară împrejurimile, oprind femeile care treceau, scotocind cărările, dar fără nici un rezultat. Se făcuse ceasul unu noaptea. Cu toată vigoarea-i atletică, Maurice era frânt de oboseală, ca atare se dădu bătut, renunţând la alergături, urcuşuri, certuri şi înfruntări nesfârşite cu mulţimea.

Tocmai trecea prin faţa lor o trăsură. Lorin o opri.

— Dragul meu, îi spuse el lui Maurice, am făcut tot ce-a fost omeneşte cu putinţă ca s-o regăsim pe Geneviève a ta; pentru ea ne-am spetit, ne-am pârjolit, ne-am încăierat. Cupidon, oricât de exigent ar fi, nu poate pretinde mai mult de la un îndrăgostit şi cu atât mai puţin de la unul care e departe de-a fi astfel. Să urcăm în trăsură şi să ne ducem fiecare acasă.

Maurice nu răspunse, dar se lăsă în voia prietenului. Ajunseră în faţa uşii lui Maurice fără să fi schimbat măcar un singur cuvânt.

— Ei! slavă Domnului! exclamă Lorin, eşti aşteptat: iată-mă mai liniştit. Hai, bate la uşă.

Maurice bătu; uşa se deschise.

— Noapte bună! Pe mâine dimineaţă, zise Lorin.

— Noapte bună! răspunse automat Maurice.

Şi uşa se închise în urma lui.

Pe primele trepte ale scării, dădu peste îndatoritorul său.

— Vai! cetăţene Lindey, exclamă acesta, câtă îngrijorare ne-ai pricinuit.

Cuvintele "ne-ai pricinuit" îl izbiră pe Maurice.

— Dumitale? întrebă el.

— Da, mie şi domniţei care te aşteaptă.

— Domniţă? repetă Maurice, găsind că nu era defel momentul să primească vizita pe care probabil vreuna din vechile lui amice i-o făcea. Bine ca mi-ai spus asta chiar acum, mă duc să mă culc la Lorin.

— Cu neputinţă. Şedea la fereastră, te-a văzut coborând din trăsură şi a strigat: "Iată-l!"

— Ei şi ce-mi pasă mie c-a aflat că sunt eu? Nu-mi arde de dragoste. Urcă şi spune-i femeii aceleia că s-a înşelat.

Îndatoritorul dădu să plece ca să împlinească porunca, dar se opri.

— Ei! cetăţene, stărui el, greşeşti. Domniţa era tare tristă. Răspunsul meu o va deznădăjdui.

— Dar, mă rog, întrebă Maurice, cine-i femeia asta?

— Cetăţene, nu i-am văzut chipul; e învăluită într-o mantie şi plânge; iată tot ce-ţi pot spune despre ea.

— Zici că plânge? întrebă Maurice.

— Da, dar pe tăcute, înăbuşindu-şi suspinele.

— Va să zică plânge, repetă Maurice. Aşadar, e cineva pe lume care mă iubeşte până într-atât, încât să se îngrijoreze aşa de tare de lipsa mea?

Şi urcă încetişor în urma îndatoritorului său.

— Iată-l, cetăţeană, iată-l! strigă acesta năpustindu-se în cameră.

Maurice intră în urma lui.

Văzu într-un colţ al salonului o făptură care tremura, cu faţa ascunsă în perne, o femeie ce-ar fi părut moartă dacă gemetele convulsive n-ar fi făcut-o să tresară.

Printr-un semn, Maurice îi ceru îndatoritorului să iasă afară.

Acesta îi dădu ascultare şi plecă, închizând uşa.

Atunci Maurice alergă la tânăra aceea, care ridică capul.

— Geneviève! strigă eroul nostru. Geneviève la mine acasă! O, Doamne, oare am înnebunit?

— Nu, dragul meu, eşti în toate minţile, răspunse ea. Ţi-am făgăduit să fiu a domniei-tale, dacă-l salvezi pe Cavalerul de Maison-Rouge. L-ai salvat; aşadar, iată-mă! Te aşteptam.

Maurice se înşelă asupra sensului cuvintelor ei. Se dădu un pas înapoi şi, privind-o cu tristeţe, spuse blând:

— Geneviève, aşadar, nu mă iubeşti!

Privirea Genevièvei se întunecă de lacrimi; întoarse capul şi, sprijinindu-se de speteaza canapelei, izbucni în plâns.

— Ah, oftă Maurice, e clar că nu mă iubeşti şi nu numai că nu mă mai iubeşti, Geneviève, dar încerci pesemne un sentiment de ură împotriva mea dacă te afli într-o asemenea stare de deznădejde.

Maurice puse în ultimele sale cuvinte atâta exaltare şi durere, încât Geneviève îşi înălţă capul şi îi cuprinse mâna.

— Doamne-Dumnezeule, exclamă ea, cel pe care-l credeam cel mai bun, până la urmă e şi el un egoist!

— Egoist, Geneviève, ce vrei să spui?

— Nu înţelegi oare cât sufăr? Soţul fugit, fratele proscris, casa în flăcări şi toate într-o singură noapte şi pe deasupra scena groaznică dintre dumneata şi Cavalerul de Maison-Rouge!

Maurice o asculta în extaz, căci, oricât de nebunească îi era pasiunea, ar fi fost cu neputinţă să nu înţeleagă că astfel de emoţii, adunate dintr-o dată, te pot aduce în halul de durere în care se afla Geneviève.

— Aşadar, ai venit, eşti aici, eşti a mea, n-ai să mă mai părăseşti!

Geneviève tresări.

— Unde m-aş fi putut duce? răspunse ea cu amărăciune. Am oare unde mă refugia, am eu vreun adăpost sau vreun protector, altul decât cel ce a pus

preţ un protecţiei sale? Copleşită de furie şi înnebunită, mergeam pe Pont-Neuf şi la un moment dat m-am oprit să văd apa sumbră fremătând în ungherele arcadelor; mă simţeam atrasă, vrăjită. Pentru tine, sărmană femeie, îmi spuneam, acolo e un adăpost, acolo e netulburata odihnă, acolo e uitarea.

— Geneviève, Geneviève! exclamă Maurice, ai spus aşa ceva?... Aşadar nu mă iubeşti deloc?

— Am spus-o, răspunse Geneviève, în şoaptă. Am spus-o, dar am venit.

Maurice oftă şi se lăsă să alunece la picioarele ei.

— Geneviève, şopti el, nu mai plânge. Geneviève, uită toate nenorocirile, dacă mă iubeşti. Geneviève, în numele Celui-de-Sus, spune-mi că nu violenţa ameninţărilor mele te-a adus aici. Spune-mi că şi dacă nu m-ai fi văzut în seara asta, aflându-te singură, fără adăpost, tot ai fi venit la mine şi primeşte-mi jurământul pe care ţi-l fac de-a te dezlega de jurământul pe care te-am silit să-l dai.

Geneviève aţinti asupra tânărului o privire ce vădea o inexprimabilă recunoştinţă.

— Câtă mărinimie! exclamă ea. Ah! Doamne, îţi mulţumesc! cât e de mărinimos!

— Ascultă, Geneviève, spuse Maurice, Dumnezeu pe care îl izgonim acum din lăcaşurile sale, dar pe care nu-l putem izgoni din inimile noastre, în care a sădit dragostea, Dumnezeu a făcut ca seara asta să pară lugubră, dar, în fond, să strălucească de bucurie şi de fericire. Dumnezeu te-a îndrumat către mine, Geneviève, mi te-a pus în braţe şi-ţi vorbeşte prin graiul meu. În sfârşit, Dumnezeu vrea să răsplătească astfel atâtea suferinţe pe care le-am îndurat, atâtea virtuţi de care am dat dovadă luptând împotriva dragostei noastre ce părea nelegitimă, ca şi cum un sentiment care a fost atât de curat şi a rămas atât de adânc ar fi putut fi socotit o crimă. Aşa că nu mai plânge, Geneviève! Dă-mi mâna. Vrei să te afli la un frate, vrei ca acest frate să-ţi sărute plin de respect poala rochiei, să plece cu mâinile împreunate în rugăciune, trecând dincolo de pragul încăperii fără să întoarcă deloc capul?

Ei bine, spune doar un cuvânt, fă doar un semn şi-ai să mă vezi plecând, ai să rămâi singură, liberă şi în siguranţă, ca o fecioară într-o biserică. Sau, dimpotrivă, adorata mea Geneviève, aminteşte-ţi că te-am iubit atât de tare, încât am fost gata să-mi pierd viaţa, că pentru dragostea asta, pe care o poţi face funestă ori fericită, i-am trădat pe-ai mei şi am ajuns odios şi abject în propriii mei ochi; gândeşte-te la fericirea pe care ne-o păstrează viitorul, la puterea şi la energia care sălăşluiesc în tinereţea şi-n dragostea noastră ca să ne apere fericirea care e gata să înfrunte pe oricine-ar ataca-o şi ar primejdui-o. Geneviève, înger al bunătăţii, spune-mi, ce vrei? Vrei să faci un om atât de fericit, încât să nu-i mai pară rău că trăieşte şi nici să nu-i mai pese de fericirea

eternă? Atunci, în loc să mă alungi, surâde-mi, Geneviève a mea, lasă-mă să-ţi duc mâna la inima mea, vino spre cel ce te râvneşte cu toată puterea, cu toată dorinţa şi cu tot sufletul, Geneviève, dragostea mea, viaţa mea, Geneviève, nu-ţi retrage jurământul!

Inima tinerei femei se umplea de cuvintele lui duioase: dulceaţa dragostei, oboseala, pricinuită de suferinţele trecute, îi răpiră orice putere. Lacrimile nu-i mai curgeau, dar suspinele îi zguduiau pieptul înflăcărat.

Maurice înţelese că Genevidve nu mai avea tăria să reziste şi-o cuprinse în braţe. Atunci ea îşi lăsă capul pe umărul lui şi păru-i lung se desfăcu, revărsându-se pe obrajii înfierbântaţi ai iubitului.

Dar Maurice simţi cum îi tresaltă pieptul, zvâcnind ca valurile după furtună.

— Plângi, Geneviève..., şopti el cu adevărată tristeţe. Linişteşte-te. Niciodată n-am să-mi impun dragostea în faţa unei nobile suferinţe. Nicicând buzele mele nu se vor murdări c-un sărut otrăvit fie chiar de-o singură lacrimă de părere de rău.

Şi desfăcu cercul viu al braţelor sale, îndepărtându-şi fruntea de cea a Genevidvei şi întorcându-se încet.

Dar în aceeaşi clipă, printr-una din reacţiile acelea atât de fireşti la femeia care se fereşte, dar care, ferindu-se, totuşi doreşte, Geneviève îl cuprinse pe Maurice de gât cu braţele tremurătoare, îl strânse cu putere şi-şi lipi obrazul rece şi încă ud de lacrimile care abia încetaseră să şiroiască pe obrazul fierbinte al tânărului îndrăgostit.

— Vai! şopti ea, nu mă părăsi, Maurice, căci nu te mai am decât pe tine.

Capitolul XXXIII Ziua următoare

Un soare minunat se strecura printre stolurile verzi, aurind frunzele celor trei trandafiri mari, plantaţi în nişte cutii de lemn aşezate pe prichiciul ferestrei lui Maurice.

Florile acestea, cu atât mai plăcute la vedere cu cât sezonul lor era pe sfârşite, înmiresmau o sufragerie mică, pardosită cu dale, strălucind de curăţenie, în care la o masă nu încărcată, dar alcătuită cu rafinament, tocmai se aşezară Geneviève şi Maurice.

Uşa era închisă, căci pe masă se aflau toate cele de care comesenii ar fi avut nevoie. De la sine înţeles că spuseseră:

— Ne vom servi singuri.

În încăperea alăturată se auzea îndatoritorul, care, zelos precum slujitorul febril al Fedrei, forfotea întruna. Căldura şi însufleţirea celor din urmă zile frumoase pătrundeau printre şipcile distanţate ale storului şi puneau pe frunzele trandafirilor mângâiaţi de soare o strălucire ca de aur şi de smarald.

Geneviève aşeză pe farfurie fructul auriu pe care-l ţinea în mână şi, dusă pe gânduri, surâzând numai cu buzele, în vreme ce ochii ei mari erau toropiţi de melancolie, rămase tăcută, inertă, deşi însufleţită şi fericită de soarele dragostei, cum erau şi florile acelea frumoase de soarele de pe cer.

Curând ochii ei îi căutară pe cei ai lui Maurice şi îi găsiră aţintiţi asupra-i: şi el o privea şi visa.

Atunci îşi puse braţu-i atât de delicat şi alb pe umărul tânărului îndrăgostit, care tresări, apoi îşi sprijini capul de dânsul, cu o încredere şi o certitudine care înseamnă mai mult decât dragostea.

Geneviève se uita la el fără să vorbească şi, privindu-l, roşea.

Maurice n-avea decât să-şi aplece uşor capul ca să-şi lipească gura de buzele întredeschise ale iubitei sale. Îşi aplecă încet capul. Geneviève păli, iar ochii i se închiseră ca petalele florii care-şi ascunde caliciul de razele luminii.

Şedeau astfel nemişcaţi şi tăcuţi, cuprinşi de-o fericire neobişnuită, când zgomotul strident al clopoţelului de la sonerie îi făcu să tresară.

Se desprinseră unul de celălalt.

Îndatoritorul intră şi închise misterios uşa.

— E cetăţeanul Lorin! vesti dânsul.

— A! dragul meu Lorin, exclamă Maurice. Mă duc să-l poftesc să plece. Iartă-mă, Geneviève.

Geneviève îl opri.

— Să-l pofteşti să plece pe prietenul dumitale, Maurice! Un prieten care te-a alinat, te-a ajutat, te-a sprijinit? Nu, nu vreau să alungi un asemenea prieten nici din casă şi nici din inima dumitale. Să intre, Maurice, să intre.

— Îngăduieşti?..., întrebă Maurice.

— Chiar voiesc, răspunse Geneviève.

— Vai! aşadar crezi că eu nu te iubesc destul, exclamă Maurice, încântat de asemenea gingăşie şi simţi nevoia să fii idolarizată?

Geneviève îşi întinse fruntea împurpurată către tânărul îndrăgostit. Maurice deschise uşa şi Lorin intră, chipeş de-ţi lua ochii în costumul său ce aducea cu al unui muscadin. Zărind-o pe Geneviève, se arătă uimit, după care îi făcu numaidecât o plecăciune plină de respect.

— Vino, Lorin, vino, îl întâmpină Maurice şi priveşte-o pe doamna. Eşti detronat, Lorin. Acum există o persoană pe care ţi-o prefer. Pentru tine mi-aş fi dat viaţa; pentru ea, nu-ţi spun nimic nou cu asta, mi-am dat cinstea.

— Doamnă, spuse Lorin cu o seriozitate care trăda o emoţie foarte adâncă, voi încerca să-l iubesc pe Maurice mai mult decât dumneata, pentru ca el să nu înceteze cu totul de-a mă iubi.

— Stai jos, domnule, zise Geneviève surâzând.

— Da, stai jos, adăugă şi Maurice, care, strângând cu dreapta mâna prietenului şi cu stânga pe cea a iubitei sale, simţea cum i se umple inima de toată fericirea la care poate râvni un om pe pământ.

— Aşadar, nu mai vrei să mori? Nu mai vrei să fii ucis?

— Cum asta? întrebă Geneviève.

— O! Doamne, exclamă Lorin, ce animal schimbător e omul şi câtă dreptate au filosofii să-i dispreţuiască uşurătatea şi nestatornicia! Iată aici de faţă unul — e oare de crezut aşa ceva, doamnă? — care aseară voia să se arunce în apă şi susţinea sus şi tare că pentru el nu mai e cu putinţă fericirea pe lumea asta: şi iată că astăzi-dimineaţă îl găsesc vesel şi bucuros, cu surâsul pe buze, cu fruntea senină, cu dragostea de viaţă în suflet, stând în faţa unei mese ispititoare: e drept că nu mănâncă, dar asta nu dovedeşte c-ar mai fi nenorocit.

— Chiar voia el să facă tot ce ai spus dumneata? întrabă Geneviève.

— Tot ce ai auzit, doamnă şi încă multe altele! Am să-ţi povestesc mai târziu. Deocamdată mi-e tare foame; e vina lui Maurice care aseară m-a pus să alerg prin tot cartierul Saint-Jacques. Îmi daţi voie să mă ospătez din bucatele voastre de care nu v-aţi atins nici unul?

— Zău, are dreptate! exclamă Maurice, bucuros ca un copil. Hai să stăm la masă cu toţii. Eu n-am mâncat şi nici dumneata, Geneviève.

Rostindu-i numele, Maurice trase cu ochiul la Lorin, dar Lorin nici măcar nu clipi.

— Va să zică ghiciseşi că e ea! deduse Maurice.

— Ba bine că nu! răspunse Lorin tăindu-şi o felie mare de jambon.

— Şi mie mi-e foame, spuse Geneviève, întinzând farfuria.

— Lorin, îi strigă Maurice, aseară eram bolnav.

— Erai mai mult decât bolnav, erai nebun.

— Ei bine, în dimineaţa asta mi se pare că tu te simţi mai rău.

— Cum adică?

— Încă n-ai făcut nici un vers.

— Chiar acum mă gândeam la asta, răspunse Lorin.

Atuncea când se află de Graţii-nconjurat,
Ţinând în mână-i lira, Phoebus cântă tare,
Dar dacă pe-al lui Venus urm-a apucat
Phoebus sărmanu-şi pierde ura pe cărare.

— Bine! iată totuşi un catren, se grăbi să spună Maurice, zâmbind.

— Şi va trebui să te mulţumeşti cu el, deoarece avem de vorbit despre lucruri mai puţin plăcute.

— Ce mai este? întrebă Maurice cu îngrijorare.

— Ce să fie? Sunt în curând de gardă la Conciergerie.

— La Conciergerie! exclamă Geneviève. Lângă regină?

— Lângă regină... cred că da, doamnă.

Geneviève păli. Maurice încruntă din sprâncene şi-i făcu un semn lui Lorin. Acesta îşi tăie încă o felie de jambon, de două ori mai mare decât cea dintâi.

Regina fusese într-adevăr dusă la Conciergerie, unde avem şi noi s-o însoţim.

Capitolul XXXIV Conciergerie

La colţul dintre Pont-au-Change şi Cheiul Florilor, se înalţă ceea ce a mai rămas din vechiul palat al lui Ludovic cel Sfânt, care prin excelenţă se numea "Palatul", aşa cum Roma se numea "Oraşul" şi care încă mai păstrează denumirea suverană de când singurii regi ce mai sălăşluiesc în el sunt grefierii, judecătorii şi împricinaţii.

Casa justiţiei e o clădire mare şi sumbră care te face mai curând să te temi de zeiţa cea aspră şi severă, decât s-o iubeşti. Acolo vezi recuzita şi atribuţiile răzbunării umane adunate într-un spaţiu strâmt. Ici, sălile unde stau păziţi acuzaţii, ceva mai încolo sălile unde sunt judecaţi, dedesubt celulele unde sunt închişi după condamnare; la uşă, un locşor unde sunt însemnaţi cu fierul roşu; la vreo sută cinzeci de paşi, un alt loc, mai mare, unde sunt ucişi, adică Piaţa Greve, unde se desăvârşeşte ceea ce fusese doar schiţat la Palat.

Justiţia, după cum se vede, are totul la îndemână.

Clădirile acestea alipite unele de altele, mohorâte, cenuşii, găurite de ferestruici cu gratii, în care bolţile căscate seamănă cu nişte peşteri zăbrelite şi care se întind de-a lungul Cheiului des Lunettes, alcătuiesc Conciergeria.

Închisoarea are carcere pe care apele Senei le umezesc cu nămolul lor negru; are ieşiri secrete care duceau altădată spre fluviu victimele de a căror dispariţie erau legate mari interese.

Văzută în 1793, Conciergeria, furnizoare neobosită a eşafodului, Conciergeria, după cum spuneam, era ticsită de arestaţi care într-un ceas erau

gata condamnaţi, în epoca aceea, vechea închisoare a lui Ludovic cel Sfânt era cu drept cuvânt pensiunea morţii.

Sub bolţile uşilor se legăna noaptea un felinar cu lumină roşie, urmă sinistră a acestui lăcaş al durerii.

În ajunul zilei în care Maurice, Lorin şi Geneviève prânzeau împreună, o rostogolire surdă de roţi zdruncinase pavajul cheiului şi geamurile închisorii. Apoi, rostogolirea încetă în faţa porţii ogivale. Jandarmii bătură la poartă cu plăselele săbiei, poarta se deschise, trăsura intră în curte şi după ce balamalele porţilor se învârtiră din nou când trăsura trecu, după ce zăvoarele scârţâiră iarăşi, o femeie coborî.

Pe dată uşa căscată în faţa ei o înghiţi. Trei-patru capete curioase care înaintaseră spre lumina flăcărilor ca să cerceteze cu privirea pe femeia arestată şi care se iviseră în semiobscuritate, se traseră îndărăt, cufundându-se în întuneric; se mai desluşiră apoi câteva hohote stridente de râs şi câteva grosolane strigăte de rămas bun, schimbate între oamenii care se depărtau şi care fură auzite fără ca oamenii aceia să fi fost văzuţi.

Cea adusă astfel rămăsese îndărătul primei uşi, împreună cu jandarmii ei. Văzu că mai avea de trecut una, dar uitase că, pentru a trece printr-o uşă a închisorii, trebuia în acelaşi timp să ridici piciorul şi să pleci capul, fiindcă jos se afla o treaptă ce urcă şi sus una ce coboară.

Arestata, fără îndoială încă neobişnuită cu arhitectura închisorilor, în ciuda lungului răstimp petrecut în ele, uită să-şi plece fruntea şi se izbi cu toată puterea de bara de fier.

— Te-ai lovit rău, cetăţeană? întrebă unul dintre jandarmi.

— Acum nimic nu mă mai poate lovi, răspunse ea liniştită. Şi trecu fără să se tânguie, cu toate că deasupra sprâncenei se putea vedea urma aproape sângerândă pe care i-o lăsase lovitura.

Îndată se zări şi fotoliul portarului, fotoliu mai vrednic de respect în ochii arestaţilor decât tronul unui rege în ochii curtenilor, fiindcă portarul unei închisori e cel ce împarte înlesnirile şi orice înlesnire are mare însemnătate pentru un arestat. Adeseori o favoare, fie ea cât de mică, îi schimbă cerul sumbru într-un paradis.

Portarul Richard, încredinţat de propria-i importanţă şi aşezat bine în fotoliul său, pe care nici gând să-l părăsească, cu tot zornăitul gratiilor şi huruitul trăsurii care îi vestea un oaspete nou, portarul Richard, ziceam, trase pe nas o priză de tabac, se uită la arestată, deschise un registru foarte gros şi căută o pană în călimara mică de lemn negru, în care cerneala, uscată pe margini, mai păstra în mijloc puţină umezeală glodoasă, aşa cum în mijlocul craterului unui vulcan rămâne totdeauna puţină materie în clocot.

— Cetăţene portar, i se adresă şeful escortei, fă-ne intrarea, dar repede, căci suntem aşteptaţi urgent la sediul Comunei.

— Ei! nu ţine mult, spuse portarul, vărsând în călimară câteva picături de vin, care-i mai rămăseseră pe fundul unui pahar. Sunt deprins cu asemenea treabă, slavă Domnului! Numele şi pronumele tău, cetăţeană?

Şi, muindu-şi pana în cerneala improvizată, se pregătea să scrie în josul paginii, completată pe vreo şapte optimi, datele necesare întemniţării nou-venitei, în vreme ce, în picioare, în spatele fotoliului, cetăţeana Richard, femeie cu o expresie binevoitoare, admira cu o uimire plină de respect pe femeia cu înfăţişare tristă, nobilă şi mândră, pe care soţul ei o interoga.

— Marie-Antoinette-Jeanne-Josephe de Lorraine, răspunse arestata, arhiducesă de Austria, regină a Franţei.

— Regina Franţei? întrebă portarul uimit, ridicându-se pe braţul fotoliului.

— Regina Franţei, repetă arestata cu acelaşi glas.

— Cu alte cuvinte, văduva Capet, făcu şeful escortei.

— Sub care din aceste două nume trebuie s-o trec în registru? întrebă portarul.

— Sub care din două pofteşte, numai s-o treci cât mai repede, răspunse şeful escortei.

Portarul se reaşeză în fotoliu şi, cu un tremur uşor, înscrise în registrul său, prenumele, numele şi titlu pe care i le dăduse arestata, înregistrări a căror cerneală roşcată apare, încă şi astăzi în registrul acela a cărui foaie a fost roasă de şoarecii din locuinţa portarului revoluţionar tocmai pe porţiunea cea mai preţioasă.

Nevasta lui Richard continua să stea în picioare, în spatele fotoliului soţului ei, numai că un simţământ de compătimire pioasă îi împreunase mâinile.

— Ce vârstă? urmă portarul.

— Treizeci şi şapte de ani şi nouă luni, răspunse regina.

Richard se apucă iarăşi de scris, pe urmă trecu la semnalmente în amănunt şi-şi încheie lucrarea cu formulele şi însemnările specifice.

— Bine, zise el, s-a făcut.

— Unde va fi dusă arestata? întrebă şeful escortei.

Richard mai trase o priză de tabac şi se uită la soţia lui.

— Păi! făcu ea, n-am fost înştiinţaţi, aşa că habar n-avem...

— Caută, spuse brigadierul.

— E camera de consiliu, urmă femeia.

— Hm! e tare mare, şopti Richard; dar pentru moment nu poate fi locuită căci n-are pat.

— E-adevărat, adăugă femeia, la asta nu mă gândisem.

— Eh! făcu unul dintre jandarmi, îi puneţi mâine un pat, că până mâine mai este puţin.

— Dealtminteri, cetăţeană poate petrece noaptea asta în camera noastră. Nu-i aşa, bărbate? zise femeia lui Richard.

— Ei şi noi? întrebă portarul.

— Noi nu ne mai culcăm. Cum a zis cetăţeanul jandarm, o noapte trece la iuţeală.

— Atunci, spuse Richard, duceţi-o pe cetăţeană în camera mea.

— În timpul ăsta ai să ne pregăteşti hârtia de primire, nu-i aşa?

— O găsiţi când vă întoarceţi.

Femeia lui Richard luă o lumânare aprinsă de pe masă şi o porni în frunte.

Maria-Antoaneta o urmă fără să scoată un cuvânt, stăpânită şi palidă, ca întodeauna. Doi temniceri, cărora femeia lui Richard le făcu semn, încheiară cortegiul. I se arătă reginei un pat pe care soţia lui Richard se grăbi să aştearnă cearşafuri albe. Temnicerii se instalară la ieşire, după care uşa fu încuiată învârtindu-se cheia în broască de două ori şi Maria-Antoaneta rămase singură.

Cum şi-a petrecut noaptea nimenea nu ştie, pentru că a petrecut-o între patru ochi cu Dumnezeu.

Abia a doua zi regina fu dusă în camera de consiliu, un patrulater alungit, a cărei uşiţă de intrare dădea pe un coridor al Conciergeriei ce fusese tăiat pe toată lungimea sa de un perete despărţitor care nu ajungea până la plafon.

Unul dintre cele două compartimente era camera oamenilor de gardă.

Celălalt era camera reginei.

O fereastră zăbrelită cu nişte bare groase dădea lumină fiecărei celule.

Un paravan ce încuia uşa o izola pe regină de paznicii ei şi acoperea deschizătura din mijloc.

Întreaga încăpere fusese de curând pardosită cu cărămizi.

În sfârşit, pereţii fuseseră decoraţi cândva cu un chenar de lemn aurit de care rnai atârnau încă petice de hârtie cu crini regali pe ele.

Un pat instalat în faţa ferestrei, un scaun aşezat aproape de lumină, iată mobilierul închisorii regale.

După ce a intrat, regina a cerut să-i fie aduse cărţile şi lucrul de mână.

I se aduseră *Revoluţia din Anglia*, pe care o începuse la Temple, *Călătoria tânărului Anacharis*[19] şi tapiseria pe care o broda.

Jandarmii se aşezară în celula vecină. Istoria le a păstrat numele, aşa cum face cu oamenii cei mai neînsemnaţi când fatalitatea îi asociază celor mai mari catastrofe şi când asupra lor se revarsă o parte din lumina orbitoare pe care o aruncă fulgerul, doborând fie tronurile regilor, fie chiar regii.Cei doi se numeau Duchesne şi Gilbert.

[19] Este vorba de scrierea abatelui Jean-Jacques Barthélemy, apărută în 1788.

Comuna îi desemnase pe-aceşti doi bărbaţi, pe care-i ştia ca pe nişte buni patrioţi, iar ei trebuiau să stea neclintiţi în celula lor până la judecarea Mariei-Antoaneta. Printr-o asemenea măsură se urmărea înlăturarea neregulilor aproape inevitabile ale serviciului ce se schimbă de mai multe ori pe zi, atribuindu-li-se în acelaşi timp gardienilor o foarte mare responsabilitate.

Chiar în ziua aceea, regina află, din pălăvrăgeala celor doi oameni, a căror discuţie ajungea până la ea, căci nici o pricină nu-i silea să vorbească în şoaptă, regina află, ziceam, despre măsura luată. Se bucură, dar în acelaşi timp se şi îngrijoră, deoarece, dacă pe de-o parte îşi spunea că oamenii aceia trebuie să fi fost de toată încrederea, de vreme ce fuseseră aleşi dintre atâţia bărbaţi, pe de altă parte se gândea că prietenii ei ar putea găsi mult mai multe prilejuri de-a corupe doi gardieni cunoscuţi şi cu posturi fixe decât o sută de necunoscuţi desemnaţi la voia întâmplării şi venind s-o supravegheze pe neaşteptate, doar pentru o singură zi.

În prima noapte, înainte de-a se culca, unul dintre cei doi paznici fumase, după cum îi sta în obicei. Fumul tutunului se strecură prin spărturile peretelui despărţitor şi-o năpădi pe sărmana regină, căreia nenorocirile, în loc să-i tocească sensibilitatea, i-o ascuţiseră.

Numaidecât se simţi cuprinsă de tulburări şi de greaţă. Capul i se îngreuie din pricina sufocării; dar, credincioasă hotărârii sale de-a fi de o neînduplecată mândrie, regina nu se plânse.

În timp ce se afla într-acea dureroasă veghe, în care nimic nu tulbura tăcerea şi liniştea nopţii, i se păru că aude un soi de geamăt ce venea de-afară. Geamătul era lugubru şi prelung, ceva sinistru şi pătrunzător ca urletul vântului trecând prin nişte săli pustii, când furtuna împrumută voce de om ca să dea viaţă patimilor dezlănţuite în elemente.

Curând însă îşi dădu seama că zgomotul care o făcuse la început să tresară, strigătul acela dureros şi stăruitor nu era decât plânsetul unui câine ce urla pe chei. Regina se gândi numaidecât la bietul ei Black, pe care-l uitase în clipa în care fusese ridicată din Temple şi al cărui schelălăit i se păru că-l recunoscuse, într-adevăr, sărmanul animal se pierduse de stăpână-sa datorită prea marii vigilenţe şi coborâse nebăgat în seamă după dânsa, urmărise vehicolul până la gratiile Conciergeriei şi nu se depărtase de-acolo decât fiindcă era cât pe ce să fie tăiat în două de îndoita lamă de fier ce se închisese în urma ei.

Dar bietul animal se întorsese numaidecât şi, înţelegând că stăpâna lui fusese închisă în mormântul acela mare de piatră, o chema, urlând şi aştepta, la zece paşi de santinelă, mângâierea unui răspuns.

Regina răspunse cu un suspin la care paznicii îşi ciuliră urechile.

Dar cum suspinul acela fu singurul şi nici un alt zgomot nu-l însoţi în încăperea Mariei-Antoaneta, paznicii se liniştiră numaidecât şi aţipiră din nou.

A doua zi în zori, regina se sculă şi se îmbrăcă. Aşezată lângă fereastra zăbrelită, a cărei lumină, trecută ca prin sită din pricina gratiilor, cobora vânătă pe mâinile-i slăbite, Maria-Antoneta părea că citeşte, dar gândurile ei zburau departe de carte.

Paznicul Gilbert crăpă paravanul şi se uită la dânsa tăcut. Maria-Antoaneta auzi scrâşnetul obiectului tras într-o parte, dar nici nu ridică capul.

Era aşezată astfel încât paznicii să-i poată vedea chipul, scăldat în lumina dimineţii.

Paznicul Gilbert îi făcu semn camaradului său să vină şi el s-o privească prin crăpătură.

Duchesne se apropie.

— Uită-te la ea, spuse Gilbert cu voce înceată, cât e de palidă. Te înspăimântă! Ochii tiviţi de roşcată arată că suferă. Parc-ar fi plâns.

— Ştii bine, zise Duchesne, că văduva Capet nu plânge niciodată; e prea mândră ca să plângă.

— Atunci e bolnavă, îşi dădu Gilbert cu părerea.

Apoi, ridicându-şi glasul, o întrebă pe regină:

— Ia spune, cetăţeană Capet, eşti bolnavă?

Regina îşi ridică încet ochii şi privirea i se pironi limpede şi întrebătoare asupra celor doi oameni.

— Cu mine vorbiţi, domnilor? întrebă ea cu vocea plină de blândeţe, căci i se păruse că observă o urmă de interes în tonul celui care i se adresase.

— Da, cetăţeană, cu tine, urmă Gilbert. Te întrebăm dacă nu cumva eşti bolnavă.

— Din ce pricină?

— Pentru că ţi s-au înroşit ochii.

— Şi eşti foarte palidă, adăugă Duchesne.

— Vă mulţumesc, domnilor. Nu, nu sunt deloc bolnavă, dar am suferit mult astă-noapte.

— A! Da! necazurile pe care le ai.

— Nu, domnilor, necazurile mele fiind aceleaşi şi religia învăţându-mă să le îndur, nu mă fac să sufăr într-o zi mai mult ca-n cealaltă. Mi-e rău pentru că nu prea am dormit astă-noapte.

— A! locuinţă nouă, schimbare de pat, făcu Duchesne.

— Şi-apoi locuinţa numai frumoasă nu e, adăugă Gilbert.

— Nici asta nu e pricina, domnilor, răspunse regina, clătinând din cap. Urâtă sau frumoasă, locuinţa mi-e indiferentă.

— Atunci ce e?

— Ce e?

— Da.

— Vă cer iertare că v-o spun, dar am fost tare stânjenită din pricina mirosului de tutun, pe care domnul îl răspândeşte şi-n clipa de faţă.

Într-adevăr, Gilbert fuma, ceea ce de fapt era ocupaţia lui cea mai obişnuită.

— Vai! exclamă el, tulburat de blândeţea cu care îi vorbea regina. Asta era? Dar de ce nu mi-ai spus, cetăţeană?

— Pentru că n-am crezut că am dreptul să vă stingheresc în deprinderile dumneavoastră, domnule.

— Ei bine, lasă că n-ai să mai fi stingherită, cel puţin de mine, spuse Gilbert, aruncându-şi luleaua care se sparse de lespede, fiindcă n-am să mai fumez.

Şi se întoarse împreună cu tovarăşul său, după ce închisese paravanul.

— Poate că are să i se taie capul, asta e treaba naţiunii, dar de ce s-o faci să sufere pe femeia asta? Noi suntem soldaţi, nu călăi ca Simon.

— Ai apucături de aristocrat, camarade, spuse Duchesne, clătinând din cap.

— Ce înseamnă pentru tine aristocrat? Ia, hai, explică-mi şi mie cum vine treaba asta?

— Pentru mine aristocrat e oricine jigneşte naţiunea şi dă satisfacţie inamicilor ei.

— Aşadar, după tine, spuse Gilbert, eu jignesc naţiunea pentru că nu o mai afum pe văduva Capet? Haida-de! Vezi tu, eu, urmă omul cel cumsecade, îmi aduc aminte jurământul pe care l-am depus patriei şi ordinul pe care mi l-a dat brigadierul, asta e tot. Or, ordinul îl ştiu pe de rost: "Să nu laşi arestata să evadeze, să nu laşi pe nimeni să pătrundă la dânsa, să înlături orice legătură pe care ar vrea s-o stabilească sau s-o întreţină cu cineva şi să mori în postul tău. Iată ce-am făgăduit şi am să-mi ţin făgăduiala. Trăiască naţiunea!

— Ceea ce-ţi spun, îi întoarse vorba Duchesne, nu înseamnă că mi-ar fi necaz pe tine, dimpotrivă, mi-ar fi însă tare milă să te văd compromis.

— Sst! iată că vine cineva.

Regina nu scăpase nici un cuvânt din convorbirea de mai sus, cu toate ca se desfăşurase în şoaptă, închisoarea ascute simţurile!

Zgomotul care atrăsese atenţia celor doi paznici era făcut de mai mulţi inşi care se apropiau de uşă.

Uşa se deschise.

Doi municipali intrară, urmaţi de portar şi de câţiva temniceri.

— Unde e arestata? întrebară ei.

— Acolo, spuseră cei doi jandarmi.

— Cum e instalată?

— Poftiţi să vedeţi.

Şi Gilbert se duse să împingă paravanul.

— Ce doriţi, domnule? întreabă regina.

— A venit o inspecţie de la Comună, cetăţeană Capet.

"Omul ăsta e cumsecade, gândi Maria-Antoaneta şi dacă prietenii mei vor numaidecât..."

— E bine, e bine, spuseră municipalii, dându-l pe Gilbert într-o parte şi intrând la regină, nu-i nevoie de prea multe zorzoane.

Regina nici nu şi-a ridicat capul şi s-ar fi putut crede, după nepăsarea ei, că nici n-auzea, nici nu vedea ce se petrece, ca şi cum ar fi fost tot singură.

Delegaţii Comunei cercetară curioşi şi atenţi toate amănuntele camerei, sondară lemnăria, patul, gratiile de la fereastra care da asupra curţii femeilor şi, după ce le puseră în vedere paznicilor să fie cât mai vigilenţi, ieşiră fără să fi adresat vreun cuvânt Mariei-Antoaneta şi fără ca ea să fi părut că a luat act de prezenţa lor.

Capitolul xxxv Sala paşilor pierduţi

Către sfârşitul aceleiaşi zile în care am văzut pe cetăţenii municipali cercetând închisoarea reginei cu o grijă atât de amănunţită, un bărbat îmbrăcat cu o carmaniolă de culoare cenuşie, cu capul acoperit de-un păr des şi negru şi purtând peste părul negru o bonetă miţoasă care deosebea în vremurile acelea patrioţii extremişti de mulţimea poporului, se plimba în sala cea mare, numită atât de filosofic sala paşilor pierduţi, părând a-i privi foarte atent pe cei ce intrau şi ieşeau, adică mulţimea obişnuită a sălii aceleia, mulţime mult sporită pe atunci, când procesele aveau o importanţă capitală, când îţi riscai capul pe care trebuia să-l aperi de călăi şi de cetăţeanul Fouquier-Tinville, neobositul furnizor de victime.

Atitudinea bărbatului căruia tocmai i-am schiţat portretul era cât se poate de potrivită. Societatea în timpurile acelea era împărţită în două clase, mieii şi lupii: unii trebuiau în chip firesc să-i înfricoşeze pe ceilalţi, deoarece o jumătate din societate o sfâşia pe cealaltă.

Încrâncenatul nostru personaj, care se plimba încolo şi încoace, era mic de statură. Cu o mână neagră şi murdară tot învârtea un soi de bâtă, numită constituţie. Ce-i drept, mâna care flutura teribila armă ar fi părut destul de mică oricui ar fi vrut să joace în faţa ciudatului personaj rolul de inchizitor pe

care el şi-l arogase faţă de ceilalţi, dar nimeni n-ar fi îndrăznit să controleze, în nici o privinţă, un om cu o înfăţişare atât de cumplită.

Într-adevăr, prin felul în care arăta, bărbatul cu bâta pricinuia mare nelinişte şi îngrijorare anumitor grupuri de conţopişti ce ţineau disertaţii asupra treburilor publice care începuseră să mergă din rău în mai rău sau din bine în mai bine, după cum lucrurile erau privite din punct de vedere conservator sau revoluţionar. Oamenii aceia, bieţii de ei, îi cercetau cu coada ochiului barba lungă şi neagră, ochii albaştri, sprâncenele stufoase ca peria şi se cutremurau de fiecare dată când plimbarea groaznicului patriot, plimbare care se desfăşura pe toată lungimea paşilor pierduţi, îl apropia de ei.

Îi cuprinsese spaima mai cu seamă din pricină că de câte ori se gândiseră să se apropie de el sau numai să-l privească atent, bărbatul lovea de lespezi bâta lui grea, care smulgea pietrei un sunet când înăbuşit şi surd, când strident şi sonor.

Dar nu numai bieţii conţopişti din gherete — şoarecii Palatului, cum li se spune —, despre care am vorbit, erau sub stăpânirea puternicei impresii. Feluriţii indivizi ce intrau în sala paşilor pierduţi pe uşa principală sau prin uşile strâmte de ieşire grăbeau şi ei pasul când îl zăreau pe omul cu bâta, care se plimba necontenit, cu încăpăţânare, de la un capăt la altul al sălii, găsind în fiecare clipă câte un pretext spre a face să răsune ciomagul pe lespezi.

Dacă scribii ar fi fost mai puţin speriaţi şi trecătorii mai pătrunzători, ar fi observat fără îndoială că patriotul nostru, capricios ca toate firile excentrice şi nestăpânite, părea că preferă unele lespezi, de exemplu pe cele care, aşezate la mică distanţă de peretele din dreapta şi cam spre mijlocul sălii, scoteau sunetele cele mai limpezi şi mai puternice.

Sfârşi chiar prin a-şi concentra mânia numai asupra câtorva lespezi, mai cu seamă asupra celor din centru. O clipă uită de sine până într-atât încât se opri să măsoare din ochi ceva, probabil o distanţă.

Uitarea de sine dură însă puţin şi el îşi reluă numaidecât expresia cruntă a privirilor pe care o străfulgerare de bucurie o înlocuise preţ de-o clipă.

Aproape în aceeaşi secundă, un alt patriot — în epoca aceea, fiecare individ îşi avea părerile înscrise pe frunte sau mai curând pe haine — aproape în aceeaşi secundă, spuneam, un alt patriot intră prin uşa dinspre galerie şi, fără să pară a împărtăşi câtuşi de puţin impresia generală de spaimă pe care o insuflase primul ocupant, începu să se plimbe într-un pas aproape egal cu al celuilalt, aşa încât la jumătatea sălii se întâlniră.

Noul-venit avea, ca şi primul dealtfel, o bonetă miţoasă, o carmaniolă cenuşie, mâinile murdare şi o bâtă. Dar mai avea, spre deosebire de celălalt, o sabie mare care-i ajungea până la pulpe. Cel de-al doilea era însă mai de temut

decât cel dintâi, îndeosebi pentru că, pe cât de aprigă părea înfăţişarea primului, pe atât de şiret, de duşmănos şi de grosolan părea a fi cel din urmă.

De asemeni, cu toate că cei doi bărbaţi dădeau impresia că aparţin aceleiaşi cauze şi că împărtăşesc aceeaşi opinie, cei de faţă riscară o aruncătură de ochi ca să vadă ce are să urmeze, nu din întâlnirea lor, fiindcă nu mergeau chiar pe aceeaşi linie, dar din apropierea lor. La primul tur, aşteptările fură dezamăgite: cei doi patrioţi se mulţumiră să schimbe o privire, la care cel mai scund dintre ei păli. Judecând însă după mişcarea involuntară a buzelor, se vedea cât de colo că paloarea nu îi fusese prilejuită nicidecum de un sentiment de temere, ci pur şi simplu de dezgust...

Şi totuşi, la al doilea tur, ca şi cum primul patriot ar fi făcut o sforţare puternică, faţa lui, atât de aspră până atunci, se lumină. Parcă o urmă de surâs care încearcă să fie binevoitor îi trecu pe buze şi-şi îndreptă paşii mai către stingă, cu scopul vădit de a-l opri pe-al doilea patriot.

Spre centru se întâlniră.

— Ei na! cetăţeanul Simon! zise primul patriot.

— Chiar el! Dar ce treabă ai cu cetăţeanul Simon şi mai întâi de toate cine eşti tu?

— Te faci că nu mă recunoşti?

— Nu te recunosc deloc pentru bunul motiv că nu te-am văzut niciodată!

— Haida-de! Nu-l mai recunoşti pe cel care a avut cinstea de-a purta capul celei care a fost doamna de Lamballe?

Şi cuvintele de mai sus, rostite cu o mânie surdă, zburară năvalnic din gura patriotului cu carmaniolă. Simon tresări.

— Tu? întrebă el. Tu?

— Ei na, te miri? Zău, cetăţene, credeam că te pricepi mai bine la prieteni, la devotaţi!... Mă necăjeşti!

— E foarte bine ce-ai făcut tu, spuse Simon, dar nu te cunoşteam.

— E mai avantajos să-l ai în pază pe micul Capet, eşti mai în văzul oamenilor. Uite, eu te cunosc şi te stimez.

— A! mulţumesc.

— N-ai de ce... Aşadar, te plimbi?

— Da, aştept pe cineva... Şi tu?

— Şi eu la fel.

— Dar, cum te cheamă? Am de gând să vorbesc despre tine la club.

— Théodore e numele meu.

— Şi mai cum?

— Atâta tot. Ce, nu-ţi ajunge?

— Cu prisosinţă... Şi pe cine aştepţi tu, cetăţene Théodore?

— Un amic, căruia am de gând să-i încredinţez un denunţ grozav.

— Zău? Ia spune-mi şi mie.

— Ei, un cuib de aristocraţi.

— Cum îi cheamă?

— Nu, asta n-o pot spune decât amicului meu.

— Greşeşti, căci iată-l pe-al meu venind către noi şi cred că ăsta ştie destulă procedură ca să-ţi fie de folos...

— Fouquier-Tinville! exclamă primul patriot.

— Chiar el, dragul meu.

— Ei da, aşa mai merge.

— Da aşa merge... Bună ziua, cetăţene Fouquier.

Fouquier-Tinville, palid, calm, holbând, cum avea obiceiul, nişte ochi negri duşi în fundul capului, sub sprâncenele stufoase, tocmai ieşise pe o uşă laterală a sălii, cu un registru în mână şi-un teanc de hârtii sub braţ.

— Bună ziua, Simon, ce mai e nou?

— Multe. Mai întâi un denunţ al cetăţeanului Théodore, cel care a purtat capul femeii Lamballe. Iată, ţi-l prezint.

Fouquier îşi aţinti privirea inteligentă asupra patriotului, pe care scrutarea aceea îl tulbură, în ciuda stăpânirii de sine.

— Théodore? Cine-i acest Théodore? întrebă el.

— Eu, răspunse bărbatul cu carmaniolă.

— Tu ai purtat capul femeii Lamballe? întrebă acuzatorul public, cu o expresie de profundă îndoială.

— Eu, pe strada Saint-Antoine.

— Dar mai ştiu pe unul care se laudă cu asta, spuse Fouquier.

— Eu ştiu vreo zece, sări cu curaj cetăţeanul Théodore. Dar, în sfârşit, cum aceia cer câte ceva, iar eu nu cer nimic, nădăjduiesc că voi fi preferat.

Spusele de mai sus îl făcură să râdă pe Simon şi îl înseninară pe Fouquier.

— Ai dreptate, zise acesta din urmă şi chiar dacă n-ai făcut-o, ar fi trebuit s-o faci. Acum, te rog, lasă-ne. Simon are să-mi spună ceva.

Théodore se îndepărtă, prea puţin jignit de sinceritatea cetăţeanului acuzator public.

— O clipă, strigă Simion, nu-l lăsa să plece deocamdată. Ascultă mai întâi denunţul pe care ni-l aduce.

— A! exclamă Fouquier-Tinville, oarecum distrat, un denunţ?

— Da, un cuibar, adăugă Simon.

— Bravo! Spune, despre ce e vorba?

— Ei! mai nimic. Cetăţeanul Maison-Rouge şi câţiva amici de-ai săi!

Fouquier se dădu un pas îndărăt, Simon ridică braţele spre cer.

— E adevărat? întrebară amândoi într-un glas.

— Adevărul adevărat. Vreţi să-i prindeţi?

— Numaidecât. Unde sunt?

— Pe Maison-Rouge l-am întâlnit pe strada Grande-Truanderie.

— Te înşeli, nu-i el la Paris, spuse Fouquier.

— L-am văzut eu, dacă-ţi spun!

— Cu neputinţă. O sută de oameni au fost puşi în urmărirea lui şi tocmai el să se arate pe stradă!

— El, el, sigur el, făcu patriotul, un ins înalt, brunet, voinic cât trei voinici la un loc şi bărbos ca un urs.

Fouquier ridică din umeri, dispreţuitor. Patriotul lăsă să-i cadă braţele, consternat.

— N-are a face, intenţia bună preţuieşte cât fapta. Şi acum, Simon, spune-mi între patru ochi ce ai de spus. Hai, dă-i zor, sunt aşteptat la grefă, e ora când vin căruţele.

— Păi, nimic nou. Copilul e bine.

Patriotul întoarse spatele în aşa fel încât să audă, fără a părea că trage cu urechea.

— Eu plec, dacă vă stingheresc.

— Mergi cu bine, îi spuse Simon.

— Bună ziua, făcu Fouquier.

— Spune-i amicului tău că te-ai înşelat, adăugă Simon.

— Bine; îl aştept.

Şi Théodore se dădu puţin într-o parte şi se sprijini în bâta lui.

— Da, copilul e bine, începu atunci Fouquier. Dar cum stă cu moralul?

— Îl fasonez cum vreau.

— Aşadar, vorbeşte?

— Când vreau.

— Crezi c-ar putea depune mărturie în procesul Antoanetei?

— Nu cred, ci sunt sigur.

Théodore se dădu după un stâlp şi începu să se uite spre uşi; privirea îi era distrată, pe câtă vreme urechile cetăţeanului erau ciulite, căci îşi ridicase boneta mare şi flocoasă. Poate că nu vedea nimic, dar de auzit auzea cu siguranţă ceva.

— Gândeşte-te bine, îl preveni Fouquier, să nu pui comisia în situaţia de-a face ceea ce se numeşte o eroare judiciară.

— Va spune tot ceea ce doresc.

— Ti-a spus ţie ce avem să-l întrebăm noi?

— Da, mi-a spus.

— E foarte important, cetăţene Simon, ce ne făgăduieşti tu. Mărturia copilului o duce pe mamă la moarte.

— Pe asta mă bizui şi eu, ce naiba!

— Asemenea lucru nu s-a mai pomenit de la destănuirile pe care Nero i le făcea lui Narcissus, şopti Fouquier cu voce sumbră, încă o dată îţi spun, gândeşte-te bine, Simon.

— S-ar zice, cetăţene, că tu mă socoti neghiob, îmi repeţi întruna acelaşi lucru. Stai puţin, ascultă comparaţia asta: când bag o bucată de piele în apă, se moaie ea ori ba?

— Dar... nu ştiu ce vrei să spui, replică Fouquier.

— Se face moale. Ei bine, micul Capet se face în mâinile mele tot atât de moale ca pielea cea mai fină. Am eu mijloacele mele...

— Fie, îngăimă Fouquier. Asta-i tot ce voiai să-mi spui?

— Tot... A! uitasem: încă un denunţ.

— Iarăşi! Pesemne că vrei să nu-mi mai văd capul de treabă?

— Patria trebuie slujită.

Şi Simon îi înmână un petic de hârtie la fel de întunecată ca una dintre pieile despre care vorbea mai înaiitfe, dar, cu siguranţă, mai puţin fină. Fouquier îl luă şi-l citi.

— Iarăşi Lorin al tău! îl urăşti atât de tare pe omul acesta?

— Mereu îl prind încâlcind legea. A spus "Adio, doamnă" unei femei cu care se saluta de la o fereastră, aseară... Mâine, nădăjduiesc să-ţi aduc câteva cuvinte despre un alt subiect: Maurice, acela care era municipal la Temple când cu garoafa roşie.

— Precizează! precizează! zise Fouquier, surâzându-i lui Simon.

Apoi îi întinse mâna şi-i întoarse spatele cu o grabă deloc măgulitoare pentru cârpaci.

— Ce naiba vrei să precizez? Au fost ghilotinaţi alţii care au făcut mai puţin.

— Răbdare, îi răspunse Fouquier liniştit. Nu se pot face toate deodată.

Şi intră cu pas grăbit, trecând prin uşiţa cu vizetă.

Simon îl căută cu ochii pe cetăţeanul Théodore, ca să aibă cu cine schimba o vorbă care să-l aline. Nu-l mai văzu în sală.

Dar tocmai când Simon ieşea pe poarta dinspre sud, Théodore se arătă din nou în colţul unei gherete de scribi. Cel ce ocupa ghereta îl însoţea.

— La ce oră se închid porţile zăbrelite? îl întrebă Théodore.

— La cinci.

— Şi pe urmă ce se face aici?

— Nimic. Sala rămâne goală până a doua zi.

— Nici patrulări, nici musafiri?

— Nu, domnule, gheretele noastre se încuie cu cheia.

Cuvântul domnule îi încruntă sprâncenele lui Théodore, care se uită numaidecât cu suspiciune jur-împrejur.

— Cleştele şi pistoalele sunt în gheretă? întrebă el.

— Da, sub covor.

— Întoarce-te la noi... A, fiindcă veni vorba, mai arată-mi o dată camera tribunalului a cărei fereastră n-are gratii şi care dă asupra unei curţi din apropierea Pieţei Dauphine.

— În stânga, cea dintre stâlpi, sub felinar.

— Bine. Du-te şi ţine caii în locul convenit!

— Ei! Noroc, domnule, noroc!... Bizuiţi-vă pe mine.

— Iată momentul potrivit... nimenea nu se uită... deschide-mi ghereta!

— S-a făcut, domnule. Am să mă rog pentru dumneavoastră.

— Nu pentru mine trebuie să te rogi! Cu bine.

Şi cetăţeanul Théodore, după ce aruncă o privire plină de înţeles, se strecură cu atâta dibăcie sub micul acoperământ al gheretei, încât pieri de parc-ar fi fost umbra scribului care încuia uşa.

Onorabilul scrib scoase cheia din broască, luă un teanc de hârtii sub braţ şi ieşi din sala cea mare cu puţinii funcţionari care, la bătaia ceasurilor cinci, ieşeau din grefe precum ariergarda unor albine întârziate.

Capitolul XXXVI Cetăţeanul Theodore

Noapte cuprinsese în vălu-i cenuşiu sala aceea imensă al cărei ecou sinistru n-avea alt rost decât să repete cuvintele înăcrite ale procurorilor sau vorbele de îndurare ale împricinaţilor.

În plin întuneric, dreaptă şi neclintită, câte o coloană albă părea că veghează în mijlocul sălii ca o fantomă protectoare a blestematului loc.

Singurele zgomote care se auzeau în întunecimea aceea erau ronţăitul şi goana înteţită a şobolanilor, care rodeau hârţoagele încuiate în gheretele scribilor, după ce mai întâi roseseră lemnul.

Uneori se desluşeau destul de clar zgomotele vreunui vehicul ce ajungea până la sanctuarul zeiţei Themis, purtătoarea balanţei justiţiei, cum ar spune un academician, precum şi nişte zornăituri de chei, ce păreau a ieşi de sub pământ. Dar toate acestea fremătau undeva departe şi nimic nu scoate mai tare în relief opacitatea tăcerii ca un zgomot depărtat, după cum nimic nu scoate mai tare în relief întunecimea ca ivirea unei lumânări îndepărtate.

Cu siguranţă c-ar fi fost cuprins de-o spaimă ameţitoare cel care, la asemenea ceas, ar fi cutezat să se-avânte în vasta sală a Palatului, ale cărui ziduri erau încă roşii pe dinafară de sângele victimelor din septembrie, ale cărui

scări văzuseră chiar în ziua aceea trecând douăzeci şi cinci de condamnaţi la moarte şi ale cărui lespezi nu erau despărţite de carcerile pline de schelete ale Conciergeriei decât de un strat gros de numai câteva picioare.

Totuşi, în puterea acelei nopţi înspăimântătoare, în inima acelei linişti aproape solemne, se auzi un scârţâit: uşa unei gherete de scrib se învârti pe balamalele-i zgomotoase şi o umbră mai întunecată decât umbra nopţii se strecură cu băgare de seamă afară din gheretă.

Atunci, patriotul acela pătimaş, căruia în şoaptă i se spunea domnule şi care se prezenta cu numele de Théodore, porni cu un pas uşor ce abia atingea lespezile pline de găuri şi de hopuri.

"Am numărat douăsprezece lespezi începând de la gheretă; ia să vedem, aici e capătul celei dintâi."

Şi, calculând întruna, căuta şi pipăia cu vârful piciorului fisura de la fiecare împreunare a dalelor, pe care trecerea timpului o adânceşte.

"Ia să vedem, şopti el, oprindu-se, mi-am luat toate măsurile de precauţie? Voi fi eu destul de tare şi va avea ea destul curaj? O! da, căci ştiu bine cât e de curajoasă. Dumnezeule! când îi voi spune Doamnă, sunteţi salvată!..."

Stătu locului, ca zdrobit sub greutatea unei asemenea speranţe.

"Vai! exclamă el, plan plin de cutezanţă, nebunesc!, vor spune ceilalţi, afundându-se sub plăpumi sau mulţumindu-se să dea târcoale prin preajma Conciergeriei, îmbrăcaţi în haine de lacheu; dar asta numai fiindcă ei nu simt ce simt eu spre a cuteza; eu vreau să salvez nu numai regina, ci şi femeia, mai cu seamă femeia.

Acum la lucru şi să recapitulăm.

Să scot lespedea e-un fleac; s-o las căscată, iată primejdia, căci poate veni o patrulă... Dar patrulele nu vin niciodată. Nu există nici o bănuială, căci nu am complici şi pe urmă cât timp îmi trebuie, cu avântul meu pătimaş, ca să străbat culoarul întunecos? În trei minute ajung sub camera ei, în alte cinci minute ridic piatra de la temelia căminului; mă va auzi lucrând, dar are atâta tărie, încât să nu se sperie! Dimpotrivă, va înţelege că se apropie un liberator... E păzită de doi oameni. Fără doar şi poate, cei doi au să alerge...

Ei bine, la urma urmei, doi oameni, continuă să-şi spună patriotul, cu un surâs întunecat şi uitându-se rând pe rând la arma pe care o avea la centură şi la cea pe care o ţinea în mână, doi oameni înseamnă două focuri cu pistolul ăsta, sau două lovituri cu drugul ăsta de fier. Bieţii oameni... Eh! au murit mulţi alţii, mai puţin vinovaţi ca ăştia doi.

Hai, să-i dăm drumul."

Şi cetăţeanul Théodore apăsă cu hotărâre ranga de fier drept în locul unde se îmbinau cele două lespezi.

În aceeaşi clipă o lumină puternică alunecând pe deasupra lespezilor ca o dâră de aur şi un zgomot repetat de ecoul bolţii îl făcură pe conspirator să întoarcă numaidecât capul; dintr-un singur salt, se repezi să se pitească în gheretă.

Îndată după aceea, glasuri estompate de distanţă, estompate şi de emoţia pe care orice om o simte noaptea când se află într-un edificiu vast, îi ajunseră până la urechi.

Théodore se aplecă şi zări, printr-o crăpătură a gheretei, mai întâi un bărbat în haină militară a cărui sabie lungă zornăia pe lespezi, producând unul dintre zgomotele care-i ciuliră urechile; apoi un alt bărbat în nişte haine verzui, ţinând o linie într-o mână şi-un sul de hârtii subsuoară; apoi un al treilea, purtând o haină groasă de lână creaţă şi o scufa blănită; în sfârşit, un al patrulea, cu saboţi şi carmaniolă.

Poarta de fier, a Neguţătorilor de mărunţişuri, cum i se spune, scrâşni în balamalele-i sonore şi se izbi de lanţul de fier care o ţinea deschisă în timpul zilei.

Cei patru bărbaţi intrară.

"O patrulă, şopti Théodore. Slavă Domnului! cu zece minute mai târziu aş fi fost pierdut."

Pe urmă, concentrându-şi atenţia, se trudi să recunoască oamenii care alcătuiau patrula.

Într-adevăr, pe trei dintre ei îi recunoscu.

Cel care mergea în frunte, purtând uniformă de general, era Santerre; omul cu haina groasă de lână creaţă şi cu scufia blănită era portarul Richard; insul cu saboţi şi carmaniolă era, se vede treaba, un temnicer.

Dar nu-l mai văzuse niciodată pe bărbatul cu haine verzui, care ţinea o riglă într-o mână şi nişte hârtii sub braţ.

Cine putea fi omul acela şi ce căutau la ceasurile zece noaptea, în sala paşilor pierduţi, generalul Comunei, portarul paznic al Conciergeriei, un temnicer şi omul necunoscut?

Cetăţeanul Théodore se sprijini pe-un genunchi, ţinând într-o mână pistolul încărcat şi potrivindu-şi cu cealaltă boneta pe părul pe care întoarcerea grăbită i-l mişcase prea tare din loc ca să mai pară natural.

Până în clipa aceea, cei patru musafiri nocturni tăcuseră sau, cel puţin, vorbele pe care le rostiseră n-ajunseseră până la urechile conspiratorului decât ca un zgomot nedesluşit.

Dar, la zece paşi de ascunzătoare, Santerre vorbi şi vocea lui ajunse limpede până la urechea cetăţeanului Théodore.

— Iată, spuse el, suntem în sala paşilor pierduţi. Ţie, cetăţene arhitect, îţi revine sarcina de-a ne îndruma şi de-a te osteni să dovedeşti că descoperirea

ta nu e o balivernă; căci, vezi tu, Revoluţia a pus la punct toate gogomăniile astea şi astăzi nu mai crede nimeni în subterane şi în duhuri. Tu ce spui, cetăţene Richard? adăugă Santerre, întorcându-se către omul cu scufia blănită şi cu haina de lână creaţă.

— Eu n-am spus niciodată că n-ar fi vreo subterană pe sub Conciergerie, răspunse acesta. Dar iată-l şi pe Gracchus, e temnicer aici de zece ani şi, ca atare, cunoaşte Conciergeria aşa cum îşi cunoaşte buzunarul. Totuşi habar n-are de existenţa subteranei de care vorbeşte cetăţeanul Giraud. Cetăţeanul Giraud este însă arhitectul oraşului, el trebuie să ştie asta mai bine ca noi, doar e meseria lui.

Théodore se înfiora din creştet până-n tălpi la auzul cuvintelor de mai sus.

"Din fericire, şopti el, sala e mare şi, până să găsească ei ce caută, au să scormonească cel puţin două zile."

Dar arhitectul îşi desfăcu sulul mare de hârtie, îşi potrivi ochelarii şi se aşează în genunchi în faţă planului pe care-l cercetă la lumina tremurătoare a felinarului pe care-l ţinea Gracchus.

— Mă tem, făcu Santerre în zeflemea, ca nu care cumva să fi visat cetăţeanul Giraud.

— Ai să vezi, cetăţene general, răspunse arhitectul, ai să vezi îndată dacă am visat. Aşteaptă, aşteaptă puţin.

— Vezi bine că aşteptăm, spuse Santerre.

— Prea bine, spuse arhitectul, încheind dialogul.

Apoi, calculând, continuă:

— Doisprezece şi cu patru fac şaisprezece şi cu opt douăzeci şi patru, care împărţit la şase fac patru; iată ăsta-i locul meu, iar dacă mă înşel c-un lat de palmă puteţi să spuneţi că sunt un ignorant.

Arhitectul rosti cuvintele de mai sus cu o siguranţă de sine care-l îngheţă de spaimă pe cetăţeanul Théodore.

Santerre se uita la plan cu un soi de respect; se vedea că îl admira cu atât mai tare cu cât nu înţelegea nimic.

— Urmăriţi cu atenţie ce am să vă spun.

— Unde să urmărim? întrebă Santerre.

— Pe planul ăsta pe care l-am ridicat, ei drăcie! Sânteţi gata? La treisprezece picioare depărtare de zid, o lespede mobilă; am însemnat-o cu litera A. O vedeţi?

— Bineînţeles că văd un A, spuse Santerre. Ce, crezi cumva că nu ştiu să citesc?

— Sub lespedea asta se află o scară, urmă arhitectul. Uitaţi-vă, am însemnat-o cu un B.

— B, repetă Santerre. Văd B-ul, dar nu văd scara. Şi generalul izbucni într-un râs zgomotos la gluma năstruşnică pe care-o făcuse.

— De îndată ce lespedea e ridicată şi sunteţi pe ultima treaptă, urmă arhitectul, socotiţi cincizeci de paşi de câte trei picioare şi uitaţi-vă în sus; vă veţi afla tocmai la grefă, unde e capătul subteranei ce trece pe sub celula în care e închisă regina.

— Văduva Capet, vrei să spui, cetăţene Giraud, ripostă Santerre, încruntând din sprâncene.

— Ei! da, văduva Capet.

— Spuseşi regina.

— Deprindere veche.

— Şi susţii aşadar că iese sub grefă? întrebă Richard.

— Nu numai că iese sub grefă, dar am să vă spun şi în ce parte anume a grefei: drept sub sobă.

— Da, e ciudat, zise Gracchus. Într-adevăr, de fiecare dată când îmi scapă o buturugă în locul acela, piatra răsună.

— Dacă vom găsi ceea ce spui tu, cetăţene arhitect, arn să recunosc că geometria merită toate laudele.

— Ei bine, poţi recunoaşte de pe-acum, cetăţene Santerre, fiindcă am să te conduc la locul însemnat cu litera A.

Cetăţeanul Théodore îşi înfipse unghiile în carne.

— Întâi să văd, întâi să văd, se grăbi să spună Santerre; eu sunt ca sfântul Toma.

— A! spui ca sfântul Toma.

— Da, da, la fel cum ai spus şi tu regină, din deprindere. Dar nimeni n-o să mă acuze că am conspirat pentru sfântul Toma.

— Nici pe mine pentru regină.

Şi, după această replică, arhitectul luă rigla, calculă, numără câţiva stânjeni şi, oprindu-se, după ce se convinse că socotise toate distanţele, ciocăni o lespede.

Era exact aceeaşi lespede pe care o ciocănise şi cetăţeanul Théodore, în nepotolita-i mânie.

— Aici e, cetăţene general, spuse arhitectul.

— Chiar crezi, cetăţene Giraud?

Patriotul din gheretă, uitând unde se află, îşi trase cu toată puterea un pumn în coapsă, scoţând apoi un geamăt surd.

— Sunt sigur, răspunse Giraud. Şi expertiza voastră, coroborată cu raportul meu, va dovedi Convenţiei că nu m-am înşelat. Da, cetăţene general, continuă arhitectul cu emfază, lespedea asta deschide o subterană care se termină la grefă, trecând pe sub celula văduvei Capet. Să ridicăm lespedea şi

coborâţi în subterană cu mine. Vă voi dovedi că doi bărbaţi, ba chiar unul singur, ar putea într-o noapte s-o răpească de aici, fără ca nimeni să fi bănuit măcar.

Vorbele arhitectului stârniră un murmur de spaimă şi de admiraţie totodată, care străbătu prin tot grupul şi se stinse în urechile cetăţeanului Théodore, preschimbat parcă într-o statuie.

— Iată primejdia care ne pândea, urmă Giraud. Ei bine, acuma, cu un simplu grilaj pe care-l aşez în culoarul subteran şi care-l va despărţi în două, înainte de-a ajunge în dreptul carcerei văduvei Capet, eu salvez patria.

— O! făcu Santerre, cetăţene Giraud, ai avut o idee sublimă.

— Înghiţi-te-ar iadul, idiot, de trei ori idiot! mormăi patriotul în culmea furiei.

— Acum ridică lespedea, spuse arhitectul cetăţeanului Gracchus, care, afară de felinar, ducea şi-o rangă de fier.

Cetăţenul Gracchus se puse pe lucru şi — într-o clipă — lespedea fu ridicată.

Atunci se ivi larg căscată subterana, cu scara ce se pierdea în adâncul ei şi un val de aer mucezit ţâşni, dens ca un abur.

— Încă o încercare eşuată! şopti cetăţeanul Théodore. Vai! cerul nu vrea s-o lase să scape şi soarta ei e-o soartă blestemată!

Capitolul XXXVII Cetăţeanul Gracchus

O clipă, grupul de trei bărbaţi rămase nemişcat în faţa deschizăturii subteranei, în timp ce temnicerul introducea în gaură felinarul care nu izbutea să lumineze adâncurile.

Arhitectul, triumfător, îi domina pe cei trei însoţitori prin toată grandoarea geniului său.

— Ei, ce mai aveţi de zis? întrebă el după câteva clipe.

— Pe legea mea, răspunse Santerre, iată subterana. Asta nu se poate contesta. Numai că rămâne de văzut unde duce.

— Da, repetă şi Richard, rămâne de văzut.

— Ei bine, coboară, cetăţene Richard, şi-ai să vezi singur dacă am avut dreptate.

— Avem ceva mai bun de făcut decât să intrăm pe-aici, spuse portarul. Să ne întoarcem cu tine şi cu generalul la Conciergerie. Acolo ai să ridici lespedea de la sobă şi o să vedem.

— Foarte bine! exclamă Santerre. Haidem!

— Dar ia seama, interveni arhitectul, lespedea rămasă aici deschisă poate da niscaiva idei vreunuia.

— Cine dracu să vină aici la ora asta? întrebă Santerre.

— Dealtmiteri, spuse Richard, sala e pustie şi dacă îl lăsăm pe Gracchus de pază e destul. Rămâi aici, cetăţene Gracchus, noi vom reveni prin partea cealaltă a subteranei.

— Fie, făcu Gracchus.

— Eşti înarmat? îl întrebă Santerre.

— Am sabia şi ştanga asta, cetăţene general.

— Minunat! Păzeşte bine. În zece minute suntem înapoi.

Şi toţi trei, după ce-au închis grilajul, trecură prin galeria Neguţătorilor de mărunţişuri, ca să ajungă la intrarea principală a închisorii Conciergerie.

Temnicerul îi privi cum se depărtau, îi urmări cu ochii câtă vreme putu să-i vadă şi-i ascultă cât timp putu să-i audă. Pe urmă, după ce toate se cufundară în tăcere, puse felinarul pe jos, se aşeză picioarele spânzurându-i deasupra adâncurilor subteranei şi învepu să viseze.

Temnicerii visează şi ei uneori, numai că nimeni nu se trudeşte să cerceteze şi să afle la ce visează ei.

Dintr-o dată, în timp ce se afla în toiul visărilor sale, simţi o mână lăsându-se grea pe umărul lui.

Se întoarse, văzu o făptură necunoscută şi voi să strige, dar în aceeaşi clipă un pistol i se lipi, rece ca gheaţa, de frunte.

Vocea i se opri în gât, braţele îi căzură inerte, ochii luară o expresie de adâncă implorare.

— Nici o vorbă, îi şopti nou-venitul, sau eşti mort.

— Ce doriţi, domnule? se bâlbâi temnicerul.

Chiar şi-n 1793 existau momente, aşa precum se vede, în care oamenii nu se mai tutuiau şi uitau să se cheme cetăţeni.

— Vreau, răspunse cetăţeanul Théodore, să mă laşi să intru înăuntru.

— Ce să faceţi?

— Ce-ţi pasă?

Temnicerul se uită cu cea mai profundă uimire la cel ce-i făcea asemenea cerere.

Totuşi, în adâncul privirii aceleia, interlocutorul său părea să observe o urmă de complicitate.

Lăsă arma în jos.

— Vrei să te îmbogăţeşti?

— Nu ştiu. Nimeni nu mi-a făcut niciodată vreo propunere în privinţa asta.

— Ei bine, iată că sunt eu primul.

— Vreţi să mă îmbogăţiţi?

— Da.

— Ce înţelegeţi dumneavoastră prin bogăţie?

— Cinzeci de mii lire de aur, spre exemplu , iar cinzeci de mii lire de aur astăzi fac un milion. Ei bine, îţi dau cinzeci de mii de lire.

— Ca să vă las să intraţi acolo?

— Da; cu condiţia să vii şi tu cu mine şi să mă ajuţi să fac ceea ce vreau eu.

— Dar ce să faceţi acolo? În cinci minute subterana va fi plină de soldaţi care au să vă aresteze.

Cetăţenul Théodore fu izbit de gravitatea acestor cuvinte.

— Poţi să-i împiedici pe soldaţi să coboare?

— Eu n-am nici un mijloc; nu-i cunosc; de prisos să caut vreunul.

Şi se vedea că temnicerul îşi concentra toată forţa de pătrundere a spiritului ca să găsească mijlocul care să valoreze cincizeci de mii de lire.

— Dar mâine, întrebă cetăţeanul Théodore, n-am putea intra?

— Da, fără îndoială, dar de-acuma până mâine se va pune grilaj de fier pe toată lăţimea subteranei şi, pentru mai multă siguranţă, s-a hotărât ca grilajul să fie din fier masiv, solid şi fără uşă.

— Atunci trebuie găsit altceva, spuse cetăţeanul Théodore.

— Da, trebuie găsit altceva, încuviinţă temnicerul. Să căutăm.

După cum se vede din felul împăciuitor în care se exprima cetăţeanul Gracchus, între el şi cetăţenul Théodore se închegase o alianţă.

— Treaba asta mă priveşte pe mine, spuse Théodore. Ce slujbă ai tu la Conciergerie?

— Sunt temnicer.

— Şi ce anume faci?

— Descui şi încui uşile.

— Dormi acolo?

— Da, domnule.

— Mănânci tot acolo?

— Nu totdeauna. Am şi eu ceasurile mele de odihnă.

— Şi atunci ce faci?

— Mă bucur de ele.

— În ce fel?

— Făcându-i curte stăpânei cârciumii Puţul lui Noe care mi-a făgăduit că se mărită cu mine când am să am o mie şi cinci sute de franci.

— Unde e cârciuma Puţul lui Noe?

— Lângă strada Vieille-Draperie.

— Foarte bine,

— Sst, domnule!

Patriotul nostru ciuli urechea.

— A! a! făcu el.

— Auziţi?

— Da... paşi, paşi.

— Se întorc. Vedeţi aşadar că n-am fi avut timp. Acel n-am devenea din ce în ce mai concludent.

— Ai dreptate. Eşti băiat de treabă, cetăţene şi îmi pari predestinat...

— A fi ce?

— A fi bogat cândva.

— Să v-audă Dumnezeu!

— Aşadar, crezi în Dumnezeu?

— Uneori. Astăzi de exemplu...

— De exemplu ce?

— Aş crede bucuros.

— Păi, să crezi, spuse cetăţeanul Théodore, punând zece ludovici în mâna temnicerului.

— Drace! făcu acesta uitându-se la aur în lumina felinarului. E treabă serioasă, aşadar?

— Mai serioasă nici că se poate!

— Ce trebuie să fac?

— Să fii mâine la Puţul lui Noe, am să-ţi spun ce-aştept de la tine. Cum te cheamă?

— Gracchus.

— Ei bine, cetăţene Gracchus, până mâine fă în aşa fel ca să te dea afară portarul Richard.

— Să mă dea afară? Şi slujba mea?

— Vrei să rămâi temnicer cu cinzeci de mii de franci asupra ta?

— Nu, dar fiind temnicer şi sărac, sunt sigur că n-am să fiu ghilotinat.

— Sigur?

— Sigur sau aproape. Pe câtă vreme fiind liber şi bogat...

— Ai să-ţi ascunzi banii şi-n loc să curtezi pe stăpâna crâşmei Puţul lui Noe, ai să curtezi o tricoteză de la şedinţele Convenţiei Naţionale.

— Ei bine, s-a făcut.

— Pe mâine, la cârciumă.

— La ce oră?

— Pe la şase seara.

— Luaţi-vă zborul, repede, iată-i... Vă spun să vă luaţi zborul, fiindcă presupun că aţi coborât din înaltul bolţilor.

— Pe mâine, repetă Théodore, rupând-o la fugă.

Într-adevăr, era şi timpul: zgomotul paşilor şi al vocilor se apropia. Se şi vedea în subterana întunecoasă sclipind lumina felinarelor.

Théodore alergă la uşa pe care i-o arătase scribul a cărei ghereta o ocupase, îi desprinse zăvorul cu cleştele, se duse de-a dreptul la fereastra indicată, o deschise, şi-şi dădu drumul în stradă, ajungând pe caldarâm.

Dar, înainte de-a fi părăsit sala paşilor pierduţi, mai apucă să audă întrebarea cetăţeanului Gracchus şi răspunsul pe care i-l dădu Richard:

— Cetăţeanul arhitect avea perfectă dreptate: subterana trece pe sub camera văduvei Capet. Era primejdie mare.

— Cred şi eu! răspunse Gracchus, pe deplin încredinţat că spune un mare adevăr.

Santerre îşi făcu apariţia în deschizătura scării.

— Şi muncitorii tăi, cetăţene arhitect? îl întrebă el pe Giraud.

— Înainte de-a se lumina de ziuă vor fi aici şi pe loc va fi pus şi grilajul, răspunse o voce care părea a ieşi din măruntaiele pământului.

— Şi tu vei fi salvat patria! spuse Santerre, jumătate în glumă, jumătate în serios.

— Nici nu-ţi închipui ce adevăr grăieşli, cetăţene general, şopti Gracchus.

Capitolul XXXVIII Copilul de rege

În timpul acesta, începuseră pregătirile în vederea procesului reginei, după cum s-a putut vedea din capitolul precedent.

Se prevedea că, prin sacrificarea acelui cap ilustru, ura populară ce mocnea de-atâta amar de vreme va fi în sfârşit potolită.

Mijloacele de-a face să cadă acel cap nu lipseau şi, totuşi, Fouquier-Tinville, acuzatorul înverşunat, luase hotărârea de-a nu trece cu vederea noile mijloace de acuzare pe care Simon făgăduise să i le pună la dispoziţie.

A doua zi după întâlnirea ce avu loc între acesta şi Simon în sala paşilor pierduţi, un zgomot de arme se produse şi-i făcu să tresară pe arestaţii care se mai aflau încă la Temple.

Arestaţii la care ne referim erau doamna Elisabeth, principesa şi copilul care, după ce i se spuse Majestate când era în faşă, nu mai era numit decât micul Ludovic Capet.

Generalul Hanriot, cu panaşul lui tricolor şi o sabie mare, intra, urmat de mai mulţi bărbaţi din gărzile naţionale, în turnul principal unde zăcea copilul de rege.

Alături de general mergea un grefier cu expresie grosolană şi răutăcioasă, ducând o trusă de scris, un sul de hârtie şi vânturând în rnână o pană peste măsură de lungă.

În spatele scribului venea acuzatorul public. L-am văzut, îl cunoaştem şi, ceva mai târziu, avem să dăm iarăşi peste omul acela sfrijit, galben şi nepăsător, ai cărui ochi sângeroşi îl băgau în sperieţi până şi pe crâncenul şi cumplitul Santerre, încătărămat în uniforma-i de război.

Câţiva bărbaţi din gărzile naţionale şi un locotenent îi urmau.

Simon, cu un surâs prefăcut, ţinându-şi într-o mână boneta de blană de pui de urs şi în cealaltă cureaua de cizmar, urcă în frunte spre a conduce comisia.

Ajunseră la o cameră destul de întunecată, spaţioasă şi goală, în fundul căreia se afla tânărul Ludovic, culcat pe pat, într-o stare de nemişcare desăvârşită.

Când l-am văzut pe sărmanul copil fugind de mânia dezlănţuită a lui Sirrion, mai avea în el un soi de vitalitate ce reacţiona împotriva purtării mârşave a cârpaciului de la Temple: fugea, striga, plângea; deci se temea, deci suferea, deci nădăjduia.

Acum, teama şi speranţa pieriseră. Fără îndoială că suferinţa era încă prezentă, dar deşi ea exista, copilul martir, pus să plătească într-un chip atât de crud greşelile părinţilor săi, o ascundea în străfundul inimii, învăluind-o sub aparenţa unei insensibilităţi depline.

Nu-şi ridică măcar capul când comisarii veniră către dânsul.

Aceştia, fără nici o altă introducere, luară scaune şi se aşezară: acuzatorul public la căpătâiul patului, Simon la picioare, grefierul lângă fereastră, cei din gărzile naţionale şi locotenentul — deoparte şi ceva mai în umbră.

Cei din asistenţă care se uitau la micul arestat cu oarecare interes, sau chiar cu oarecare curiozitate, băgară de seamă paloarea copilului, faptul că părea gras nefiind în realitate decât buhăit, precum şi moliciunea picioarelor, ale căror articulaţii începuseră să se umfle.

— Copilul ăsta e tare bolnav, spuse locotenentul cu un ton sigur la care Fouquier-Tinville, după ce se aşezase şi era gata să-şi înceapă interogatoriul, întoarse capul.

Micul Capet ridică ochii, căută în penumbră pe cel care rostise cuvintele acelea şi-l recunoscu pe tânărul care îl mai împiedicase o dată pe Simon să-l bată, în curtea închisorii Temple. O lumină blândă şi inteligentă luci în pupilele lui de un albastru-închis, dar asta fu totul.

— A, a! tu erai, cetăţene Lorin, spuse Simon, atrăgând astfel atenţia lui Fouquier-Tinville asupra prietenului lui Maurice.

— Eu în persoană, cetăţene Simon, răspunse Lorin cu imperturbabilu-i aplomb.

Şi cum Lorin, deşi gata oricând să facă faţă primejdiei, nu era omul care s-o caute fără rost, profită de împrejurare ca să-l salute pe Fouquier-Tinville, care-i răspunse cu un salut politicos.

— Ne-ai atras atenţia, cetăţene, spuse atunci acuzatorul public, că băiatul e bolnav. Eşti medic?

— Am studiat medicina, deşi nu sunt doctor.

— Ei bine, ce crezi că are?

— Ce simptome de boală? întrebă Lorin.

— Da.

— Ei bine, găsesc că obrajii şi ochii sunt umflaţi, mâinile palide şi slabe, genunchii tumefiaţi; şi dacă i-aş lua pulsul, aş constata, sigur, că are între optzeci şi cinci şi nouăzeci de bătăi pe minut.

Copilul păru nesimţitor la enumerarea simptomelor bolii sale.

— Şi cărui fapt îi poate ştiinţa atribui starea arestatului? întreba acuzatorul public.

Lorin îşi scarpină vârful nasului, şoptind:

Să vorbesc Philis vrea să mă facă,
Dar persoana mea are chef să tacă.

Apoi cu voce tare, răspunse:

— Pe cinstea mea, cetăţene, nu cunosc îndeajuns de bine regimul micului Capet, ca să-ţi pot răspunde... Totuşi...

Simon ciulea urechile şi râdea pe înfundate, văzându-şi duşmanul gata-gata să se compromită.

— Totuşi, urmă Lorin, cred că nu face destulă gimnastică.

— Aşa-i! sări cu vorba Simon, ticălosul nu mai vrea nici să meargă.

Copilul rămase nesimţitor la învinuirea cizmarului. Fouquier-Tinville se ridică, veni la Lorin şi vorbi cu el încet. Nimeni nu auzi cuvintele acuzatorului public, dar era evident că vorbele lui nu puteau fi decât un interogatoriu.

— O, crezi aşa ceva, cetăţene? E foarte grav pentru o mamă...

— În tot cazul, avem s-o ştim, spuse Fouquier; Simon pretinde că l-a auzit chiar pe el spunând-o şi şi-a luat sarcina să-l facă să mărturisească.

— Ar fi ceva hidos, spuse Lorin, dar, în sfârşit, e cu putinţă, austriaca nu-i lipsită de păcate; şi, pe drept sau pe nedrept, asta nu mă priveşte pe mine... din ea s-a făcut o Messalină, dar să nu te mulţumeşti cu atât şi să vrei să faci o Agrippină, mi se pare cam prea de tot, trebuie să mărturisesc.

— Iată ce ne-a fost raportat de Simon, spuse Fouquier impasibil.

— Nu mă îndoiesc că Simon a spus-o... sunt oameni pe care nici o acuzaţie nu-i înspăimântă, nici chiar acuzaţiile imposibile...

Dar nu găseşti oare, urmă Lorin uitându-se ţintă la Fouquier, nu găseşti oare, tu, care eşti un om inteligent şi drept, tu care, în sfârşit eşti puternic, că a cere unui copil asemenea amănunte în privinţa celei pe care natura îi porunceşte s-o respecte înseamnă a insulta însăşi umanitatea în persoana acelui copil?

Acuzatorul nici nu clipi; scoase din buzunar o notă şi i-o arăta lui Lorin.

— Convenţia îmi ordonă s-o informez, spuse el, restul nu mă priveşte; o informez.

— E drept, zise Lorin; şi trebuie să spun că dacă copilul acesta ar mărturisi...

Şi tânărul nostru clătină scârbit din cap.

— Dealtfel, urmă Fouquier, noi nu procedăm numai pe baza denunţului lui Simon; uite, acuzaţia e publică.

Şi Fouquier mai scoase un document din buzunar. Era un număr din gazeta cunoscută sub numele de Pere Duchesne şi care, după cum se ştie, era redactată de Hébert.

Acuzaţia, într-adevăr, era formulată limpede ca lumina zilei.

— E scris, ba chiar tipărit, spuse Lorin; dar n-are a face, până ce nu aud asemenea învinuire ieşind din gura copilului, vreau să spun, ieşind de bunăvoie şi liber, fără ameninţări... ei bine...

— Ei bine, ce?...

— Ei bine, în ciuda lui Simon şi Hébert, eu m-aş îndoi, cum te îndoieşti tu însuţi.

Simon pândea cu nerăbdare încheierea convorbirii. Netrebnicul habar n-avea ce putere poate să aibă asupra omului inteligent privirea pe care o desluşeşte în mulţime; îi poate trezi o simpatie sau o ură spontană. Uneori e ca o putere care respinge, alteori ca o forţă ce atrage, făcând să se apropie gândirea, ba chiar persoana omului respectiv, de a celuilalt om descoperit în mulţime şi a cărui forţă o simte egală ori superioară.

Fouquier simţise forţa şi importanţa privirii lui Lorin şi voia să fie înţeles de un asemenea observator.

— Interogatoriul începe, spuse acuzatorul public; grefier, ia pana.

Grefierul tocmai scrisese preliminariile unui proces-verbal şi aştepta, ca şi Simon, Hanriot şi toţi ceilalţi, să se sfârşească discuţia dintre Fouquier-Tinville şi Lorin.

Numai copilul părea cu desăvârşire străin de scena al cărui actor principal era tocmai el şi recăpătase privirea aceea ştearsă, iluminată doar o clipă de scânteierea unei supreme înţelegeri.

— Tăcere! porunci Hanriot, cetăţeanul Fouquier-Tinville începe să interogheze copilul.

— Capet, întrebă acuzatorul, tu ştii ce-a ajuns maică-ta?

Micul Ludovic, de la paloarea lui ca marmura, se făcu roşu ca focul. Dar nu răspunse.

— N-ai auzit, Capet? stărui acuzatorul.

Aceeaşi tăcere.

— Ei! aude el prea bine, zise Simon, dar e ca maimuţele, nu vrea să răspundă de frică să nu fie socotit drept bărbat şi să nu fie pus să muncească.

— Răspunde, Capet, interveni Hanriot, e comisia din partea Convenţiei, ea te întreabă şi tu eşti dator să dai ascultare legilor.

Copilul păli, dar nu răspunse.

Simon făcu un gest de furie. La firile de asemenea soi, brutale şi mărginite, furia e şi ea o beţie, însoţită de simptomele hidoase ale adevăratei beţii provocate de vin.

— Vrei să răspunzi, lupane? îl întrebă el, arătându-i pumnul.

— Taci, Simon, interveni Fouquier-Tinville, nu tu ai cuvântul. Replica de mai sus, cu care se obişnuise de la tribunalul revoluţionar, îi scăpă fără voie.

— Ai auzit, Simon, exclamă Lorin, nu tu ai cuvântul: e a doua oară că ţi se spune asta faţă de mine: prima oară ţi s-a spus când învinuiai pe fiica măicuţei Tison, pe care ai avut plăcerea s-o trimiţi la ghilotină.

Simon tăcu.

— Maică-ta te iubea, Capet? întrebă Fouquier.

Aceeaşi tăcere.

— Se spune că nu, urmă acuzatorul.

Un soi de surâs vag se ivi pe buzele copilului.

— Dar când vă spun, urlă Simon, că mi-a spus mie că-l iubea prea tare!

— Vezi, Simon, partea proastă e că micul Capet, atât de flecar între patru ochi, devine aşa deodată mut în faţa lumii, spuse Lorin.

— Ei! de-am fi numai noi doi! exclamă Simon.

— Da, de-aţi fi numai voi doi, dar din nefericire nu sunteţi singuri. Ei! de eraţi singuri, viteazule Simon, preabunule patriot, ce bătaie zdravănă i-ai mai fi tras bietului copil, nu? Dar nu eşti singur şi nu îndrăzneşti, fiinţă infamă! în faţa noastră a celorlaţi, oameni cinstiţi, care ştim că oamenii din antichitate, după modelul cărora încercăm şi noi să ne luăm, respectau făpturile slabe, tu nu îndrăzneşti, căci nu eşti singur. Dar nici viteaz nu eşti, amice, când ai a te bate cu nişte copii de-o şchioapă.

— Eh!... oftă pe şoptite Sirnon, scrâşnind djn dinţi.

— Capet, reluă Fouquier, i-ai mărturisit tu nişte lucruri tainice lui Simon?

Căutătura copilului căpătă o expresie de ironie cu neputinţă de descris.

— În privinţa mamei tale? continuă acuzatorul.

O scânteriere de dispreţ i se desluşi în privire.

— Răspunde da sau nu, exclamă Hanriot.

— Răspunde da! urlă Simon ridicând cureaua asupra copilului.

Copilul fu cuprins de-un tremur, dar nu schiţă nici o mişcare ca să se ferească de lovitură.

Cei de faţă scoaseră un soi de strigăt de scârbă.

Lorin făcu mai mult: se repezi şi, mai înainte ca braţul lui Simon să cadă asupra copilului, îl apucă de încheietura mâinii.

— Ia dă-mi drumul! urlă Simon, roşu ca purpura de mânie.

— Ştii, spuse Fouquier, nu-i nici un rău în faptul că o mamă îşi iubeşte fiul; spune-ne în ce fel te iubea mama ta, Capet. Asta ar putea să-i fie de folos.

Micuţul arestat tresări la ideea că ar putea să-i fie de folos maică-sii.

— Mă iubea aşa cum o mamă îşi iubeşte feciorul, domnule, răspunse el; nu există două feluri în care mama îşi iubeşte copii; şi nici în care copiii îşi iubesc mama.

— Şi eu, şarpe mic, susţin că mi-ai spus că maică-ta...

— Vei fi visat aşa ceva, îl întrerupse liniştit Lorin. Cred că trebuie să ai deseori năluciri prin somn, Simon.

— Lorin, Lorin, scrâşni Simon.

— Ei da, Lorin şi pe urmă? N-ai mijloace să-l baţi pe Lorin: el bate pe alţii când sunt răi la suflet; n-ai mijloace nici să-l denunţi, căci ceea ce a făcut, oprindu-ţi braţul să lovească, a făcut în faţa generalului Hanriot şi a cetăţeanului Fouquier-Tinville, care amândoi îl aprobă şi vezi că ei nu sunt dintre cei cu sentimente patriotice dubioase! N-ai mijloace să-l trimiţi la ghilotină ca pe Héloïse Tison. E neplăcut, ba chiar te face să-ţi ieşi din fire, dar asta e şi n-ai ce face, bietul meu Simon!

— Mai târziu! mai târziu! izbucni cizmarul cu rânjetu-i de hienă.

— Da, dragă amice — răspunse Lorin — însă nădăjduiesc, cu ajutorul Fiinţei Supreme... a! te aşteptai să spun cu ajutorul lui Dumnezeu?... nădăjduiesc, ziceam, să te spintec mai înainte, cu ajutorul Fiinţei Supreme şi a săbiei mele; dar, ia dă-te la o parte, Simon, nu pot să văd din pricina ta.

— Tâlharule!

— Taci, nu pot s-aud din pricina ta.

Şi Lorin îl zdrobi pe Simon cu privirea.

Simon îşi încleştă palmele, cu ale căror crăpături negre se mândrea. Da, aşa cum spusese Lorin, trebuia să se mărginească doar la atât.

— Acum, odată ce a început să vorbească, spuse Hanriot, fără îndoială că va continua. Hai, treci mai departe, cetăţene Fouquier.

— Vrei să ne răspunzi acuma? întrebă Fouquier.

Copilul rămase tăcut.

— Vezi, cetăţene, vezi? făcu Simon.

— Încăpăţânarea copilului ăstuia e ciudată, spuse Hanriot, tulburat fără să vrea de asemenea fermitate cu totul şi cu totul regală.

— E rău sfătuit, zise Lorin.

— De către cine? întrebă Hanriot.

— Ei, de către patronul său.

— Mă acuzi? exclamă Simon; mă denunţi?... a! ciudat lucru.

— Să încercăm cu blândeţea, spuse Fouquier. Şi întorcându-se către copil, care parcă era cu desăvârşire lipsit de simţuri, spuse: Hai dragă copile, răspunde comisiei naţionale, nu-ţi înrăutăţi situaţia refuzând să dai nişte lămuriri necesare. Ai vorbit cu cetăţeanul Simon despre felul în care te mângâia maică-ta, despre felul în care te iubea?

Ludovic îşi plimba asupra adunării privirile care, oprindu-se la Simon, se umplură de ură, dar nu răspunse.

— Te simţi nenorocit? îl întrebă iarăşi acuzatorul. Ai locuinţă proastă, eşti prost hrănit, eşti maltratat? Vrei mai multă libertate, vrei altă hrană, altă închisoare, alt paznic? Vrei un cal ca să te poţi plimba? Vrei să ţi se acorde tovărăşia unor copii de vârsta ta?

Ludovic rămase în aceeaşi muţenie, din care nu ieşise decât ca s-o apere pe maică-sa.

Comisia rămase încremenită de uimire; atâta tărie, atâta înţelegere erau de necrezut la un copil.

— Ei! regii ăştia, exclamă Hanriot pe şoptite, ce soi! Parc-ar fi tigri; de mici sunt plini de răutate.

— Cum să redactez procesul-verbal? întrebă grefierul pus în încurcătură.

— Daţi-i lui Simon asta, spuse Lorin. Fără să mai scrieţi nimic, se descurcă el de minune.

Simon îl ameninţă cu pumnul pe duşmanul său neînduplecat. Lorin începu să râdă.

— N-ai să mai râzi aşa în ziua în care ai să mergi la ghilotină, izbucni Simon, turbat de furie.

— Nu sunt sigur dacă am să ţi-o iau înainte sau dacă am să vin după tine la mica ceremonie cu care mă ameninţi, îi răspunse Lorin, dar ştiu că tare mulţi au să mai râdă când ţi-o veni rândul. Dumnezeilor! ... am spus dumnezeilor, la plural... dumnezeilor! urât ai să mai fii în ziua aceea, Simon, ai să fii hidos.

Şi Lorin se aşeză în spatele comisiei, râzând din toată inima.

Comisia nu mai avea nimic de făcut şi, ca atare, se retrase.

Cât despre copil, văzându-se scăpat de cei ce veniseră să-l chestioneze, se apucă să fredoneze, lungit în pat, un cântecel melancolic, melodia favorită a tatălui său.

Capitolul XXXIX Buchetul de violete

Pacea, după cum era de prevăzut, nu putea sălăşlui multă vreme în lăcaşul atât de fericit care-i adăpostea pe Geneviève şi Maurice.

În vijeliile stârnite de vânt şi de fulger, cuibul hulubilor e zgâlţâit odată cu arborele care îi tăinuieşte.

Geneviève căzu dintr-o spaimă în alta: nu se mai temea pentru Maison-Rouge, dar tremura pentru Maurice.

Îşi cunoştea prea bine soţul şi nu se îndoia că, de vreme ce dispăruse, era salvat. Sigură de salvarea lui, tremura pentru ea însăşi.

Nu îndrăznea să-şi destănuiască suferinţa celui mai cutezător om al epocii aceleia, în care nimeni nu mai ştia ce-i frica, dar suferinţa i se citea în ochii înroşiţi şi pe buzele livide.

Într-o zi Maurice intră încetişor, fără ca Geneviève, afundată într-o adâncă visare, să-l fi auzit. Se opri în prag şi o văzu stând nemişcată, cu privirea fixă, cu braţele inerte, întinse pe genunchi, cu fruntea îngândurată şi capul plecat.

O privi o clipă cu o tristeţe amară, căci tot ceea ce se petrecea în inima tinerei femei i se dezvălui, de parcă i-ar fi citit până şi cel din urmă gând.

Atunci, făcând un pas către dânsa, îi spuse:

— Nu-ţi mai este dragă Franţa, Geneviève, recunoaşte şi mărturiseşte. Te fereşti şi de aerul pe care-l respiri, până şi de fereastră te apropii cu silă.

— Vai! răspunse Geneviève, ştiu prea bine că nu-ţi pot tăinui gândurile, Maurice. Ai ghicit.

— Totuşi, ce ţară frumoasă! exclamă tânărul. Viaţa are preţ astăzi şi e plină de evenimente. Zgomotoasele dezbateri publice, activitatea cluburilor, conspiraţiile fac să fie atât de dulci ceasurile petrecute între cei patru pereţi ai căminului. Dragostea e mai mare când te-ntorci acasă cu temerea de-a nu mai putea iubi a doua zi, pentru că a doua zi vei înceta poate să mai trăieşti!

Geneviève clătină din cap.

— Ingrată ţară! exclamă ea.

— Cum adică?

— Da, câte n-ai făcut pentru libertatea ei şi totuşi astăzi eşti pe jumătate suspect!

— Dar tu, scumpa mea Geneviève, răspunse Maurice, duşmancă înverşunată a acestei libertăţi, tu care ai făcut atâta împotriva ei, dormi liniştită şi apărată sub acoperişul unui republican. Iată, după cum vezi, că există o compensaţie.

— Da, spuse Geneviève, dar asta nu va dura multă vreme, căci ceea ce e nedrept nu poate dura.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun că eu, adică aristocrata din mine, care visează pe ascuns înfrângerea partidului vostru şi prăbuşirea ideilor voastre, eu, care conspir până şi în casa ta pentru întoarcerea vechiului regim, eu, care odată recunoscută ca atare, te condamn la moarte şi la dezonoare, potrivit părerilor tale cel puţin eu, Maurice, n-am să rămân aici, ca un geniu rău al casei. Şi n-am să te târăsc după mine la eşafod.

— Şi unde ai să te duci, Geneviève?

— Unde am să mă duc? într-o zi, când vei fi plecat, am să mă duc să mă denunţ eu însămi, fără să spun de unde vin.

— Ah! oftă Maurice, rănit în adâncul sufletului, nerecunoştinţa s-a şi ivit.

— Nu, răspunse tânăra cuprinzându-l pe Maurice cu braţele pe după gât, nu, dragul meu, nu-i nerecunoştinţa, e dragoste gata de jertfă, ţi-o jur. N-am vrut ca fratele meu să fie prins şi ucis ca un rebel şi nu vreau ca iubitul meu să fie prins şi ucis ca un trădător.

— Ai să faci aşa ceva, Geneviève? exclamă Maurice.

— Tot atât de sigur cum ştiu că există un Dumnezeu în cer! răspunse tânăra. Dealtfel, nu teama mă chinuie, ci remuşcarea.

Şi-şi lăsă capul intr-o parte ca şi cum remuşcarea ar fi fost prea grea ca s-o poată îndura.

— Vai! Geneviève, exclamă Maurice.

— Înţelegi desigur ceea ce spun şi mai ales ceea ce simt, Maurice, urmă Geneviève, căci aceeaşi remuşcare te apasă şi pe tine... Ştii prea bine că m-am dăruit fără să am dreptul de-a dispune de mine; că m-ai avut fără să am dreptul de-a mă dărui.

— De-ajuns! spuse Maurice, de-ajuns!

Fruntea i se încreţi şi o hotărâre sumbră licări în ochii lui limpezi.

— Îţi voi arăta, Geneviève, urmă tânărul, că nu te iubesc decât pe tine. Îţi voi dovedi că nici un sacrificiu nu e mai presus de dragostea mea. Urăşti Franţa. Ei bine, fie, vom părăsi Franţa.

Geneviève îşi împreună mâinile şi se uită la iubitul ei cu o admiraţie plină de entuziasm.

— Nu mă amăgeşti, Maurice? grăi ea cu o voce stinsă.

— Când te-am dezamăgit? o întrebă Maurice. Poate în ziua când mi-am călcat onoarea ca să te câştig?

Geneviève îşi apropie buzele de buzele lui Maurice şi rămase, ca să zicem aşa, atârnată de gâtul iubitului ei.

— Da, tu ai dreptate, Maurice, spuse ea, de fapt eu m-am înşelat. Ceea ce simt nu e remuşcare, poate mai degrabă o înjosire sufletească. Dar tu cel puţin ai să mă înţelegi, te iubesc prea mult şi nu pot încerca alt sentiment decât spaima de-a te pierde. Să plecăm departe, iubitule; să mergem acolo unde nimeni nu ne va mai putea ajunge.

— Îţi mulţumesc! exclamă Maurice, în culmea bucuriei.

— Dar cum să fugim? întrebă Geneviève, cutremarându-se la asemenea gând înspăimântător. Astăzi nu poţi lesne scăpa de pumnalul asasinilor din 2 septembrie sau de securea călăilor din 21 ianuarie.

— Geneviève, spuse Maurice, Dumnezeu ne ocroteşte. Ascultă: binele pe care am voit să-l fac cu prilejul acelui 2 septembrie, de care vorbeai mai înainte, îmi va aduce răsplata astăzi. Doream din răsputeri să salvez un biet preot, care învăţase cu mine. M-am dus să-l găsesc pe Danton şi, la cererea lui, Comitetul Salvării Publice a semnat un permis de liberă trecere pentru nenorocitul acela şi pentru sora lui. Danton mi-a înmânat mie permisul. Dar sărmanul preot, în loc să vină să-l caute la mine, aşa cum îl sfătuisem, s-a dus să se ascundă la Mânăstirea carmeliţilor şi acolo şi-a găsit moartea.

— Şi permisul? întrebă Geneviève.

— E tot la mine. Astăzi preţuieşte un milion. Dar face mai mult, Geneviève, permisul acesta înseamnă viaţa, înseamnă fericirea!

— O, Doamne-Dumnezeule! exclamă tânăra eroină, fii binecuvântat!

— Acum ascultă: n-am altă avere, după cum ştii, decât o bucată de pământ, pe care o administrează un slujitor bătrân al familiei, patriot cinstit, suflet leal în care ne putem încrede. El îmi va trimite veniturile unde voi vrea. În drum spre Boulogne, trecem pe la dânsul.

— Unde locuieşte?

— Lângă Abbeville.

— Când plecăm, Maurice?

— Peste un ceas.

— Nu trebuie să se ştie că plecăm.

— Nimeni n-are să ştie. Eu dau o fugă până la Lorin; el are o trăsurică fără cal, eu am un cal fără trăsură. După ce mă întorc, plecăm numaidecât. Tu rămâi aici, Geneviève şi pregăteşte toate cele necesare pentru drum. Nu ne trebuie multe bagaje. O să cumpărăm tot ce ne lipseşte în Anglia. Mă duc să-l trimit pe Scaevola undeva, ca să-l îndepărtez. Lorin are să-i spună deseară despre plecarea noastră. Şi chiar în seara asta vom fi departe.

— Şi dacă ne arestează pe drum?

— Dar n-avem permisul cu noi? Mergem întâi la Hubert, aşa îl cheamă pe administrator. Hubert aparţine municipalităţii din Abbeville şi de la Abbeville până la Boulogne ne va însoţi ca să ne păzească. La Boulogne cumpărăm sau închiriam o barcă. Dealtfel aş putea trece pe la comitet ca să obţin o misiune pentru Abbeville. Dar nu, fără vicleşuguri! Nu-i aşa, Geneviève? Să ne câştigăm fericirea, riscându-ne vieţile.

— Da, dragul meu şi vom reuşi. Dar cum mai miroşi a parfum în dimineaţa asta, iubitule! spuse Geneviève, lipindu-şi faţa de pieptul lui Maurice.

— Aşa e, ai dreptate, cumpărasem un buchet de violete pentru tine, azi-dimineaţă, când am trecut prin faţă pe la Palais-Egalite; dar, intrând şi văzându-te atât de tristă, nu m-am mai gândit decât să te întreb despre pricinile tristeţii tale.

— Vai! dă-mi-l.

Geneviève aspiră mireasma buchetului cu un nesaţiu pe care parfumurile îl trezesc în mai toate firile sensibile. Dintr-o dată ochii i se umplură de lacrimi.

— Ce ai? o întrebă Maurice.

— Biata Héloïse! şopti Geneviève.

— A! da, oftă Maurice. Dar să ne gândim la noi, draga mea şi să lăsăm morţii, din orice partid ar fi ei, să doarmă în mormântul pe care însuşi devotamentul lor l-a săpat. Adio! eu plec!

— Întoarce-te cât mai repede.

— În mai puţin de jumătate de ceas voi fi înapoi.

— Dar dacă Lorin nu-i acasă?

— Nu-i nimic. Servitorul lui mă cunoaşte. Pot lua de la el tot ce-mi place, chiar şi în lipsa lui, cum ar face şi el la mine.

— Bine, bine!

— Tu, Geneviève, pregăteşte tot, mărginindu-te, cum ţi-am spus, la strictul necesar; nu trebuie ca plecarea noastră să pară o mutare.

— Fii pe pace!

Tânărul făcu un pas spre uşă.

— Maurice! îl strigă Geneviève.

Se întoarse şi-şi văzu iubita cu braţele întinse spre el.

— La revedere! la revedere, draga mea şi mult curaj! Într-o jumătate de ceas sunt înapoi.

Geneviève rămase singură, ocupată, cum am spus, cu pregătirile de plecare.

Pregătirile acelea le făcea într-un soi de febră. Cât timp mai stătea în Paris, avea impresia că e de două ori vinovată. Odată ieşită din Franţa, odată

ajunsă în străinătate, îi părea că acea crimă a ei, mai curând a fatalităţii decât a ei, o va apăsa mai puţin.

Ajunsese chiar să spere că până la urmă singurătatea şi izolarea o vor face să uite de existenţa oricărui bărbat afară de Maurice.

Trebuia să fugă în Anglia, aşa conveniseră. Acolo ar avea o căsuţă, o vilă mică, izolată, ascunsă tuturor privirilor, îşi vor schimba numele şi din cele două nume ale lor vor face unul singur.

Acolo, ar angaja doi slujitori care să nu ştie absolut nimic din trecutul lor. Întâmplarea făcuse că şi Maurice şi Geneviève vorbeau englezeşte.

Nici unul nici celălalt nu lăsau nimic în Franţa după care să regrete, afară doar de mama aceea pe care o regretăm totdeauna, fie ea chiar vitregă şi pe care o numim patrie.

Geneviève începuse aşadar să aşeze lucrurile de care nu se puteau lipsi în călătoria sau, mai curând, în fuga lor.

Simţea o nepusă plăcere să aleagă dintre toate lucrurile pe cele pentru care Maurice avea predilecţie: haina care îi venea mai bine pe talie, cravata care i se potrivea mai bine la faţă, cărţile pe care le răsfoise mai des. Termină de ales. Haine, lenjerie, cărţi stăteau grămadă pe scaune pe canapea, pe pian, aşteptând să fie rânduite în cufăr.

Deodată auzi cheia scrâşnind în broasca uşii.

— Se-ntoarce Scaevola, îşi zise ea. Să nu-l fi întâlnit oare Maurice?

Şi îşi văzu mai departe de treabă.

Uşile de la salon erau deschise. Geneviève îl auzi pe îndatoritor umblând în camera de-alături.

— Scaevola! chemă ea.

Un pas, ce se apropia, se auzi în camera vecină.

— Scaevola! repetă Geneviève, vino aici, te rog.

— Iată-mă! răspunse un glas.

La intonaţia şi inflexiunea vocii aceleia, Geneviève se întoarse brusc şi scoase un ţipăt puternic.

— Soţul meu! strigă ea.

— Chiar eu, spuse liniştit Dixmer.

În momentul intrării lui, Geneviève şedea pe un scaun cu braţele ridicate, căutând într-un sertar ceva de legat. Atunci simţi cum se învârte casa cu ea, întinse braţele şi se lăsă pe spate, dorind să se deschidă o prăpastie şi s-o înghită.

Dixmer o prinse în braţe şi o duse pe o canapea, unde se aşeză şi el.

— Dar ce ai, draga mea? Ce se întâmplă? întrebă el. Prezenţa mea aici produce asupra dumitale un efect atât de neplăcut?

— Simt că mor! bâigui Geneviève, apăsându-şi ochii cu mâinile, ca să nu mai vadă cumplita arătare.

— Hm! făcu Dixmer, mă şi credeai mort, draga mea, şi-ţi fac impresia unei fantome?

Geneviève se uită în jur cu privirile rătăcite şi, zărind portretul lui Maurice, se lăsă să alunece de pe canapea, căzând în genunchi, de parc-ar fi cerut ajutor de la chipul acela neputincios şi nesimţitor care continua să surâdă.

Sărmana femeie înţelegea toate ameninţările pe care Dixmer le ascundea sub calmul lui prefăcut.

— Da, dragă copilă, continuă să spună tăbăcarul, chiar eu sunt. Poate mă credeai departe de Paris, dar nu, am rămas aici. A doua zi după ce am părăsit casa, m-am întors şi am văzut în locul ei un morman mare şi frumos de cenuşă. Am întrebat de dumneata, nimeni nu te văzuse. M-am apucat să te caut şi am trudit din greu ca să te găsesc. Mărturisesc că nu te credeam aici. Totuşi, am avut o bănuială, fiindcă, precum vezi, am venit. Dar principalul e că te văd şi mă vezi. Ce face Maurice? Într-adevăr, sunt sigur că ai suferit tare mult, dumneata, regalistă înfocată, fiind silită să trăieşti sub acelaşi acoperământ cu un republican fanatic.

— Doamne-Dumnezeule! şopti Geneviève, fie-ţi milă de mine!

— Totuşi, draga mea, urmă Dixmer privind în jurul său, mă mângâie faptul că eşti foarte bine instalată aici şi că nu pari a fi avut prea multe de îndurat din cauza surghiunului. Eu, de când ne-a ars casa şi am fost ruinaţi, am rătăcit la voia întâmplării, aciuindu-mă prin fundul pivniţelor, prin calele corăbiilor şi uneori chiar prin canalele ce se scurg în Sena.

— Domnule! exclamă Geneviève.

— Văd aici nişte fructe foarte frumoase. Eu a trebuit adesea să mă lipsesc de desert, fiind silit să mă lipsesc chiar şi de mâncare.

Geneviève îşi ascunse faţa în mâini, hohotind de plâns.

— Nu că mi-ar fi lipsit banii, urmă Dixmer. Slavă Domnului, am luat cu mine vreo treizeci de mii de franci de aur, ceea ce face azi vreo cinci sute de mii de franci. Dar e greu ca un cărbunar, un pescar sau un adunător de zdrenţe să scoată ludovici din buzunar şi să cumpere o bucată de brânză sau un salam! Ei da, doamnă, am adoptat pe rând cele trei costume. Astăzi, ca să mă deghizez mai bine, m-am costumat în patriot, chiar în unul extremist, în marsiliez. Graseiez şi înjur! Drace! Un proscris nu umblă prin Paris atât de uşor ca o femeie tânără şi frumoasă şi n-am avut fericirea să cunosc o republicană înfocată care să mă fi putut ascunde de orice privire.

— Domnule, exclamă Geneviève, fie-ţi milă de mine! Doar vezi că sunt gata să mor!

— De îngrijorare, înţeleg. Ai fost tare îngrijorată de soarta mea. Dar linişteşte-te, iată, m-am întors şi nu ne vom mai despărţi, doamnă.

— Ai să mă ucizi! exclamă Geneviève.

Dixmer o privi cu un surâs înspăimântător.

— Să ucid o femeie nevinovată! Vai, doamnă, ce spui dumneata? Se vede că durerea pe care ai încercat-o din pricina lipsei mele te-a făcut să-ţi pierzi minţile!

— Domnule, exclamă Geneviève, mai bine ucide-mă decât să mă chinui cu ironii atât de crude. Nu, nu sunt nevinovată. Se cuvine să mor. Ucide-mă, domnule, ucide-mă.

— Aşadar recunoşti că meriţi moartea?

— Da.

— Şi că pentru a ispăşi nu ştiu ce crimă de care te învinuieşti vei îndura moartea fără să te plângi?

— Loveşte, domnule! N-am să scot nici un strigăt şi în loc să te blestem voi binecuvânta mâna care mă loveşte.

— Nu, doamnă, nu vreau să te lovesc. Totuşi vei muri, aşa cred. Numai că moartea dumitale, în loc să fie dezonorantă, aşa cum ai fi îndreptăţită să te temi, va fi glorioasă, pe aceeaşi treaptă cu cele mai frumoase morţi. Mulţumeşte-mi, doamnă, te voi pedepsi făcându-te nemuritoare.

— Domnule, ce ai de gând să faci?

— Voi urmări ţelul către care năzuiam când am fost întrerupţi în drumul nostru. În ceea ce te priveşte şi în ceea ce mă priveşte, vei fi vinovată, pentru cei mulţi însă vei muri ca o martiră.

— Ah! Doamne-Dumnezeule! Vorbindu-mi astfel, dumneata mă scoţi din minţi, încotro mă duci? Unde mă târăşti?

— Probabil la moarte.

— Lasă-mă atunci să-mi fac rugăciunea.

— Rugăciunea?

— Da.

— Către cine?

— Asta nu te priveşte! De vreme ce dumneata mă ucizi, mi-am plătit datoria şi plătind-o, nu-ţi mai datorez nimic.

— Ai dreptate, spuse Dixmer, retrăgându-se în camera de-alături. Te aştept.

Şi ieşi din salon.

Geneviève îngenunche în faţa portretului, apăsându-şi puternic, cu amândouă mâinile, inima gata să i se sfarme.

— Maurice, şopti ea, iartă-mă. Nu mă aşteptam să fiu fericită, dar nădăjduiam să te pot face fericit. Maurice, te lipsesc de fericirea pentru care trăiai. Iartă-mă pentru moartea ta, iubitule!

Şi, tăind o şuviţă din părul ei lung, o înnodă în jurul buchetului de violete pe care îl aşeză lângă portret, iar portretul acela, insensibil ca orice tablou negrăitor, luă parcă o expresie dureroasă când o văzu plecând.

Cel puţin aşa i se păru Genevièvei, uitându-se la portret printre lacrimi.

— Eşti gata, doamnă? întrebă Dixmer.

— Atât de repede! şopti Geneviève.

— O! Faceţi tot ce-aveţi de făcut pe îndelete, doamnă!... răspunse Dixmer. Eu nu sunt grăbit! Dealtfel Maurice nu mai poate întârzia mult şi aş fi încântat să-i pot mulţumi pentru ospitalitatea pe care ţi-a acordat-o.

Geneviève tresări de spaimă la gândul că iubitul ei s-ar putea întâlni cu soţul ei.

Se ridică de parc-ar fi fost împinsă de un resort.

— S-a terminat, domnule, spuse ea. Sunt gata!

Dixmer trecu înainte. Geneviève, tremurând din creştet până în tălpi, îl urmă, cu ochii pe jumătate închişi, cu capul răsturnat pe spate. Urcară într-un vehicul ce aştepta la uşă, în faţa casei. Trăsura porni.

Aşa cum spusese Geneviève, într-adevăr totul se terminase.

Capitolul XL La cârciuma Puţul lui Noe

Omul îmbrăcat în carmaniolă, pe care l-am văzut măsurând în lung şi în lat sala paşilor pierduţi şi pe care, în timpul expediţiei arhitectului Giraud, generalul Hanriot şi bătrânul Richard, l-am auzit schimbând câteva cuvinte cu temnicerul rămas de pază la intrarea subteranei, patriotul acela furios cu cuşmă de urs şi cu mustaţă deasă, care-i declarase lui Simon că el a purtat capul principesei de Lamballe, în ziua următoare acelei seri atât de bogate în emoţii se găsea, către ceasurile şapte seara, la cârciuma Puţul lui Noe, situată, cum am mai spus, la colţul străzii Vieille-Draperie.

Se afla acolo la negustorul, sau mai curând la negustorita de vin, în fundul unei încăperi întunecoase şi afumate de fumul tutunului şi al lumânărilor, făcându-se că înghite pe nerăsuflate o porţie de peşte prăjit în unt încins.

Încăperea în care cina era aproape goală: nu mai rămăseseră decât doi ori trei clienţi, obişnuiţii localului, ce se bucurau de privilegiul pe care îl dobândiseră venind zilnic acolo.

Aproape toate mesele erau goale, dar trebuie s-o spunem spre cinstea cârciumii Puţul lui Noe, feţele de masă înroşite, sau mai curând vineţii, mărturiseau trecerea unui număr mulţumitor de clienţi ce plecaseră sătui.

Ultimii trei se făcuseră pe rând nevăzuţi, şi, către ceasurile opt fără un sfert, patriotul se afla singur.

Atunci depărtă cu un dezgust cât se poate de aristocratic felul de mâncare ordinar cu care păruse în urmă cu o clipă a se delecta şi scoase din buzunar o tabletă de ciocolată de Spania, pe care o degustă încet, cu o expresie total diferită de cea pe care îl văzusem străduindu-se s-o dea mai înainte fizionomiei sale.

Din când în când, în timp ce ronţăia ciocolata de Spania şi pâinea neagră, arunca priviri neliniştite către uşa cu geamuri acoperite de o perdea în carouri albe şi roşii. Uneori ciulea urechea, întrerupându-şi cina modestă şi căzând pe gânduri, ceea ce trezi interesul patroanei localului, ce şedea la tejghea, destul de aproape de uşa asupra căreia patriotul nostru îşi aţintea ochii, făcând-o să se creadă, fără prea mare vanitate, obiectul preocupărilor sale.

În sfârşit, clopoţelul de la uşa de intrare sună într-un anumit fel care-l făcu pe omul nostru să tresară; începu din nou să mănânce peşte, fără ca patroana cârciumii să fi băgat de seamă că jumătate de porţie o aruncă unui câine, ce se uita înfometat la el, iar cealaltă jumătate — unei pisici care îşi încerca ghearele delicate, dar ascuţite, pe botul bietului câine.

Uşa cu perdeaua în carouri roşii şi albe se deschise şi intră un om îmbrăcat aproape la fel cu patriotul, cu deosebirea că purta o bonetă roşie în loc de una de blană. O verigă enormă cu chei atârna la cingătoarea omului aceluia, cingătoare de care mai era prinsă şi o sabie mare de infanterist cu teaca de aramă.

— Supa şi clondirul meu! strigă omul intrând în sala comună, fără să se atingă de boneta-i roşie şi mulţumindu-se să-i facă un semn cu capul patroanei localului.

Apoi, după ce scoase un suspin de oboseală, se duse să se aşeze la masa vecină celei la care cina patriotul nostru.

Stăpâna cârciumii, din interesul pe care-l purta nou-venitului, se sculă şi se duse personal să comande cele cerute de el.

Cei doi bărbaţi şedeau cu spatele unul la altul: primul privea strada, celălalt se uita spre fundul încăperii. Nici un cuvânt nu fu schimbat între cei doi bărbaţi cât timp stăpâna cârciumii era de faţă.

Abia când uşa se închise în urma ei şi când, în sfârşit, la pâlpâitul unei singure lumânări, suspendată la capătul unui fir de sârmă de o lungime calculată aproape ştiinţific, în aşa fel ca lumina să se împartă egal între cei doi oaspeţi, bărbatul cu bonetă de blană îşi dădu seama, datorită oglinzii aşezate

în faţa lui, că încăperea era cu desăvârşire goală, el îi spuse tovarăşului său, fără să se întoarcă:

— Bună seara.

— Bună seara, domnule, îi răspunse nou-venitul.

— Ei, îl întrebă patriotul cu aceeaşi nepăsare prefăcută, cum stăm?

— S-a isprăvit.

— Ce s-a isprăvit?

— După cum ne-am înţeles, am avut discuţii cu taica Richard în privinţa serviciului. Eu m-am plâns că mi-a slăbit auzul, că am ameţeli şi mi-a venit rău chiar în încăperea grefei.

— Foarte bine. După aceea?

— După aceea taica Richard şi-a chemat nevasta şi nevastă-sa m-a frecat cu oţet la tâmple, drept care mi-am venit în fire.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă, după cum ne-a fost înţelegerea, i-am spus că lipsa de aer îmi dă leşinuri, dat fiind că eu sunt temperament sanguin şi că slujba la Conciergerie, unde acuma se află patru sute de arestaţi, mă ucide.

— Ei ce-au spus.

— Maica Richard m-a plâns.

— Şi taica Richard?

— El m-a dat afară.

— Dar asta nu-i de-ajuns că te-au dat afară.

— Aşteptaţi puţin. Maica Richard, care e o femeie inimoasă, l-a ţinut de rău că n-are suflet deloc, mai cu seamă că eu am copii.

— Şi la asta el ce-a spus?

— A spus că ea are dreptate, dar că prima condiţie ca să fii temnicer e să locuieşti în închisoarea în care slujeşti; că Republica nu glumeşte şi că le taie capetele celor care au ameţeli în exerciţiul funcţiei lor.

— Ei drace! făcu patriotul.

— Şi are dreptate taica Richard. De când e acolo austriaca e un adevărat iad cu supravegherea: nici pe taică-tău nu-l mai scapi din ochi.

Patriotul dădu câinelui farfuria s-o lingă; pisica îl muşcă pe câine.

— Spune până la capăt, zise el fără să se întoarcă.

— În sfârşit, domnule, m-am apucat să gem, adică să-mi fie rău. Am cerut să fiu dus la infirmerie şi i-am încredinţat că mi-ar muri de foame copiii dacă îmi taie leafa.

— Şi taica Richard?

— Taica Richard mi-a răspuns că nu faci copii când eşti temnicer.

— Dar maica Richard ţinea cu dumneata, cred?

— Din fericire! I-a făcut o scenă lui bărbatu-său, învinuindu-l că e rău la suflet şi până la urmă taica Richard mi-a spus: "Ei bine, cetăţene Gracchus, înţelege-te cu unul din prietenii tăi, care să-ţi dea o parte din leafa ta; adă-mi-l ca înlocuitor, şi-ţi făgăduiesc să fac în aşa fel ca să fie primit." Drept care am plecat, spunând: "S-a făcut, taică Richard, mă duc să-l caut."

— Şi ai găsit pe cineva, dibaciule?

În clipa aceea patroana localului intră, aducând cetăţeanului Gracchus supa şi clondirul.

Aşa ceva nu era nici pe placul lui Gracchus, nici al patriotului, ei mai având, fără îndoială, câteva lucruri importante să-şi spună.

— Cetăţeană, spuse temnicerul, am primit o mică gratificaţie de la taica Richard, aşa că astăzi mi-aş îngădui un cotlet de porc cu castraveciori şi-o sticlă de vin de Bourgogne; trimite-ţi slujnica să-mi caute cotletele la măcelar, iar dumneata du-te să-mi aduci vinul de la pivniţă.

Patroana dădu numaidecât poruncile de rigoare. Slujnica ieşi pe uşa dinspre stradă, iar ea ieşi pe uşa de la pivniţă.

— Bine, spuse patriotul, eşti băiat deştept.

— Atât de inteligent încât îmi dau seama, cu toate făgăduinţele dumneavoastră frumoase, ce ne aşteaptă pe amândoi. Bănuiţi ce ne aşteaptă?

— Da, bineînţeles.

— Ne riscăm amândoi capetele.

— Nu te îngrijora de-al meu.

— Nu al dumneavoastră, domnule, îmi produce, trebuie să mărturisesc, îngrijorarea cea mare.

— Ci al tău.

— Da.

— Dar dacă-l socotesc la dublu decât preţuieşte...

— Ei! domnule, gâtul e un lucru foarte preţios.

— Nu al tău.

— Cum nu al meu?

— Cel puţin în clipa de faţă.

— Ce vreţi să spuneţi?

— Vreau să spun că gâtul tău nu face nici două parale, căci dacă aş fi, de exemplu, un agent al Comitetului Salvării Publice, mâine ai fi ghilotinat.

Temnicerul se întoarse cu o mişcare atât de bruscă, încât câinele prinse a lătra la el. Era livid ca un mort.

— Nu te întoarce şi nu te-ngălbeni, spuse patriotul; termină-ţi supa; nu sunt agent provocator, amice. Bagă-mă la Conciergerie, pune-mă în locul tău, dă-mi cheile şi mâine îţi număr cinzeci de mii de lire de aur.

— E măcar adevărat?

— Ai o garanţie faimoasă: capul meu. Temnicerul stătu pe gânduri câteva clipe.

— Hai! spuse patriotul, care-l vedea în oglindă, hai, nu te gândi la rele. Dacă mă denunţi, ceea ce-ar însemna că ţi-ai făcut doar datoria, Republica n-are să-ţi dea nici un ban. Dacă însă mă serveşti, ceea ce ar însemna că nu ţi-ai făcut datoria, eu am să-ţi dau cele cinzeci de mii de lire, fiindcă în lumea asta e nedrept să faci ceva pe gratis.

— Ei, înţeleg, spuse temnicerul, n-am decât câştig şi folos dacă fac ceea ce-mi ceri; dar mă tem de urmări...

— Urmările!... ce ai te teme? Doar nu eu am să te denunţ, dimpotrivă.

— Fără îndoială.

— A doua zi după ce mă voi fi instalat, tu vii să dai o raită pe la Conciergerie; îţi număr douăzeci şi cinci de fişicuri, fiecare însemnând câte două mii de franci; cele douăzeci şi cinci de fişicuri se vor simţi bine în buzunarele tale. Odată cu banii îţi dau şi-un bilet de liberă trecere ca să poţi ieşi din Franţa; pleci şi oriunde te vei duce, vei fi, dacă nu bogat, cel puţin liber şi de capul tău.

— Ei bine, s-a făcut, domnule, întâmplă-se ce s-o întâmpla. Eu sunt un biet calic, nu mă bag în politică. Franţa a mers bine totdeauna fără mine şi n-are să piară acuma din pricina mea. Dacă dumneavoastră aţi pus la cale ceva rău, cu atât mai rău pentru dumneavoastră.

— În tot cazul, răspunse patriotul, nu cred c-aş putea face mai rău decât se face în momentul de faţă.

— Dumneavoastră îmi veţi îngădui să nu judec eu politica Convenţiei Naţionale.

— Eşti un om minunat, plin de înţelepciune şi de nepăsare. Acum să vedem când mă duci la taica Richard.

— Chiar în seara asta dacă binevoiţi.

— Da, sigur. Şi cine sunt eu?

— Vărul meu Mardoche.

— Mardoche? Fie! Numele îmi place. Ce meserie?

— Pantalonar.

— De la pantalonar la tăbăcar nu-i decât o chestie de deprindere a mâinii.

— Sunteţi tăbăcar?

— Aş putea fi.

— Adevărat!

— La ce oră ne prezentăm acolo?

— Peste o jumătate de ceas, dacă binevoiţi.

— Atunci, la ceasurile nouă.

— Şi eu când primesc banii?

— Mâine.

— Sunteţi, aşadar, foarte bogat?

— Am din ce trăi cu îndestulare.

— Sunteţi un om al vechiului regim, nu-i aşa?

— Ce te priveşte?

— Să ai avere şi să-ţi dai averea pentru riscul de a fi ghilotinat, într-adevăr cei din vechiul regim trebuie să fie tare dobitoci!

— Ce vrei! revoluţionarii sunt atât de deştepţi, încât n-a mai rămas deşteptăciune şi pentru alţi.

— Sst! iată că vine vinul!

— Pe deseară, în faţa Conciergeriei.

— Da.

Patriotul îşi plăti consumaţia şi plecă.

Din uşă, fu auzit cum strigă cu vocea-i tunătoare:

— Haide odată, cetăţeană, cotletele cu castraveciori! vărul meu Gracchus moare de foame.

— Ce bun e Mardoche! spuse temnicerul, gustând din paharul are tocmai i-l umpluse cu vin de Bourgogne, pe care tocmai il umpluse cârciumăreasa, uitându-se la el cu drag.

Capitolul XLI Grefierul ministerului de război

Patriotul ieşise, dar nu se depărtase. Prin sticla geamurilor afumate îl pândea pe temnicer, ca să vadă dacă nu intră în legătură cu agenţii poliţiei republicane, una dintre cele mai bune din câte au existat vreodată, căci o jumătate din societate o spiona pe cealaltă, nu atât pentru gloria grandioasă a guvernului, cât pentru siguranţa propriilor capete.

Dar nici o suspiciune a patriotului nu s-a dovedit întemeiată; la ceasurile nouă fără câteva minute, temnicerul se ridică, o ciupi pe cârciumăreasă de bărbie, apoi ieşi.

Patriotul îl întâlni lângă Conciergerie şi amândoi intrară în în chisoare.

Chiar în seara aceea târgul se încheie: taica Richard îl acceptă pe temnicerul Mardoche ca înlocuitor al cetăţeanului Gracchus.

Cu două ceasuri înainte de încheierea înţelegerii, într-altă parte a închisorii se petrecea o scenă aparent neimportantă, care are totuşi o mare însemnătate pentru personajele principale ale povestirii de faţă.

Grefierul de la Conciergerie, ostenit după ziua lui de lucru, era gata să-şi închidă registrele şi să plece, când un bărbat, condus şi însoţit de cetăţeana Richard, se înfăţişă la biroul său.

— Cetăţene grefier, spuse însoţitoarea, iată pe confratele dumitale de la Ministerul de Război, care vine din partea cetăţeanului ministru ca să copieze câteva acte de puşcăriaşi militari.

— A! cetăţene, făcu grefierul, soseşti cam târziu, tocmai eram gata de plecare.

— Dragă confrate, iartă-mă, răspunse nou-sositul, dar avem atâtea treburi, încât deplasările noastre nu le putem face decât în clipele de răgaz şi clipele noastre de răgaz sunt doar cele în care ceilalţi mănâncă şi dorm.

— Dacă-i aşa, atunci zi, scumpe confrate, dar dă-i zor, căci, vezi şi dumneata, e ceasul cinci şi mi-e foame. Ai împuternicirile la dumneata?

— Iată-le, spuse grefierul de la Ministerul de Război, înfăţişând un portofoliu, pe care confratele său, cu toată graba lui, îl cercetă cu scrupuloasă atenţie.

— Ei! toate sunt în regulă, zise soţia lui Richard, doar le-a inspectat şi soţul meu.

— N-are a face, n-are a face, răspunse grefierul, continuându-şi cercetarea.

Grefierul Ministerului de Război aşteptă cu răbdare ca unul ce ştia că trebuie să treacă prin stricta îndeplinire a unor asemenea formalităţi.

— E în perfectă ordine, spuse grefierul de la Conciergerie, poţi începe când doreşti. Ai multe acte de copiat?

— O sută.

— Atunci e treabă de mai multe zile!

— De aceea, dragă confrate, vreau să înfiinţez la dumneata o mică instituţie, dacă-mi îngădui, bineînţeles.

— Cum intenţionezi s-o faci? întrebă grefierul de la Conciergerie.

— Asta am de gând să-ţi explic. Te invit să cinezi în seara asta cu mine. Ţi-e foame, după cum spuneai.

— Şi nu mă dezic.

— Ei bine, ai să-mi cunoşti soţia; e bucătăreasă bună; pe urmă ai să mă cunoşti pe mine; sunt băiat bun.

— Pe legea mea, chiar aşa îmi pari a fi. Totuşi, dragă confrate...

— Hai, primeşte fără nazuri stridiile pe care am să le cumpăr trecând prin Piaţa Châtelet, un pui de la grătargiul nostru şi două-trei feluri de mâncare, nişte fleacuri, pe care doamna Durand le reuşeşte la perfecţie.

— Mă farmeci şi mă ispiteşti, dragă confrate, răspunse grefierul de la Conciergerie, uluit de asemenea meniu, neobişnuit pentru un grefier plătit de

tribunalul revoluţionar cu două livre în hârtia-monedă a acelor timpuri, care în realitate abia dacă valorau doi franci.

— Aşadar, primeşti?

— Primesc.

— În cazul acesta, lăsăm lucrul pe mâine; în seara asta, plecăm.

— Să plecăm.

— Eşti gata?

— Într-o clipă. Lasă-mă numai să dau de ştire gardienilor care o păzesc pe austriacă.

— Ce anume le dai de ştire?

— Că plec şi că nu mai e nimeni la grefă, ca atare, toate zgomotele devin pentru ei suspecte.

— A! foarte bine, minunată precauţie, pe legea mea!

— Înţelegi, nu-i aşa?

— De minune. Hai, du-te!

Grefierul de la Conciergerie se duse într-adevăr şi bătu în ferestruică; unul dintre paznici deschise, întrebând:

— Cine bate?

— Eu! grefierul. Află că plec. Seara bună, cetăţene Gilbert.

— Seara bună, cetăţene grefier.

Şi ferestruica se închise.

Grefierul de la Ministerul de Război cercetase toată scena cu cea mai mare atenţie, iar când uşa de la camera reginei se deschise, privirea lui pătrunsese repede până în fundul primului compartiment: îl văsuse pe străjerul Duchesne stând la masă şi ca atare se încredinţase că regina n-avea decât doi paznici.

Se-nţelege de la sine că la întoarcerea grefierului Conciergeriei, confratele său luase cea mai indiferentă expresie pe care-o putuse da fizionomiei sale.

Tocmai când ieşeau de la Conciergerie, doi oameni se pregăteau să intre.

Cei doi, care intrau, erau cetăţeanul Gracchus şi vărul său Mardoche.

Vărul Mardoche şi grefierul de la Ministerul de Război, zărindu-se, îşi înfundară pe ochi boneta de blană, celălalt pălăria cu boruri late, fiecare dintre ei cu un gest ce părea a izvorî din sentimente identice.

— Cine-s oamenii ăştia? întrebă grefierul de la Ministerul de Război.

— Nu cunosc decât pe unul dintre ei: un temnicer, îl cheamă Gracchus.

— A! făcu celălalt, cu o nepăsare prefăcută, aşadar temnicerii de la Conciergerie pot ieşi din închisoare?

— Au şi ei ziua lor de ieşire.

Investigaţia nu fu împinsă mai departe. Noii amici o luară pe Pont-au-Change. În colţul Pieţei Châtelet, grefierul de la Ministerul de Război, potrivit

programului anunţat, cumpără un coş cu douăsprezece duzini de stridii; pe urmă o apucară pe cheiul Gevres.

Locuinţa grefierului de la Ministerul de Război era foarte modestă. Cetăţeanul Durand ocupa trei încăperi mici situate în Piaţa Grève, într-o casă fără portar. Fiecare locatar avea câte o cheie de la uşa dinspre alee şi se convenise că-şi vor da de ştire, când nu vor fi luat cheile cu ei, printr-una, două sau trei lovituri de ciocan, potrivit cu etajul locuit: persoana care aştepta pe cineva şi care recunoştea semnalul cobora şi deschidea uşa.

Cetăţeanul Durand avea cheia în buzunar, deci nu bătu.

Grefierul de la Palat o găsi pe soţia grefierului de la Ministerul de Război foarte pe placul său.

Era, într-adevăr, o femeie fermecătoare, a cărei expresie de adâncă tristeţe, întipărită pe întreaga-i fizionomie, trezea la prima vedere un interes puternic. Să nu uităm că tristeţea e unul dintre cele mai sigure mijloace de seducţie ale femeilor frumoase. Tristeţea îi atrage pe toţi bărbaţii, fără excepţie, chiar şi pe grefieri, căci, orice s-ar spune, grefierii sunt şi ei bărbaţi şi nu există nici un amor-propriu, oricât de feroce şi nici un suflet sensibil care să nu nădăjduiască să mângâie o femeie frumoasă întristată şi să-i preschimbe rozele albe de pe tenul palid în nişte roze mai vesele, cum spunea cetăţeanul Durand.

Cei doi grefieri cinară cu multă poftă, doar doamna Durand nu guse nimic în gură.

Întrebările totuşi curgeau de la unul la celălalt.

Grefierul de la Ministerul de Război îl intreba pe confratele său, cu un interes neobişnuit în timpurile acelor drame cotidiene, care erau uzanţele, la Palat, zilele de judecată sau mijloacele de supraveghere şi pază.

Grefierul de la Palat, bucuros că e ascultat cu atâta atenţie, răspundea binevoitor, vorbind despre obiceiurile gardienilor, despre cele ale lui Fouquier-Tinville şi, în sfârşit, despre cele ale cetăţeanului Sanson, principalul actor al tragediei ce se juca în fiecare seară în Piaţa Revoluţiei.

Apoi, adresându-se colegului şi gazdei sale, cerea şi el informaţii cu privire la minister.

— O! răspunse Durand, eu sunt mai puţin informat decât dumneata, fiind doar secretar de grefier şi nu titularul postului. Fac însă slujba grefierului-şef. Ca funcţionar obscur, mă aleg cu truda, iar cei iluştri cu profitul; ăsta-i obiceiul tuturor birocraţilor, fie şi revoluţionari. Pământul şi cerul se vor schimba poate într-o zi, dar birourile nu se vor schimba nicicând.

— Ei bine, eu am să te ajut, cetăţene, spuse grefierul Palatului, încântat de vinul bun al gazdei şi mai cu seamă de ochii frumoşi ai doamnei Durand.

— A! mulţumesc, îi răspunse cel căruia i se făcuse asemenea ofertă dezinteresată. Orice schimbare a obiceiurilor şi a locurilor de muncă înseamnă o distracţie pentru un biet funcţionar şi mai curând mă tem c-am să-mi văd lucrul terminat la Conciergerie decât c-am să-l văd tărăgănându-se, mai ales dacă voi putea s-o aduc în fiecare seară la grefă pe doamna Durand, care s-ar plictisi singură aici, acasă.

— Nu văd ce te-ar putea împiedica, spuse grefierul Palatului, încântat de plăcuta distracţie pe care i-o făgăduia confratele său.

— Ea are să-mi dicteze actele de eliberare ale arestaţilor, urmă cetăţeanul Durand; şi apoi, din când în când, dacă nu ţi-a părut cina din seara asta prea rea, vei veni să mai iei câte una la fel.

— Da, dar nu prea des, răspunse demn grefierul de la Palat, căci trebuie să-ţi mărturisesc că voi fi ţinut de rău dacă mă voi întoarce mai târziu ca de obicei într-o anume căsuţă din strada Petit-Musc.

— Ei bine, lasă că lucrurile se vor aranja de minune, zise Durand. Nu-i aşa, draga mea?

Doamna Durand, foarte palidă şi la fel de tristă, ridică ochii asupra soţului ei şi răspunse:

— Facă-se precum voieşti dumneata.

Bătură unsprezece ceasuri. Venise timpul să se despartă. Grefierul de la Palat se ridică şi îşi luă rămas bun de la noii săi prieteni, exprimându-şi toată plăcerea de care se bucurase făcând cunoştinţă cu ei şi cu cina lor.

Cetăţeanul Durand îşi conduse oaspetele până pe palier. Apoi, întorcându-se în cameră, spuse:

— Hai, Geneviève, culcă-te.

Tânăra, fără să răspundă, se sculă, luă o lampă şi trecu în camera din dreapta.

Durand, sau mai curând Dixmer, o privi ieşind, rămase o clipă pe gânduri, cu fruntea întunecată după plecarea ei; apoi trecu în camera sa, care se afla în partea opusă.

Capitolul XLII Cele două bilete

Cu începere de-atunci, grefierul de la Ministerul de Război veni în fiecare seară să lucreze cu sârg în biroul colegului său de la Palat. Doamna Durand reconstituia documentele din registrele pregătite dinainte, iar Durand copia cu înfocare.

Durand cerceta tot ce era în jur, fără să pară că e atent la ceva. Băgase de seamă că în fiecare seară, la ceasurile nouă, un paner cu de-ale mâncării, adus de Richard sau de soţia lui, era aşezat la uşă.

În clipa în care grefierul spunea paznicului: "Cetăţene, eu plec", paznicul, fie Gilbert, fie Duchesne, ieşea, lua panerul şi-l ducea la Maria-Antoaneta.

În timpul celor trei seri consecutive, în care Durand rămăsese mai târziu la postul lui, panerul de asemeni rămăsese mai târziu la locul lui, pentru că numai când deschidea el uşa, ca să spună rămas bun grefierului, paznicul lua coşul cu alimente.

La un sfert de ceas după ce panerul cel plin era băgat înăuntru, unul dintre cei doi paznici punea la uşă coşul cel gol, din ajun, aşezându-l în acelaşi loc în care fusese celălalt.

În seara zilei a patra, era la începutul lui octombrie, după şedinţa obişnuită, după ce grefierul Palatului plecase şi Durand, sau mai curând Dixmer, rămăsese singur cu soţia, el lăsă pana din mână, pe urmă se uită în jur şi, ciulind urechea cu o atenţie atât de încordată de parcă ar fi fost în joc propria lui viaţă, se ridică repede şi, alergând cu paşi înăbuşiţi către uşa cu ferestruică, dădu la o parte şervetul care acoperea panerul şi înfipse în pâinea moale, destinată arestatei, un tub mic de argint.

Apoi, alb la faţă, tremurând de emoţie, o emoţie care îl tulbură până şi pe omul cel mai stăpân pe sine după ce a săvârşit un act suprem, a cărui împlinire a fost îndelung pregătită şi mult aşteptată, tremurând de emoţie, spuneam, s-a întors să-şi reia locul, apăsându-şi o mână pe frunte şi cealaltă pe inimă.

Geneviève s-a uitat la el să vadă ce şi cum face, fără să-i spună nici un cuvânt; în mod obişnuit, de când soţul ei o luase de la Maurice, ea aştepta totdeauna ca el să-i adreseze primul cuvântul.

Totuşi, de data aceasta, ea rupse tăcerea.

— Astă-seară? întrbă ea.

— Nu, mâine, răspunse Dixmer.

Şi, ridicându-se, după ce se uitase în juru-i şi trăsese din nou cu urechea, închise registrele, se apropie de uşa cu ferestruică şi bătu în ea.

— Ce-i? întrebă Gilbert

— Cetăţene, răspunse el, eu plec.

— Bine, spuse paznicul din fundul celulei. Bună seara.

— Bună seara, cetăţene Gilbert.

Durand auzi scârţâitul zăvoarelor şi, înţelegând că paznicul avea să deschidă uşa, plecă.

Pe coridorul ce ducea de la locuinţa taicăi Richard în curte, el se izbi de un temnicier ce purta o bonetă de blană şi învârtea o legătură grea de chei.

Pe Dixmer îl cuprinse frica; omul acela brutal, ca toţi colegii de meserie, avea să-l cerceteze, să-l privească, să-l recunoască poate, îşi îndesă mai tare pălăria pe cap, în vreme ce Geneviève îşi acoperea ochii cu garnitura pelerinuţei ei negre.

Dar Dixmer se înşelase.

— Ah! iertaţi-mă! Doar atât spuse temnicierul, cu toate că el fusese cel izbit.

Dixmer tresări auzindu-i vocea blândă şi politicoasă. Dar temnicerul era fără îndoială grăbit: strecurându-se pe coridor, deschise uşa de la locuinţa taicăi Richard şi se făcu nevăzut. Dixmer îşi urmă drumul, împreună cu Geneviève.

— Ce ciudat! spuse el, când se văzu afară, după ce uşa se închisese în spatele lui şi curentul de aer îi răcorise fruntea încinsă.

— Da, foarte ciudat, şopti Geneviève.

Pe vremea intimităţii lor, cei doi soţi şi-ar fi împărtăşit unul altuia pricina uimirii. Dar Dixmer îşi pecetlui gândurile în minte, căutând să le alunge ca pe-o halucinaţie, iar Geneviève, trecând de Pont-au-Change, se mulţumi să arunce o ultimă privire asupra sumbrului Palat, în care ceva asemănător fantomei prietenului pierdut trezise într-însa atâtea amintiri dulci şi totodată amare.

Amândoi ajunseră în Piaţa Grève, fără să mai fi rostit nici un cuvânt.

Între timp, paznicul Gilbert ieşise şi luase panerul cu alimente, destinat reginei, în el se aflau fructe, un pui fript, o sticlă de vin alb, o garafă de apă şi jumătate dintr-o pâine de două livre.

Gilbert ridică şervetul şi constată aşezarea obişnuită a obiectelor puse în paner de către cetăţeana Richard, după care, dând la o parte paravanul, spuse cu glas tare:

— Cetăţeană, iată masa.

Maria-Antoaneta rupse pâinea, dar de îndată ce apucă o bucată de pâine între degete, simţi atingerea rece a argintului şi înţelese că în pâinea aceea se afla ceva extraordinar.

Atunci privi în jur, dar paznicul plecase.

Regina rămase o clipă nemişcată; era atentă, socotind paşii paznicului ce se depărta treptat.

Când se încredinţa că e singură şi că Gilbert se aşezase lângă camaradul său, scoase tubuşorul din pâine. În el se afla un bilet, îl desfăcu şi citi cele ce urmează:

"Doamnă, fiţi gata mâine la ora la care aţi primit biletul de faţă, căci mâine, la aceeaşi oră, o femeie va fi adusă în celula majestăţii-voastre. Femeia se va îmbrăca cu veştmintele domniei-voastre şi vi le va da pe ale sale. Pe

urmă veţi ieşi din Conciergerie la braţul unuia dintre cei mai devotaţi slujitori ai dumneavoastră.

Să nu vă sperie zgomotul ce se va produce în încăperea vecină; să nu vă opriţi şi să nu şoviăiţi nici la ţipete, nici la gemete; să nu aveţi altă grijă decât cea de-a îmbrăca cât mai repede rochia şi de-a vă pune pe umeri pelerinuţa femeii care trebuie să ia locul majestăţii-voastre."

— Ce devotament! şopti regina. Mulţumescu-ţi, Doamne! Aşadar, nu sunt, cum se spunea, ţinta hulei tuturor.

Maria-Antoaneta reciti biletul. Abia atunci fu izbită de paragraful al doilea.

— "Să nu şoviăiţi nici la ţipete şi nici la gemete", şopti ea. Asta înseamnă că cei doi paznici ai mei vor fi loviţi, bieţii oameni!, ei care mi-au arătat atâta milă! Vai! niciodată, niciodată!

Rupse jumătatea a doua a biletului, care era nescrisă şi, cum nu avea nici pană, luă acul cu care-şi prindea fişiul şi înţepă în hârtie litere ce alcătuiră cuvintele următoare:

"Nu pot şi nu trebuie să primesc sacrificarea vieţii nimănui în schimbul vieţii mele.

M. A."

Pe urmă puse hârtia în tub, pe care îl vârî în cea de-a doua parte a pâinii rupte.

Abia se terminase operaţia descrisă mai sus când ceasurile bătură zece. Regina, cu bucata de pâine în mână, numără cu tristeţe bătăile orelor care vibrau lent şi distinct, când auzi la una dintre ferestrele ce dădeau spre aşa-numita curte a femeilor un zgomot strident, asemănător celui produs de un diamant ce zgâria sticla. Zgomotul fu urmat de-o lovitură uşoară în fereastră, lovitură repetată de mai multe ori, acoperită cu intenţie de tusea unui bărbat. Pe urmă, în colţul geamului se ivi o bucăţică de hârtie răsucită sul, care alunecă încetişor şi căzu jos, lângă zid. Apoi regina auzi zgomotul legăturii de chei ce săltau izbindu-se unele de altele şi paşi ce se depărtau, bocănind pe pavaj.

Văzu că geamul fusese găurit într-un colţ şi că prin colţul găurii, bărbatul ce se depărta strecurase hârtia, care era fără îndoială tot un bilet. Şi biletul şedea pe pământ, la picioarele ei. Regina îl sorbea din ochi, trăgând cu urechea dacă vreunul dintre paznici nu se apropie cumva de ea; dar îi auzi vorbindu-şi pe şoptite, ca de obicei, printr-o convenţie tacită, ca să nu-i tulbure liniştea. Atunci se sculă încetişor, ţinându-şi răsuflarea şi se duse să ridice hârtiuţa.

Un obiect subţire şi dur căzu, alunecând ca dintr-o teacă şi se izbi de cărămida pardoselii, răsunând metalic. Era o pilă de cea mai mare fineţe, mai curând o bijuterie decât o unealtă, o piesă de oţel cu care şi mâna cea mai slabă şi mai stângace ar fi putut tăia într-un sfert de oră fierul celor mai groase gratii.

"Doamnă, grăia hârtia, *mâine la ceasurile nouă şi jumătate, un bărbat va veni să stea de vorbă cu gardienii ce vă păzesc, prin fereastra dinspre curtea femeilor. În acel răstimp, majestatea-voastră să taie a treia gratie de la fereastra sa, mergând dinspre stânga spre dreapta... Tăiaţi pieziş, un sfert de ceas trebuie să-i fie de-ajuns majestăţii-voastre, pe urmă fiţi pregătită să treceţi prin fereastră... Ştirea vă vine de la unul dintre cei mai devotaţi şi credincioşi slujitori, care şi-a închinat viaţa majestăţii-voastre şi ar fi fericit să şi-o sacrifice pentru ea."*

— O! şopti regina, să fie oare o cursă? Dar nu, scrisul mi se pare cunoscut, e acelaşi ca la Temple; e scrisul Cavalerului de Maison-Rouge. Fie! Dumnezeu vrea poate să scap.

Şi regina căzu în genunchi şi se cufundă în rugăciune, balsamul suveran al arestaţilor.

Capitolul XLIII Pregătirile lui Dixmer

Ziua următoare, precedată de o noapte de insomnie, veni în sfârşit, groaznică şi, putem spune fără exagerare, de culoarea sângelui.

De fapt, în epoca aceea şi mai cu seamă în anul acela, soarele, oricât de frumos ar fi fost, avea în fiecare zi nişte pete palide-vineţii.

Regina abia putu să doarmă şi somnul nu-i aduse odihnă; de cum închidea ochii îi părea că vede sânge, îi părea că aude strigăte şi gemete.

Adormise cu pila în mână.

O parte din zi o închinase rugăciunii. Paznicii o vedeau rugându-se atât de des, încât nu-i îngrijoră deloc sporul acela de cucernicie.

Din timp în timp, arestata scotea de la piept pila care-i fusese trimisă de unul dintre salvatorii ei şi compara fragilitatea instrumentului cu puterea gratiilor.

Din fericire, gratiile nu erau fixate în zid decât într-o singură parte, adică în partea de jos.

Partea de sus se îmbuca într-o gratie transversală; odată partea de jos tăiată, nu mai rămânea decât să tragi gratia şi gratia ieşea.

Dar nu din pricina greutăţilor fizice şovăia regina: înţelesese cât se poate de bine că lucrul era cu putinţă şi tocmai putinţa aceea prefăcea speranţa într-o flacără sângerândă care o orbea.

Presimţea că prietenii ei, ca să ajungă la ea, trebuiau să ucidă paznicii şi regina n-ar fi admis cu nici un preţ moartea lor; de multă vreme oamenii aceia erau singurii care îi arătau oarecare milă.

Pe de altă parte, dincolo de gratiile pe care i se cerea să le taie, trecând peste trupurile celor doi oameni sortiţi pieirii fiindcă i-ar fi împiedicat pe salvatori s-ajungă la ea, dincolo era viaţa, libertatea şi poate răzbunarea, trei lucruri ademenitoare, mai cu seamă pentru o femeie, încât îşi cerea iertare de la Dumnezeu că le dorea atât de fierbinte.

Observase, dealtfel, că nici un soi de bănuială nu-i tulbura pe paznici. Cât despre cursa întinsă arestatei, presupunând că proiectatul complot nu era decât o cursă, nici prin minte nu le trecea una ca asta.

Regina renunţă aproape în întregime la gândurile care o făceau să considere cele două propuneri ce-i fuseseră făcute drept nişte capcane. Dar pe măsură ce ruşinea de-a fi prinsă în una dintre cele două curse o părăsea, era cuprinsă de-o teamă mai mare, aceea de-a vedea curgând sângele vărsat pentru ea.

"Bizar destin şi sublim spectacol! şopti ea. Două conspiraţii se unesc ca să salveze o sărmană regină, sau mai curând o biată femeie arestată, care n-a făcut absolut nimic ca să-i ademenească sau să-i încurajeze pe conspiratori şi conspiraţiile au să se dea în vileag în acelaşi timp.

Cine ştie! poate că amândouă nu sunt decât una şi aceeaşi. Poate că-i o mână dublă ce trebuie să ajungă într-un singur punct.

Dacă aş vrea, aş fi salvată!

Dar o biată femeie sacrificată în locul meu!

Şi doi oameni ucişi pentru ca femeia aceea să ajungă până la mine!

Nici Dumnezeu, nici viitorul nu mi-ar ierta una ca asta.

Cu neputinţă, cu neputinţă!..."

Dar atunci în mintea ei se perindau iarăşi şi iarăşi măreţele idei despre devotamentul slujitorilor pentru stăpânii lor şi vechile tradiţii privitoare la dreptul stăpânilor de-a dispune de vieţile slujitorilor: fantome aproape spulberate ale unei regalităţi muribunde.

"Anna de Austria, îşi spunea ea, ar fi acceptat. Anna de Austria ar fi pus mai presus de orice lucru măreţul principiu al salvării persoanelor de sânge regesc.

Anna de Austria era dintr-acelaşi sânge cu mine şi aproape în aceeaşi situaţie ca mine.

A fost o nebunie c-am venit să continui în Franţa regalitatea Annei de Austria!

Dealtfel nu eu am venit. Doi regi au spus:

«- E important ca doi copii de sânge regesc care nu s-au văzut niciodată, care nu s-au iubit, care poate că nu se vor iubi niciodată, să fie căsătoriţi la acelaşi altar, ca apoi să moară pe acelaşi eşafod.»

Şi apoi, moartea mea nu o va aduce oare şi pe cea a sărmanului meu copil care, în ochii puţinilor prieteni pe care îi am, e încă regele Franţei?

Şi când fiul meu va fi mort ca şi soţul meu, cele două umbre nu vor surâde de milă, văzând că am mânjit cu sângele meu rămăşiţele tronului lui Ludovic cel Sfint, numai ca să cruţ câteva picături de sânge vulgar?"

Aşa, cuprinsă de temeri din ce în ce mai mari, de febra îndoielii, ale cărei pulsaţii se înteţeau, şi, în sfârşit, de groază, a întâmpinat regina înserarea.

De mai multe ori s-a uitat pe furiş la cei doi paznici; niciodată nu arătaseră a fi mai liniştiţi ca atunci.

Şi niciodată micile atenţii ale oamenilor acelora grosolani, dar buni la suflet, n-o impresionaseră mai tare. Când umbra înserării pătrunse în celulă, când paşii patrulei de rond se auziră lovind caldarâmul, când zgomotul armelor şi urletul câinilor treziră ecourile sumbrelor bolţi, când, în sfârşit, închisoarea întreagă se vădea înspăimântătoare şi lipsită de orice speranţă, Maria-Antoaneta, stăpânită de slăbiciunea inerentă firii femeieşti, se sculă înspăimântată, spunând:

— Da, am să fug, am să fug. Când vor veni şi vor vorbi, am să tai o gratie şi am să aştept să-mi hotărască soarta Dumnezeu şi salvatorii mei. Sunt datoare faţă de copiii mei. Pe ei n-au să-i omoare sau, dacă-i omoară, iar eu am să fiu liberă, ah! atunci, cel puţin...

Nu-şi isprăvi vorba, căci ochii i se închiseră şi buzele i se încleştară. A fost un vis înspăimântător al unei biete regine închise într-o încăpere cu zăvoare şi gratii. Dar, curând, tot în visul ei, gratiile şi zăvoarele căzură; se văzu în mijlocul unei armate sumbre şi nemiloase, poruncea flăcării să strălucească, săbiei să iasă din teacă; se răzbuna pe un popor care, la urma urmei, nici măcar nu era al ei.

În acel răstimp, Gilbert şi Duchesne stăteau de vorbă liniştiţi, pregătindu-şi masa de seară.

Tot atunci, Dixmer şi Geneviève intrau la Concienerie şi, ca de obicei, se instalau la grefă. După un ceas de la venirea lor, de asemeni potrivit obiceiului, grefierul Palatului îşi termina treburile şi îi lăsa singuri.

De îndată ce uşa se închise în urma colegului său, Dixmer se repezi la panerul gol, aşezat la uşă în locul panerului din seara aceea.

Apucă bucata de pâine, o rupse şi găsi tubul.

Bileţelul reginei era închis în el. Dixmer îl citi, pălind.

Şi pe când Geneviève se uita la el, observându-l, Dixmer rupse hârtia în bucăţele mici pe care le aruncă în gura sobei încinse.

— Bine, făcu el, totul e în ordine.

Apoi, întorcându-se spre Geneviève, zise:

— Vino, doamnă.

— Eu?

— Da, trebuie să-ţi vorbesc în şoaptă.

Geneviève, ţeapănă şi rece ca marmura, făcu un gest de resemnare şi se apropie.

— Iată, a venit ceasul, doamnă, spuse Dixmer. Ascultă-mă.

— Da, domnule.

— Preferi o moarte utilă cauzei noastre, o moarte pentru care să te binecuvânteze un partid întreg şi să te plângă tot poporul, decât o moarte ruşinoasă şi josnică, venită din răzbunare, nu-i aşa?

— Da, domnule.

— Aş fi putut să te ucid pe loc, când te-am găsit la amantul dumitale; dar un om ca mine, care şi-a consacrat viaţa unei cauze demne şi sfinte, trebuie să ştie să tragă foloase din propriile-i nenorociri şi să le consacre acelei cauze, aşa cum am făcut eu sau mai curând cum intenţionez să fac. După cum ai văzut, am renunţat la plăcerea de a-mi face singur dreptate. L-am cruţat şi pe amantul dumitale.

Ceva asemănător unui surâs fugar, dar groaznic, flutură pe buzele livide ale Genevièvei.

— Cât despre amantul dumitale, trebuie să înţelegi, dumneata , care mă cunoşti, că n-am aşteptat decât un prilej mai bun.

— Domnule, sunt gata. De ce atunci asemenea preambul?

— Eşti gata?

— Da, dumneata mă ucizi. Ai dreptate, aştept.

Dixmer se uită la Geneviève şi tresări fără voie: în momentul acela era sublimă, o aureolă părea că-i luminează fiinţa, cea mai strălucitoare dintre toate, cea care vine din dragoste.

— Acum să continui, urmă Dixmer. Am prevenit-o pe regină. Ea aşteaptă. Totuşi, după toate probabilităţile, regina va face obiecţiuni, dar dumneata ai s-o sileşti.

— Bine, domnule, porunceşte şi mă voi supune.

— Acuşi, urmă Dixmer, am să bat la uşă şi Gilbert va deschide. Cu pumnalul ăsta — Dixmer îşi desfăcu haina şi-i arătă, trăgându-l pe jumătate din teacă, un pumnal cu două tăişuri — cu pumnalul ăsta am să-l ucid.

Geneviève se cutremură fără voie.

Dixmer făcu un semn cu mâna prin care îi cerea să fie atentă.

— În clipa în care-l lovesc, continuă el, te repezi în camera de-alături, unde se află regina. Uşă nu există, după cum ştii, numai un paravan şi dumneata schimbi îmbrăcămintea cu ea, în timp ce eu îl voi ucide pe-al doilea soldat. Atunci am s-o iau pe regină la braţ şi am să ies cu ea.

— Foarte bine, spuse rece Geneviève.

— Înţelegi? o întrebă Dixmer. În fiecere seară eşti văzută cu pelerinuţa de tafta neagră care-ţi acoperă faţa. Pune pelerinuţa pe umerii majestăţii-sale şi potriveşte-i cutele aşa cum ai obiceiul să le potriveşti pe dumneata.

— Voi face întocmai cum spui, domnule.

— Nu-mi mai rămâne decât să te iert şi să-ţi mulţumesc doamnă, adăugă Dixmer.

Geneviève clătină din cap cu un surâs rece.

— Nu am nevoie de iertarea dumitale, domnule, nici de mulţumirile dumitale, spuse ea, întinzând mâna. Ceea ce fac sau mai curând ceea ce am să fac şterge o crimă, cu toate că eu nu sunt vinovată decât de-o slăbiciune. Şi spre slăbiciunea aceea, adu-ţi aminte, domnule, aproape că m-ai împins prin purtarea dumitale. Eu fugeam de el şi dumneata mă împingeai în braţele lui. Aşa că dumneata eşti instigatorul, judecătorul şi, pe deasupra şi răzbunătorul. Deci eu trebuie să te iert că mă omori şi te iert. Eu trebuie să-ţi mulţumesc, domnule, că-mi iei viaţa, pentru că viaţa mi-ar fi de nesuferit departe de singurul om pe care-l iubesc, mai cu seamă din ceasul în care dumneata, dintr-o răzbunare sălbatică, ai sfărâmat toate legăturile dintre mine şi el.

Dixmer îşi înfipse unghiile în carne. Voi să răspundă, dar nu avu glas.

Făcu câţiva paşi prin grefă, după care spuse, în sfârşit:

— Timpul trece, fiecare clipă e preţioasă. Haide, doamnă, eşti gata?

— Ţi-am spus, domnule, răspunse Geneviève cu calmul unei martire, aştept!

Dixmer îşi adună hârtiile, se duse să vadă dacă toate uşile sunt bine închise, dacă nimeni n-ar fi putut intra în grefă; apoi voi să repete soţiei sale toate instrucţiunile.

— Inutil, domnule, spuse Geneviève, ştiu perfect ce am de făcut.

— Atunci, rămas bun!

Şi Dixmer îi întinse mâna, ca şi cum, în clipa aceea supremă, orice imputare ar fi trebuit să se şteargă în faţa unei situaţii atât de măreţe şi a unui sacrificiu atât de sublim.

Geneviève, cutremurându-se, atinse cu vârful degetelor mâna soţului ei.

— Vino lângă mine, doamnă, spuse Dixmer, şi, îndată ce-l voi fi lovit pe Gilbert, intră.

— Sunt gata.

Atunci Dixmer strânse în mâna dreaptă pumnalul său mare, iar cu stânga bătu în uşă.

Capitolul XLIV Pregătirile Cavalerului de Maison-Rouge

În vreme ce scena descrisă în capitolul precedent se desfăşura în faţa uşii de la grefă, ce dădea în închisoarea reginei, sau mai precis în prima încăpere, ocupată de cei doi paznici, alte pregătiri se făceau, în partea opusă, adică în curtea femeilor.

Un bărbat se ivi dintr-o dată, ca o statuie de piatră care s-ar fi desprins din zid. Bărbatul era însoţit de doi câini şi pe când intona cântecul care era foarte la modă în epoca aceea, lovi cu legătura de chei pe care o ţinea în mâna cele cinci gratii ce ferecau fereastra reginei.

Regina tresări mai întâi, dar, luând faptul drept un semnal, deschise încetişor fereastra şi se apucă de lucru cu o mână mai experimentată decât s-ar fi putut crede, căci nu o dată, în atelierul de lăcătuşerie în care augustul ei soţ se distrase odinioară petrecându-şi acolo o parte a zilei, ea, cu degetele-i delicate, apucase instrumente asemănătoare celui în care acum se sprijineau toate şansele de salvare.

De îndată ce auzi fereastra reginei deschizându-se, bărbatul cu legătura de chei se duse să bată în geamul paznicilor.

— Ei! exclamă Gilbert uitându-se printre gratii, e cetăţeanul Mardoche.

— Chiar el, răspunse acesta. Se pare că paza noastră merge de minune!

— Ca de obicei, cetăţene. Îmi pare bine că nu ne găseşti vină prea des.

— Ei! făcu Mardoche, în noaptea asta trebuie să fim mai vigilenţi ca oricând.

— Na! exclamă Duchesne, apropiindu-se.

— Da, da, cu siguranţă!

— Dar ce se întâmplă?

— Deschideţi fereastra, că vă povestesc.

— Deschide, spuse Duchesne.

Gilbert deschise fereastra şi schimbă o strângere de mână cu purtătorul cheilor, care se şi împrietenise cu cei doi paznici.

— Ce se-ntâmplă, cetăţene Mardoche? repetă Gilbert.

— Ce să se-ntâmple? Şedinţa Convenţiei s-a cam înfierbântat. Aţi citit ştirile?

— Nu. Dar ce s-a petrecut?

— Ce să se petreacă? Mai întâi de toate cetăţeanul Hébert a descoperit un lucru.

— Care anume?

— Păi, conspiratorii pe care-i credeau morţi sunt vii şi încă foarte vii!

— Ah, da! spuse Gilbert; Delessart şi Thierry; am auzit vorbindu-se despre asta. Se zice că sunt în Anglia, netrebnicii.

— Şi Cavalerul de Maison-Rouge! făcu purtătorul cheilor, ridicând glasul să-l audă regina.

— Cum! şi-acela e în Anglia?

— Da' de unde! E în Franţa, urmă Mardoche păstrându-şi glasul la acelaşi diapazon.

— S-a întors?

— Nici n-a plecat.

— Iată unul care are tupeu, nu glumă! zise Duchesne.

— Aşa e el!

— Ei bine, au să încerce să-l aresteze.

— Sigur că au să încerce să-l aresteze. Dar, după cât se pare, nu-i lucru uşor.

În clipa aceea, cum pila reginei scrâşnea aşa de tare pe gratii, încât purtătorul de chei se temu să nu fie auzită în ciuda sforţărilor pe care le făcea ca să acopere zgomotul, apăsă cu călcâiul pe laba unuia dintre câinii săi, care scoase un urlet de durere.

— Vai! bietul câine! spuse Gilbert.

— Ei! făcu purtătorul cheilor, n-avea decât să încalţe nişte saboţi. N-ai de gând să taci, Girondin, n-ai de gând să taci?

— Pe câinele tău îl cheamă Girondin, cetăţene Mardoche?

— Da, i-am dat numele ăsta.

— Ei şi spuneai că, începu Duchesne, care, sechestrat şi el, asculta veştile cu acelaşi interes ca şi arestaţii, ziceai că?

— Da, aşa-i, vă spuneam că cetăţeanul Hébert, ăsta zic şi eu patriot!, a introdus o moţiune cum că austriaca să fie dusă iarăşi la Temple.

— Şi de ce, mă rog?

— Pentru că pretinde că a fost smulsă din Temple numai ca să fie sustrasă inspecţiei directe a Comunei din Paris.

— Şi tentativelor afurisitului de Maison-Rouge, spuse Gilbert. Îmi pare că subterana există.

— Chiar asta i-a răspuns şi cetăţeanul Santerre, dar Hébert a zis că de vreme ce suntem preveniţi nu mai există primejdie, că la Temple Maria-Antoaneta putea fi ţinută cu jumătate din măsurile de precauţie necesare aici. De fapt, e-adevărat că Temple e o construcţie mult mai solidă decât Conciergerie.

— Pe cinstea mea, spuse Gilbert, eu aş vrea s-o ducă înapoi la Temple.

— Înţeleg, îţi vine greu s-o păzeşti.

— Nu, mă întristează.

Maison-Rouge tuşi puternic; pe măsură ce pătrundea mai adânc în gratia de fier, pila făcea mai mult zgomot.

— Şi ce s-a hotărât până la urmă? întrebă Duchesne, după ce accesul de tuse al purtătorului de chei trecu.

— S-a hotărât să rămână aici, dar să i se intenteze numaidecât procesul.

— Vai! Biata femeie! spuse Gilbert.

Duchesne, al cărui auz era mai fin decât al colegului său, sau a cărui atenţie era mai puţin captivată de poveştile lui Mardoche, se aplecă să tragă cu urechea spre compartimentul din stânga.

Purtătorul cheilor observă mişcarea.

— Aşa că, înţelegi dumneata Duchesne, spuse el cu vioiciune, tentativele conspiratorilor vor deveni cu atât mai disperate cu cât ei îşi vor da seama că au mai puţin timp înaintea lor ca să le pună la cale şi să le execute. Se vor dubla paznicii la închisori, dat fiind că-i vorba nici mai mult nici mai puţin decât de o invazie armată în Conciergerie. Conspiratorii vor ucide totul în calea lor până vor pătrunde la regină, la văduva Capet, vreau să spun.

— Ei, na! dar cum au să intre conspiratorii?

— Deghizaţi în patrioţi, se vor preface că încep iarăşi un 2 septembrie, ticăloşii! Şi-apoi, odată uşile deschise, s-a isprăvit!

Urmă o clipă de tăcere, prilejuită de uimirea paznicilor.

Purtătorul de chei auzi, cu bucurie şi spaimă totodată, cum pila continua să scârţie. Bătură orele nouă.

În acelaşi timp se auziră ciocănituri la uşa grefei, dar cei doi paznici, preocupaţi, nu răspunseră.

— Ei bine, vom veghea, vom veghea fără răgaz, spuse Gilbert.

— Şi, dacă trebuie, vom muri la posturile noastre ca nişte adevăraţi republicani, adăugă Duchesne.

"Curând trebuie să termine", îşi spunea purtătorul de chei, ştergându-şi fruntea de sudoare.

— Şi dumneata, în ceea ce te priveşte, zise Gilbert, veghezi, presupun, căci n-ai să fii mai ferit decât noi, dac-ar fi să se întâmple vreun eveniment de felul celui pe care ni-l prevesteşti.

— Nici vorbă, spuse purtătorul de chei. Eu îmi petrec nopţile făcând rond după rond. Dealtfel, sunt şi foarte istovit; voi ăştilalţi faceţi cel puţin cu schimbul şi din două nopţi puteţi dormi una.

În clipa aceea se auziră pentru a doua oară bătăi în uşa de la grefă. Mardoche tresări. Orice incident, cât de mic, putea împiedica reuşita planului său.

— Ce mai e şi asta? întrebă el ca din întâmplare.

— Nimic, nimic, răspunse Gilbert, grefierul de la Ministerul de Război pleacă şi-mi dă de ştire.

— Aha! exclamă purtătorul cheilor.

Dar grefierul se încăpăţâna să bată în uşă.

— Bine! bine! strigă Gilbert fără să plece de la fereastră. Bună seara!... Cu bine!...

— Îmi pare că spune ceva, făcu Duchesne, întorcându-se cu faţa spre uşă. Răspunde-i.

Atunci se auzi glasul grefierului:

— Hai, vino, cetăţene gardian, aş vrea să-ţi spun ceva, doar o clipă.

Vocea, copleşită precum părea de-o emoţie care-i înlătura accentul obişnuit, îl făcu pe purtătorul cheilor să-şi ciulească urechile, crezând că o recunoaşte.

— Ce pofteşti, cetăţene Durand? întrebă Gilbert.

— Vreau să-ţi spun ceva.

— Ei, lasă c-ai să-mi spui mâine dimineaţă.

— Nu, în seara asta. Trebuie să-ţi vorbesc în seara asta, repetă aceeaşi voce.

"Ce are să se întâmple oare? şopti purtătorul cheilor. Asta e vocea lui Dixmer."

Sinistră şi răsunătoare, vocea aceea părea că imprimă un accent funebru ecoului îndepărtat al coridorului sumbru. Duchesne se întoarse.

— Ei hai, zise Gilbert, fiindcă vrea numaidecât, iată, mă duc.

Purtătorul cheilor se folosi de clipa în care atenţia celor doi gardieni era absorbită de-o împrejurare neprevăzută şi dădu fuga la fereastra reginei.

— Gata? întrebă el.

— Sunt la mai mult de jumătate, răspunse regina.

— Grăbiţi-vă! şopti el.

— Ei, cetăţene Mardoche, spuse Duchesne, unde eşti?

— Iată-mă, exclamă purtătorul cheilor întorcându-se repede la fereastra primei încăperi.

În aceeaşi clipă, în vreme ce era gata să-şi ia din nou locul, un strigăt teribil răsună în închisoare, pe urmă un potop de ocări, apoi zăngănitul unei săbii, trasă din teaca-i de metal.

— A! ticălosule, tâlharule! strigă Gilbert.

Şi zarva unei lupte se auzi din coridor.

În acelaşi timp, uşa se deschise: temnicierul văzu două umbre încăierându-se în faţa uşii şi lăsând liberă trecerea unei femei, care, împingându-l pe Duchesne, se repezi în încăperea reginei.

Duchesne, fără să se îngrijoreze de prezenţa femeii, alergă să dea ajutor camaradului său.

Temnicierul se repezi la cealaltă fereastră: văzu femeia îngenuncheată în faţa reginei, rugând-o, implorând-o pe arestată să schimbe îmbrăcămintea cu dânsa.

Mardoche se aplecă cu ochii scânteind, încercând să observe chipul femeii pe care se temea c-o recunoscuse.

Dintr-o dată scoase un strigăt îndurerat.

— Geneviève! Geneviève! rosti el îngrozit.

Regina lăsase să-i cadă pila din mână şi părea zdrobită, încă o tentativă neizbutită!

Temnicierul prinse cu amândouă mâinile şi zgâlţâi cu o sforţare supremă gratia de fier tăiată de pilă.

Dar muşcătura oţelului în gratie nu era destul de adâncă şi gratia rezistă.

În răstimpul acesta, Dixmer reuşise să-l împingă pe Gilbert înapoi în închisoare şi era gata să intre cu el, când Duchesne, împingând uşa, izbuti să-l respingă.

Dar nu putu închide uşă. Dixmer, disperat, vârâse braţul între uşă şi uşorul ei.

La capătul braţului, încleştat în palmă, se afla pumnalul, care, frecându-se de catarama de aramă a centironului, lunecase de-a lungul pieptului gardianului, despicându-i haina şi sfâşiindu-i carnea.

Cei doi bărbaţi se străduiau să-şi adune toate puterile şi, în acelaşi timp, strigau după ajutor.

Dixmer simţi că i se rupe braţul; îşi sprijini umărul de uşă şi, îrnpingând cu toată puterea, izbuti să-şi tragă afară braţul zdrobit.

Uşa se închise cu zgomot. Duchesne împinse zăvoarele, în vreme ce Gilbert răsuci cheia în broască.

Paşi grăbiţi răsunară pe coridor, după care totul se sfârşi. Cei doi paznici se uitară unul la altul şi începură a căuta în jur.

Auziră zgomotul pe care îl făcea falsul temnicier încercând să rupă gratia.

Gilbert se repezi în închisoarea arestatei, unde o găsi pe Geneviève în genunchi în faţa reginei, implorând-o să schimbe îmbrăcămintea cu ea.

Duchesne apucă cu amândouă mâinile carabina şi alergă la fereastră: văzu un om agăţat de gratiile ferestrei pe care le zgâlţia cu disperare şi prin care zadarnic încerca să treacă.

Puse carabina la ochi.

Tânărul văzu ţeava carabinei aplecându-se asupra lui şi spuse:

— Da! ucide-mă; trage!

Şi, sublim în disperarea sa, îşi umflă pieptul ca să înfrunte glontele.

— Cavalere! exclamă regina, cavalere, te implor, cruţă-ţi viaţa, cruţă-ţi viaţa!

La glasul Mariei-Antoaneta, Cavalerul de Maison-Rouge căzu în genunchi.

Puşca se descarcă, dar căderea lui în genunchi îl salvă; glontele trecu pe lângă capul său.

Geneviève îşi crezu prietenul ucis şi, pierzându-şi cunoştinţa, se prăbuşi pe lespezi.

Când fumul de puşcă se risipi, nu mai era nimeni în curtea femeilor.

După vreo zece minute, treizeci de soldaţi, conduşi de doi comisari, cercetau Conciergerie până în cele mai ascunse cotloane.

Nimeni nu fu găsit. Grefierul trecu liniştit şi surâzător prin faţa fotoliului în care şedea taica Richard.

Cât despre temnicer, el ieşise strigând:

— Alarmă! alarmă!

Santinela voise să-l oprească, punându-i baioneta în piept, dar câinii lui se repeziră la gâtul santinelei.

Numai Geneviève a fost arestată, interogată şi băgată în închisoare.

Capitolul XLV Cercetările

Nu mai putem lăsa în uitare pe unul dintre personajele principale ale povestirii de faţă, cel care, în vreme ce se petreceau evenimentele din capitolul precedent, suferea mai tare decât toţi, cu atât mai mult cu cât suferinţele lui merită cu prisosinţă compasiunea cititorilor noştri.

Strada La Monnaie era scăldată în soare, iar cumetrele adunate în faţa uşilor stăteau la taifas bucuroase tare, de parcă oraşul n-ar fi fost într-un val de sânge de mai bine de zece luni, când iată că Maurice se întoarse cu trăsurica pe care făgăduise s-o aducă.

Lăsă hăţurile calului în mâinile unui lustragiu din faţa bisericii Saint-Eustache şi urcă, cu inima plină de bucurie, treptele scării.

Ce sentiment dătător de viaţă e dragostea! Ea ştie să însufleţească inimile inerte la orice senzaţie, ea populează pustiurile şi aduce în faţa ochilor imaginea fiinţei iubite, ea face ca vocea care cântă în sufletul îndrăgostitului să-i arate lumea întreagă scăldată în lumina sclipitoare a speranţei şi fericirii, şi, dat fiind că acest sentiment este pe cât de generos, pe atât de egoist, îndrăgostitul devine orb la tot ce nu e fiinţa adorată.

Maurice nu văzu femeile, Maurice nu le auzi palavrele. El n-o vedea decât pe Geneviève făcând pregătirile în vederea plecării care avea să le asigure o fericire trainică, n-o auzea decât pe Geneviève fredonând dusă pe gânduri cântecelu-i obişnuit şi cântecelul acela îi suna atât de dulce în urechi, încât ar fi jurat că aude modulaţiile vocii ei concomitent cu scrâşnetul unei broaşte ce se încuie.

În faţa intrării Maurice se opri. Uşa — care de obicei rămânea încuiată — era întredeschisă, ceea ce îl miră pe Maurice. Se uită jur-împrejur să vadă dacă n-o zăreşte cumva pe Geneviève în coridor, dar Geneviève nu se afla acolo. Atunci intră, străbătând anticamera, sufrageria, salonul. Cercetă şi dormitorul. Anticamera, sufrageria, salonul, dormitorul, toate erau pustii. Cheamă, strigă, dar nimeni nu răspunde.

Îndatoritorul plecase, cum dealtfel se ştie. Maurice se gândi că, în lipsa lui, Geneviève va fi avut nevoie de vreo funie ca să lege cuferele sau de ceva provizii pentru drum şi că va fi plecat să le cumpere. Imprudenţa ei îi păru mare, dar, cu toate că neliniştea începuse să-l cuprindă, încă nu bănuia nimic.

Se hotărî să aştepte, plimbându-se în lung şi-n lat şi aplecându-se din timp în timp afară pe fereastră, prin deschizătura căreia pătrundeau răbufniri de vânt amestecate cu ploaie.

La un moment dat, i se păru că aude un pas pe scară; ciuli urechea: nu era pasul Genevièvei. Cu toate acestea alergă până la scară, se aplecă peste rampă şi îl văzu pe îndatoritorul său urcând alene scara, cu nepăsarea atât de obişnuită a slujitorilor.

— Scaevola! îi strigă el.

Îndatoritorul înălţă capul.

— A! dumneata eşti, cetăţene?

— Da, eu; unde e cetăţeana?

— Cetăţeana? întrebă Scaevola mirat, continuând să urce.

— Da. N-ai văzut-o pe jos?

— Nu.

— Atunci coboară, întreabă pe portar şi cere informaţii de la vecini.

— Numaidecât.

Scaevola coborî iarăşi.

— Mai repede, hai, mai repede! strigă Maurice. Nu vezi că stau ca pe jăratec?

Maurice aşteptă cinci-şase minute pe scară, pe urmă, văzând că Scaevola nu apare, intră în apartament şi se aplecă din nou prin fereastră afară, îl văzu pe Scaevola intrând în două-trei prăvălii şi ieşind fără să fi aflat nimic.

În culmea nerăbdării, îl strigă.

Îndatoritorul înălţă capul şi-l văzu la fereastră pe stăpânul său plin de nerăbdare.

Maurice îi făcu semn să urce.

— E cu neputinţă să fi ieşit, îşi spuse Maurice.

Şi o strigă din nou:

— Geneviève! Geneviève!

Totul părea a fi mort. Camera goală parcă nu mai avea nici ecou.

Scaevola intră.

— Ştii, portarul e singurul care-a văzut-o.

— Portarul a văzut-o?

— Da, vecinii n-au auzit nimic.

— Portarul zici c-a văzut-o? Cum?

— A văzut-o plecând.

— Aşadar a plecat?

— Aşa se pare.

— Singură? E cu putinţă ca Geneviève să fi plecat singură.

— Nu era singură, cetăţene, era cu un bărbat.

— Cum cu un bărbat?

— Cel puţin aşa spune cetăţeanul portar.

— Du-te şi adu-l aici. Trebuie să aflu cine e bărbatul acela.

Scaevola făcu doi paşi spre uşă. Pe urmă, întorcându-se, spuse părând că stă pe gânduri:

— Aşteaptă puţin.

— Ce e? Vorbeşte!

— Poate că bărbatul care a fugit după mine.

— Un bărbat a alergat după tine?

— Da.

— De ce?

— Ca să-mi ceară cheia din partea dumitale.

— Care cheie, nenorocitule? Hai spune, spune odată!

— Cheia de la apartament.

— Şi-ai dat cheia de la apartament unui străin? strigă Maurice apucându-l cu amândouă mâinile de guler.

— Dar nu e un străin, domnule, e unul dintre prietenii dumitale.

— A, da? Unul dintre prietenii mei? Atunci e Lorin fără îndoială. Aşa trebuie să fie, va fi plecat cu Lorin.

Şi Maurice zâmbi, aşa livid cum era şi îşi şterse cu batista fruntea udă de sudoare.

— Nu, nu, domnule, nu era el, spuse Scaevola. Ce dracu! nu-l cunosc eu pe domnul Lorin?

— Atunci cine era?

— Îl ştii şi dumneata bine, cetăţene: bărbatul care-a venit într-o zi...

— Care zi?

— Ziua în care dumneata erai atât de trist. Cel care te-a luat cu el şi pe urmă te-ai întors atât de vesel...

Scaevola băgase de seamă toate amănuntele. Matirice se uită la el uluit, un fior îi străbătu prin toate mădularele, apoi, după o tăcere lungă, întreabă:

— Dixmer?

— Da, zău, cred că el e, cetăţene, răspunse îndatoritorul.

Maurice se clătină şi, trăgându-se îndărăt, căzu într-un fotoliu.

Ochii i se înceţoşară.

— Doamne-Dumnezeule! şopti el.

Când deschise ochii, privirile îi căzură pe buchetul de violete uitat sau mai degrabă lăsat de Geneviève.

Se repezi la el, îl luă, îl sărută, apoi, observând locul în care fusese pus, zise:

— Nu mai rămâne nici o îndoială: violetele... sunt ultimul ei rămas bun!

Maurice se întoarse şi abia atunci băgă de seamă cufărul: era doar pe jumătate făcut; restul rufelor erau pe jos sau în dulapul întredeschis.

Fără îndoială, rufele ce se aflau pe jos îi căzuseră Genevièvei din mâini la ivirea lui Dixmer.

Din clipa aceea, îşi explică totul. Scena îi apăru vie şi groaznică în faţa ochilor, între cei patru pereţi, martori odinioară ai unei atât de mari fericiri.

Până în clipa aceea Maurice fusese doborât, zdrobit. Deşteptarea fu cumplită, mânia tânărului — înspăimântătoare.

Se ridică, închise fereastra rămasă întredeschisă, luă de deasupra biroului două pistoale, gata încărcate pentru călătorie, le cercetă capsele şi, găsindu-le în bună stare, puse pistoalele în buzunarele de la haină.

Pe urmă îşi strecură în buzunar două fişicuri de ludovici, pe care, în ciuda patriotismului său, socotise că e înţelept să-i păstreze în fundul unui sertar, şi, luând în mână sabia, cu teacă cu tot, spuse:

— Scaevola, cred că ţii la mine. De cincisprezece ani te afli la noi, întâi la tata, apoi la mine.

— Da, cetăţene, răspunse îndatoritorul îngrozit, căci paloarea, vinişoarele ieşite şi tremurul nervos al stăpânului său îl speriară: niciodată nu-l văzuse într-o asemenea stare pe omul acela care trecea pe bună dreptate drept cel mai puternic dintre bărbaţi; da, spune ce-mi porunceşti?

— Ascultă, dacă doamna care locuia aici...

Maurice se întrerupse. Vocea îi tremura atât de tare, rostind cuvintele de mai sus, încât nu mai putu continua.

— Dacă se întoarce, urmă el după o clipă, primeşte-o; încuie uşa după ce va fi intrat, ia carabina asta, aşează-te pe scară şi cu preţul capului, cu preţul vieţii, cu preţul sufletului tău, să nu laşi pe nimeni să intre. Dacă vor să spargă uşa, apăr-o; loveşte, ucide, nu te teme de nimic, Scaevola. Iau totul asupra mea.

Glasul tânărului nostru, încrederea lui plină de vehemenţă îl înflăcără şi-l exaltară pe Scaevola.

— Nu numai că voi ucide, spuse el, dar mă voi lăsa chiar ucis pentru cetăţeana Geneviève.

— Îţi mulţumesc... Acuma, ascultă. Apartamentul ăsta mi-a devenit nesuferit şi nu mai vreau să calc aici până nu o voi găsi. Dacă va putea să scape şi dacă se întoarce, aşează pe fereastră vasul mare japonez cu margarete, florile care-i plăceau atât de mult. Asta în timpul zilei. Noaptea să pui un sfeşnic. De fiecare dată când voi trece pe la capătul străzii, voi avea veşti; câtă vreme n-am să mai văd nici sfeşnicul şi nici vasul japonez, voi continua cercetările.

— Vai! domnule, fii cu băgare de seamă, fii cu băgare de seamă! exclamă Scaevola.

Maurice nici măcar nu răspunse. Se repezi afară din cameră, coborî scara de parc-ar fi avut aripi şi alergă într-un suflet la Lorin.

Ar fi greu de redat uimirea, mânia, furia demnului nostru poet când află asemenea veste; ar însemna să repetăm elegiile emoţionante pe care trebuie să i le fi inspirat Oreste lui Pilade.

— Aşadar, nu ştii unde se află? întreba el întruna.

— Pierdută, dispărută! urla Maurice în paroxismul disperării; a ucis-o, Lorin, a ucis-o!

— Nu, scumpul meu prieten, nu, dragul meu Maurice, n-a ucis-o. Nu ucizi o femeie ca Geneviève, după atâtea zile de gândire. Dacă ar fi ucis-o, ar fi ucis-

o pe loc şi, ca semn de răzbunare, i-ar fi lăsat trupul în casa ta. Nu, dragul meu, a fugit cu ea, peste măsură de fericit că şi-a găsit comoara.

— Tu nu-l cunoşti, Lorin, tu nu-l cunoşti, se tânguia Maurice. Omul ăsta avea ceva funest în privire.

— Da' de unde, te înşeli. Mi s-a părut totdeauna un om de treabă. A luat-o ca s-o sacrifice. Are să fie arestat împreună cu ea. Au să-i ucidă pe amândoi. Iată unde stă primejdia, spunea Lorin.

Şi vorbele lui măreau îndoit tulburarea lui Maurice.

— Am s-o găsesc! Am s-o găsesc sau am să mor, strigă el.

— Cât despre asta, e sigur c-avem s-o găsim, zise Lorin. Linişteşte-te. Ascultă, Maurice, dragul meu Maurice, nu cauţi bine dacă nu te gândeşti şi gândeşti greşit dacă te frământi, aşa cum faci tu.

— Rămâi cu bine, Lorin, rămâi cu bine.

— Dar ce ai de gând să faci?

— Plec.

— Şi pe mine mă laşi? De ce?

— Pentru că treaba asta mă priveşte numai pe mine, pentru că numai eu trebuie să-mi risc viaţa ca s-o salvez pe cea a Genevièvei.

— Vrei să mori?

— Am să înfrunt orice. Vreau să mă duc să-l găsesc pe preşedintele comitetului de supraveghere, vreau să stau de vorbă cu Hébert, Danton, Robespierre. Voi mărturisi tot, dar trebuie să mi-o redea.

— Bine, fie, spuse Lorin.

Şi fără să mai aduge nici un cuvânt, se închise cu centironul, îşi puse pe cap pălăria de uniformă şi, aşa cum făcuse şi Maurice, apucă două pistoale încărcate pe care le vârî în buzunare.

— Hai să plecăm, adăugă el simplu.

— Dar te compromiţi! exclamă Maurice.

— Ei şi?

Când piesa-i pe sfârşite, trebuie, dragul meu,
În bună tovărăşie să te-ntorci cu amicul tău.

— Unde mergem să căutăm în primul rând? întrebă Maurice,

— Să căutăm mai întâi în vechiul cartier, în vechea stradă Saint-Jacques, pe urmă să-l pândim pe Maison-Rouge; unde-i el, trebuie să fie şi Dixmer; pe urmă să ne ducem prin preajma caselor din Vieille-Corderie. Ştii că se vorbeşte s-o transfere pe Antoaneta la Temple? Crede-mă, oameni ca ei abia în ultima clipă pierd speranţa de-a o salva.

— Da, repetă Maurice, într-adevăr, ai dreptate... Maison-Rouge crezi că e în Paris?

— Dixmer sigur e.

— Adevărat, adevărat. S-au reîntâlnit, spuse Maurice, pe care câteva străfulgerări îl ajutară să-şi recapete, încet, încet, capacitatea de-a raţiona.

Atunci, chiar în clipa aceea, cei doi prieteni se puseră pe căutat, dar totul fu în zadar. Parisul e mare şi întunericul lui — de nepătruns. Nici o prăpastie n-a ştiut vreodată să ascundă mai bine taina pe care crima sau nenorocirea i-a încredinţat-o.

De sute de ori Lorin şi Maurice trecură prin Piaţa Grève, de sute de ori au fost la un pas de căsuţa în care locuia Geneviève, păzită fără răgaz de Dixmer, aşa cum preoţii de altădată îşi păzeau victima hărăzită sacrificiului.

Cât despre Geneviève, văzându-se sortită pieirii, ea acceptase sacrificiul şi, ca toate fiinţele generoase, voia să moară fără vâlvă; dealtfel, se temea de publicitatea pe care Maurice n-ar fi şovăit nici o clipă s-o dea răzbunării sale mai puţin pentru Dixmer, cât pentru cauza reginei.

Păstră, aşadar, o tăcere atât de profundă de parcă moartea îi încleştase gura.

Totuşi, fără să-i spună lui Lorin, Maurice se dusese să se roage de membrii neînduratului Comitet al Salvării Publice, iar Lorin, pe de altă parte, fără să-i spună lui Maurice, întreprinsese şi el aceleaşi demersuri.

Aşa că, în aceeaşi zi, câte o cruce roşie fusese făcută de Fouquier-Tinville în dreptul numelor lor şi cuvântul suspecţi îi legă într-o acoladă sângeroasă.

Capitolul XLVI Judecata

În a douăzeci şi treia zi din vendemiar, anul al II-lea al Revoluţiei Franceze, una şi indivizibilă, corespund datei de 14 octombrie 1793, stil vechi, cum se spunea pe-atunci, o mulţime curioasă năvălise dis-de-dimineaţă umplând până la refuz tribunele sălii în care se ţineau şedinţele revoluţionare.

Culoarele palatului, aleile şi străzile ce duceau la Conciergerie erau năpădite de spectatori dornici să afle şi plini de nerăbdare, care-şi împărtăşeau unii altora zvonurile şi patimile, cum valurile îşi împărtăşesc unele altora vuietul şi spuma.

În ciuda curiozităţii ce pusese stăpânire pe fiecare spectator, sau poate tocmai din pricina curiozităţii, fiece val al acestei mări neliniştite, strânsă între două obstacole, obstacolul dinafară care o împingea şi obstacolul dinăuntru

care o respingea, îşi păstra în acel flux şi reflux aproape acelaşi loc pe care apucase să-l ocupe. Totuşi, cei mai bine plasaţi înţeleseseră că poziţia lor va stârni invidia celorlalţi, pe care încercaseră s-o domolească povestind vecinilor mai prost plasaţi decât ei, care transmiteau la rândul lor mai departe, tot ce vedeu şi ce auzeau.

Dar lângă uşa tribunalului o ceată de bărbaţi înghesuiţi îşi aruncau invective grosolane, certându-se pentru zece centimetri, căci zece centimetri în lăţime le-ar fi fost de-ajuns ca să poată vedea printre doi umeri un colţ de sală şi chipurile judecătorilor, iar zece centimetri în înălţime le-ar fi fost de-ajuns ca să vadă, pe deasupra capetelor celor din faţă, sala întreagă şi chipul acuzatei.

Din nenorocire, trecerea de pe coridor în sală, un culoar foarte îngust, fusese luata în stăpânire aproape în întregime de către un bărbat lat în umeri şi care îşi ţinea braţele curbate ca nişte arcuri, proptind întreaga mulţime unduitoare, gata să se năpustească în sală dacă meterezul acela uman nu i-ar fi stat în cale.

Bărbatul neclintit de pe pragul tribunalului era tânăr şi chipeş şi la fiecare asalt mai puternic al mulţimii îşi scutura ca pe-o coamă părul des, sub care strălucea o privire întunecată şi hotărâtă. Apoi, după ce respingea mulţimea dintr-o privire şi dintr-un gest, ca un stăvilar însufleţit, oprindu-i asalturile încăpăţânate, tânărul revenea la starea de imobilitate şi de atenţie concentrată.

De sute de ori masa compactă încercase să-l dea la o parte, căci era înalt de statură şi din spatele lui era cu neputinţă să se vadă ceva. Dar, cum am mai spus, o stâncă n-ar fi fost mai greu de clintit decât el.

Totuşi, de la celălalt capăt al mării de oameni, prin chiar inima mulţimii înghesuite, un alt bărbat îşi croise drum cu o stăruinţă soră cu cruzimea; nimic nu-i stăvilise neobosita înaintare, nici loviturile celor pe care-i depăşea, nici ocările celor pe care-i strivea trecând, nici vaietele femeilor, căci erau multe femei în gloata aceea.

La lovituri răspundea cu lovituri, la ocări cu câte-o privire dinaintea căreia se trăgeau îndărăt şi cei mai viteji, la vaiete — cu o nepăsare care aducea a dispreţ.

În sfârşit, ajunse în spatele tânărului voinic, care închidea, ca să zicem aşa, intrarea în sală. Şi în toiul aşteptării generale, căci fiecare dintre cei de faţă voia să vadă cum se vor petrece lucrurile între cei doi aprigi antagonişti, în toiul aşteptării generale, cum spuneam, viteazul nostru îşi încercă metoda, care consta în a-şi introduce între doi spectatori coatele ca nişte pene şi în a-şi croi drum printre trupurile cele mai înghesuite unele într-altele.

Totuşi, acest tânăr era mai curând scund, avea obrajii palizi şi picioare subţiri ce vădeau o alcătuire bicisnică, după cum ochii săi înflăcăraţi erau semnul unei voinţe de nezdruncinat.

Dar abia dacă atinse cu cotul şoldul tânărului din faţa lui şi acesta, uimit de agresiunea celuilalt, se întoarse cât ai clipi şi ridică pumnul care, lăsându-se să cadă, ameninţa să-l strivească pe îndrăzneţ.

Cei doi vrăjmaşi se aflară atunci faţă în faţă şi un strigăt înăbuşit scăpă în aceeaşi clipă fiecăruia dintre ei.

Se recunoscuseră.

— Cetăţene Maurice, zise tânărul delicat, cu un accent de inexprimabilă durere, dă-mi voie să trec. Lasă-mă să văd, te rog din adâncul sufletului. Pe urmă poţi să mă ucizi.

Maurice, căci el era, se simţi pătruns de înduioşare şi admiraţie pentru un asemenea devotament, pentru o asemenea voinţă neclintită.

— Dumneata! şopti el. Dumneata aici! Câtă nesocotinţă!

— Da, eu aici, dar sunt sleit de puteri... Doamne-Dumnezeule!, o aud vorbind! Lasă-mă s-o văd! Lasă-mă s-o ascult!

Maurice îi făcu loc şi tânărul trecu înaintea lui. Atunci, dat fiind că Maurice se afla în fruntea gloatei, nimic nu mai putea împiedica vederea celui care suferise atâtea lovituri şi atâtea împotriviri ca să poată ajunge până acolo.

Întreaga scenă şi şoaptele prilejuite de ea deşteptară curiozitatea judecătorilor.

Acuzata îşi întoarse şi ea privirile înspre partea aceea unde, în fruntea mulţimii, îl zări şi-l recunoscu pe cavaler.

Un fior o tulbură o clipă pe regină, care era aşezată în fotoliul de fier.

Interogatoriul, condus de preşedintele Harmand, interpretat de Fouquier-Tinville şi comentat de Chauveau-Lagarde, apărătorul reginei, dură atât cât îngăduiră puterile judecătorilor şi ale acuzatei.

Tot timpul, Maurice rămase neclintit pe locul său, în vreme ce de mai multe ori spectatorii se reîntoarseră, atât în sală cât şi pe coridoare.

Cavalerul se sprijinea de un stâlp şi era tot atât de palid ca stâlpul de care se proptise.

Noaptea opacă urmă zilei; câteva lumânări aprinse pe mesele juraţilor, câteva lămpi care filau pe pereţii sălii luminau cu reflexele lor sinistre şi roşietice chipul nobil al acelei femei care păruse atât de frumoasă sub luminile strălucitoare ale serbărilor de la Versailles.

Se afla acolo singură, răspunzând scurt, dispreţuitor, la întrebările preşedintelui şi aplecându-se uneori la urechea apărătorului ca să-i vorbească în şoaptă.

Fruntea ei albă şi netedă nu pierduse nimic din mândria-i obişnuită. Era îmbrăcată în rochia cu dungi negre pe care, de la moartea regelui, nu mai voise s-o lepede.

Judecătorii se ridicară spre a se duce să dezbată; şedinţa se terminase.

— M-am arătat oare prea semeaţă, domnule? îl întrebă ea pe Chauveau-Lagarde.

— Vai! doamnă, răspunse el, are să vă stea întotdeauna bine să vă arătaţi precum sunteţi.

— Ai văzut cât e de mândră! exclamă o femeie din asistenţă, de parcă o voce ar fi răspuns întrebării pe care nefericita tocmai o pusese apărătorului ei.

Regina întoarse capul către femeia aceea.

— Ei da, repetă femeia, spun că eşti mândră, Antoaneta şi că mândria asta a ta te-a pierdut.

Regina roşi.

Cavalerul se întoarse spre femeia care rostise cuvintele de mai sus şi îi spuse cu blândeţe:

— Era regină.

Maurice îl prinse de închietura mâinii.

— Hai, îi spuse el în şoaptă, ai tăria de-a nu te pierde, dându-te în vileag.

— Domnule Maurice, îi răspunse cavalerul, eşti bărbat şi vorbeşti cu un bărbat. Spune-mi, crezi oare că vor putea s-o condamne?

— Nu cred, răspunse Maurice, sunt sigur.

— O femeie! exclamă Maison-Rouge cu un suspin.

— Nu, o regină, replică Maurice. Dumneata însuţi ai spus-o adineaori.

Cavalerul îl prinse la rândul său pe Maurice de încheietura mâinii şi, cu o putere de care nu l-ai fi crezut în stare, îl sili să se aplece spre el.

Se făcuse ceasul trei şi jumătate de noapte, goluri mari se puteau vedea în rândurile spectatorilor. Câteva lumini se stinseră ici-colo, lăsând unele părţi din sală în întuneric.

Una dintre părţile cele mai întunecate era tocmai cea în care se găseau cavalerul şi Maurice, care asculta ceea ce avea să-i spună.

— De ce te afli aici şi ce cauţi, îl întrebă cavalerul, dumneata, domnule, care n-ai o inimă de tigru?

— Ei, Doamne! răspunse Maurice, am venit să aflu ce s-a întâmplat cu o femeie nefericită.

— Da, spuse Maison-Rouge, cea pe care soţul ei a băgat-o în celula reginei, nu-i aşa? Cea care a fost arestată sub ochii mei?

— Geneviève?

— Da, Geneviève.

— Aşadar, Geneviève e arestată, sacrificată de soţul ei, ucisă de Dixmer?... Vai! înţeleg totul, acum înţeleg totul. Cavalere, povesteşte-mi ce s-a petrecut, spune-mi unde se află, spune-mi unde-aş putea s-o regăsesc. Cavalere... femeia aceasta e toată viaţa mea, înţelegi?

— Ei bine, am văzut-o; eram de faţă când a fost arestată. Şi eu venisem s-o scot pe regină din închisoare! Dar cele două planuri ale noastre, pe care nu ni le-am putut împărtăşi, s-au distrus unul pe altul, în loc să se ajute reciproc.

— Şi dumneta n-ai salvat-o cel puţin pe ea, pe sora dumitale, pe Geneviève?

— Parc-aş fi putut? Nişte zăbrele de fier mă despărţeau de ea. Vai! Dac-ai fi fost şi dumneata acolo, dacă ne-am fi putut uni puterile, bara blestemată ar fi cedat şi le-am fi salvat pe amândouă.

— Geneviève! Geneviève! şopti Maurice.

Apoi, uitându-se la Maison-Rouge cu o furie de nedescris, îl întrebă:

— Şi Dixmer? Ce-i cu el?

— Nu ştiu. A fugit pe unde a putut, ca şi mine.

— O! exclamă Maurice cu dinţii strânşi, dacă se-ntâmplă să-mi iasă vreodată în cale...

— Da, înţeleg. Dar situaţia nu e încă disperată pentru Geneviève, spuse Maison-Rouge, pe câtă vreme aici, pe câtă vreme regina... Ascultă, Maurice, eşti un om de suflet, eşti un om puternic, ai prieteni... Te rog cum te rogi lui Dumnezeu, ajută-mă să salvez regina.

— Te mai gândeşti încă?

— Maurice, Geneviève te conjură prin glasul meu.

— Nu rosti numele ăsta, domnule. Cine ştie dacă n-ai fi sacrificat-o şi dumneata pe biata femeie, la fel ca Dixmer?

— Domnule, răspunse cavalerul cu mândrie, când lupt pentru o cauză, eu ştiu să nu pun în joc decât propria-mi persoană.

În clipa aceea, uşa de la sala de dezbateri se redeschise. Maurice era gata să răspundă.

— Tăcere, domnule! spuse cavelerul. Tăcere! Iată, intră judecătorii.

Şi Maurice simţi cum tremură mâna pe care Maison-Rouge, palid şi gata să-şi piardă echilibrul, tocmai i-o pusese pe braţ.

— Ah! şopti cavalerul, nu mai am putere.

— Curaj şi ţine-ţi firea, altfel eşti pierdut, spuse Maurice.

Curtea intră, într-adevăr şi vestea prezenţei ei se răspândi în coridoare şi galerii.

Mulţimea se năpusti din nou în sală şi luminile se aprinseră parcă de la sine pentru o asemenea clipă decisivă şi solemnă.

Regina fu şi ea readusă în sală: stătea dreaptă, nemişcată, trufaşă, cu ochii ficşi şi buzele strânse.

Îi fu citită sentinţa care o condamna la pedeapsa cu moartea.

Ascultă fără să pălească, fără să clipească, fără ca nici un muşchi al feţei sale să arate vreo urmă de emoţie.

Apoi se întoarse spre cavaler, îndreptă către el o lungă şi grăitoare privire, ca să-i mulţumească acestui om pe care nu-l văzuse niciodată altfel decât ca pe statuia însufleţită a devotamentului. Apoi, sprijinindu-se de braţul ofiţerului de jandarmi care comanda trupa, ieşi liniştită şi demnă din incinta tribunalului. Maurice scoase un suspin lung.

— Slavă Domnului! spuse el, nimic din declaraţia sa n-o compromite pe Geneviève şi mai sunt încă speranţe.

— Slavă Domnului! murmură pe de altă parte Cavalerul de Maison-Rouge, totul s-a încheiat şi lupta s-a sfârşit. Nu mai aveam putere să merg mai departe.

— Curaj! îi spuse Maurice în şoaptă.

— Voi avea! îi răspunse cavalerul.

Şi amândoi, după ce-şi strânseră mâinile, plecară, ieşind prin două uşi diferite.

Regina fu dusă iarăşi la Conciergerie. Când păşi înăuntrul închisorii, orologiul cel mare bătea ceasurile patru dimineaţa.

Când dădu să iasă de pe Pont-Neuf, Maurice fu oprit de cele două braţe ale lui Lorin.

— Stai, spuse el, pe-aici nu se trece!

— Dar de ce?

— Încotro te duci?

— Acasă. Acum pot să mă întorc, fiindcă ştiu ce s-a întâmplat cu ea.

— Cu atât mai bine, dar n-ai să te duci acasă!

— Care-i motivul?

— Motivul iată-l: de două ceasuri jandarmii au venit să te aresteze.

— Ah! exclamă Maurice. Cu atât mai bine.

— Eşti nebun? Şi Geneviève?

— Ai dreptate. Şi-atunci unde mergem?

— La mine, ce naiba!

— Dar te duc la pierzanie!

— Cu atât mai bine. Hai, vino! Şi-l luă cu dânsul.

Capitolul XLVII Preot şi călău

După ce părăsi incinta tribunalului, regina fusese transportată tot la Conciergerie.

Ajunsă în camera ei, a luat o foarfecă şi şi-a tăiat părul lung şi frumos, încă şi mai frumos din pricina lipsei de pudră, interzisă de un an de zile. Apoi l-a înfăşurat într-o hârtie, pe care a scris: A se împărţi între fiul şi fiica mea.

După aceea s-a aşezat sau mai curând s-a prăbuşit pe un scaun şi, zdrobită de oboseală, — interogatoriul durase optsprezece ceasuri — a adormit.

La ora şapte, zgomotul paravanului mutat din loc o trezi brusc: se întoarse şi văzu un bărbat care-i era cu desăvârşire necunoscut.

— Ce doriţi de la mine? întrebă ea.

Bărbatul se apropie de ea şi, salutând-o atât de politicos de parcă n-ar fi fost regină, îi spuse:

— Eu mă numesc Sanson.

Regina se înfioră puţin şi se ridică. Numele acela îi spunea mai mult decât o lungă cuvântare.

— Ai venit prea devreme, domnule, îi spuse ea. Nu ai putea să mai întârzii puţin?

— Nu, doamnă, răspunse Sanson; am primit ordin să vin.

După ce rosti cuvintele de mai sus, făcu un pas spre regină.

Şi prezenţa acelui om şi clipa ce sosise erau pe cât de limpezi, pe atât de cumplite.

— Ah! înţeleg, spuse arestata, ai venit să-mi tai părul.

— Este necesar, doamna, răspunse gâdele.

— Ştiam, domnule, zise regina şi am dorit să te scutesc de asemenea sarcină. Părul meu e acolo, pe masă.

Sanson urmări mâna reginei în partea în care se îndrepta.

— Numai că, urmă ea, aş vrea să le fie dat copiilor mei, în seara aceasta.

— Doamnă, zise Sanson, asemenea sarcină nu mă priveşte pe mine.

— Totuşi, crezusem...

— Mie nu-mi aparţine, urmă călăul, decât ceea ce rămâne...de la persoane... haine, bijuterii şi încă şi acelea numai dacă mi se dau formal; dacă nu, totul e dus la Salpêtriere şi aparţine sărmanilor din spitale. Un decret al Comitetului Salvării Publice a hotărât aşa.

— Dar totuşi, domnule, întrebă Maria-Antoaneta, stăruind, aş putea fi sigură că părul meu va fi dat copiilor mei?

Sanson rămase mut.

— Îmi iau eu sarcina să încerc, spuse Gilbert.

Arestata îi aruncă paznicului o privire plină de inexprimabilă recunoştinţă.

— Venisem acuma, spuse Sanson, ca să vă tai părul, dar de vreme ce operaţia asta s-a înfăptuit, aş putea, dacă doriţi, să vă las un moment singură.

— Te rog, domnule, răspunse regina, căci am nevoie să mă reculeg şi să-mi fac rugăciunea.

Sanson se înclină şi ieşi.

Atunci regina rămase singură, fiindcă Gilbert îşi strecurase doar capul ca să rostească vorbele pe care le-am auzit.

În vreme ce condamnata îngenunchea pe un scaun mai scund decât celelalte, care-i slujea de scăunel de rugăciune, o scenă, nu mai puţin înfiorătoare decât cea pe care v-am povestit-o, se petrecea în casa parohială a bisericuţei Saint-Landry, în insula Cité.

Preotul parohiei abia se sculase. Bătrâna lui menajeră îi pregătea modesta gustare, când, deodată, cineva bătu cu putere în uşa casei parohiale.

Chiar la un preot din zilele noastre, o vizită neprevăzută vesteşte totdeuna un eveniment: botez, o căsătorie in extremis sau o spovedanie supremă. Dar în vremurile acelea, vizita unui străin putea prevesti ceva mai grav. De fapt, în vremurile acelea preotul nu mai era mandatarul lui Dumnezeu, el trebuia să dea socoteală oamenilor.

Totuşi, abatele Girard era din numărul celor care nu prea aveau de ce se teme, căci depusese jurământul pe Constituţie: în făptura sa conştiinţa şi probitatea vorbiseră mai tare decât amorul-propriu şi spiritul religios. Fără îndoială, abatele Girard admitea posibilitatea unui progres în guvernare şi-i părea rău că atâtea abuzuri se săvârşiseră în numele puterii divine. Păstrându-şi credinţa în Dumnezeu, încuviinţase totuşi să se înfrăţească cu regimul republican.

— Du-te de vezi, doamnă Jacinthe, cine-a venit să ne bată la poartă atât de dimineaţă, zise el. Dacă nu mi se cere cumva un ajutor grabnic, spune c-am fost chemat în dimineaţa asta la Conciergerie şi că sunt silit să plec îndată.

Doamna Jacinthe se numise pe vremuri doamna Madeleine, dar încuviinţă să primească un nume de floare în schimbul vechiului nume, aşa cum abatele Girard încuviinţase titlul de cetăţean în locul celui de preot.

La îndemnul stăpânului ei, doamna Jacinthe se grăbi să coboare treptele grădiniţei în care dădea poarta de la intrare. Trase zăvoarele şi un tânăr tare palid şi tare neliniştit, dar cu o înfăţişare blândă şi cinstită, i se înfăţişă.

— Îl caut pe domnul abate Girard! spuse el.

Jacinthe îi cercetă straiele răvăşite, barba neîngrijită şi observă tremurul nervos al nou-venitului. Toate i se părură semne rău prevestitoare.

— Cetăţene, răspunse ea, aici nu există nici un domn, nici abate.

— Iertaţi-mă, doamnă, urmă tânărul, vreau să spun parohul bisericii Saint-Landry.

Jacinthe, în ciuda patriotismului de care era însufleţită, fu izbită de cuvântul doamnă, care nu i s-ar mai fi adresat nici măcar unei împărătese. Totuşi îi spuse:

— Nu poate fi văzut, cetăţene; îşi spune rugăciunule din breviar.

— În cazul acesta am să aştept, răspunse tânărul.

— Dar, ripostă doamna Jacinthe, căreia stăruinţa străinului îi redeştepta gândurile rele pe care şi le făcuse dintru început, ai să aştepţi zadarnic, cetăţene, căci a fost chemat la Conciergerie unde are să plece în câteva clipe.

Tânărul se făcu alb ca varul, sau, mai curând, din palid cum era, deveni livid.

— Aşadar e-adevărat! spuse el în şoaptă.

Apoi, adăugă tare:

— Iată, doamnă, tocmai pricina care mă aduce la cetăţeanul Girard.

Şi vorbind întruna, intrase, închisese zăvoarele de la poartă, încetişor, ce e drept, dar sigur şi cu toate protestele, ba chiar ameninţările doamnei Jacinthe, pătrunsese în casă, ajungând până în camera abatelui.

Acesta, văzându-l, scoase un uşor strigăt de surpriză.

— Să mă iertaţi, domnule paroh, spuse tânărul numaidecât, trebuie să vă aduc la cunoştinţă un lucru foarte grav. Îngăduiţi să rămânem singuri.

Bătrânul preot ştia din experienţă cum se exteriorizează marile suferinţe. Pe figura tânărului nostru citi o pasiune mistuitoare şi-n vocea lui febrilă desluşi o emoţie supremă.

— Lasă-ne singuri, doamnă Jacinthe, zise el.

Tânărul urmări din ochi cu nerăbdare menajera, care, obişnuită să ia parte la tainele stăpânului, întârzia să plece; apoi, după ce în sfârşit închise uşa în urma ei, necunoscutul începu să vorbească:

— Domnule paroh, mă veţi întreba de la început cine sunt. Am să v-o spun: sunt un om proscris, sunt un om condamnat la moarte, care nu trăieşte decât datorită cutezanţei. Sunt Cavalerul de Maison-Rouge.

Abatele tresări de spaimă în fotoliul său mare.

— O! să nu vă temeţi de nimic, urmă cavalerul; nimeni nu m-a văzut intrând aici şi chiar cei care m-ar fi văzut, nu m-ar fi recunoscut; m-am schimbat tare mult în ultimele două luni.

— Dar bine, ce doreşti dumneata, cetăţene? întrebă parohul.

— Vă duceţi în dimineaţa asta la Conciergerie, nu-i aşa?

— Da, am fost căutat de portar.

— Ştiţi de ce?

— Pentru vreun bolnav, pentru vreun muribund, sau pentru vreun condamnat, poate.

— Aţi ghicit, o fiinţă condamnată vă aşteaptă.

Bătrânul se uită la cavaler plin de uimire.

— Dar ştiţi cine e fiinţa aceea? întrebă Maison-Rouge.

— Nu, nu ştiu.

— Fiinţa aceea e regina.

Abatele lăsă să-i scape un strigt de durere.

— Regina? Doamne-Dumnezeule!

— Da, domnule abate, regina! Am căutat să aflu ce preot aveau să-i dea. Am aflat că v-au ales pe sfinţia-voastră şi-am venit într-un suflet.

— Şi ce vrei dumneata de la mine? întrebă preotul înspăimântat de cuvintele înfrigurate ale cavalerului.

— Vreau... ah! nu vreau, domnule abate, vin să vă implor, să vă rog, să mă prosternez.

— Pentru ce anume?

— Să mă luaţi cu domnia-voastră la majestatea-sa.

— O! dar dumneata eşti nebun! exclamă abatele. Dumneata îmi vrei pieirea şi-ţi vrei pieirea dumitale însuţi!

— Să nu vă temeţi de nimic.

— Biata femeie e condamnată şi s-a isprăvit cu ea!

— Ştiu, domnule abate. Nu ca s-o salvez vreau eu s-o văd, ci... Dar, ascultaţi-mă, văd că nu mă ascultaţi, părinte.

— Nu te ascult fiindcă-mi ceri un lucru cu neputinţă; nu te ascult fiindcă te comporţi ca un om dement, răspunse bătrânul; nu te ascult fiindcă vorbele dumitale mă înspăimântă.

— Părinte, liniştiţi-vă, continuă tânărul încercând să se liniştească el însuşi. Părinte, credeţi-mă, sunt cu mintea întreagă. Regina e pierdută, o ştiu, dar doresc să mă prosternez la picioarele ei, doar o clipă şi asta-mi va salva viaţa; dacă n-o văd, mă omor şi cum sfinţia-voastră va fi pricina disperării mele, îmi veţi fi ucis în acelaşi timp şi trupul şi sufletul.

— Fiule, fiule, spuse preotul, îmi ceri să-mi sacrific viaţa, gândeşte-te! Aşa bătrân cum sunt, existenţa mea e încă de trebuinţă multor nenorociţi; aşa bătrân cum sunt, să ies singur în calea morţii ar însemna să mă sinucid.

— Nu mă alungaţi, părinte, răspunse cavalerul. Doar aveţi nevoie de un ajutor, de un diacon; luaţi-mă pe mine, luaţi-mă cu sfinţia-voastră.

Preotul încercă să facă apel la tăria lui de caracter, care începuse să slăbească.

— Nu, zise el, nu, asta ar însemna să-mi calc datoria; am jurat pe Constituţie, am jurat din inimă, cu toată sinceritatea. Femeia condamnată e o

regină vinovată. Primesc bucuros să mor, dacă moartea mea ar putea fi de folos aproapelui meu, dar nu accept să-mi nesocotesc datoria.

— Vă spun şi vă repet, vă jur că nu vreau s-o salvez pe regină; iată, jur pe sfinta evanghelie, pe sfânta cruce ce-o aveţi în faţă, că nu merg la Conciergerie ca s-o scap de la moarte.

— Atunci ce doreşti? întrbă bătrânul mişcat de accentul acela de disperare, care nu poate fi imitat.

— Ascultaţi, părinte, vorbi cavalerul, al cărui suflet voia parcă să ajungă pe buze, mi-a fost binefăcătoare şi are pentru mine un oarecare ataşament; să mă vadă în ultimul ei ceas va fi pentru ea, sunt sigur, o mângâiere.

— Asta e tot ce vrei? întrebă preotul, zdruncinat de accentul irezistibil al tânărului.

— E tot şi numai atât.

— Nu cumva urzeşti un complot ca să încerci s-o salvezi pe condamnată?

— Nici un complot. Sunt creştin, părinte şi dacă în sufletul meu e o umbră de minciună, dacă nutresc nădejdea că ea va scăpa cu viaţă şi dacă mă strădui să fac cât de cât ceva în asemenea scop, să mă pedepsească Dumnezeu, condamnându-mă la focul cel veşnic.

— Nu-ţi pot făgădui nimic, îi spuse preotul, în mintea căruia se iveau primejdiile atât de mari şi de numeroase aduse de o asemenea imprudenţă.

— Luaţi aminte, părinte, exclamă cavalerul cu un accent de adâncă durere, v-am spus totul ca un fiu supus, n-am grăit decât sub îndemnul unor sentimente creştineşti, de milostenie. Nici o vorbă otrăvită şi nici o ameninţare nu s-a desprins de pe buzele mele şi totuşi capul îmi clocoteşte şi febra îmi arde sângele, disperarea îmi sfâşie inima şi sunt înarmat, părinte. Priviţi, am un pumnal la mine.

Şi tânărul scoase de la piept o spadă strălucitoare şi fină ce aruncă un licăr livid pe mâna lui tremurătoare.

Parohul se trase repede îndărăt.

— Să nu vă temeţi de nimic, spuse cavalerul cu un surâs trist. Alţii, ştiindu-vă atât de credincios cuvântului dat, v-ar fi smuls un jurământ în schimbul fricii sfinţiei-voastre. Nu, eu v-am implorat şi încă vă mai implor cu mâinile împreunate şi cu fruntea plecată: ajutaţi-mă s-o mai văd o singură clipă. Iată în schimb o garanţie pentru siguranţa voastră.

Scoase din buzunar un bilet şi-l înmână abatelui Girard, care îl desfăcu şi citi cele de mai jos:

"Eu, Rene, Cavaler de Maison-Rouge, declar, în numele lui Dumnezeu şi pe a mea cinste, că, prin ameninţare cu moartea, l-am silit pe venerabilul

paroh de la Saint-Landry să mă ia cu el la Conciergerie, în ciuda împotrivirilor sale violente. Drept care semnez,

Maison-Rouge"

— Bine, fie, zise preotul. Dar mai jură-mi încă o dată că n-ai să comiţi imprudenţe. Nu-i destul ca viaţa mea să fie apărată, răspund şi de-a dumitale.

— O! să nu ne mai gândim la asta, spuse cavalerul: sunteţi de acord?

— N-am încotro, de vreme ce dumneata ţii cu tot dinadinsul. Ai să m-aştepţi jos şi când ea va intra în grefă, atunci ai s-o vezi...

Cavalerul apucă mâna bătrânului şi o sărută cu acelaşi respect şi cu acelaşi extaz cu care ar fi sărutat crucifixul.

— Vai! şopti cavalerul, cel puţin va muri ca o regină şi mâna călăului n-o va atinge.

Capitolul XLVIII Căruţa

De îndată ce căpătă încuviinţarea parohului de la Saint-Landry, Maison-Rouge se repezi într-o cămăruţă întredeschisă, pe care o recunoscu a fi odăiţa de toaletă a abatelui.

Acolo, într-o clipită, barba şi mustăţile-i căzură sub tăişul briciului şi-abia atunci putu să vadă şi el cât era de palid; era într-adevăr înfricoşător.

Se întoarse aparent liniştit; dealtfel, parcă uitase cu desăvârşire că la Conciergerie putea fi recunoscut, cu toate că nu mai avea barbă şi mustăţi.

Îl urmă pe abate pe care, în timpul celor câteva clipe cât eroul nostru lipsise, doi funcţionari veniseră să-l caute. Cavalerul era de nerecunoscut, fiind buhăit şi puhav din pricina febrei şi, cu îndrăzneala aceea care spulberă orice bănuială, intră prin poarta cu gratii ce da în curtea Palatului.

Era, ca şi abatele Girard, îmbrăcat în haine negre, veştmintele preoţeşti fiind interzise.

În incinta grefei dădură peste mai mult de cincizeci de inşi, slujitori ai închisorii, deputaţi, comisari, care aşteptau s-o vadă pe regină trecând, fie trimişi de alţii, fie veniţi din simplă curiozitate.

Inima cavalerului bătea atât de puternic când ajunse în faţa ghişeului de la intrarea în închisoare, încât nu mai auzi discuţiile abatelui cu paznicii şi cu temnicierul.

Dar un om, care ţinea în mâna o foarfecă şi o bucată de stofă tăiată de curând, se izbi de Maison-Rouge în prag.

Maison-Rouge se întoarse şi-l recunoscu pe călău.

— Ce cauţi aici, cetăţene? întrebă Sanson.

Cavalerul încercă să-şi potolească fiorii care fără voia lui îi treceau prin vine.

— Eu? întrebă el. Nu vezi, cetăţene Sanson, că îl însoţesc pe parohul de la Saint-Landry?

— A! bine, răspunse călăul.

Şi se aşeză deoparte, dând porunci ajutorului său. În timpul acela, Maison-Rouge pătrunse în incinta grefei, pe urmă din grefă trecu în încăperea în care se aflau cei doi paznici.

Bieţii oameni erau consternaţi: pe cât de mândră şi trufaşă fusese condamnata cu ceilalţi, pe atât de bună şi blândă fusese cu ei; păreau a fi mai curând slujitorii decât paznicii ei.

Dar, de-acolo de unde şedea, cavalerul n-o putea zări pe regină; paravanul era închis.

Paravanul se deschise ca să intre preotul, dar se închise la loc în urma lui.

Când cavalerul intră, convorbirea începuse.

— Domnule, spunea regina cu glas strident şi distant, deoarece ai depus jurământ de credinţă Republicii, în numele căreia sunt trimisă la moarte, n-aş putea avea încredere în domnia-ta. Nu ne mai închinăm aceluiaşi Dumnezeu.

— Doamnă, răspunse abatele Girard, adânc mişcat de semeaţă ei profesiune de credinţă, o creştină care are să moară trebuie să moară fără ură în suflet şi nu trebuie să-l alunge pe Dumnezeu, sub orice formă i s-ar prezenta.

Maison-Rouge făcu un pas ca să întredeschidă paravanul, nădăjduind că regina, văzându-l şi aflând pricina care-l adusese, îşi va schimba şi hotărârea faţă de preot. Dar cei doi paznici se şi repeziră.

— Deoarece sunt diaconul parohului..., spuse Maison-Rouge.

— Dacă ea nu-l vrea pe preot, spuse Duchesne, n-are nevoie nici de diaconul lui.

— Poate că va primi, spuse cavalerul, ridicând vocea; e cu neputinţă să nu primească.

Dar Maria-Antoaneta era prea copleşită de sentimentele care o frământau, ca să audă şi să recunoască glasul cavalerului.

— Haide, domnule, urmă ea, adresându-se tot abatelui Girard, du-te şi lasă-mă. Deoarece trăim la ora aceasta în Franţa sub un regim de libertate, cer libertatea de-a muri după pofta mea.

Preotul încercă să stăruie.

— Lasă-mă, domnule, exclamă ea, ţi-am spus să mă laşi în pace.

Preotul vru să mai spună ceva.

— E dorinţa mea, adăugă regina cu un gest ca al Mariei Tereza.

Abatele Girard ieşi.

Maison-Rouge încercă să-şi strecoare privirea prin deschizătura paravanului, dar arestata şedea cu spatele spre el.

Ajutorul călăului se încrucişă cu preotul; intrase ţinând nişte frânghii în mână.

Cei doi paznici îl împinseră pe cavaler spre uşă, înainte ca el, deznădăjduit şi zăpăcit, să fi scos o vorbă sau să fi făcut o mişcare pentru a-şi înfăptui planul.

Se reîntâlni cu abatele Girard pe coridorul ce ducea la poarta cu ghişeu. De pe coridor fură amândoi împinşi până la grefă, unde vestea refuzului reginei de-a primi preotul se răspândise şi unde trufia austriacă a Mariei-Antoaneta era pentru unii pretext de invective şi ocări grosolane, iar pentru alţii motivul unei tainice admiraţii.

— Haideţi, spuse Richard preotului, întoarceţi-vă acasă, de vreme ce v-a alungat. N-are decât să moară cum pofteşte.

— Zău! făcu soţia lui Richard, să ştiţi că are dreptate şi eu aş face la fel.

— Dar n-aţi avea dreptate, cetăţeană, spuse abatele.

— Taci, femeie! şopti temnicerul, holbându-se la ea. Ce te priveşte pe tine? Poftiţi, părinte, poftiţi.

— Nu, răspunse abatele Girard, am s-o însoţesc chiar fără voia ei; un cuvânt, de n-ar fi decât un cuvânt, dacă-l aude, are să-i amintească de îndatoririle sale; dealtfel Comuna mi-a dat o misiune... şi trebuie să dau ascultare Comunei.

— Fie, dar atunci descotoroseşte-te de paracliserul tău, spuse cu grosolănie adjutantul-major care comanda unitatea militară.

Era un vechi actor de la Comedia Franceză, pe nume Grammont.

Ochii cavalerului fulgerară de mânie şi automat îşi vârî mâna în sân.

Abatele Girard ştia că sub vestă ţinea un pumnal. Cu o căutătură rugătoare îi opri gestul.

— Cruţă-mi viaţa, îi spuse el în şoaptă. Vezi bine că totul e pierdut, nu te pierde şi pe dumneata odată cu ea. Pe drum am să-i vorbesc despre dumneata, îţi jur, am să-i povestesc cât ai riscat ca s-o vezi pentru ultima oară.

Cuvintele preotului potoliră clocotul tânărului nostru erou; dealtfel, reacţia firească începuse să se producă; toată fiinţa lui era cuprinsă de-o slăbiciune ciudată. Bărbatul acesta, de o voinţă eroică, de o tărie miraculoasă, ajunsese la capătul puterilor şi al voinţei sale; plutea şovăitor, sau mai curând istovit, răpus, într-un soi de somnolenţă pe care ai fi putut-o lua drept prevestirea morţii.

— Da, spuse el, aşa trebuia să se întâmple: crucea pentru Iisus, eşafodul pentru ea; zeii şi regii beau până la fund paharul pe care li-l înmânează oamenii.

Rezultatul acestei meditaţii, plină de resemnare şi de inerţie, fu că tânărul se lăsă împins până la uşa exterioară, fără să se apere decât prin câte-un geamăt involuntar, fără să se-mpotrivească defel, ca Ofelia, sortită morţii, când se văzu luată şi împinsă de undele apei.

La porţile Conciergeriei şi pe lângă gratii se înghesuia o mulţime înspăimântătoare, dintr-acelea pe care e cu neputinţă să ţi le imaginezi dacă nu le-ai văzut măcar o dată în viaţă.

Nerăbdarea pusese stăpânire pe tot soiul de patimi şi patimile acelea îşi strigau în gura mare păsurile care, împreunându-se, alcătuiau un soi de rumoare imensă şi prelungită, ca şi cum tot zgomotul întregii populaţii a Parisului s-ar fi concentrat în cartierul Palatului de justiţie.

În faţa mulţimii se instalase o armată întreagă, cu tunuri menite să protejeze serbarea şi să dea o certitudine celor veniţi să se desfete.

Zadarnic ai fi încercat să străpungi zidul de oameni, îngroşat puţin câte puţin de patrioţii suburbiilor, din clipa în care vestea condamnării se răspândise şi în afara Parisului.

Maison-Rouge, odată scos din Conciergerie, se află fireşte în faţa primului rând de soldaţi.

Soldaţii îl întrebară cine e.

El răspunse că e vicarul abatelui Girard, dar, ca unul ce jurase pe constituţie odată cu abatele său, fusese şi el refuzat de regină.

Soldaţii îl împinseră şi ei, până ce ajunse în primele rânduri ale gloatei.

Acolo fu silit să repete cele spuse soldaţilor.

Atunci, vocile se înălţară într-un strigăt:

— Acum s-a despărţit de ea... A văzut-o... Ce spunea?... Ce făcea?... Tot trufaşă e?... E abătută?... Plânge?...

Cavalerul răspunse tuturor întrebărilor cu o voce stinsă, blândă şi binevoitoare în acelaşi timp, ca şi cum vocea lui ar fi fost cea din urmă manifestare a vieţii ce parcă i se concentrase pe buze.

Răspunsul lui era adevărul curat şi simplu; numai că adevărul acela era un elogiu adus tăriei de caracter a Antoanetei şi tot ce spunea el, cu simplitatea şi sinceritatea unui evanghelist, strecură chin şi remuşcare în multe suflete.

După ce vorbi de prinţul moştenitor, de principesă, apoi de regina detronată, de soţia fără soţ şi de mama fără copii, în sfârşit de femeia rămasă singură şi părăsită, fără nici un prieten, pe mâinile călăilor, multe frunţi păliră

sub vălul tristeţii, multe lacrimi se iviră, furişate şi fierbinţi, în ochi ce doar cu o clipă înainte fuseseră însufleţiţi de ură.

Bătu ceasul unsprezece la orologiul Palatului şi pe dată rumoarea, încetă. Sute de mii de oameni numărau bătăile ceasului cărora le răspundeau bătăile inimii.

Apoi, după ce vibrarea ultimei bătăi a ornicului se stinse în văzduh, se auzi un zgomot mare îndărătul porţilor şi se văzu venind o căruţă dinspre cheiul Florilor, croindu-şi drum prin uriaşa gloată, pe urmă printre paznici şi oprindu-se în sfârşit în faţa treptelor.

Îndată regina apăru sus, pe imensul peron. Toate pasiunile se concentrară în ochi, tuturor li se curmă răsuflarea.

Părul, tăiat scurt, îi albise în timpul captivităţii, iar nuanţa lui argintie accentua delicateţea palorii sidefii, care, în clipa supremă, dădea frumuseţii acelei fiice a cezarilor o trăsătură aproape celestă.

Purta o rochie albă şi mâinile-i erau legate la spate.

Când apăru sus pe scară, având în dreapta pe abatele Girard, ce o însoţea în ciuda dorinţei ei şi în stânga pe călău, amândoi îmbrăcaţi în negru, prin toată mulţimea străbătu un murmur, pe care doar Dumnezeu, care citeşte în adâncul sufletelor, l-ar fi putut înţelege şi sintetiza într-un adevăr.

Un om se strecură atunci între călău şi Maria-Antoaneta.

Era Grammont. Trecu astfel ca să-i arate abjecta căruţă.

Involuntar, regina se trase un pas înapoi.

— Urcă, îi spuse Grammont.

Toată lumea auzi cuvântul acela, căci emoţia făcuse să amuţească pe buzele spectatorilor orice şoaptă.

Atunci se văzu cum sângele urcă în obrajii reginei şi ajunge la rădăcina părului; apoi, aproape numaidecât, faţa-i recapătă paloarea aceea mortală.

Buzele învineţite se întredeschiseră.

— De ce eu sunt dusă în căruţă, spuse ea, când regele a mers la eşafod în trăsura lui?

Abatele Girard îi spuse în şoaptă câteva cuvinte. Fără îndoială, combătea acest ultim strigăt de orgoliu regal al condamnatei.

Regina tăcu şi se clătină.

Sanson întinse amândouă braţele s-o sprijine, dar ea se îndreptă înainte ca el s-o fi atins.

Coborî treptele, în vreme ce ajutorul călăului potrivea o scăriţă de lemn în spatele căruţei.

Regina urcă, abatele urcă şi el în urma ei.

Sanson îi puse pe amândoi să se aşeze.

Când căruţa începu a se hurduca, o mare mişcare se iscă în popor. Dar cum soldaţii nu puteau cunoaşte scopul acelui freamăt al mulţimii, îşi adunară toate puterile ca să îndepărteze gloata. Se făcu deci un mare spaţiu între căruţă şi primele rânduri.

În spaţiul acela se auzi un urlet lugubru.

Regina tresări şi se ridică în picioare, privind în jur.

Îşi văzu câinele, pierdut de două luni, câinele care nu putuse pătrunde cu ea în Conciergerie, care în ciuda huiduielilor, loviturilor şi ocărilor se repezea întruna spre căruţă. Dar într-o clipă bietul Black, sleit de puteri, slab, zdrobit, dispăru sub picioarele cailor.

Regina îl urmări din ochi. Nu putea vorbi, căci vocea îi era acoperită de zgomot; nu-l putea arăta cu degetul, căci mâinile-i erau legate. Dealtfel, chiar dacă l-ar fi putut arăta, chiar dacă ar fi putut fi auzită, rugămintea ei ar fi rămas zadarnică.

Dar, după ce-l pierduse o clipă din ochi, îl revăzu.

Se afla în braţele unui tânăr palid care, stând în picioare pe un tun, domina mulţimea. Parcă înălţat de o exaltare ce nu poate fi descrisă în cuvinte, tânărul făcea plecăciuni reginei şi îi arăta cerul.

Maria-Antoaneta îşi îndreptă şi ea privirea spre cer şi schiţă cu blândeţe un surâs.

Cavalerul de Maison-Rouge scoase un geamăt, de parcă surâsul acela i-ar fi făcut o rană în inimă şi, în timp ce căruţa coti înspre Pont-au-Change, el coborî în mulţime şi se făcu nevăzut.

Capitolul XLIX Eşafodul

În Piaţa Revoluţiei, aşteptau doi bărbaţi, sprijiniţi de-un felinar.

Aşteptau, împreună cu mulţimea — din care o parte se dusese în Piaţa Palatului, o altă parte venise în Piaţa Revoluţiei şi restul, în tumult şi înghesuială, se răspândise pe drumul care lega cele două pieţe — aşteptau, spuneam, sosirea reginei la instrumentul de supliciu, care, tocit de ploaie şi de vânt, tocit de mâna călăului, tocit, groaznic lucru!, de contactul cu victimele, domina cu o trufie sinistră toate capetele de sub el, aşa cum o regină îşi domină poporul.

Cei doi bărbaţi, cu braţele încrucişate, cu buzele livide, cu sprâncenele încruntate, ce îşi vorbeau din când în când în şoaptă, erau, fireşte, Maurice şi Lorin. Pierduţi printre spectatori, dar ocupând locuri ce puteau fi invidiate de

toţi, continuau în şoaptă o discuţie ce nu era dintre cele mai puţin interesante din câte şerpuiau în grupurile care, parcă electrizate, se frământau, precum o mare vie, de la Pont-au-Change până la Podul Revoluţiei.

Imaginea pe care v-am înfăţişat-o, cea a eşafodului dominând toate capetele, îi izbise pe amândoi.

— Priveşte, zicea Maurice, cum monstrul hidos îşi înalţă braţele roşii. Ai zice că ne cheamă şi că ne zâmbeşte din ferestruica lui, ce pare o gură înfiorătoare.

— Pe cuvânt, răspunse Lorin, eu nu fac parte din acea şcoală a poeziei care vede totul în roşu. Eu văd lucrurile în roz şi chiar picioarele maşinii ăsteia hidoase aş cânta şi aş spune: Dum spiro, spero.

— Încă nădăjduieşti, când se ucid femeile?

— Ah, Maurice, fiu al Revoluţiei, nu-ţi renega mama. Rămâi mai departe patriotul bun şi leal. Maurice, cea care va să moară nu-i o femeie ca toate celelalte femei; cea care va să moară este geniul rău al Franţei.

— Nu după ea îmi pare rău, nu pe ea o plâng! exclamă Maurice.

— Da, înţeleg. E vorba de Geneviève.

— Ah! oftă Maurice, ştii tu, mă roade un gând care mă înnebuneşte: că Geneviève se află în mâinile furnizorilor ghilotinei, Hébert şi Fouquier-Tinville, în mâinile celor ce-au trimis-o aici pe sărmana Eloise şi care o trimit aici şi pe trufaşa Maria-Antoaneta.

— Ei bine! replică Lorin, vezi tu, pe mine tocmai asta mă face să sper. După ce mânia poporului se va fi hrănit din plin cu cei doi tirani, se va sătura cel puţin pentru o bucată de vreme, ca şarpele boa, căruia îi trebuie trei luni ca să mistuie ceea ce sfâşie. Atunci mânia aceasta nu va mai putea înghiţi pe nimeni şi, cum zic profeţii mahalalei, are să se teamă până şi de cele mai mici fărâme.

— Lorin, zise Maurice, eu sunt mai pozitiv decât tine şi-ţi voi spune în şoaptă ceea ce sunt gata să repet şi în gura mare: Lorin, eu o urăsc pe regina cea nouă, succesoarea austriecei, pe care are s-o distrugă. E o regină mohorâtă, tristă, a cărei purpură e ţesută din sângele vărsat zilnic şi al cărei prim-ministru e călăul Sanson.

— Ei, pe noi n-are să ne prindă!

— Nu ştiu, urmă Maurice, clătinând din cap. Doar vezi că n-avem altă ieşire decât să colindăm străzile, ca să nu ne aresteze la noi acasă!

— Putem pleca din Paris, nimic nu ne împiedică. Să nu ne plângem, aşadar. Unchiul meu ne aşteaptă la Saint-Omer; bani, paşapoarte, nimic nu ne lipseşte. Doar n-are să ne aresteze nici un jandarm, ce crezi? Stăm aici fiindcă vrem să stăm.

— Nu, ceea ce spui tu nu-i drept, dragă prietene, suflet devotat ce-mi eşti... Tu stai numai fiindcă eu vreau să stau.

— Şi tu vrei să stai ca s-o găseşti pe Geneviève. Ei bine, ce poate fi mai simplu, mai drept şi mai firesc? Crezi că-i în închisoare, ceea ce e aproape sigur. Vrei să veghezi asupra ei şi, pentru asta, nu trebuie să părăseşti Parisul.

Maurice scoase un suspin. Era evident că gândurile sale prinseseră a rătăci pe alte meleaguri.

— Îţi mai aduci aminte moartea lui Ludovic al XVI-lea? spuse el. Parcă mă văd, palid de emoţie şi de mândrie. Eram unul dintre şefii mulţimii în care mă ascund astăzi. Eram mai mare la picioarele eşafodului decât fusese vreodată în viaţa lui regele care îi urca treptele. Ce schimbare, Lorin! Şi când te gândeşti că n-au trecut decât nouă luni!

— Nouă luni de dragoste, Maurice!... O! dragoste, tu ai făcut să cadă Troia!

Maurice suspină. Gândurile-i hoinare apucară pe alt drum şi prinseră a cerceta alte orizonturi.

— Sărmanul Maison-Rouge, şopti el, ce zi tristă pentru el!

— Ehei! făcu Lorin, ştii tu ce mi se pare mie cel mai trist în revoluţii? Vrei să-ţi spun?

— Da.

— Că de multe ori ai drept duşmani oameni pe care i-ai dori prieteni şi drept prieteni oameni pe care...

— Îmi vine greu să cred..., îl întrerupse Maurice.

— Ce?

— Că n-are să născocească vreun plan, fie el chiar nesăbuit, ca s-o salveze pe regină.

— Un om mai tare ca o sută de mii?

— Ţi-am spus doar: fie planul acela chiar nesăbuit... Eu unul ştiu că de-ar fi s-o salvez pe Geneviève...

Lorin încruntă sprâncenele.

— Ţi-o mai spun o dată, Maurice, ai apucat pe căi greşite. Nu, chiar dac-ar trebui s-o salvezi pe Geneviève, n-ai deveni un cetăţean periculos. Dar destul cu asta, suntem ascultaţi. Iată, capetele au prins a se undui. Uite, slujitorul cetăţeanului Sanson s-a ridicat de pe paner şi priveşte în depărtare. Soseşte austriaca.

Într-adevăr, un freamăt prelung şi din ce în ce mai puternic cuprinsese mulţimea, parcă spre a însoţi unduirea pe care o observase Lorin. Semăna cu o rafală dintr-acelea care încep şuierând şi sfârşesc mugind.

Maurice îşi înălţă statura impunătoare slujindu-se de stâlpii felinarului şi privi înspre strada Saint-Honoré.

— Da, spuse el, cuprins de fiori, iat-o.

Într-adevăr, se zărea altă maşinărie, aproape la fel de hidoasă ca ghilotina: căruţa.

La dreapta şi la stânga străluceau armele escortei, în faţa ei, Grammont răspundea cu fluturări de sabie la strigătele câtorva fanatici.

Dar, pe măsură ce înainta căruţa, strigătele se stingeau sub privirea rece şi sumbră a condamnatei.

Nici o fizionomie n-a impus vreodată un respect mai adânc, niciodată Maria-Antoaneta n-a fost atât de plină de măreţie şi de maiestate, împinse trufia curajului ei până acolo încât trezi spaima celor de faţă.

Nepăsătoare la încurajările abatelui Girard, care o însoţise împotriva dorinţei ei, fruntea nu i se înclina nici la dreapta, nici la stânga; gândul viu din străfundul minţii sale părea neclintit, ca şi privirea; hurducăturile căruţei pe caldarâmul bolovănos îi scoteau şi mai mult în relief rigiditatea ţinutei: s-ar fi zis că-i o statuie de marmură purtată într-un car. Statuia regală avea însă privirea aprinsă şi părul îi flutura în vânt.

O tăcere, asemănătoare celei a deşertului, se lăsă brusc asupra celor trei sute de mii de oameni care asistau la o scenă pe care cerul o vedea pentru întâia oară sub bătaia soarelui.

Curând, din locul unde se aflau, Maurice şi Lorin auziră scârţâitul osiilor căruţei şi răsuflarea puternică a cailor.

Căruţa se opri la picioarele eşafodului.

Regina, care fără îndoială nu se gândise la clipa aceea, se trezi şi înţelese; îşi aruncă privirea semeaţă asupra mulţimii şi acelaşi tânăr palid, pe care-l văzuse în picioare pe un tun, îi apăru din nou, în picioare pe o bornă.

De pe bornă îi făcu aceeaşi plecăciune plină de respect, pe care i-o adusese şi-n clipa ieşirii de la Conciergerie; pe urmă, sări numaidecât jos.

Mulţi oameni îl văzură şi, fiindcă era îmbrăcat în negru, se iscă zvonul că un preot ar fi aşteptat-o pe Maria-Antoaneta ca să-i acorde absolvirea păcatelor şi iertarea divină în clipa urcării pe eşafod. Dealtfel nimeni nu-l tulbură pe cavaler. Există în momentele supreme un respect suprem pentru unele lucruri.

Regina coborî cu băgare de seamă cele trei trepte ale scăriţei. Era susţinută de Sanson. Acesta, deşi îşi executa sarcina la care părea el însuşi condamnat, o înconjură până în ultimul moment cu cele mai prevenitoare atenţii.

În timp ce se îndrepta către treptele eşafodului, câţiva cai se cabrară, câţiva gardieni pedeştri şi câţiva soldaţi părură că se clatină şi-şi pierd echilibrul. Apoi se văzu un soi de umbră strecurându-se sub eşafod. Dar calmul se restabili într-o clipă: nimeni nu voia să-şi piardă locul într-un asemenea

moment solemn, nimeni nu voia să piardă nici cel mai mic amănunt din marea dramă care avea să se săvârşească: toţi ochii se îndreptară spre condamnată.

Regina ajunsese pe platforma eşafodului. Preotul îi vorbea întruna, un ajutor de călău o împingea uşor din spate, un altul îi dezlega fişiul care-i acoperea umerii.

Maria-Antoaneta simţi mâna netrebnică ce-i atinse gâtul şi, ferindu-se brusc, călcă fără voie pe piciorul lui Sanson, care, fără că ea să vadă, o lega de scândura fatală.

Sanson îşi trase piciorul.

— Iartă-mă, domnule, îi spuse regina, n-am făcut-o anume.

Fură cele din urmă cuvinte rostite de fiica de împăraţi, regina Franţei, văduva lui Ludovic al XVI-lea.

Sfertul de ceas după ora amiezii bătu la orologiul palatului Tuileries: odată cu el, Maria-Antoaneta se cufundă în eternitate.

Un strigăt teribil, un strigăt care însuma toate sentimentele, bucurie, spaimă, deznădejde, speranţă, triumf, ispăşire, acoperi ca un uragan un strigăt slab şi jalnic, care, în aceeaşi clipă, izbucni de sub eşafod.

Totuşi, aşa slab cum era, gardienii îl auziră şi făcură câţiva paşi înainte. Mulţimea, scăpând din strânsoare, se revărsă asemeni unui fluviu care rupe zăgazurile, răsturnă grilajul, împrăştie paznicii şi se izbi ca un flux de postamentul eşafodului, clătinându-l.

Fiecare voia să vadă de-aproape rămăşiţele regalităţii, pe care toţi o socoteau definitiv suprimată în Franţa.

Dar gardienii şi jandarmii căutau altceva, căutau umbra care se strecurase sub eşafod.

Doi jandarmi se întorseseră târând de guler un tânăr care ţinea în dreptul inimii o batistă pătată de sânge.

Tânărul era urmat de un câine mic, prepelicar, care urla jalnic.

— La moarte aristocratul! La moarte cu el! strigară câţiva bărbaţi din popor arătându-l pe tânăr. Şi-a muiat batista în sângele austriecei! La moarte cu el!

— Doamne-Dumnezeule! zise Maurice către Lorin, îl recunoşti? Spune, îl recunoşti?

— La moarte regalistul! repetară, urlând, furioşii. Luaţi-i batista pe care vrea s-o păstreze ca pe-o relicvă, smulgeţi-o, smulgeţi-o!

Un surâs orgolios se ivi pe buzele tânărului. Îşi desfăcu cămaşa, descoperindu-şi pieptul şi lăsă să-i cadă batista.

— Domnilor, spuse el, sângele pe care-l vedeţi nu-i al reginei, e al meu. Lasaţi-mă să mor în pace!

Şi o rană adâncă, lucind în bătaia luminii, se văzu larg deschisă în dreptul inimii.

Mulţimea scoase un strigăt şi se dădu îndărăt.

Atunci tânărul se aplecă încetişor şi căzu în genunchi, cu privirile îndreptate spre eşafod, ca un martir ce priveşte spre altar.

— Maison-Rouge! şopti Lorin la urechea lui Maurice.

— Bun rămas! şopti tânărul, aplecându-şi capul cu un surâs supraomenesc. Bun rămas, sau mai curând, la bună vedere!

Şi-şi dădu ultima suflare în mijlocul gardienilor uluiţi.

— Iată ce se mai poate face, Lorin, spuse Maurice, înainte de-a ajunge cetăţean dăunător.

Căţelul se tot învârtea în jurul cadavrului, urlând năucit şi speriat.

— Ăsta-i Black, spuse un bărbat, ce ţinea un baston gros în mână. Vino aici, drăguţule!

Câinele se îndreptă spre cel care-l chema, dar, când ajunse la un pas de el, omul ridică bastonul şi-i crăpă capul, hohotind de râs.

— Blestematul! exclamă Maurice.

— Taci! şopti Lorin, oprindu-l, taci, altfel suntem pierduţi. Ăsta e Simon.

Capitolul L Descindere la domiciliu

Lorin şi Maurice s-au întors la locuinţa primului dintre ei. Maurice, ca să nu-şi compromită prietenul, îşi luase un obicei să plece dis-de-dimineaţă şi să nu se mai întoarcă decât seara.

Urmărind evenimentele, asistând la transferul prizonierilor la Conciergerie, pândea zilnic transportarea Genevièvei, neputând şti în ce imobil fusese închisă.

Căci Lorin, după ce se dusese la Fouquier-Tinville, reuşise să-l convingă pe Maurice că primul său demers pe faţă îl va pierde şi că va fi sacrificat fără să-i fi putut aduce vreun ajutor Genevièvei, iar Maurice, care s-ar fi lăsat încarcerat numaidecât în speranţa de a-şi regăsi în sfârşit iubita, ajunsese să fie prudent din teama de-a nu fi despărţit pe veci de ea.

Aşadar, în fiecare dimineaţă se ducea de la Carmes la Port-Libre, de la Madelonnettes la Saint-Lazare, de la Force la Luxembourg şi se posta în faţa închisorilor la ieşirea căruţelor care duceau acuzaţii la tribunalul revoluţionar. De cum îşi arunca privirile asupra victimelor, alerga la altă închisoare.

Dar curând îşi dădu seama că nici zece oameni n-ar izbuti să supravegheze cele treizeci şi trei de închisori de care dispunea Parisul în epoca aceea, aşa că se mulţumi să meargă chiar la tribunal şi să aştepte apariţia Genevièvei.

Era, după cât se vede, un început de disperare, într-adevăr, ce speranţe îi mai rămâneau unui condamnat după arestare? Uneori, tribunalul, care-şi începea şedinţele la ora zece dimineaţa, proceda la condamnarea a douăzeci sau chiar treizeci de inşi până la ceasurile patru după-amiază; în asemenea caz, primul condamnat se mai bucura de viaţă preţ de şase ceasuri, dar ultimul, primind sentinţa la patru fără un sfert, cădea sub cuţit la patru şi jumătate.

A se resemna la gândul că Geneviève ar putea avea o asemenea soartă însemna a renunţa să se mai lupte cu destinul.

O! dac-ar fi ştiut dinainte de întemniţarea Genevièvei, cum ar mai fi dejucat Maurice justiţia umană, atât de orbită în epoca aceea! Cât de uşor şi de repede ar fi smuls-o pe Geneviève din închisoare. Nicicând evadările nu fuseseră mai lesnicioase ca atunci şi totuşi s-ar putea spune că niciodată n-au fost atât de rare. Toată nobilimea, odată băgată în închisoare, se instala acolo ca într-un castel şi aştepta în tihnă să moară. A fugi ar fi fost totuna cu a te abate de la legile duelului. Până şi femeile roşeau de ruşine la gândul de a-şi recâştiga libertatea cu un asemenea preţ.

Dar Maurice nu şi-ar fi făcut atâtea scrupule. Să ucizi nişte câini, să corupi un temnicier, ce putea fi mai simplu! Geneviève nu purta un nume atât de ilustru încât să tragă atenţia lumii... Ea nu s-ar fi dezonorat fugind din închisoare şi dealtfel... chiar dacă s-ar fi dezonorat!

Oh! cu ce amărăciune se gândea la grădinile de la Port-Libre, peste porţile cărora era atât de uşor de sărit; la pereţii încăperilor de la Madelonnettes, atât de simplu de străpuns că să ajungi în stradă; la zidurile de la Luxembourg şi la coridoarele întunecoase de la Carmes în care un bărbat hotărât putea pătrunde atât de lesne forţând o fereastră!

Dar era oare Geneviève în vreuna din închisorile acestea?

Atunci, sfâşiat de îndoială şi zdrobit de îngrijorare, Maurice îl copleşea cu ocări pe Dixmer, îl ameninţa, îşi degusta mânia pe care o nutrea împotriva omului aceluia a cărui răzbunare laşă se ascundea sub masca devotamentului pentru cauza regalităţii.

"Am să-l găsesc până la urmă, gândea Maurice, căci dacă vrea s-o salveze pe sărmana lui soţie, are să se arate, iar dacă vrea s-o piardă, va căuta s-o acopere de insulte. Am să-l găsesc, nelegiuitul, şi-atunci va fi vai de el!"

În dimineaţa zilei în care se petreceau faptele pe care le vom povesti, Maurice plecase să-şi ia locul în incinta tribunalului revoluţionar. Lorin dormea.

Fu deşteptat de o gălăgie mare: auzi la uşa locuinţei sale voci de femei şi zgomot de paturi de puşcă.

Aruncă în jur o privire buimacă, de om surprins, dorind parcă să se încredinţeze că nici un obiect compromiţător nu e la vedere.

Patru militari de la secţie, doi jandarmi şi un comisar intrară în locuinţa lui.

Vizita lor era atât de semnificativă, încât Lorin se grăbi să se îmbrace.

— Mă arestaţi? întrebă el.

— Da, cetăţene Lorin.

— Dar de ce?

— Pentru că eşti suspect.

— A! e drept.

Comisarul mâzgăli câteva cuvinte în josul procesului-verbal de arestare.

— Unde ţi-e prietenul? întrebă el pe urmă.

— Care prieten?

— Cetăţeanul Maurice Lindey.

— La el acasă, probabil, răspunse Lorin.

— Nu-i adevărat, locuieşte aici.

— El? Haida-de! Căutaţi şi dacă-l găsiţi...

— Iată denunţul, spuse comisarul, e limpede.

Şi-i dădu lui Lorin o bucată de hârtie cu o scriere hidoasă şi o ortografie enigmatică, în denunţ se spunea că în fiecare dimineaţă cetăţeanul Lindey, suspect şi sortit arestării, era văzut ieşind de la cetăţeanul Lorin.

Denunţul era iscălit de Simon.

— Păi cârpaciul ăsta are să-şi piardă clienţii, spuse Lorin, dacă practică două meserii în acelaşi timp. Şi delator şi tălpuitor de ghete! E un adevărat cezar acest domn Simon...

Şi izbucni în râs.

— Cetăţeanul Maurice, spuse atunci comisarul, unde e cetăţeanul Maurice? Te somăm să-l predai!

— V-am spus că nu-i aici!

Comisarul trecu în camera vecină, pe urmă urcă într-o odăiţă unde locuia îndatoritorul lui Lorin. În sfârşit intră şi într-o cameră scundă. Nici urmă de Maurice.

Dar, pe masa din sufragerie, o scrisoare scrisă de curând atrase atenţia comisarului. Era de la Maurice care o pusese la plecare, dis-de-dimineaţă, fără să-şi trezească prietenul, cu toate că dormeau împreună.

"Mă duc la tribunal. Ia masa fără mine, nu mă întorc decât deseară."

— Cetăţeni, spuse Lorin, oricât m-aş grăbi să vă dau ascultare, veţi înţelege că nu vă pot însoţi în cămaşă... Îngăduiţi-i îndatoritorului să mă îmbrace.

— Aristocratul! spuse o voce, are nevoie de ajutor că să-şi tragă pantalonii.

— Ei! Doamne, da! răspunse Lorin, eu sunt la fel cu cetăţeanul Dagobert! Aţi băgăt de seamă că n-am spus regele...

— Hai, dă-i drumul, spuse comisarul, dar grăbeşte-te.

Îndatoritorul coborî din cămăruţa lui şi veni să-şi ajute stăpânul să se îmbrace.

Scopul lui Lorin nu era de fapt acela de-a fi slujit de un valet. El voia ca nimic din cele petrecute să nu-i scape îndatoritorului, pentru ca la rândul sau îndatoritorul să-i spună lui Maurice tot ce se petrecuse.

— Acuma, domnilor... scuzaţi, cetăţenilor... acuma, cetăţenilor, sunt gata şi vă urmez. Dar îngăduiţi-mă, vă rog, să iau cu mine ultimul volum din *Scrisori către Emilia* de Demoustier, care abia a apărut şi încă nu l-am citit. Asta va alunga plictisul captivităţii mele.

— Captivitatea ta? spuse deodată Simon, ajuns şi el municipal, intrând urmat de patru membri ai secţiei. N-are să fie lungă; faci parte din procesul femeii care a vrut s-o facă scăpată pe austriacă. Ea e judecată astăzi... mâine te judecă pe tine după ce depui mărturia.

— Cizmarule, spuse Lorin pe un ton grav, ia seama că prea coşi repede tălpile la încălţări.

— Da, dar ce minunată tăietură de cuţit! răspunde Simon cu un rânjet hidos. Ai să vezi, ai să vezi, frumosule grenadir.

Lorin ridică din umeri.

— Ei, hai, nu plecăm? întrebă el. Vă aştept.

Şi cum unul câte unul se întorceau să coboare scara, Lorin îi trase municipalului Simon o lovitură de picior atât de puternică, încât acesta se rostogoli, urlând, din treaptă în treaptă de-a lungul scării lustruite, până jos.

Cei ce-l însoţeau nu-şi putură stăpâni râsul. Lorin îşi vârî mâinile în buzunare.

— În exerciţiul funcţiei mele! strigă Simon alb la faţă de mânie.

— Ei, drăcie! răspunse Lorin, nu suntem oare cu toţii în exerciţiul funcţiei?

Îl urcară într-o trăsură şi comisarul îl duse la Palatul de justiţie.

Capitolul LI Lorin

Dacă cititorul vrea să ne urmeze pentru a doua oară la tribunalul revoluţionar, avem să-l regăsim acolo pe Maurice, în acelaşi loc în care l-am văzut, numai că-l vom găsi mai palid şi mai neliniştit.

În clipa când ridicăm cortina lugubrei scene spre care ne mână evenimentele mai mult decât propria noastră plăcere, juraţii sunt în deliberare asupra unui proces pe care tocmai îl ascultaseră; doi acuzaţi îşi şi făcuseră toaleta, gătindu-se pentru eşafod cu o precauţie insolentă, — un mijloc prin care erau zeflemisiţi judecătorii în epoca aceea şi acum stăteau de vorbă cu apărătorii lor, ale căror cuvinte neclare semănau cu cele ale unui medic deznădăjduit în privinţa stării bolnavului său.

Gloata din tribune se afla, în ziua aceea, într-o dispoziţie sumbră, o dispoziţie dintre cele ce aţâţă severitatea juraţilor; puşi sub directa supraveghere a tricotezelor şi mahalagiilor, juraţii se ţin mai tare, precum actorii care-şi dublează energia în faţă unui public prost dispus.

Începând de la ora zece de dimineaţă, cinci deţinuţi fuseseră gata preschimbaţi în cinci condamnaţi de către neînduplecaţii juraţi.

Cei doi, care se aflau atunci pe banca acuzaţilor, aşteptau, aşadar, acel da sau nu ce trebuia să-i redea vieţii sau să-i arunce în braţele morţii.

Gloata celor de faţă, pe care obişnuita tragedie cotidiană, ce devenise spectacolul ei favorit, o adusese într-o stare de cruzime sălbatică, gloata celor de faţă, spuneam, îi pregătea prin exclamaţii pentru clipa de pe urmă.

— Ia te uită la cel lung! zicea o tricoteză care, neavând bonetă, purta la coc o cocardă tricoloră, de un lat de palmă. Uite-te cât e de pierit! parc-ai zice c-a şi murit!

Condamnatul se uita cu un surâs plin de dispreţ la femeia care-l apostrofa.

— Ce tot spui? făcu vecina celei dintâi. Uite-l că râde.

— Da, râde galben!

Un mahalagiu se uită la ceas.

— Cât e ceasul? îl întrebă cel ce-l întovărăşea.

— Unu fără zece. Durează de trei sferturi de ceas...

— Ca la Domfront, oraşul nenorocirii: soseşti la amiază, eşti spânzurat la unu.

— Şi cel mic şi cel mic! striga altul din mulţime; ia te uită la el, cât are să fie de urât când va strănuta în sac!

— Ei! treaba se face la iuţeală, nici n-ai timp să-ţi dai seama.

— Ştii ceva? Să-i cerem capul de la domnul Sanson; doar avem dreptul să-l vedem.

— Ia te uită ce haină frumoasă are! Ce să zic, au şi săracii o plăcere când sunt scurtaţi eleganţii.

Într-adevăr, aşa cum spusese şi călăul reginei, sărmanii moşteneau hainele rămase de la fiecare victimă, îndată după execuţie toate hainele fiind duse la Salpâtriere spre a fi împărţite nevoiaşilor. Tot acolo fuseseră trimise şi veştmintele reginei ghilotinate.

Maurice asculta învolburarea cuvintelor fără să ia seama la ele. În clipe ca acelea, fiecare era stăpânit de cine ştie ce gând puternic care-l însingura. De câteva zile inima lui nu mai bătea decât în anumite clipe şi cu întretăieri. Din timp în timp, fie teama, fie speranţa îi întrerupeau parcă mersul vieţii şi această necurmată oscilaţie nimicise sensibilitatea sufletului său, înlocuind-o cu un soi de nepăsare.

Juraţii intrară în şedinţă şi, cum era de aşteptat, preşedintele rosti condamnarea celor doi arestaţi.

Fură luaţi şi ieşiră cu un pas ferm: pe vremea aceea toată lumea murea frumos.

Vocea aprodului sună lugubru şi sinistru.

— Cetăţeanul acuzator public împotriva cetăţenei Geneviève Dixmer.

Maurice fu străbătut prin tot trupul de un fior şi un val de sudoare îi acoperi faţa.

Uşa mică prin care intrau acuzaţii se deschise şi Geneviève apăru.

Era îmbrăcată în alb, păru-i era pieptănat cu o fermecătoare cochetărie, căci şi-l etajase în bucle aranjate cu artă, în loc să-l taie, cum făceau multe dintre femei.

Fără îndoială, sărmana Geneviève voia să pară până-n ultima clipă frumoasă celui care s-ar fi putut s-o vadă.

Maurice o văzu pe Geneviève şi simţi că toate puterile pe care şi le strânsese pentru această împrejurare îl părăsesc dintr-o dată. Totuşi se aştepta la o atare lovitură, deoarece, de douăsprezece zile, nu scăpase nici o şedinţă şi de trei ori chiar numele Genevievei fusese rostit de acuzatorul public. Unele disperări sunt însă atât de intime şi atât de profunde, încât nimeni nu le poate sonda abisul.

Toţi cei care-o văzură ivindu-se pe femeia aceea, atât de frumoasă, atât de pură, atât de palidă, scoaseră câte un strigăt, unii de furie — în epoca aceea se găseau oameni care urau orice superioritate, fie ea a frumuseţii sau a banului, fie ea a geniului sau a originei —, alţii de admiraţie, câţiva de milă.

Nu încape îndoială că Geneviève recunoscu un strigăt între toate strigătele, o voce între toate vocile, căci se întoarse înspre Maurice, în vreme ce preşedintele răsfoia dosarul acuzatei, uitându-se din când în când la ea, pe furiş.

De la prima aruncătură de ochi, Geneviève îl văzu pe Maurice, cu toate că borurile pălăriei lui mari îi ascundeau chipul. Atunci se întoarse spre el, cu un surâs dulce, făcând un gest şi mai dulce încă: îşi apăsă mâinile cuprinse de tremur pe buze şi, încredinţându-şi sufletul suflului, înaripa sărutul acela pierdut, pe care un singur ins din mulţime avea dreptul să-l prindă.

O şoaptă străbătu toată sala, trezită de curiozitate. Geneviève, interpelată, se întoarse către judecători, dar se opri brusc din mişcarea ei şi ochii dilataţi se fixară, cu o inexprimabilă expresie de teroare, asupra unui punct din sală.

Zadarnic se înălţă Maurice în vârful picioarelor. Nu văzu nimic sau, poate, altceva cu mult mai important îi atrase atenţia asupra scenei, cu alte cuvinte asupra tribunalului.

Fouquier-Tinville începuse citirea actului de acuzaţie.

Actul susţinea că Geneviève Dixmer era soţia unui conspirator îndârjit, bănuit c-ar fi ajutat pe ex-Cavalerul de Maison-Rouge în tentativele succesive pe care acesta din urmă le făcuse pentru salvarea reginei.

Dealtfel, acuzata fusese surprinsă în genunchi în faţa reginei implorând-o să schimbe hainele cu ea şi oferindu-se să moară în locul ei. Asemenea fanatism stupid, spunea mai departe actul de acuzare, va merita fără îndoială elogiile contrarevoluţionarilor, dar astăzi, adăuga actul, fiecare cetăţean francez îşi datoreşte viaţa numai naţiunii şi a şi-o sacrifica duşmanilor Franţei înseamnă a se face de două ori vinovat de trădare.

Geneviève, întrebată dacă recunoaşte că fusese surprinsă, aşa cum declaraseră gardienii Duchesne şi Gilbert, în genunchi în faţa reginei, implorând-o să schimbe hainele cu ea, răspunse simplu:

— Da!

— Atunci, spuse preşedintele, povesteşte-ne ce planuri îţi făcuseşi şi ce speranţe nutreai.

Geneviève zâmbi.

— O femeie poate nutri speranţe, răspunse ea, dar nu e în stare să facă un plan de felul celui căruia i-am căzut victimă.

— Atunci, cum de te aflai acolo?

— Mă aflam acolo fiindcă nu eram liberă, stăpână pe actele mele, ci eram împinsă.

— Cine te-a împins? întreabă acuzatorul public.

— Oameni care mă ameninţaseră cu moartea dacă nu m-aş fi supus.

Şi privirea întârâtată a tinerei acuzate rătăci iarăşi prin sală, fixându-se asupra unui punct invizibil pentru Maurice.

— Dar, ca să scapi de moartea de care erai ameninţată, înfruntai moartea care decurgea în chip firesc pentru dumneata dintr-o condamnare.

— Când am cedat presiunilor, eram cu cuţitul în piept, pe câtă vreme fierul ghilotinei era încă departe de capul meu. Am îngenuncheat în faţa ameninţării şi violenţei imediate.

— De ce n-ai strigat după ajutor? Oricare cetăţean integru te-ar fi apărat.

— Ah! domnule, răspunse Geneviève, cu atâta tristeţe şi dulceaţă în glas, încât inima lui Maurice se umflă de parcă să plesnească, nu mai aveam pe nimeni lângă mine.

Înduioşarea înlocui simpatia, după cum simpatia înlocuise curiozitatea. Multe capete se aplecară, unele ascuzându-şi lacrimile, altele lăsându-le să curgă în voie.

Maurice zări atunci în stânga lui un cap dârz, o figură împietrită.

Era Dixmer, în picioare, sumbru, implacabil, nepierzând din ochi nici pe Geneviève, nici tribunalul.

Tânărul nostru simţi sângele urcându-i-se la cap; mânia i se ridică din inimă în creier, umplându-i toată fiinţa de o nestăpânită dorinţă de răzbunare, îi aruncă lui Dixmer o căutătură plină de ură, atât de pătrunzătoare şi de puternică, încât acesta întoarse capul înspre duşmanul lui, de parcă ar fi fost atras de un fluid fierbinte.

Privirile lor se încrucişară ca două văpăi.

— Spune-ne numele instigatorilor dumitale, ceru preşedintele.

— Nu-i decât unul singur, domnule.

— Care?

— Soţul meu.

— Ştii unde se află?

— Da.

— Spune-ne unde se ascunde.

— El a putut fi ticălos faţă de mine, dar eu n-am să fiu laşă. Nu e de datoria mea să-i divulg ascunzătoarea, ci de datoria domniilor-voastre s-o descoperiţi.

Maurice se uită la Dixmer.

Dixmer nici nu se clinti. Un gând trecu prin capul tânărului, gândul de a-l denunţa, denunţându-se şi pe el însuşi; dar îl înlătură.

"Nu, îşi spuse el, nu trebuie să moară aşa."

— Prin urmare, refuzi să ne înlesneşti cercetările? întrebă preşedintele.

— Cred, domnule, că n-aş putea-o face, răspunse Geneviève, decât făcându-mă demnă de dispreţ în ochii altora, aşa cum s-a făcut el în ochii mei.

— Martori sunt? întreabă preşedintele.

— Este unul, răspunse aprodul.

— Cheamă martorul.

— Maximilien-Jean Lorin! ţipă aprodul.

— Lorin! exclamă Maurice. Vai, Doamne, oare ce s-a întâmplat?

Scena de mai sus s-a petrecut chiar în ziua arestării lui Lorin şi Maurice habar n-avea că Lorin fusese arestat.

— Lorin! şopti Geneviève uitându-se în jur cu o îndureratã îngrijorare.

— De ce nu răspunde martorul la apel? întrebă preşedintele.

— Cetăţene preşedinte, spuse Fouquier-Tinville, în urma unui denunţ recent, martorul a fost arestat la domiciliu; urmează să fie adus numaidecât.

Maurice tresări.

— Este un alt martor mai important, urmă Fouquier, dar acela n~a putut fi încă găsit.

Dixmer se întoarse spre Maurice, surâzând. Poate că acelaşi gând care străbătuse prin capul iubitului trecea acum prin capul soţului.

Geneviève se făcu albă ca varul şi se ghemui scoţând un geamăt.

În clipa aceea intră Lorin însoţit de doi paznici. După dânsul şi prin aceeaşi uşă se arătă şi Simon, care veni să se aşeze în sala tribunalului, ca unul dintre obişnuiţii locului.

— Numele şi prenumele dumitale? întrebă preşedintele.

— Maximilien-Jean Lorin.

— Ocupaţia dumitale?

— Om liber.

— N-ai să mai fii multă vreme, spuse Simon, arătându-i pumnul.

— Eşti rudă cu acuzata?

— Nu, dar am cinstea de-a face parte dintre prietenii ei.

— Ai ştiut că a conspirat pentru răpirea reginei din închisoare?

— Cum credeţi că aş fi ştiut?

— Poate că ţi-a încredinţat taina.

— Mie, membru al secţiei Termopile?... Haida-de!

— Totuşi ai fost văzut cu ea.

— Trebuie să fi fost văzut chiar adeseori.

— Ai cunoscut-o drept o aristocrată?

— Am cunoscut-o ca soţia unui meşter tăbăcar.

— În realitate, soţul ei nu exercita meseria sub care era ascuns.

— A! asta n-o ştiu. Soţul ei nu face parte dintre prietenii mei.

— Spune ce ştii despre soţ.

— A! Bucuros!... e un om rău şi primejdios...

— Domnule Lorin, interveni Geneviève, fie-ţi milă...

Lorin urmă nepăsător:

— Care şi-a sacrificat soţia, sărmana, pe care o aveţi în faţa ochilor, nu spre a-şi satisface crezul său politic, ci ca să-şi potolească o ură personală. Pf! Îl pun aproape tot atât de jos ca şi pe Simon.

Dixmer se făcu livid. Simon voi să deschidă gura, dar cu un gest preşedintele îi impuse tăcerea.

— Se pare că ştii la perfecţie povestea cu pricina, cetăţene Lorin, spuse Fouquier-Tinville; ia povesteştene-o.

— Să-mi fie cu iertare, cetăţene Fouquier, răspunse Lorin, ridicându-se, dar am spus tot ce ştiam.

Salută şi se aşează iarăşi jos.

— Cetăţene Lorin, urmă acuzatorul, e de datoria ta să lămureşti tribunalul.

— Să se lămurească cu cele pe care i le-am spus. Cât despre femeia de faţă, o mai repet o dată, n-a făcut altceva decât să se supună violenţei... Uitaţi-vă la ea, are ea aerul unei conspiratoare? A fost silită să facă ceea ce a făcut, asta-i tot!

— Crezi?

— Sunt sigur că-i aşa.

— În numele legii, spuse Fouquier, cer ca martorul Lorin să fie chemat în faţa tribunalului, ca învinuit de complicitate cu femeia aceasta.

Maurice scoase un geamăt. Geneviève îşi ascunse faţa în mâini. Simon exclamă în culmea bucuriei:

— Cetăţene acuzator, ai salvat patria!

Cât despre Lorin, fără să răspundă nimic, sări peste balustradă, ca să vină să se aşeze alături de Geneviève; îi luă mâna şi, sărutându-i-o respectuos, îi spuse cu un sânge rece care înfiora adunarea:

— Bine te-am găsit, cetăţeană. Ce mai faci?

După care se aşeză pe banca acuzaţilor.

Capitolul LII Urmare la cel dinainte

Toată scena de mai înainte trecuse ca o fantasmagorie prin faţa ochilor lui Maurice, ce şedea sprijinit în sabia de care nu se despărţea. Vedea cum îi cad unul câte unul prietenii în prăpastia din care nu se mai întorc şi imaginea aceea ucigătoare îl tulbura atât de puternic, încât se întreba pentru ce el, tovarăşul nefericiţilor acelora, se mai agăţa de marginea prăpastiei, de ce nu se lăsa dus de vârtejul care îl târa după ei.

Sărind peste balustradă, Lorin văzuse chipul sumbru şi batjocoritor al lui Dixmer.

După ce se aşeză lângă ea, aşa cum am spus, Geneviève se aplecă la urechea lui şi-i şopti:

— Ştii că Maurice e acolo?

— Unde?

— Nu te uita numaidecât. Privirea dumitale l-ar putea pierde.

— Fii pe pace.

— În spatele nostru, aproape de uşă. Ce durere pentru el dacă vom fi condamnaţi!

Lorin se uită la tânăra noastră eroină cu o expresie de blândă compătimire.

— Vom fi, spuse el, te rog să nu te îndoieşti. Dezamăgirea ar fi prea crudă dacă ai avea imprudenţa să speri.

— Vai! Doamne! exclamă Geneviève. Sărmanul prieten va rămâne singur pe lume!

Lorin se întoarse atunci către Maurice, iar Geneviève, nemaiputând rezista, aruncă o privire fugară asupra tânărului. Maurice şedea cu ochii ţintă la ei, apăsându-şi o mână pe inimă.

— Există un mijloc să te salvezi, spuse Lorin.

— Sigur? întrebă Geneviève, cu o strălucire de bucurie în ochi.

— Pe răspunderea mea.

— Dacă m-ai salva, Lorin, cum te-aş mai binecuvânta!

— Dar mijlocul acela..., urmă tânărul.

Geneviève îi citi îndoiala în privire.

— Aşadar şi dumneata l-ai văzut? întrebă ea.

— Da, l-am văzut. Vrei să fii salvată? Să coboare şi el pe fotoliul de fier, şi-atunci eşti salvată.

Dixmer ghici, fără îndoială, din expresia privirii lui Lorin, ce vorbe rostise, căci se făcu alb ca varul. Dar după scurtă vreme reveni la calmul lui posomorât şi rânjetul i se aşternu din nou pe buze.

— E cu neputinţă, spuse Geneviève, nu l-aş mai putea urî.

— Va să zică îţi ştie generozitatea şi te înfruntă.

— Fără îndoială, fiindcă e sigur de el, de mine, de noi toţi.

— Geneviève, eu sunt mai puţin perfect ca dumneata. Lasă-mă pe mine să-l vâr aci şi pe urmă să piară.

— Nu, Lorin, te implor, nimic comun cu un asemenea om, nici chiar moartea. Mi s-ar părea că îi sunt necredincioasă lui Maurice dacă aş muri cu Dixmer.

— Dar dumneata n-ai să mai mori.

— Şi cum va fi cu putinţă să trăiesc când va fi mort?

— Vai! făcu Lorin, câtă dreptate are Maurice să te iubească! Eşti un înger şi patria îngerilor e cerul. Bietul Maurice, scumpul nostru Maurice!

Între timp, Simon, care nu putea auzi ce vorbeau cei doi acuzaţi, îi sfâşia cu privirea, neputându-le auzi cuvintele.

— Cetăţene paznic, zise el, ia opreşte conspiratorii să-şi continue comploturile împotriva Republicii până şi în tribunalul revoluţionar.

— Doar ştii, cetăţene Simon, răspunse paznicul, că aici nu se mai conspiră sau, dacă se conspiră, nu ţine mult. Stau de vorbă cetăţenii şi de vreme ce legea nu le interzice să vorbească în căruţă, de ce i-ar opri să vorbească în tribunal?

Paznicul nu era altul decât Gilbert. Recunoscuse învinuita arestată de el în celula reginei şi, cinstit ca de obicei, nu se putea împiedica să admire curajul şi devotamentul.

Preşedintele îşi ascultase asesorii; la invitaţia lui Fouquier-Tinville îşi începu chestionarul.

— Acuzat Lorin, îl întrebă el, de ce natură erau relaţiile dumitale cu cetăţeana Dixmer?

— De ce natură, cetăţene preşedinte?

— Da.

— De o prietenie pură ne uneau inimile legate: Eu o iubeam ca pe-o soră, ea mă iubea ca pe-un frate.

— Cetăţene Lorin, făcu Fouquier-Tinville, rima nu e perfectă.

— Cum asta?

— Fără îndoială, gata cu frate.

— Taie, cetăţene acuzator, taie, doar asta ţi-e meseria.

Chipul nepăsător a lui Fouquier-Tinville păli uşor la auzul înfiorătoarei glume.

— Şi cu ce ochi, întrebă preşedintele, privea cetăţeanul Dixmer legăturile unui bărbat, ce se pretindea republican, cu soţia lui?

— Despre asta nu vă pot spune nimic, declarându-vă că nu l-am cunoscut pe cetăţeanul Dixmer, lucru de care sunt cât se poate de mulţumit.

— Dar, interveni Fouquier-Tinville, văd că nu ne spui că prietenul tău, cetăţeanul Maurice Lindey, era nodul acestei prietenii atât de pure dintre dumneata şi acuzată...

— N-o spun, răspunse Lorin, pentru că găsesc că nu e bine s-o spun şi cred că şi dumneata ar fi trebuit să iei exemplu de la mine.

— Cetăţenii juraţi, spuse Fouquier-Tinville, vor decide asupra acestei alianţe ciudate dintre doi republicani şi o aristocrată şi încă în clipa în care aristocrata a fost dovedită ca autoare a unuia dintre cele mai negre comploturi împotriva naţiunii.

— Cum aş fi putut şti despre complotul de care vorbeşti, cetăţene acuzator? întrebă Lorin mai curând revoltat decât înspăimântat de brutalitatea argumentului.

— Dumneata ai cunoscut-o pe femeia asta, îi erai prieten, ea te numea frate şi dumneata o numeai soră şi adică n-aveai habar despre demersurile ei? E oare cu putinţă, cum singur ai spus-o, întrebă preşedintele, ca ea să fi săvârşit singură acţiunea de care e învinuită?

— N-a săvârşit-o singură, răspunse Lorin, slujindu-se de termenii tehnici folosiţi de preşedinte, de vreme ce ea v-a spus, de vreme ce eu v-am spus, de vreme ce eu vă repet că soţul ei o silea.

— Atunci cum se face că nu-l cunoşti pe soţ, spuse Fouquier-Tinville, de vreme ce soţul era unit cu femeia?

Lorin n-ar fi avut decât să povestească prima dispariţie a lui Dixmer; Lorin n-ar fi avut decât să vorbească despre dragostea Genevièvei cu Maurice; Lorin n-ar fi avut, în sfârşit, decât s-aducă la cunoştinţă felul în care soţul îşi răpise şi-şi ascunsese soţia într-un loc retras, de negăsit şi astfel s-ar fi dezvinovăţit de orice complicitate, spulberând orice bănuială.

Dar pentru asta ar fi trebuit să dea în vileag taina celor doi prieteni; pentru asta ar fi trebuit s-o facă pe Geneviève să roşească în faţa a cinci sute de oameni; Lorin clătină din cap de parcă şi-ar fi spus lui însuşi; nu.

— Ei bine, întrebă preşedintele, ce ai de răspuns cetăţeanului acuzator?

— Că logica domniei-sale e zdrobitoare, spuse Lorin şi că m-a convins de un lucru pe care nici nu-l bănuiam.

— Care lucru?

— Că sunt, după cât se pare, unul dintre cei mai oribili şi înspăimântători conspiratori din câţi s-au văzut.

Asemenea declaraţie stârni un val de ilaritate generală. Nici chiar juraţii nu-şi putură opri râsul, căci tânărul nostru rostise vorbele de mai sus cu tonul cel mai potrivit.

Fouquier simţi ironia din plin şi cum, datorită perseverenţei sale neobosite, ajunsese să cunoască tainele acuzaţilor tot atât de bine ca şi pe acuzaţii înşişi, nu-şi putu stăpâni un sentiment de admiraţie şi compătimire pentru Lorin.

— Hai, spuse el, cetăţene Lorin, vorbeşte, apără-te. Tribunalul are să te asculte, căci îţi ştie trecutul şi trecutul tău e cel al unui brav republican.

Simon voi să deschidă gura. Preşedintele îi făcu semn să tacă.

— Vorbeşte, cetăţene Lorin, te ascultăm.

Lorin clătină iarăşi din cap.

— Tăcerea asta e o recunoaştere, urmă preşedintele.

— Nu, spuse Lorin, tăcerea asta e tăcere şi-atâta tot.

— Încă o dată, interveni Fouquier-Tinville, nu vrei să vorbeşti?

Lorin se întoarse cu faţa spre auditoriu ca să-l întrebe din ochi pe Maurice ce trebuia să facă.

Maurice nu-i făcu nici un semn să vorbească şi Lorin tăcu.

Ceea ce a însemnat că s-a condamnat singur.

Pe urmă, lucrurile se desfăşurară rapid.

Fouquier îşi rezumă acuzaţia, preşedintele rezumă dezbaterile, juraţii plecară să delibereze şi se întoarseră cu un verdict de vinovăţie împotriva lui Lorin şi a Geneviève.

Preşedintele îi condamnă pe amândoi la pedeapsa cu moartea.

La marele orologiu al Palatului băteau ceasurile două.

Preşedintele pronunţă condamnarea exact în răstimpul cât sună orologiul.

Maurice ascultă cele două zgomote contopite. Când dubla vibrare, a vocii şi-a clopotului, se stinse, puterile îl părăsiră.

Paznicii îi scoaseră afară pe Geneviève şi Lorin, care îi oferi braţul.

Amândoi îl salutară pe Maurice, fiecare în felul său: Lorin surâdea; Geneviève, palidă, gata să leşine, îi trimise un ultim sărut pe vârful degetelor scăldate în lacrimi.

Ea păstrase până în ultima clipă speranţa de-a trăi şi acum îşi plângea nu viaţa, ci dragostea ce avea să se stingă odată cu viaţa.

Maurice, pe jumătate nebun, nu răspunse acelui rămas bun al prietenilor. Se sculă pierit, rătăcit, de pe banca pe care se prăbuşise. Prietenii lui dispăruseră.

Atunci simţi că un singur lucru mai trăia în fiinţa lui; ura care îi muşca inima.

Aruncă o ultimă privire în jur şi-l recunoscu pe Dixmer, plecând cu ceilalţi spectatori şi aplecându-se ca să treacă pe sub uşa arcuită a culoarului.

Cu repeziciunea unui arc ce se destinde, Maurice sări din bancă în bancă ajunse la aceeaşi uşă.

Dixmer ieşise şi acum cobora spre coridorul întunecos.

Maurice coborî în urma lui.

În clipa în care Dixmer păşi pe lespezile sălii celei mari, Maurice îi puse mâna pe umăr.

Capitolul LIII Duelul

În vremurile acelea nu era deloc plăcut să te simţi atins pe umăr.

Dixmer se întoarse şi-l recunoscu pe Maurice.

— A! bună ziua, cetăţene republican, zise Dixmer, fără să-şi arate emoţia decât printr-o tresărire aproape imperceptibilă, pe care şi-o stăpâni pe loc.

— Bună ziua, cetăţene mişel, îi răspunse Maurice, mă aşteptai, nu-i aşa?

— Dimpotrivă, nu te aşteptam, răspunse Dixmer.

— Şi de ce?

— Pentru că te-am aşteptat mai devreme.

— Şi aşa sosesc prea devreme pentru tine, asasinule! adăugă Maurice, cu o voce, sau mai curând într-o şoaptă înspăimântătoare, căci în ea se simţea vuietul vijeliei ce i se adunase în suflet, cum în priviri i se adunaseră fulgere.

— Flăcări îmi arunci prin ochi, cetăţene, spuse Dixmer. Vom fi descoperiţi şi urmăriţi.

— Da şi te temi să nu fii arestat, nu-i aşa? Te temi să nu fii dus pe eşafodul pe care trimiţi pe alţii? Să ne aresteze, cu-atât mai bine, căci mi se pare că astăzi lipseşte un vinovat în faţa justiţiei naţionale.

— Aşa cum lipseşte şi un nume pe lista oamenilor de onoare, nu-i aşa?, de când numele dumitale a fost şters de pe ea.

— Bine, mai vorbim noi despre asta, nădăjduiesc. Dar până una-alta, te-ai răzbunat ca un ticălos, te-ai răzbunat pe-o femeie. Dacă m-ai aşteptat undeva, de ce nu m-ai aşteptat la mine, în ziua în care mi-ai furat-o pe Geneviève?

— Cred că dumneata eşti primul hoţ.

— Haide, domnule, fără vorbe de duh, căci nu te ştiu priceput în ele. Fără vorbărie. Te ştiu mai tare în fapte decât în cuvinte, dovadă ziua în care ai vrut să mă asasinezi: atunci ţi-ai arătat adevăratele porniri.

— Şi nu o dată mi-am reproşat că n-am dat ascultare primei porniri, răspunse Dixmer liniştit.

— Ei bine, spuse Maurice, lovindu-şi sabia cu mâna, îţi ofer o revanşă.

— Mâine, dacă vrei, nu astăzi.

— Pentru ce mâine?

— Sau diseară.

— De ce nu numaidecât?

— Pentru că sunt ocupat până la orele cinci.

— Încă vreun plan ticălos, spuse Maurice, încă vreo cursă.

— Ia ascultă, domnule Maurice, replică Dixmer, la drept vorbind eşti cam nerecunoscător. Vreme de şase luni te-am lăsat să întreţii legături de dragoste cu soţia mea; timp de şase luni v-am respectat întâlnirile, am închis ochii la surâsurile domniilor-voastre. Nicicând un bărbat, trebuie să recunoşti, n-a fost mai puţin gelos ca mine.

— Pentru că erai încredinţat că ţi-aş putea fi de folos şi mă menajai.

— Fără îndoială, răspunse liniştit Dixmer, care se stăpânea pe măsură ce Maurice se aţâţa. În timp ce dumneata îţi trădai republica şi mi-o vindeai în schimbul unei priviri a soţiei mele, în vreme ce dumneata te dezonorai prin trădare, iar ea prin adulter, eu eram înţeleptul, eroul.

— Groaznic! exclamă Maurice.

— Da! nu-i aşa? Califici purtarea dumitale, domnule. Da, e groaznică, e infamă!

— Te înşeli, domnule, purtarea pe care o găsesc groaznică şi infamă e cea a bărbatului căruia i-a fost încredinţată cinstea unei femei, care a jurat că-i va păstra cinstea pură şi intactă şi care, în loc să-şi ţină jurământul, a făcut din frumuseţea ei o nadă ruşinoasă în care a prins inima celui slab din fire. Înainte de orice, era datoria dumitale sfântă s-o aperi pe femeia asta şi dumneata, în loc s-o aperi, ai vândut-o.

— Am să-ţi spun, domnule, răspunse Dixmer, ce eram dator să fac; eram dator să-mi salvez prietenul, care împreună cu mine lupta pentru o cauză sfântă. Aşa cum mi-am sacrificat averea pentru acea cauză, la fel mi-am sacrificat şi onoarea. Cât despre mine, am uitat cu desăvârşire de persoana mea, m-am retras cu totul în umbră. La mine nu m-am mai gândit decât în ultimă instanţă. Acuma nu mai am prieten; prietenul mi-a murit străpuns de-un pumnal; acuma nu mai am regină; regina a murit pe eşafod; acuma, ei bine, acum nu mă mai gândesc decât la răzbunarea mea.

— Spune mai curând la asasinatul dumitale.

— N-asasinezi o femeie adulteră, lovind-o, o pedepseşti doar.

— Adulterul i l-ai impus, deci era legitim.

— Crezi? făcu Dixmer cu un surâs sumbru. Analizează-i remuşcările, ca să vezi dacă ea crede c-a procedat legitim.

— Cel care pedepseşte, loveşte în văzul tuturor. Dumneata nu pedepseşti pentru că, punându-i capul sub ghilotină, te ascunzi.

— Auzi vorbă! Eu să fug, eu să mă ascund! Dar unde vezi una ca asta, nătângule? întrebă Dixmer. Înseamnă că m-am ascuns, de vreme ce-am asistat la condamnarea ei? Înseamnă că fug, de vreme ce-am să mă duc până în sala morţilor ca să-i spun ultimul adio?

— Ai s-o mai vezi? exclamă Maurice, ai să-ţi mai iei rămas bun de la ea?

— Hotărât lucru, răspunse Dixmer ridicând din umeri, nu te pricepi la răzbunări, cetăţene Maurice. Aşadar, în locul meu, ai lăsa evenimentele să se desfăşoare în voia lor şi împrejurările să-şi urmeze cursul; aşadar, spre exemplu, socoţi că faţă de femeia adulteră care şi-a meritat moartea m-am achitat, de vreme ce-am pedepsit-o cu moartea, sau mai curând ea s-a achitat faţă de mine. Nu, cetăţene Maurice, eu am găsit ceva mai bun de făcut, am găsit un mijloc să-i întorc femeii ăsteia răul pe care mi l-a făcut! Te iubeşte şi

are să moară departe de dumneata. Pe mine mă urăşte şi pe mine are să mă vadă iarăşi. Uite, adăugă el scoţând un portofel din buzunar, vezi portofelul ăsta? În el am un bilet semnat de grefierul Palatului. Cu biletul ăsta pot pătrunde până la condamnaţi. Ei bine, am să pătrund până la Geneviève, şi-am să-i spun de la obraz că-i o adulteră, am să mă uit cum îi cade părul sub mâna călăului şi, în vreme ce părul are să-i cadă, are să-mi audă vocea, repetându-i: " Adultero!" Am s-o însoţesc până la căruţă şi, când va păşi pe eşafod, ultimul cuvânt ce-are să-l audă va fi cel de adulteră.

— la seama! n-are să aibă puterea să sufere atâtea mârşăvii şi are să te denunţe!

— Nu! răspunse Dixmer, prea mă urăşte ca să facă una ca asta. Dac-ar fi avut de gând să mă denunţe, m-ar fi denunţat atunci când prietenul dumitale o sfătuia în şoaptă să mă denunţe. De vreme ce nu m-a denunţat ca să-şi salveze viaţa, n-are să mă denunţe acum ca să moară cu mine, căci ştie prea bine că dacă mă denunţă, îi voi amâna supliciul cu o zi; şi ştie prea bine că dacă m-ar denunţa, am s-o însoţesc nu numai până jos unde se termină scările palatului, ci până la eşafod; căci ştie prea bine că, în loc s-o părăsesec lângă scăunaş, voi urca cu dânsa în căruţă; şi ştie la fel de bine că tot timpul drumului am să-i repet cuvântul teribil de adulteră; că şi pe eşafod am să i-l repet şi că în clipa în care se va prăbuşi în eternitate, învinuirea asta o va însoţi.

Dixmer era înfiorător de plin de mânie şi ură. Îl apucase de mână pe Maurice şi i-o scutura cu o putere nebănuită de tânărul nostru, care avea o reacţie contrară: pe măsură ce Dixmer se înfierbânta, Maurice se calma.

— Ascultă, spuse el, la asemenea răzbunare lipseşte un lucru.

— Care?

— Să-i poţi spune; "Ieşind din tribunal, ţi-am întâlnit iubitul şi l-am ucis."

— Dimpotrivă, prefer să-i spun că trăieşti şi că tot restul vieţii dumitale ai să suferi din pricina morţii ei.

— Totuşi ai să mă ucizi, spuse Maurice; sau, adăugă el, uitându-se jur-împrejur şi văzându-se aproape stăpân pe poziţie, sau am să te ucid eu.

Şi alb la faţă de emoţie, exaltat de mânie, simţindu-şi puterile îndoite din pricina stăpânirii de sine pe care şi-a impus-o ca să-l audă pe Dixmer cum îşi expune până la capăt groaznicu-i proiect, îl înşfăcă de gât şi îl trase după el, mergând cu spatele, către o scară ce dădea pe malul apei.

Simţindu-i mâna, Dixmer fu cuprins, la rându-i, de-o ură ce urca în el ca o lavă.

— Prea bine, zise el, nu-i nevoie să mă tragi cu sila, vin singur.

— Vino atunci, eşti înarmat.

— Te urmez.

— Nu, mergi înaintea mea. Îţi pun în vedere că la cel mai mic semn, la cel mai mic gest îţi despic capul cu o lovitură de sabie.

— Ei! ştii doar prea bine că nu mi-e teamă, spuse Dixmer cu un surâs pe care buzele palide îl făceau înfiorător.

— Teamă de sabia mea, nu, şopti Maurice, dar ţi-e teamă că nu te vei mai putea răzbuna. Totuşi, adăugă el, acum când suntem faţă-n faţă, poţi să-ţi iei rămas bun de la ea.

Într-adevăr, ajunseseră la marginea apei şi chiar dacă privirea cuiva i-ar fi putut urmări acolo unde se aflau, nimeni n-ar fi putut ajunge la timp spre a împiedica desfăşurarea duelului.

Dealtfel, o mânie identică îi sfâşia pe cei doi bărbaţi.

Din vorbă în vorbă, coborâseră pe scăriţa care da în Piaţa Palatului şi ajunseseră pe cheiul aproape pustiu, căci, fiind abia ora două, dezbaterile şi condamnările continuau şi mulţimea se înghesuia încă în sala tribunalului, pe coridoare şi în curţi. Dealtminteri, Dixmer părea la fel de însetat de sângele lui Maurice, ca şi Maurice de sângele lui Dixmer.

S-au afundat atunci sub una dintre bolţile ce duc de la celulele Conciergeriei la apa fluviului, canale infecte astăzi, dar care, însângerate odinioară, fuseseră nu o dată locul de trecere a cadavrelor scoase din temniţele subterane.

Maurice se aşeză între apă şi Dixmer.

— Cred că eu am să te omor, Maurice, spuse Dixmer; tremuri prea tare.

— Iar eu, Dixmer, spuse Maurice, apucând sabia în mână şi împiedicându-i cu grijă orice încercare de retragere, cred, dimpotrivă, că eu am să te ucid şi, după ce te voi fi ucis, am să-ţi iau din portofel biletul de liberă trecere de la grefa Palatului. Ei! degeaba ţi-ai încheiat nasturii la haină, sabia mea are să ţi-o desfacă, mă prind pe orice, fie ea de bronz, ca platoşele din antichitate.

— Biletul acela, urlă Dixmer, ai să-l iei?

— Da, răspunse Maurice, eu am să mă slujesc de biletul acela. Cu biletul acela eu am să pătrund până la Geneviève; eu am să mă aşez alături de ea în căruţă; am să-i şoptesc la ureche cât timp va mai trăi: Te iubesc, iar când îi va cădea capul, am să-i spun: Te-am iubit.

Dixmer făcu o mişcare cu mâna stângă ca să apuce hârtia şi să o arunce cu portofel cu tot în fluviu. Dar, iute ca fulgerul, ascuţită ca o coasă, sabia lui Maurice se abătu asupra mâinii aceleia şi o desprinse aproape în întregime de încheietură.

Rănitul scoase un strigăt, scuturându-şi mâna mutilată şi se puse în gardă.

Abia atunci începu sub bolta aceea izolată şi întunecoasă o luptă teribilă. Cei doi bărbaţi încercuiţi într-un spaţiu atât de îngust, încât loviturile nu puteau

depăşi, ca să zicem aşa, linia trupului, alunecau pe lespezile pline de mâzgă şi anevoie se propteau de pereţii canalului. Atacurile se înteţeau pe măsura nerăbdării luptătorilor.

Dixmer simţea scurgându-i-se sângele şi-şi dădea seama că puterile aveau să-l părăsească odată cu sângele pierdut, îl atacă pe Maurice cu atâta violenţă, încât acesta se văzu silit să se dea un pas îndărăt. Trăgându-se înapoi, îi alunecă piciorul stâng şi vârful săbiei duşmanului său îi atinse pieptul, rănindu-l. Dar cu o mişcare iute ca gândul, aşa îngenuncheat cum se afla, Maurice înlătură lama cu mâna stângă şi întinse vârful săbiei spre Dixmer, care, în plin avânt al mâniei, repezindu-se în mişcarea lui pe un sol înclinat, căzu peste sabia lui Maurice şi se străpunse singur în ea.

Se auzi un blestem înspăimântător. Apoi trupurile celor doi se rostogoliră până afară din boltă.

Unul singur se ridică: Maurice, Maurice scăldat în sânge, dar în sângele duşmanului său.

Trase sabia către el, dar pe măsură ce o trăgea părea că scoate şi restul de viaţă care mai scutura încă într-un tremur nervos mădularele lui Dixmer.

Apoi, când se încredinţa de-a binelea că acela murise, se apleca asupra cadavrului, deschise haina mortului, luă portofelul şi se depărta în mare grabă.

Dar se privi cum arată şi-şi dădu seama că n-ar fi putut face nici patru paşi pe stradă fără să fie arestat: era plin de sânge.

Se apropie de malul apei, se aplecă înspre fluviu şi-şi spălă mâinile şi hainele.

Pe urmă urcă repede scara, aruncând o ultimă privire spre boltă.

Un fir roşu şi aburind ieşea de sub boltă şi înainta scurgându-se spre cursul apei.

Ajuns aproape de Palat, desfăcu portofelul şi găsi biletul de liberă trecere semnat de grefierul Palatului.

— Mulţumescu-ţi ţie, Doamne, tu cel drept! şopti el.

Şi urcă în grabă treptele care duceau la sala morţilor.

Ornicul bătea ora trei.

Capitolul LIV Sala morţilor

Ne amintim desigur că grefierul Palatului de Justiţie pusese la îndemâna lui Dixmer toate registrele sale de întemniţări şi eliberări ale arestaţilor şi că

întreţinuse cu el relaţii pe care prezenţa doamnei grefiere le făcea nespus de plăcute.

Omul acesta, cum lesne ne putem închipui, a fost copleşit de o spaimă cumplită când ieşi la iveală complotul lui Dixmer.

Într-adevăr, era obligat să apară în postura de complice al fostului său coleg şi să fie condamnat la moarte odată cu Geneviève.

Fouquier-Tinville îl chemase la el.

E de la sine înţeles cât s-a trudit bietul om să-şi dovedească nevinovăţia în ochii acuzatorului public. Şi a reuşit datorită mărturisirilor Genevièvei, care stabileau că el habar nu avusese de planurile soţului ei. A reuşit şi datorită dispariţiei lui Dixmer, dar mai cu seamă datorită interesului lui Fouquier-Tinville de-a păstra cu orice preţ reputaţia imaculată a organelor sale administrative.

— Cetăţene, îi spusese grefierul, aruncându-se în genunchi la picioarele sale, iartă-mă, m-am lăsat înşelat.

— Cetăţene, îi răspunse acuzatorul public, un slujitor al naţiunii care se lasă înşelat în nişte vremuri cum sunt cele pe care le trăim, se cuvine să fie ghilotinat.

— Dar omul poate greşi din prostie, cetăţene, urmă grefierul, care murea de pofta de a-l numi monseniore pe Fouquier-Tinville.

— Prostie sau nu, replică severul acuzator, nimeni nu trebuie să se lase să adoarmă în el dragostea pentru Republică. Şi gâştele Capitoliului erau proaste şi totuşi s-au trezit din somn ca să salveze Roma.

La asemenea argument, grefierul nu mai avea nimic de replicat; scoase un geamăt şi aşteptă.

— Te iert, spuse Fouquier. Ba chiar am să-ţi iau şi apărarea, căci nu vreau ca unul dintre slujbaşii mei să fie nici măcar bănuit. Dar, ţine minte, la cel mai neînsemnat cuvânt ajuns la urechea mea, la cea mai palidă amintire a poveştii de faţă, te-ai curăţat.

Nu-i nevoie să mai spunem cu ce grabă şi solicitudine porni grefierul să găsească rapoartele, gata oricând să spună tot ce ştiau şi uneori ce nu ştiau, chiar de-ar fi făcut să cadă capetele a zeci de oameni.

Îl căută pretutindeni pe Dixmer ca să-i ceară să tacă. Dar Dixmer îşi schimbase fireşte domiciliul şi grefierul nu-l putu găsi nicăieri.

Geneviève fu adusă pe banca acuzaţilor, dar ea declarase dinainte, în cursul instrucţiei, că nici ea, nici soţul ei n-au avut nici un complice.

Şi vai! cum i-a mai mulţumit el din ochi bietei femei când o văzu trecând prin faţa lui în drum spre judecată!

Numai că, după ce ea trecuse şi el se întorsese o clipă în grefă să ia un dosar pe care-l cerea cetăţeanul Fouquier-Tinville, îl văzu deodată pe Dixmer apărând şi îndreptându-se spre el cu pas domol şi liniştit.

Apariţia îl împietri.

— Vai! făcu el, de parc-ar fi zărit un spectru.

— Ce, nu mă mai cunoşti? întrebă nou-venitul.

— Ba da. Eşti cetăţeanul Durand, sau mai curând cetăţeanul Dixmer.

— Chiar aşa.

— Dar nu eşti mort, cetăţene?

— Nu încă, precum vezi.

— Vreau să spun că vei fi arestat.

— Cine vrei să mă aresteze? Nimeni nu mă cunoaşte.

— Dar te cunosc eu şi n-am de spus decât un cuvânt ca să te trimit la ghilotină.

— Iar eu n-am de spus decât două cuvinte ca să fii ghilotinat odată cu mine.

— E îngrozitor ceea ce spui.

— Nu, e doar logic.

— Dar despre ce e vorba? Să vedem, vorbeşte! Grăbeşte-te, căci, cu cât vom vorbi mai puţin, cu atât riscăm mai puţin şi unul şi celălalt.

— Iată. Soţia mea va fi condamnată, nu-i aşa?

— Tare mă tem că da, biata femeie!

— Ei bine, doresc s-o mai văd pentru ultima oară ca să-i spun rămas bun.

— Unde?

— În sala morţilor.

— Şi-ai să îndrăzneşti să intri acolo?

— De ce nu?

— Vai! exclamă grefierul, care simţi că se înfioară chiar numai la un asemenea gând.

— Trebuie să existe un mijloc! urmă Dixmer.

— Ca să pătrunzi în sala morţilor?

— Da, fără îndoială.

— Care-i acela?

— Să-ţi procuri un bilet de liberă trecere.

— Şi unde se obţine biletul de liberă trecere? Grefierul se făcu alb ca varul şi bolborosi:

— Biletele de liberă trecere unde se obţin, întrebi?

— Întreb unde se obţin, răspunse Dixmer; întrebarea e limpede, cred.

— Se obţin... aici.

— Ei, zău? Şi cine le semnează de obicei?

— Grefierul.

— Dar grefierul eşti tu!

— Fără îndoială că sunt eu.

— Na! ce potrivească! urmă Dixmer luând loc. Ai să-mi semnezi un bilet de liberă trecere.

Grefierul sări ca ars.

— Îmi ceri capul, cetăţene, spuse el.

— Ba nu, îţi cer un bilet de liberă trecere, atâta tot!

— Acuma chem să te-aresteze, nenorocitule! exclamă grefierul, făcând apel la toată energia sa.

— N-ai decât, răspunse Dixmer, dar în aceeaşi clipă, te denunţ ca complice şi în loc să mă laşi să mă duc singur în sala faimoasă, ai să mă însoţeşti, atâta tot!

Grefierul se îngălbeni.

— Ah! Ticălosule! exclamă el.

— Nu-i nici un ticălos în afacerea asta, urmă Dixmer. Trebuie să vorbesc cu soţia mea şi-ţi cer un bilet de liberă trecere ca s-ajung până la ea.

— E chiar atât de necesar să vorbeşti cu ea?

— Aşa se pare, de vreme ce-mi risc capul ca să izbutesc.

Argumentul i se păru plauzibil grefierului. Dixmer văzu că era pornit s-o facă.

— Hai, urmă el, fii pe pace, n-are să se ştie nimic. Ce dracu! Trebuie să mai fie cazuri asemănătoare celui în care mă găsesc!

— Rar. Nu-i mare concurenţă la aşa ceva! Ştii ce? Hai să aranjăm treaba altfel.

— Dacă-i cu putinţă, n-am nimic împotrivă.

— E foarte cu putinţă. Intri prin uşa condamnaţilor; prin uşa aceea n-ai nevoie de bilet de liberă trecere. Şi după ce vei fi vorbit cu soţia, mă chemi şi eu te scot.

— Nu-i rea ideea, spuse Dixmer, dar din nenorocire e povestea aia care circulă prin tot oraşul...

— Care?

— Povestea unui ghebos care a greşit uşa şi, crezând că intră în arhive, a murit în sala despre care vorbim. Numai că intrând prin uşa condamnaţilor în loc să intre pe uşa cea mare şi neavând bilet de liberă trecere cu care să se legitimeze, odată intrat, n-au mai vrut să-l lase să iasă. I s-a spus că de vreme ce-a intrat pe uşa condamnaţilor, trebuie să fi fost şi el condamnat ca şi ceilalţi, în zadar a protestat, s-a jurat, a chemat, nimeni nu l-a crezut, nimeni nu i-a venit în ajutor, nimeni nu l-a scos. Aşa încât cu toate protestele, jurămintele, strigătele sale, călăul i-a tăiat mai întâi părul şi pe urmă gâtul. E adevărată anecdota, cetăţene grefier? Dumneata trebuie s-o ştii mai bine ca toată lumea.

— Da, e-adevărată! spuse grefierul tremurând din tot trupul.

— Ei bine, vezi deci că, ţinând seama de asemenea antecedente, ar trebui să fiu nebun să intru într-un abator ca ăsta!

— Dar de vreme ce îţi spun că eu voi fi aici!

— Şi dacă vei fi chemat şi reţinut în altă parte, sau dacă uiţi?

Dixmer repetă ultimile cuvinte:

— Dacă uiţi că sunt acolo?

— Dar de vreme ce-ţi făgăduiesc...

— Nu. Dealtminteri, aşa ceva te-ar compromite. Ai fi văzut discutând cu mine şi pe urmă, ce să mai vorbim, nu-mi convine. Aşa că prefer biletul de liberă trecere.

— Cu neputinţă.

— Atunci, dragul meu, va trebui să deschid gura şi vom face împreună plimbarea în Piaţa Revoluţiei.

Grefierul, năucit, zăpăcit, pe jumătate mort, semnă un bilet de liberă trecere pentru un cetăţean.

Dixmer se repezi asupra lui şi ieşi grăbit să se ducă să ia loc în sala de şedinţe, acolo unde l-am văzut.

Restul se ştie.

Din clipa aceea, grefierul, ca să evite orice învinuire de complicitate, se duse să ia loc alături de Fouquier-Tinville, lăsând direcţia grefei pe mâinile primului său ajutor.

La ceasurile trei şi zece minute, Maurice, în posesia biletului de liberă trecere, străbătu un şir de temniceri şi de paznici, ajungând fără nici o piedică la uşa fatală.

Când spunem fatală, exagerăm, deoarece existau două uşi. Una mare prin care intrau şi ieşeau posesorii biletelor de liberă trecere şi uşa condamnaţilor, prin care intrau numai cei ce trebuiau să meargă la eşafod.

Încăperea în care pătrunsese Maurice era despărţită în două compartimente.

În unul dintre compartimente şedeau funcţionarii însărcinaţi să înregistreze numele celor ce soseau, iar în celălalt, mobilat doar cu câteva bănci de lemn, erau depuşi şi cei ce fuseseră numai arestaţi şi cei ce fuseseră condamnaţi, ceea ce de fapt era aproape acelaşi lucru.

Încăperea era întunecoasă, luminată doar de nişte geamuri dintr-un perete de scândură, comun cu grefa.

O femeie îmbrăcată în alb, pe jumătate fără cunoştinţă, zăcea într-un colţ rezemată de zid.

Un bărbat stătea în picioare în faţa ei, cu braţele încrucişate, clătinând din când în când din cap şi şovăind să-i vorbească, de frică să nu-i redeştepte simţirea, pe care părea să şi-o fi pierdut.

În jurul celor două personaje se vedeau mişcându-se condamnaţii, care hohoteau de plâns sau cântau imnuri patriotice.

Alţii se plimbau cu paşi gigantici, de parcă ar fi vrut să fugă de gândurile care-i sfâşiau.

Era într-adevăr anticamera morţii şi mobilierul o făcea să-şi merite numele.

Se vedeau întredeschizându-se sicriele umplute cu paie, de parcă i-ar fi chemat pe cei vii: slujeau drept paturi de odihnă, erau morminte provizorii.

Un dulap mare se afla pe peretele opus ferestrelor. Din curiozitate, un arestat îl deschise, dar se dădu înapoi plin de groază.

În dulap stăteau închise hainele însângerate ale ghilotinaţilor din ajun şi cozi lungi de păr împletit atârnau ici şi colo; ele reprezentau bacşişurile călăului, care le vindea rudelor, când autoritatea supremă nu-i poruncea să ardă acele scumpe relicve.

Maurice, cu răsuflarea tăiată, scos din fire, nici nu deschisese bine uşa şi văzu dintr-o ochire întregul tablou.

Făcu doar trei paşi în încăpere şi se prăbuşi la picioarele Genevièvei.

Biata femeie scoase un strigăt pe care Maurice i-l înăbuşi cu un sărut.

Lorin, plângând, îşi strângea prietenul în braţe; erau cele dintâi lacrimi pe care le vărsa.

Ce straniu! Toţi nenorociţii de acolo, care aveau să moară împreună, abia de se uitau la tabloul înduioşător pe care li-l ofereau aceşti semeni ai lor.

Fiecăruia dintre ei îi erau prea de-ajuns emoţiile personale ca să mai poată lua parte la emoţiile celorlalţi.

Cei trei prieteni rămaseră pentru o clipă uniţi într-o îmbrăţişare mută, fierbinte, aproape plină de voioşie.

Lorin se desprinse primul din grupul îndurerat.

— Şi tu eşti condamnat? îl întrebă pe Maurice.

— Da, răspunse el.

— Vai! ce fericire! şopti Geneviève.

Bucuria oamenilor care nu mai au decât un ceas de trăit nu poate dăinui nici măcar cât viaţa lor.

Maurice, după ce-o contemplă pe Geneviève, cu dragostea lui înflăcărată şi adâncă, pe care o păstra în inimă, după ce-i mulţumi pentru cuvântul-totodată egoist şi duios care îi scăpase de pe buze, se întoarse către Lorin.

— Acuma, spuse el, cuprinzând în mâna lui amândouă mâinile Genevièvei, să stăm de vorbă.

— A! da, să stăm de vorbă, încuviinţă Lorin. E tocmai ce trebuie, dacă ne rămâne timp. Ce vrei să-mi spui?

— Ai fost arestat din pricina mea, condamnat din pricina ei, fără să fi comis nimic împotriva legilor. Cum Geneviève şi cu mine ne plătim datoriile, n-are nici un rost să fii pus tu să plăteşti odată cu noi.

— Nu înţeleg.

— Lorin, tu eşti liber.

— Liber eu? Eşti nebun! izbucni Lorin.

— Nu, nu sunt nebun, îţi repet că eşti liber. Iată biletul de liberă trecere. Vei fi întrebat cine eşti; ai să spui că eşti funcţionar la grefa de la Carmes şi că ai venit să vorbeşti cu cetăţeanul grefier al Palatului; din curiozitate i-ai cerut un bilet de liberă trecere ca să vezi condamnaţii; i-ai văzut, eşti satisfăcut şi pleci.

— Asta e o glumă, nu-i aşa?

— Nu, nici vorbă, dragul meu, iată biletul, nu lăsa să-ţi scape prilejul. Tu nu eşti îndrăgostit, tu n-ai nevoie să mori ca să petreci câteva minute cu iubita sufletului tău şi să nu pierzi nici o clipă din eternitatea ta.

— Ei bine! Maurice, exclamă Lorin, dacă se poate ieşi de aici, ceea ce n-aş fi crezut nici în ruptul capului, îţi jur, de ce nu încerci s-o salvezi întâi pe doamna? Cât despre tine, vom vedea ce-i de făcut.

— Cu neputinţă, răspunse Maurice cu o teribilă strângere de inimă. Uită-te, pe bilet e vorba de un cetăţean şi nu de o cetăţeană. Şi, dealtfel, Geneviève n-ar vrea să iasă şi să mă lase pe mine aici, să trăiască, ştiind că eu am să mor.

— Ei bine, dar dacă ea nu vrea, de ce să vreau eu? Crezi, aşadar, că am mai puţin curaj decât o femeie?

— Nu, dragul meu, dimpotrivă, ştiu că eşti cel mai curajos dintre bărbaţi, dar nimic pe lume n-ar putea îndreptăţi încăpăţânarea ta în asemenea caz. Hai, Lorin, profită de momentul propice şi dă-ne nouă bucuria supremă de-a te şti liber şi fericit.

— Fericit! exclamă Lorin, se vede că glumeşti! Fericit fără voi? ... Ei! ce dracu vrei să fac eu în lumea asta, fără voi, la Paris, ieşit din obiceiurile mele? Să nu vă mai văd, să nu vă mai scot din sărite cu versurile mele pe rime date? Ah! nu, în ruptul capului!

— Lorin, prietene!...

— Tocmai fiindcă-ţi sunt prieten, de-aceea stărui. Cu speranţa de-a vă regăsi, fiind arestat aşa cum sunt, aş fi în stare să dărâm ziduri. Dar să scap de-aici singur-singurel ca să hoinăresc pe străzi, cu capul plecat, apăsat de-o greutate ca o remuşcare, ce-are să-mi strige fără încetare în ureche: "Maurice, Geneviève!", ca să trec prin anume cartiere, prin faţa unor case în care v-am văzut pe voi, ca s-ajung să-mi fie silă şi să nu mai pot suferi Parisul ăsta scump, pe care l-am iubit atât de mult, nu! pe cinstea mea nu şi găsesc că a fost just să se proscrie regii, de n-ar fi decât din pricina regelui Dagobert.

— Şi ce legătură are regele Dagobert cu cele ce se petrec cu noi?

— Ce legătură? Tiranul acela infernal îi spunea marelui Eloi: "Nu există nici o tovărăşie, oricât de bună, de care să nu trebuiască să te desparţi!" Ei bine, eu sunt republican şi spun: Nimic nu trebuie să ne facă să ne despărţim de-o tovărăşie, nici chiar ghilotina; mă simt bine aici, aşa că rămân.

— Bietul meu prieten! bietul meu prieten! exclamă Maurice.

Geneviève nu spunea nimic, dar se uita la el cu ochii scăldaţi în lacrimi.

— Ţie îţi pare rău după viaţă! spuse Lorin.

— Da, din pricina Genevièvei!

— Dar mie nu-mi pare rău neavând de ce, nici din cauza zeiţei Raţiunea, care — am uitat să-ţi aduc la cunoştinţă împrejurarea s-a supărat în ultima vreme grozav de tare pe mine, lucru care nu-i va pricinui nici măcar necazul de-a se consola ca cealaltă Arthémise, cea veche. Voi merge, aşadar, foarte liniştit şi foarte bine dispus. Am să-i fac să râdă pe toţi netrebnicii ăştia care aleargă după căruţa condamnaţilor; am să-i fac un catren frumos domnului Sanson şi pe urmă gata... adică... stai puţin. Lorin se întrerupse.

— A! s-a făcut! s-a făcut! izbucni el, s-a făcut, vreau să ies. Ştiam prea bine că nu iubesc pe nimeni dincolo; dar uitasem că urăsc pe cineva. Ceasul, Maurice, cât e ceasul?

— Trei şi jumătate.

— Am vreme, am vreme.

— Cu siguranţă! exclamă Maurice. Mai sunt încă nouă acuzaţi astăzi, şedinţa nu se termină înainte de cinci. Mai avem, aşadar, aproape două ceasuri înaintea noastră.

— E tocmai cât îmi trebuie. Dă-mi biletul de liberă trecere şi împrumută-mi douăzeci de centime.

— Doamne! ce ai de gând să faci? şopti Geneviève.

Maurice îi strânse mâna. Important pentru el era să plece Lorin.

— Am o idee! spuse Lorin.

Maurice îşi scoase punga cu bani din buzunar şi o puse în mâna prietenului său.

— Şi acum biletul de liberă trecere, pentru Dumnezeu! scuzaţi, am vrut să spun pentru Fiinţa Supremă!

Maurice îi înmână biletul de liberă trecere.

Lorin îi sărută mâna Genevièvei şi, profitând de clipa în care erau aduşi la grefă o serie de condamnaţi, trecu încălecând băncile de lemn şi se înfăţişă la uşa cea mare.

— Ei! exclamă un paznic, iată unul care fuge, după câte-mi pare.

Lorin se răsti la el prezentându-i biletul.

— Citeşte aici, spuse el, cetăţene paznic şi învaţă să cunoşti mai bine oamenii.

Paznicul recunoscu iscălitura grefierului, dar făcea parte din categoria aceea de funcţionari care n-au în general încredere şi cum tocmai atunci grefierul cobora treptele tribunalului, cu un fior care încă nu-l părăsise de când, cu atâta imprudenţă, se încumetase să-şi pună iscălitura, paznicul îl întrebă:

— Cetăţene grefier, iată un act cu ajutorul căruia un oarecare vrea să iasă din sala morţilor. E valabil actul?

Grefierul păli de spaimă şi, încredinţat că, dacă se uită, are să zărească chipul teribil al lui Dixmer, se grăbi să răspundă, uitându-se la biletul de liberă trecere:

— Da, da, e semnătura mea.

— Atunci, spuse Lorin, dacă e iscălitura ta, dă-mi biletul.

— Nu, spuse grefierul, rupând în bucăţele biletul, nu! Soiul ăsta de bilete nu pot sluji decât o dată.

O clipă, Lorin rămase nehotărât.

— A! nu-i nimic, exclamă el, mai înainte de toate trebuie să-l omor.

Şi se repezi afară din grefă.

Maurice îl urmărise pe Lorin cu o emoţie lesne de înţeles. După ce Lorin dispăru, îi spuse Genevièvei într-o exaltare care părea să fie bucurie adevărată:

— A scăpat! I-a rupt biletul de liberă trecere, n-are să mai poată intra. Dealtfel, chiar de-ar putea intra, şedinţa tribunalului se termină la cinci, când se va întoarce, noi vom fi morţi.

Geneviève scoase un suspin şi se înfiora.

— Ah! strânge-mă în braţe, şopti ea şi să nu ne mai despărţim... Oare de ce nu-i cu putinţă să fim loviţi o singură dată, ca să ne dăm ultima suflare în aceeaşi clipă!

După aceea se retraseră în cel mai depărtat ungher al încăperii întunecate, Geneviève se aşează strâns lipită de Maurice şi-şi petrecu amândouă braţele în jurul gâtului său. Îmbrăţişaţi, răsuflând amândoi odată, potolind înlăuntrul lor tumultul oricărui gând, cei doi împietriră în înlănţuirea dragostei şi în vecinătatea morţii.

Şi astfel s-a scurs o jumătate de ceas.

Capitolul LV De ce plecase Lorin

Dintr-o dată se auzi un zgomot puternic, paznicii dădură buzna prin uşiţa scundă, în urma lor venea Sanson însoţit de ajutoarele lui care duceau colaci de frânghie.

— Vai! dragul meu, exclamă Geneviève, iată clipa fatală şi simt că mă părăsesc puterile.

— Vă înşelaţi, se auzi vocea puternică a lui Lorin:

Vă înşelaţi, n-aveţi dreptate,
Ca moartea-nseamnă libertate!

— Lorin! strigă Maurice în culmea disperării.

— Nu sunt bune deloc, nu-i aşa? Sunt de aceeaşi părere cu tine. Începând de ieri n-am mai făcut decât versuri vrednice de dispreţ.

— A! despre asta e vorba. Te-ai întors, nenorocitule!... te-ai întors!...

— Asta ne-a fost înţelegerea, nu? Ascultă, fiindcă cele ce am de spus vă interesează pe amândoi.

— Doamne!

— Dar lasă-mă să vă vorbesc, altfel n-am să mai am vreme să vă povestesc comedia. Am vrut să ies ca să cumpăr un cuţit din strada Barillerie.

— Dar ce voiai să faci cu cuţitul?

— Voiam să-l ucid pe milostivul de domn Dixmer.

Geneviève fu scuturată de-un fior.

— Ah! exclamă Maurice, acum înţeleg.

— L-am cumpărat. Şi iată ce-mi ziceam eu, iar tu vei înţelege ce spirit logic are prietenul tău. Încep să cred c-ar fi trebuit să mă fac matematician, nu poet. Din nenorocire, acum e prea târziu. Iată, aşadar, ce-mi ziceam eu; urmăreşte-mi raţionamentul: "Domnul Dixmer şi-a compromis soţia; domnul Dixmer a venit s-o vadă în timpul procesului, domnul Dixmer nu se va lipsi de plăcerea de-a o vedea trecând în căruţa condamnaţilor şi mai ales de-a ne însoţi. Am să-l găsesc în primul rând al gloatei, am să mă strecor lângă el, am să-i spun: «Bună ziua, domnule Dixmer» şi am să-i înfig cuţitul în coaste."

— Lorin! exclamă Geneviève.

— Linişteşte-te, scumpă prietenă, providenţa a făcut singură dreptate, închipuiţi-vă că gloata, în loc să stea în faţa Palatului, ca de obicei, făcuse o întorsătură spre dreapta şi se înghesuia de-a lungul cheiului. Aha! mi-am zis eu, fără îndoială că trebuie să fie vreun câine care se îneacă. De ce n-ar fi acolo şi Dixmer? Un câine care se îneacă e un prilej de-a căsca gura. Mă apropii de parapet şi văd de-a lungul malului o grămadă de oameni care ridicau braţele în sus, se aplecau să se uite la ceva ce sta întins pe pământ şi scoteau exclamaţii

de gândeai c-are să se reverse Sena. Mă apropiai... Acel ceva... ghiceşte cine era...

— Era Dixmer, spuse Maurice cu o voce sumbră.

— Da, el. Cum de-ai putut ghici? Da, Dixmer, scumpe prieten, Dixmer care-şi spintecase singur pântecul. Nenorocitul s-a sinucis, fără îndoială, drept ispăşire.

— Ei! făcu Maurice cu un zâmbet sumbru, asta ai crezut tu?

Geneviève îşi lăsă capul să-i cadă în mâini. Era prea slăbită ca să mai poată îndura atâtea emoţii una după alta.

— Da, asta am crezut, dat fiind că s-a găsit lângă el sabia-i plină de sânge; afară doar... dacă nu va fi întâlnit pe cineva...

Maurice, fără să spună vreun cuvânt şi folosindu-se de clipa în care Geneviève, copleşită, nu era cu ochii îndreptaţi asupra lui şi nu putea să-l vadă, îşi desfăcu haina şi-i arătă lui Lorin vesta şi cămaşa însângerată.

— A! asta-i altceva, spuse Lorin.

Şi-i întinse mâna lui Maurice.

— Acum, spuse el, aplecându-se la urechea lui Maurice, dat fiind că n-am fost percheziţionat, deoarece am pătruns spunând că fac parte din suita domnului Sanson, am la mine cuţitul cumpărat, dacă ghilotina îţi face cumva silă.

Maurice apucă arma cu o mişcare plină de bucurie.

— Nu, spuse el, Geneviève ar suferi prea tare.

Şi-i înapoie cuţitul lui Lorin.

— Ai dreptate, zise Lorin. Trăiască maşina domnului Guillotin! În fond, ce-i maşina domnului Guillotin? Un bobârnac peste gât, cum a spus Danton. Ce-i un bobârnac?

Şi azvârli cuţitul în mijlocul grupului de condamnaţi.

Unul dintre ei îl luă şi şi-l înfipse în piept, căzând mort numaidecât.

În aceeaşi clipă, Geneviève făcu o mişcare şi scoase un ţipat. Sanson îi pusese mâna pe umăr.

Capitolul LVI Trăiască Simon!

La strigătul scos de Geneviève, Maurice înţelese că lupta e gata să înceapă.

Dragostea poate exalta sufletul până la eroism, dragostea poate, împotriva instinctelor fireşti, să împingă o făptură umană să-şi dorească

moartea, dar nu poate stinge în om teama de durere. Era evident că Geneviève accepta moartea cu mai multă linişte şi pietate de când ştia că Maurice va muri cu ea, dar resemnarea nu exclude suferinţa şi a pleca din lumea aceasta nu înseamnă numai a cădea într-un abis pe care-l numim necunoscut, ci mai înseamnă a suferi căzând.

Maurice cuprinse cu privirea toată scena prezentă şi cu gândul toată scena care avea să urmeze:

În mijlocul încăperii — un cadavru din pieptul căruia un paznic, repezindu-se, smulsese un cuţit, de teamă să nu slujească şi altora.

În jurul lui — bărbaţi muţi de disperare, abia luându-l în seamă, scriind pe câte-un carnet cuvinte fără şir, sau strângându-şi mâinile unii altora; unii repetând fără încetare, cum fac dementii, un nume îndrăgit, sau scăldând în lacrimi un portret, un inel, o şuviţă de păr; alţii proferând blesteme furioase împotriva tiraniei, cuvânt banal, afurisit rând pe rând de toată lumea şi totdeauna, iar uneori chiar de tirani.

În mijlocul tuturor nenorocirilor acelora, Sanson, împovărat mai puţin de cei cincizeci şi patru de ani ai lui, decât de gravitatea funcţiei sale lugubre, Sanson blând şi prevenitor, atât cât îi îngăduia misiunea sa, dădea unuia un sfat, altuia o încurajare, găsind cuvinte creştineşti cu care să răspundă atât deznădejdii, cât şi înfruntării.

— Cetăţeană, îi spuse el Genevièvei, va trebui să vă scoateţi fişiul şi să vă ridicaţi părul sau să-l tăiaţi, dacă binevoiţi.

Geneviève începu să tremure.

— Hai, scumpa mea prietenă, zise cu blândeţe Lorin, curaj!

— Aş putea să-i ridic eu părul doamnei? întrebă Maurice.

— Ah! da, exclamă Geneviève, el! vă implor, domnule Sanson.

— Fie, zise bătrânul, întorcând capul.

Maurice îşi dezlegă cravata ce păstra căldura gâtului său, Geneviève o sărută şi, aşezându-se în genunchi în faţa tânărului, îi întinse capul fermecător, mai frumos acum, copleşit de durere, decât vreodată în clipe de bucurie!

După ce Maurice isprăvi funebra operaţie, mâinile îi tremurau atât de tare şi pe chipul lui se citea atâta durere, încât Geneviève exclamă:

— Vai! Maurice, acuma am curaj.

Sanson se întoarse.

— Nu-i aşa, domnule, că am curaj? îl întrebă ea.

— Bineînţeles, cetăţeană, răspunse călăul cu glasul înduioşat.

Între timp, ajutorul principal parcursese borderoul trimis de Fouquier-Tinville.

— Paisprezece, zise el. Sanson, numără condamnaţii.

— Cincisprezece, cu cel mort, spuse el; cum se face asta?

Lorin şi Geneviève numărară şi ei după el, însufleţiţi de acelaşi gând.

— Spuneţi că nu sunt decât paisprezece condamnaţi şi noi suntem cincisprezece? întrebă ea.

— Da, se vede că cetăţeanul Fouquier-Tinville s-a înşelat.

— Vai! tu ai minţit, îi spuse Geneviève lui Maurice, tu nu ai fost condamnat.

— De ce să aştept până mâine când tu mori astăzi? răspunse Maurice.

— Iubitule, făcu ea surâzând, îmi dai putere; văd acuma cât e de uşor să mori.

— Lorin, zise Maurice, Lorin, îţi spun pentru ultima oară... nimeni nu te poate recunoaşte aici... spune c-ai venit să-ţi iei rămas bun de la mine... spune c-ai fost închis din greşeală. Cheamă paznicul care te-a văzut ieşind... Eu, cel ce trebuie să mor, voi fi adevăratul condamnat. Dar tu, te implorăm, prietene, fă-ne bucuria de-a trăi, ca să ne păstrezi amintirea. Mai este timp, Lorin, te implorăm.

Geneviève îşi împreună mâinile în semn de rugă. Lorin îi luă amândouă mâinile şi i le sărută.

— Am spus nu şi e nu, răspunse Lorin cu vocea-i hotărâtă. Nu mai stăruiţi, sau, pe bună dreptate, am să cred că vă stingheresc.

— Paisprezece, repetă Sanson şi ei sunt cincisprezece!

Apoi, ridicând glasul, spuse:

— E careva printre dumneavoastră care are ceva de reclamat? E careva care ar putea dovedi că se află aici dintr-o eroare?

Poate că s-au întredeschis câteva guri la întrebarea de mai sus, dar s-au închis fără să rostească nici un cuvânt. Celor care ar fi minţit le era ruşine să mintă; cel care n-ar fi minţit n-a vrut să vorbească.

Se făcu o tăcere de câteva minute, în vreme ce ajutoarele îşi vedeau de treburi, săvârşindu-şi lugubra lor slujbă.

— Cetăţeni, suntem gata... spuse atunci glasul surd şi solemn al lui Sanson.

Câteva suspine şi câteva gemete răspunseră glasului aceluia.

— Ei bine, zise Lorin, fie!

Să murim pentru patrie,
E soarta cea mai frumoasă!...

Da, mai cu seamă când mori pentru patrie; dar, hotărât lucru; încep să cred că noi nu murim decât pentru plăcerea celor care se uită la noi cum murim. Pe cinstea mea, Maurice, sunt de părerea ta, încep şi eu să fiu dezgustat.

— Apelul! strigă un comisar la uşă.

Mai mulţi paznici intrară în cameră şi închiseră ieşirile, aşezându-se astfel între viaţă şi condamnaţi, de parcă i-ar fi împiedicat să revină la viaţă.

Se făcu apelul. Maurice, care fusese de faţă la judecata condamnatului care se sinucisese cu cuţitul lui Lorin, răspunse prezent când i s-a rostit numele. Atunci se văzu că mortul era în plus.

Mortul fu scos afară din sală. Dacă i s-ar fi stabilit identitatea, dacă ar fi fost recunoscut drept condamnat, ar fi fost ghilotinat cu ceilalţi, aşa mort cum era.

Supravieţuitorii fură împinşi spre ieşire.

Pe măsură ce trecea câte unul prin faţa ferestruicii de la intrare, i se legau mâinile la spate.

Nici o vorbă nu fu rostită preţ de zece minute de către nenorociţii aceia.

Numai călăii vorbeau şi acţionau.

Maurice, Geneviève şi Lorin, care abia se mai puteau ţine pe picioare, se înghesuiau unul în altul ca să nu fie despărţiţi. Apoi condamnaţii fură împinşi din localul Conciergeriei în curte.

Acolo, spectacolul deveni înspăimântător.

Mulţi dintre condamnaţi simţiră că li se taie picioarele la vederea căruţelor; temnicerii îi ajutară să urce.

Se auzeau în dosul porţilor, încă închise, vocile confuze ale gloatei şi se ghicea după freamătul ei că trebuie să fie mare.

Geneviève urcă în căruţă cu destulă putere; dealtfel Maurice o sprijinea cu cotul. Maurice sui iute după dânsa.

Lorin nu se grăbi, îşi alese locul şi se aşeză în stânga lui Maurice.

Porţile se deschiseră; în fruntea primelor rânduri se afla Simon.

Cei doi prieteni îl recunoscură; şi dânsul îi văzu.

Se caţără pe borna de la poartă, pe lângă care căruţele aveau să treacă; erau trei căruţe.

Prima se urni din loc: era cea în care se aflau cei trei prieteni.

— Ei! bună ziua, frumosule grenadir! îi strigă Simon lui Lorin; gândesc c-ai să încerci tăişul cuţitului meu, nu?

— Da, răspunse Lorin şi am să-mi dau osteneala să nu-l ştirbesc prea tare, ca să poată tăia şi pielea ta, când ţi-o veni rândul.

Celelalte căruţe se porniră şi ele, urmând-o pe prima. O furtună înspăimântătoare de strigăte, de gemete, de blesteme izbucni în jurul condamnaţilor.

— Curaj, Geneviève, curaj! îi şopti Maurice.

— Vai! răspunse tânăra noastră, nu-mi pare rău de viaţă, deoarece mor împreună cu tine. Îmi pare rău că n-am mâinile libere ca măcar să te strâng în braţe, înainte de-a muri.

— Lorin, spuse Maurice, Lorin, scotoceşte în buzunarul vestei mele şi ai să găseşti un cuţitaş.

Maurice îşi aplecă buzunarul la înălţimea mâinilor prietenului său; pe urmă, trudindu-se amândoi, îl deschiseră. Atunci Maurice îl apucă cu dinţii şi tăie funiile care legau mâinile lui Lorin.

Lorin, scăpat de funiile sale, îi făcu acelaşi serviciu lui Maurice.

— Grăbeşte-te, spuse tânărul, uită-te la Geneviève; e gata să leşine.

Într-adevăr, ca să poată îndeplini operaţia aceea, Maurice se întorsese o clipă de lângă biata femeie şi, ca şi cum toată puterea i-ar fi venit de la dânsul, ea închisese ochi şi-şi lăsase capul să-i cadă pe piept.

— Geneviève, o strigă Maurice, Geneviève, deschide ochii, draga mea! Nu mai avem decât câteva minute ca să ne vedem pe lumea asta.

— Funiile îmi rănesc mâinile, şopti ea.

Maurice o dezlegă.

Numaidecât deschise ochii şi se ridică în prada unei exaltări care o făcu sclipitor de frumoasă.

Cu un braţ îl cuprinse pe Maurice de gât, cu cealaltă mână prinse mână lui Lorin şi toţi trei, în picioare în căruţă, având la picioarele lor celelalte două victime îngropate în stupoarea unei morţi anticipate, trimiseră cerului, care le îngăduise să se sprijine liberi unul de altul, un semn şi o privire pline de recunoştinţă.

Gloata care-i insulta, văzându-i şezând, tăcu când îi văzu stând în picioare.

Se zări eşafodul.

Maurice şi Lorin îl văzură; Geneviève nu-l zări; ea nu se uita decât la iubitul ei.

Căruţa se opri.

— Te iubesc, îi şopti Maurice Genevièvei, te iubesc.

— Femeia mai întâi, femeia prima! strigară mii de voci.

— Îţi mulţumesc, poporule, spuse Maurice. Cine spunea oare că eşti crud?

O cuprinse pe Geneviève în braţe şi, cu buzele lipite de buzele ei, o duse în braţele lui Sanson.

— Curaj, strigă Lorin, curaj!

— Am, răspunse Geneviève, am!

— Te iubesc! şopti Maurice. Te iubesc!

Nu mai erau nişte victime sortite măcelului, ci nişte prieteni care sărbătoreau moartea.

— Rămas bun! strigă Geneviève lui Lorin.

— La revedere! îi răspunse el.

Geneviève dispăru sub fatala basculă.

— E rândul tău! spuse Lorin.

— E rândul tău! zise Maurice.

— Ascultă! Geneviève te cheamă.

Într-adevăr, Geneviève scoase ultimul ei strigăt.

— Vino! chemă ea.

O zarvă mare se iscă în gloată. Frumosul şi gingaşul cap căzuse.

Maurice se repezi.

— E cât se poate de drept, spuse Lorin, să ne ţinem de logică. M-auzi tu, Maurice?

— Da.

— Ea te-a iubit, e ucisă prima, tu nu eşti condamnat, deci tu mori al doilea; eu n-am făcut nimic, dar fiind cel mai criminal dintre noi trei, vin ultimul la rând.

Şi iată, totul este clar
Când ai de logică habar.

Pe cinstea mea, cetăţene Sanson, îţi făgăduisem un catren, dar ai să te mulţumeşti şi cu un distih.

— Te-am iubit! şopti Maurice, legat de scândura fatală, zâmbindu-i capului iubitei lui, te-am iu...

Fierul tăie cuvântul la jumătate.

— E rândul meu! exclamă Lorin, sărind dintr-un salt pe eşafod şi repede! căci, într-adevăr, îmi pierd capul... Cetăţene Sanson, te-am păgubit de două versuri, în schimb îţi ofer un calambur.

Sanson îl legă şi pe el.

— Uite, urmă Lorin, e moda să se strige trăiască... ceva, când mori. Altădată se striga: "Trăiască regele!", dar rege nu mai este. După aceea s-a strigat: "Trăiască libertatea!", dar nici libertate nu mai am. Pe cinstea mea: "Trăiască Simon!" care ne-a adunat pe toţi trei la un loc.

Şi capul generosului tânăr căzu lângă cele ale lui Maurice şi Geneviève!

Sfârşit

* * *

Cuprins e-book Cavalerul Reginei:

Capitolul I Înrolaţii voluntari - 1 -
Capitolul II Necunoscuta - 6 -
Capitolul III Strada Fosses-Saint-Victor - 11 -
Capitolul IV Obiceiurile timpului - 14 -
Capitolul V Ce fel de om era cetăţeanul Maurice Lindey - 20 -
Capitolul VI Închisoarea Temple - 22 -
Capitolul VII Jurământ de jucător - 27 -
Capitolul VIII Geneviève - 32 -
Capitolul IX Cina - 36 -
Capitolul X Cârpaciul Simon - 41 -
Capitolul XI Biletul - 46 -
Capitolul XII Dragoste - 50 -
Capitolul XIII 31 mai - 64 -
Capitolul XIV Devotament - 67 -
Capitolul XV Zeiţa Raţiune - 71 -
Capitolul XVI Fiul risipitor - 74 -
Capitolul XVII Minerii - 78 -
Capitolul XVIII Nori - 82 -
Capitolul XIX Cererea - 86 -
Capitolul XX Florăreasa - 90 -
Capitolul XXI Garoafa roşie - 93 -
Capitolul XXII Simon cenzorul - 96 -
Capitolul XXIII Zeiţa Raţiune - 99 -
Capitolul XXIV Mama şi fiica - 103 -
Capitolul XXV Biletul - 107 -
Capitolul XXVI Black - 112 -
Capitolul XXVII Tânărul regalist - 117 -
Capitolul XXVIII Cavalerul de Maison-Rouge - 121 -
Capitolul XXIX Patrula - 125 -
Capitolul XXX Garoafă şi subterană - 130 -
Capitolul XXXI Percheziţia - 134 -
Capitolul XXXII Jurământul - 138 -
Capitolul XXXIII Ziua următoare - 144 -
Capitolul XXXIV Conciergerie - 146 -
Capitolul XXXV Sala paşilor pierduţi - 151 -
Capitolul XXXVI Cetăţeanul Theodore - 155 -
Capitolul XXXVII Cetăţeanul Gracchus - 158 -
Capitolul XXXVIII Copilul de rege - 161 -
Capitolul XXXIX Buchetul de violete - 166 -

Capitolul XL La cârciuma Puţul lui Noe - 171 -
Capitolul XLI Grefierul ministerului de război - 174 -
Capitolul XLII Cele două bilete - 177 -
Capitolul XLIII Pregătirile lui Dixmer - 180 -
Capitolul XLIV Pregătirile Cavalerului de Maison-Rouge - 183 -
Capitolul XLV Cercetările - 187 -
Capitolul XLVI Judecata - 191 -
Capitolul XLVII Preot şi călău - 194 -
Capitolul XLVIII Căruţa - 198 -
Capitolul XLIX Eşafodul - 201 -
Capitolul L Descindere la domiciliu - 205 -
Capitolul LI Lorin - 207 -
Capitolul LII Urmare la cel dinainte - 211 -
Capitolul LIII Duelul - 214 -
Capitolul LIV Sala morţilor - 217 -
Capitolul LV De ce plecase Lorin - 223 -
Capitolul LVI Trăiască Simon! - 224 -

POSTFAŢĂ După 199 de ani

Performanţa (sau măcar cota de interes) a romanului Cavalerul reginei este şi uşor de observat şi uşor de analizat. Cititorii vor descoperi, astfel, destul de repede că această carte veche de peste un secol este animată de un neclătinat ideal retrospectiv (retoric şi tematic, deopotrivă) dar că, în acelaşi timp, câştigă fără urmă de trac examenul actualităţii. A învinge rigorile, constringerile timpului nu este un lucru de trecut cu vederea şi, în cazul literaturii, este o premisă a succesului.

Dealtfel, cuvântul succes a însoţit şi însoţeşte firesc destinul lui Alexandre Dumas, autor, între 1844-1850, a unor romane retipărite în milioane de exemplare. Lista este de notorietate publică: Cei trei muşchetari, După 20 de ani, Regina Margot, Contele de Monte Cristo, Vicontele de Bragelone, Colierul reginei.

Cavalerul reginei îşi asumă, fără echivoc, convenţii epice experimentate în epocă nu numai de Alexandre Dumas. Autorul nu face, însă, nici un secret

din aceasta, îndeplinind separe cu voioşie, oricum cu deplină luciditate, reverenţa politicoasă faţă de câştigurile tradiţiei. Aşa că nu-i rămâne decît să desfăşoare la vedere atât componentele cât şi procedeele de asamblare a construcţiei narative. Cititorul, mai ales cititorul modem, nu are decît de câştigat asistând la acest joc cu cărţile pe faţă, normalitatea, nu facilitatea fiind dominanta receptării

Romanul începe absolut previzibil, în cel mai pur stil clasic, înfăţişând când şi unde se petrece acţiunea, cine îi sunt protagoniştii, fizionomia, genealogia, vestimentaţia, comportamentul acestora fiind fără nici o grabă enumerate, analizate, interpretate. Urmează, ca în toate cărţile de aventuri, o cascadă de evenimente, dar cum Dumas nu este un scriitor oarecare, tehnica sa nu se întemeiază pe simpla acumulare (captivantă) de fapte, desenul epic fiind deseori incitant perturbat de artificii menite să menţină viu contrastul de viteză al povestirii. Pe care, pentru a nu se dezice în nici un fel de principiile sale (literare), Dumas le preia tot din repertoriul verificat prin alte cărţi, explorându-le şi exploatîndu-le cum se cuvine: încurcături foarte graţioase sau de-a dreptul sumbre (cu tot cortegiul de uneltiri mizerabile, în linia romanului "negru" sau de exaltate dovezi de puritate, în maniera prozei naive şi sentimentale), explicitări aproape didactice ale analizei psihologice, ambiguitatea travestiului, sonoritatea loviturilor de teatru, culorile tari ale antitezelor (răul şi binele ca entităţi absolute, ceea ce, evident, interzice observarea nuanţelor).

Pentru a ne referi doar la ultimul procedeu amintit mai sus, el se verifică şi în portretistică. Cuplul masculin/feminin este pictat în cea mai elocventă tradiţie romantică, ea însăşi continuînd cu originalitate, desigur, stereotipii medievale şi renascentiste. Silueta fetei este inefabilă, fragilă, de o tainică delicatele: "Maurice a putut să vadă pentru a doua oară părul acela lung ce atîma în bucle de abanos, arcul desăvârşit al celor două sprâncene parcă desenate cu tuş, doi ochi tăiaţi în migdală, catifelaţi şi galeşi, nasul de-o formă desăvârşită, nişte buze tinere şi roşii ca mărgeanul. /... / Dacă există în visurile cele mai pure pe care Rafael, în prima sa manieră, le-a zugrăvit pe pânză, o Madonă cu buze surîzătoare, cu privire castă, cu o expresie îngerească, atunci toate aceste însuşiri trebuie luate de la divinul Perugio pentru făurirea portretului Genevievei." În chip armonic faţă de acest model, mai degrabă ideal decît real, tînărului i se observă forţa, demna eleganţă, intelectualitatea: "În ziua aceea strălucea de frumos ce era. Haina-i largă, neagră, în carouri mari, vesta albă, pantalonii din piele de căprioară, conturându-i picioarele modelate parcă după cele ale lui Apolo, gulerul din pânză fină de batistă şi pletele frumoase, descoperind o frunte mare, nobilă, toate la un loc alcătuiau tipul unui bărbat distins şi puternic." Iar, pentru ca tradiţia să fie şi aici cît mai

îndeaproape respectată, soarta îndrăgostiţilor este legată de cea a prietenului devotat, în plan literar o indiscutabilă reuşită a romancierului.

Nu e nevoie de o extinsă experienţă de lectură pentru a putea întrevedea aţa cu care sunt legate evenimentele şi, interesant, explicitarea recuzitei şi procedeelor literare este bănuită nu numai de cititor ci şi de personaje (de unele dintre ele) pentru a fi direct recunoscută de creatorul acestora, scriitorul. Complicitate dintre cele mai tulburătoare. Ieri, în Cavalerul reginei, ea reprezenta o simplă sugestie, azi a devenit temă a literaturii.

Dar, să revenim. Ca şi alte romane, linearitatea unui singur fir epic se dovedeşte cu totul inadecvată fanteziei explozive a scriitorului. E limpede că Dumas preferă fresca, se simte în largul său doar sub orizonturi deschise care-i îngăduie desfăşurarea şi (respirăm un aer romantic, totuşi!) confruntarea forţelor. Şi aşa, povestea de dragoste Genevieve-Maurice, cu toate hăţişurile şi meandrele ei, nu este decât rampa de lansare către o a doua poveste, anunţată, dealtfel, încă din titlu. Cavalerul este un înfocat regalist, iar regina este Marie-Antoinette. Acţiunea începe la mijlocul lui 1793 (Ludovic al XVI-lea urcase pe eşafod la 21 ianuarie) şi se încheie în octombrie, când are loc executarea reginei, după un proces la care fuseseră audiaţi 40 de martori, cum se reaminteşte şi în una dintre cele mai noi sinteze dedicate momentului - Franţois Furet, Mona Ozouf, Dictionnaire critique de le Revolution Franţaise (Paris, Flammarion, 1988).

În august 1793, ştim tot din istorie, nu din roman, baroana de Stae'l publicase Reflexions sur le proces de la reine, observând că atacurile calomnioase au însoţit destinul Mariei-Antoinette cu mult înainte de momentul când "spiritul de partid a făcut să dispară adevărul de pe faţa pământului" Autoarea apologiei se referea la numeroasele pamflete şi cîntece satirice de care chiar regina avusese cunoştinţă, cum o dovedeşte corespondenţa cu mama sa, împărăteasa Maria Tereza.

Dumas alege, astfel, o personalitate controversată a anului 1793, un an, o clipă istorică în care primatul politicului este de necontestat. O spune el însuşi în roman: "S-a vorbit politică; nici nu putea fi altcum. Ce altceva să se discute într-o epocă în care politica se amesteca în orice, era zugrăvită în fundul farfuriilor, acoperea toate zidurile, era proclamată clipă de clipă pe toate străzile?" Şi iată cum, treptat, Cavalerul reginei abandonează calea idilei, pentru a deveni imaginea lumii postrevoluţionare, mozaic de atitudini şi trăiri pe meridianele căreia se întâlnesc, fraternizează chiar, uneori, avântul şi laşitatea, entuziasmul, teroarea, delaţiunea şi jertfa, o lume a Comitetului Salvării Publice, a tribunalelor revoluţionare şi a manifestaţiilor de stradă, o lume în care (citäm din Dumas) "îmbrăţişarea şi decapitarea erau la fel de obişnuite", o lume în care se întâlneau sub aceeaşi cupolă durii, moderaţii şi

indecişii, monarhiştii şi republicanii, în sfirşit, o lume ce căuta cu înfrigurată disperare şi speranţă nu atât să prevadă viitorul, cât să lămurească şi să se regăsească pe sine. Căci pentru toţi, târgoveţi, regi sau ofiţeri, insuportabilă nu era acceptarea deciziei implacabile, ci extinderea plasei tentaculare a confuziei. Aşa, cel puţin gândesc personajele:

"-Eheif făcu Lorin, ştii tu ce mi se pare mie cel mai trist în revoluţii? Vrei să-ţi spun?

— Da.

— Că de multe ori ai drept duşmani oameni pe care i-ai dori prieteni, iei drept prieteni oameni pe care...

— îmi vine greu să cred... îl întrerupse Maurice."

Dumas înregistrează această insuportabilă nelinişte, în primul rând de natură morală. Renan, în imediata lui apropiere, îl confirmă: "Cine ştie dacă adevărul nu e trist." Este o concluzie sau o sceptică prempniţie?

Începând ca studiu de caracter, Cavalerul reginei se impune treptat ca studiu al mentalităţilor şi tocmai această deplasare de accent este elocvent sesizată de cititorul de azi, predispus şi sub presiunea evenimentelor recente, să se intereseze nu de aparenţe, ci de semnificaţii, să observe nu doar pojghiţa exterioară a faptelor, cât structura lor de adâncime.

Iată cum atât dimensiunea istorică a experienţei culturale, cât şi dimensiunea actuală a experienţei existenţiale limitează drastic posibilitatea unei receptări naive a romanului lui Alexandre Dumas. Nu e un handicap, e o şansă. Căci tocmai pentru că este atât de limpede marcat şi de grija trecutului şi ae cea a prezentului, Cavalerul reginei se poate îndrepta nestânjenit spre proba de foc a viitorului adică a lecturilor viitoare.

Antoaneta Tănăsescu